

Na lijevoj su strani prozori bili slijepi, s mrenama od skorena leda i mokra snijega. Vjetar je bacao ljepljive, meke pahulje u žalosno zveketava stakla, ljuljao teški, glomazni vagon, i dalje ne gubeći nadu da će zbaciti vlak sa skliskih tračnica i zakotrljati ga poput crne kobasice širokom bijelom ravnicom - preko smrznute rječice, preko mrtvih polja, ravno prema dalekoj šumi koja se nejasno tamnjela na granici zemlje i neba.

Sav taj tužni krajolik mogao se razgledati kroz prozore na desnoj strani, izuzetno čiste i providne, ali čemu ga gledati? Snijeg, razbojničko zviždanje vjetra, tmurno nisko nebo - tmina, studen i smrt.

Zato je unutra, u ministarskom salon-vagonu, bilo divno: ugodna tama, koju je svilenost sjenilo činilo modrikastom, pucketanje drva iza brončanih vratašca peći, ritmično zveckanje žličice pokraj čaše. Nevelik, ali odlično opremljen kabinet - s konferencijskim stolom, kožnim naslonjačima, zemljovidom carstva na zidu - jurio je brzinom od pedeset kilometara na sat kroz mećavu, zabit i sumorni zimski osvit.

U jednom je naslonjaču, pokrivši se do brade kariranim pokrivačem, drijemao starac odlučna i muževna lica. Čak su i u snu sijede obrve bile namrštene, u kutovima krutih usana usjekla se tjeskobna bora, smežurane su vjeđe svaki čas nervozno podrhtavale. Krug svjetla što se ljuljao izdvojio je iz polutame snažnu ruku položenu na naslon od mahagonija, bljesnuo je dijamant na prstenjaku.

Na stolu, točno ispod sjenila, ležala je hrpa novina. Na vrhu ilegalne ciriške *Volja naroda*, sasvim svjež, prekjučerašnje. Na otvorenoj stranici članak, ljutito izdvojen crvenom olovkom:

Skrivaju krvnika pred osvetom

Uredništvo je doznalo iz najpouzdanijeg izvora da će general-adutant Hrapov, koji je prošloga četvrtka razriješen dužnosti pomoćnika ministra unutarnjih poslova i zapovjednika Specijalnog žandarmerijskog korpusa, u najskorije vrijeme biti imenovan sibirskim general-gubernatorom te odmah otputovati u novo mjesto službe.

Motivi tog premještaja vrlo su razumljivi. Car želi spasiti Hrapava od narodne osvete, na vrijeme sklanjajući svog psa čuvara što dalje od prijestolnice. Ali, presuda koju je naša partija obznanila krvavom satrapu ostaje na snazi. *Bezdušnom zapovijedi da se išiba politička zatvorenica Polina Ivancova, **Hrapav** se stavio izvan zakona čovječnosti. On ne može ostati među živima. Kronik se dvaput uspio spasiti od osvetnika, ali svejedno je osuđen.*

Iz istog smo izvora doznali da je Hrapavu već obećan -portfelj ministra unutarnjih poslova. Imenovanje u Sibir privremena je mjera koja treba ukloniti Hrapava pred kaznenim mačem narodnoga gnjeva. Carski opričnici namjeravaju razotkriti i uništiti našu Bojnu grupu, kojoj je povjereno izvršenje presude nad krvnikom. Kad opasnost prođe, Hrapav će se trijumfalno vratiti u Sankt-Peterburg i postati diktator s neograničenim ovlastima.

Do toga ne smije doći! Uništeni životi naših drugova vape za osvetom. Ivancova nije mogla izdržati sramotu i objesila se u ćeliji. Imala je tek sedamnaest godina.

Dvadesettrogodišnja studentica Skokova pucala je u satrapa i promašila, pa su je objesili.

Naš drug iz Bojne grupe, čije se ime čuva u tajnosti, ubijen je krhotinom vlastite bombe, a Hrapovje opet preživio.

Nema veze, Vaša Ekscelencijo, svako djelo dođe na vidjelo. Naša Bojna grupa pronaći će vas i u Sibiru.

Sretan put!

Lokomotiva je čudljivo zatulila, isprva otegnuto, zatim isprekidano:
Uuu! U! U! U!

Spavačeve usne nemirno zadrhtaše, s njih se ote prigušen jauk. Oči se otvoriše, smeteno se okrenuše ulijevo, prema bijelim prozorima, pa udesno, prema crnim, i pogled se razbistri, postade razuman, prodoran. Strogi starac odbaci pokrivač (ispod kojega se otkriše kratki baršunasti kaput, bijela košulja i crna kravata), zamrmori suhim usnama i pozvoni.

Časak potom otvoriše se vrata što su vodila iz kabineta u sobu za primanje. Popravljajući remen, uletje mlađahni potpukovnik u modroj žandarskoj odori s bijelim naramenicama.

- Dobro jutro, Vaša Ekscelencijo!
- Jesmo li prošli Tver? - dubokim glasom upita general, ne odzdravivši.
- Jesmo, Ivane Fjodoroviču. Blizu smo Klina.
- Kako blizu Klina? - naljuti se general. - Već? Zašto me ranije nisi probudio? Prespavao si?

Časnik protrlja ispijeni obraz.

- Nikako. Vidio sam da ste zaspali. Mislio sam, neka Ivan Fjodorovič barem malo odspava. Nema veze, stići ćete i umiti se, i odjenuti, i popiti čaj. Do Moskve ima još cijeli sat.

Vlak uspori, spremajući se kočiti. Kroz prozore zatreperiše svjetla, vidjele su se rijetke svjetiljke, krovovi prekriveni snijegom. General zijevne.

- Dobro, neka pristave samovar. Nikako se ne mogu razbuditi. Žandar salutira i izađe, bešumno pritvorivši za sobom vrata.

U primaćoj sobi gorjelo je jarko svjetlo, osjećao se liker i dim cigareta. Pokraj pisaćega stola, poduprijevši glavu, sjedio je još jedan časnik, blijedoplave kose, rumena lica, svijetlih obrva i prasećih trepavica. Protegnuo se, uz pucketanje zglobova, i zapitao potpukovnika:

Kako je?

Traži čaja. Ja ću to srediti.

- A-aaa - rastegne albino i pogleda kroz prozor. - Što je ovo, Klin? Sjedni, Michel. Ja ću javiti za samovar. Idem malo razgibati noge. Usput ću provjeriti da ne hrču, vrag ih odnio.

Ustao je, popravio odoru i, zveckajući ostrugama, izašao u treću sobu čuda od vagona. Ondje je sve bilo vrlo jednostavno: stolice duž zidova, vješalice za odjeću, u kutu stolić s posuđem i samovarom. Dvojica snažnih muškaraca u jednakim vunenim trodijelnim odijelima i s jednako zasukanim brkovima (samo u jednoga boje pijeska, a u drugoga riđim) sjedila su jedan nasuprot drugoga. Još su dvojica spavala na spojenim stolicama.

Oni koji su sjedili, nakon ulaska svijetlokosog skočiše, ali časnik prisloni prst na usne - neka spavaju - pokaza na samovar i šaptom reče:

- Čaj za Ekscelenciju. Uh, zagušljivo je. Izaći ću malo na zrak.

Na platformi dvojica žandara s karabinima zauzeše stav „pozor“.
Platforma se nije grijala, pa su stražari nosili kapute, šubare i kapuljače.
Hoće li brzo smjena? - upita časnik, navlačeći bijele rukavice i gledajući u peron koji kao da je polako klizio.

Tek smo preuzeli, vaše visokoblagoorođe! - grakne stariji. - Sad smo na straži sve do Moskve.

Neka, neka.

Albino gurne teška vrata, i u vagon puhne svjež vjetar, mokar snijeg, mazut.

- Osam sati, a još je sivo - uzdahne časnik, nikomu se ne obraćajući, i siđe na stubu.

Vlak se još nije ni zaustavio, još je škripao kočnicama, a peronom su prema salon-vagonu već jurila dvojica: jedan nizak, sa svjetiljkom, drugi visok, vitak, u širokoj kicoškoj kabanici s pelerinom i s cilindrom na glavi.

- Tu je taj specijalni! - viknu prvi (sudeći po kapi, nadzornik postaje) okrenuvši se suputniku.

Ovaj stane pred otvorenim vratima i zapita časnika pridržavajući rukom cilindar:

-Vi ste Modzalevski? Ađutant Njegove E-ekscelencije? Za razliku od željezničara mucavac nije vikao, ali je njegov smireni, zvonki glas bez napora prigušio zavijanje mećave.

- Ne, ja sam zapovjednik osiguranja - odgovori svijetlokosi pokušavajući promotriti gizdavčevo lice.

Liceje bilo upadljivo: mršavo, strogo, s urednim crnim brčićima, na čelu odlučna okomita bora.

Aha, konjanički kapetan Von Seidlitz, odlično - zadovoljno kimnu neznanac i odmah se predstavi. - Fandorin, službenik za p-posebne zadatke m-moskovskog general-gubernatora. Pretpostavljam da vam je to poznato.

Da, gospodine državni savjetniče, primili smo šifrirani dopis u kojem stoji da ćete vi biti odgovorni za sigurnost Ivana Fjodoroviča u Moskvi, ali mislio sam da ćete nas dočekati na kolodvoru. Popnite se, popnite, inače će snijeg zamesti platformu.

Državni savjetnik kimne na pozdrav nadzorniku, lako se uspne strmim stubama i zalupi za sobom vrata. Govor odmah postade razumljiviji.

- Već ste na p-području Moskovske g-gubernije - pojasni službenik, skinuvši cilindar i otresajući snijeg s vrha. Pritom se pokazalo da mu je kosa crna, a sljepoočnice, usprkos mladosti, posve sijede. - Ovdje počinje moja jurisdikcija, da tako kažem. Stajat ćemo u K-Klinu najmanje d-dva sata, ispred nas čiste zemet. Stići ćemo se o s-svemu dogovoriti i raspodijeliti dužnosti. Ali, n-najprije moram k Njegovoj Ekscelenciji, da mu se p-predstavim i predam h-hitnu poruku. Gdje se mogu razodjenuti?

- Izvolite u stražarnicu, ondje ima vješalica.

Von Seidlitz isprati službenika najprije u prvu sobu, u kojoj su dežurali agenti u civilu, a nakon što je Fandorin svukao kabanicu i bacio na stol smočeni cilindar, i u drugu.

- Michel, ovo je državni savjetnik Fandorin - objasni zapovjednik osiguranja potpukovniku. - Onaj kojega su spomenuli. Ima hitnu poruku za Ivana Fjodoroviča.

Michel ustane.

Ađutant Njegove Ekscelencije Modzalevski. Mogu li vidjeti vaše isprave?

N-naravno. - Službenik izvadi iz džepa presavijeni papir, pruži ga adu tan tu.

To je Fandorin - potvrdi zapovjednik osiguranja. - U dopisu je bio opis, dobro sam ga zapamtio.

Modzalevski pažljivo promotri žig i fotografiju, vrati papir vlasniku.

- U redu, gospodine državni savjetniče. Odmah ću vas najaviti. Trenutak kasnije službenik bijaše pripušten u carstvo mekih sagova, modroga svjetla i mahagonija. Ušao je i šutke se naklonio.

- Dobar dan, gospodine Fandorine - dobrodušno probuži general, koji je stigao zamijeniti baršunasti kaputić vojničkim kaputom. - Erast Petrovič, je li tako?

- T-tako je, Vaša Ekscelencijo.

Odlučili ste dočekati štićenika izdaleka? Pohvala za revnost iako smatram svu tu gužvu potpuno suvišnom. Kao prvo, moj je odlazak iz Sankt-Peterburga bio tajan, kao drugo, nimalo ne stremim od gospode

revolucionara, a kao treće, sve je Božja volja. Ako je dragi Bog do sada čuvao Hrapova, znači da Mu je još potrebna stara vojničina. – I general, koji je, kako se ispostavlja, bio upravo Hrapov, pobožno se prekrsti.

Imam z-za Vašu Ekscelenciju vrlo hitnu i s-strogo povjerljivu poruku - hladnokrvno izgovori državni savjetnik, pogledavši ađutanta.

- Oprostite, p-potpukovniče, ali dobio sam t-takve upute.

- Izadi, Miša - ljubazno zapovjedi sibirski general-gubernator, prozvan u inozemnim novinama krvnikom i satrapom. - Je li samovar spreman? Kad završimo s poslom, zvat ću te da popijemo čaj. - A kad se za ađutantom zatvoriše vrata, zapita: - No, kakve to tajne imate? Carev brzoglav? Dajte da vidim.

Službenik se sasvim približi generalu koji je sjedio, gurne ruku u unutrašnji džep sakoa od kastora, no tad mu pogled padne na zabranjene novine s člankom označenim crvenom bojom. General ulovi pogled državnog savjetnika i namrgodi se.

- Gospoda nihilisti ne puštaju Hrapova na miru! Našli su „krvnika“! Vjerojatno ste se i vi, Eraste Petroviču, naslušali svakakvih gluposti o meni? Ne vjerujte, lažu zli jezici, sve izokreću! Nisu je tamničarske zvijeri šibale u mojoj nazočnosti dok nije bila polumrtva, to je kleveta!

Bijaše očito kako je zlosretni slučaj s obješenom Ivancovom Njegovoj Ekscelenciji dobro zagorčao život i još uvijek mu ne da mira. - Ja sam častan vojnik, imam dva „georgija“, za Sevastopolj i za drugu Plevnu!

povikao je uzrujano. - Pa ja sam tu ludu curu htio spasiti od robije! Govorio sam joj „ti“, kao daje to važno. Očinski! Imam unuku njezinih godina! A ona meni, starom čovjeku, general-ađutantu, šamar, pred čuvarima, pred zatvorenicima! Za to je gadura po zakonu trebala dobiti deset godina robije! A ja sam zapovijedio daje samo išibaju i puste stvar. Ne da je bičuju do smrti, kako su kasnije pisali po novinama, nego da joj opale desetak vrućih, s pola snage! I nisu je tamničari šibali, nego nadzornica. Tko je mogao znati da će ta poremećena Ivancova dići ruku na sebe? Pa nije plemićke krvi, obična malograđanka, a takva osjetljivost!

General ljutito odmahne. - Nikada neću sprati tu ljagu. Poslije je još jedna takva glupača pucala u mene. Pisao sam Njegovu Veličanstvu da je ne objese, ali car je bio neumoljiv. Vlastoručno je odgovorio na molbu: „Za onoga tko na moje vjerne sluge podiže mač nema nikakve milosti.“

Hrapov ganuto zatrepta, u očima mu bljesne staračka suza. - Podigli su hajku kao na vuka. A samo sam htio najbolje... Ne razumijem, ubijte me, ali ne razumijem!

General-gubernator snuždeno raširi ruke, a tamnokosi sa sijedim sljepoočnicama na to iznenada reče, i to bez ikakva zamuckivanja:

- Kao da vi možete shvatiti što je to čast i ljudsko dostojanstvo. Nema veze, ako vi ne shvatite, bit će to lekcija drugim psima.

Ivan Fjodorovič zine i htjede ustati iz naslonjača, ali neobični je službenik već izvukao ruku iz sakoa, a u toj ruci nije bio nikakav brzoglav, već kratki bodež. Bodež se zabio generalu ravno u srce, i Hrapovljeve se obrve uzdignu, usta se otvore, ali ne ispuste ni glasa. General prstima zgrabi državnog savjetnika za ruku, pri čemu ponovo bljesne dijamant. A zatim se general-gubernatorova glava beživotno zabaci nazad, i po bradi poteče pruga tamnocrvene krvi.

Ubojica gadljivo razdvoji mrtvačeve prste na svojem zglobu, nervoznim pokretom strgne zalijepljene brkove, protrlja sijede sljepoočnice, i one postanu crne poput ostale kose.

Osvrnuvši se na zatvorena vrata, odlučni čovjek pride jednom od slijepih prozora okrenutom prema putu i potegne kvaku, ali okvir je bio potpuno smrznut i nije popuštao. To, međutim, nimalo nije smelo čudnog državnog svajetnika. Uhvatio je držak objema rukama i pritisnuo. Na čelu mu iskočiše žile, zaškrutaše stisnuti zubi i - gle čuda

- okvir zaškripi, spusti se. Snježna prašina osine snagatora ravno u lice, zavjese obradovano zalepršaju. Jedan spretan pokret - i ubojica se prebaci preko ruba, nestane u sivoj polutami.

Kabinet se mijenjao naočigled: vjetar je, ne vjerujući svojoj sreći, stao natjeravati po sagu važne dokumente, trzati rese stolnjaka, vući sijedu kosu na generalovoj glavi.

Modro se sjenilo isprekidano zanjihalo, mrlja svjetla uznemirila se na prsima ubijenoga, i vidjelo se da su na koštanom dršku čvrsto, do kraja zabodenog bodeža urezana dva slova: BG.

Glava prva, u kojoj je Fandorin uhićen

Dan je od samog početka krenuo loše. Erast Petrovič Fandorin ustao je

prije svitanja, zato što je u pola devet morao biti na Nikolajevskom kolodvoru. Obavio je s japanskim sobarom svakodnevnu napornu gimnastiku, popio zeleni čaj i već se brijao, istodobno radeći vježbe za disanje, kad zazvoni telefon. Pokazalo se da se državni savjetnik nepotrebno probudio tako rano: ekspresni vlak iz Sankt-Peterburga stiže s dvosatnim zakašnjenjem zbog snježnih nanosa na pruzi.

S obzirom na to da su sve neophodne zapovijedi glede osiguranja gosta iz prijestolnice bile izdane još jučer, Erast Petrovič nije se mogao odmah dosjetiti kako provesti neočekivano slobodno vrijeme. Htio je ranije otići na kolodvor, ali nije to učinio. Čemu nepotrebno živcirati podčinjene? Ne treba sumnjati da je pukovnik Sverčinski, koji je obavljao dužnost načelnika Gubernijske žandarmerijske uprave, u potpunosti izvršio dobivene naredbe: prvi peron, kamo će stići ekspres, okružen je agentima u civilu, ondje je i blindirana kočija s pomno probranom pratnjom. Vjerojatno će biti sasvim dovoljno da stigne na kolodvor za četvrt sata, i to više reda radi, nego s namjerom da otkrije propuste.

Od presvijetlog kneza Vladimira Andrejeviča dobio je odgovoran, ali ne i težak zadatak. Dočekati važnu osobu, ispratiti je na doručak kod kneza, nakon toga u pozorno čuvanu rezidenciju na Vrapčjim gorama radi odmora, a navečer odvesti novog sibirskog general-gubernatora na vlak za Celjabinsk, kojemu će već biti pripojen ministarski vagon. To je, zapravo, sve.

Jedino teško pitanje koje je od jučer mučilo Erasta Petroviča bilo je sljedeće: pružiti li ruku general-gubernatoru Hrapovu, koji se ukaljao podlim ili, u najmanju ruku, neoprostivo glupim činom?

Sa stajališta službe i karijere, dakako, trebalo bi zanemariti osjećaje, tim više što su upućeni ljudi bivšem zapovjedniku žandarmerije prognozirali brz povratak na vrhove vlasti. No, Fandorin je odlučio ne izbjegavati rukovanje iz posve drugog razloga - gost je gost, i ne smije ga se vrijeđati. Bit će dovoljno držati se hladnog, naglašeno službenog tona.

Odluka je bila ispravna i čak neosporna, ali ipak je državnom savjetniku, kako se to kaže, kamen ležao na srcu. A što ako su ipak ulogu odigrale karijerističke pobude?

Eto zašto iznenadna odgoda nije nimalo uzdrimala Erasta Petroviča - dobio je dodatno vrijeme da razriješi složenu moralnu dilemu.

Fandorin naloži sobaru Masi da skuha jaku kavu, sjedne u naslonjač i stane iznova vagati sve „za" i „protiv", nehотиčno čas stišćući, čas rastvarajući desnu šaku.

No, nije stigao dugo razmišljati, zato što se opet začulo zvono, ovoga puta na vratima. Iz predsoblja dopru glasovi, isprva tihi, zatim glasni. Netko je pokušavao ući u radnu sobu, a Masa nije dao i ispuštao je šuštavo-siktave glasove koji su svjedočili o nepopustljivosti i ratobornom raspoloženju bivšeg japanskog građanina.

- Masa, tko je to? - vikne Erast Petrovič i izađe iz kabineta u primaću sobu.

Ondje ugleda neočekivane goste: žandarmerijskog potpukovnika Burljajeva, načelnika moskovske Ochrane¹, i s njim dva gospodina u kariranim kaputima, po izgledu agenta. Masa je, raširivši ruke, zagradio trojci put i očito se spremao vrlo brzo prijeći s riječi na djela.

- Pardon, gospodine Fandorine - zbunjeno progovori basom Burljajev, skidajući šubaru i prelazeći rukom po prosijedoj kosi čvrstoj poput sukna. - To je nekakav nesporazum, ali imam brzoglav iz Odjela policije. - On mahne listom papira. - Javlјaju da je ubijen general-ađutant Hrapov i da... e-e-e... da ste ga vi ubili... i da vas treba odmah uhititi. Potpuno su poludjeli, ali zapovijed je zapovijed... Umirite svoga Japanca, čuo sam kako brzo udara nogama.

U prvi je čas Erast Petrovič osjetio apsurdno olakšanje pomislivši kako je problem rukovanja nestao sam od sebe, a tek se potom na njega oborio sav jezivi smisao rečenog.

* * *

Sumnja je otklonjena s Fandorina tek nakon što je stigao zakašnjeli ekspres. Iz ministarskog je vagona, ne čekajući zaustavljanje vlaka, na peron iskočio svijetlokosi žandarmerijski konjički kapetan izobličena lica i uz strašne kletve pojurio onamo gdje je, okružen agentima, stajao uhićeni državni savjetnik. Međutim, ne dotrčavši do kraja, konjički je kapetan prešao na korak, a zatim se i posve zaustavio. Zatreptao je bijelim trepavicama, udario se šakom po bedru.

- To nije on! Sličan je, ali nije on! A i nije tako sličan! Samo brčići i

sijede sljepoočnice, drugih sličnosti nema! - zabezegnuto promrmlja časnik. - Koga ste to doveli? Gdje je Fandorin?

- Uvjeravam vas, g-gospodine Von Seidlitz, da sam ja Fandorin

¹ **Ohrana (ili Ohranka) - tajna politička policija u carskoj Rusiji, nap. prev. 16**

- pretjerano blago, kao da se obraća duševnom bolesniku, reče državni savjetnik i okrene se prema Burljajevu, koji je postao tamnocrven. - Petre Ivanoviču, recite vašim ljudima da me v-više ne trebaju držati za laktove. Kapetane, gdje su potpukovnik Modzalevski i vaši ljudi iz straže? Moram ih sve ispitati i zapisati iskaze.

Ispitati? Zapisati iskaze?! - propišti Von Seidlitz, uzdignuvši prema nebu stisnute šake. - Kakve, kvragu, iskaze! Što vam je, zar ne shvaćate? Ubijen je, ubijen! Bože, svemu je kraj, svemu! Treba požuriti, treba dići na noge žandarmeriju, policiju! Ako ne pronađem tog maskiranog, tog gada, tog... - Zagrcnuo se i grčevito štucnuo. - Ali, naći ću gaja, sigurno ću ga naći! Opravdat ću se ja! Prevrnut ću zemlju i nebo! Inače mi preostaje samo metak u čelo!

U redu - s jednakom mirnoćom reče Erast Petrovič. - Dobro, kapetana ću ispitati kasnije, kad dođe sebi. A sad počnimo s ostalima. Neka nam oslobode k-kabinet upravitelja kolodvora. Molim gospodu Sverčinskog i Burljajeva da prisustvuju ispitivanju. Potom ću otići s izvještajem k presvijetlom.

Vaše visokoblagoorođe, a što ćemo s pokojnikom? - bojažljivo upita vlakovođa koji se s poštovanjem držao na udaljenosti. - Tako važna osoba... Kamo ćemo s njim?

Kako kamo? - začudi se državni savjetnik. - Sad će stići m-mrtvačka kola, pa u mrtvačnicu, na obdukciju.

* * *

- ...nakon čega je ađutant Modzalevski, koji se prvi pribrao, otrčao na postaju „Klin-pasažirskaja" i poslao šifrirani brzojav u Odjel p-policije. - Opširni Fandorinov izvještaj bližio se kraju. - Cilindar, kabanica i bodež poslani su na pregled u laboratorij. Hrapov je u mrtvačnici. Von Seidlitz dobio je injekciju za smirenje.

U sobi postade tiho, samo je kucao sat, i podrhtavala su stakla pod navalom silovitog veljačkog vjetra. General-gubernator drevne prijestolnice, knez Vladimir Andrejevič Dolgorukoj, zamišljeno je mrdnuo smežuranim usnama, potegnuo dugački obojeni brk i počeo se iza uha, uslijed čega mu je smeđa vlasulja malo pobjegla na stranu. Erast Petrovič nije imao često priliku vidjeti suverenog gazdu Moskve tako smetenog.

- E, ovo mi peterburška kamarila nikada neće oprostiti - žalosno reče presvijetli. - Neće oni vidjeti da taj vražji Hrapov, laka mu zemlja, do Mojkve nije ni stigao. Jer Klin je već u moskovskoj guberniji... Izgleda daje ovo kraj, Eraste Petroviču?

Državni savjetnik samo uzdahne umjesto odgovora.

Tada se knez okrene prema livriranom slugi koji je stajao kod vrata sa srebrnim pladnjem u rukama. Na pladnju su bile nekakve bočice i šalica s eukaliptusovim tabletama protiv kašlja. Sluga se zvao Frol Grigorjevič Vediščev, obavljao je skromnu dužnost sobara, ali knez nije imao odanijeg i iskusnijeg savjetnika od tog osušenog starca ćelave lubanje, s golemim zaliscima i zlatnim naočalama debelih stakala.

A u prostranom kabinetu nije bilo više nikoga, samo njih trojica.

-**što** ćemo, Froluška – drhtavim glasom zapita Dolgorukoj – odosmo u staro željezo? I to bez počasti, bez milosti. Sa skandalom...

- Vladime Andrejiču - plačnim će glasom sobar. - Do vraga s tom carskom službom. Dosta ste, hvala Bogu, odslužili, već ste u deveto desetljeće zagazili... Ne kidajte vi sebi dušu. Ako vas car ne požali, sjetit će vas se Moskovljani po dobru. Nije to šala, dvadeset pet godina brinuli ste se o njima, noćima niste spavali. Idemo u Nicu, na sunce. Sjedit ćemo na terasi, sjećati se starih vremena, što ćete više u našim godinama...

Knez se tužno osmjehne:

- Neću ja to moći, Frole, znaš i sam. Umrijet ću bez službe, uvenut ću za pola godine. Zato i jesam još čio, što me Moskva drži. I hajde da je nešto ozbiljno, nego će me ni zbog čega otjerati. U mojem je gradu sve u potpunom redu. Poniženje...

Vediščevu u rukama zazveketa pladanj, obrazima mu obilno pole-koše suze.

- Bog je milostiv, dragi moj, možda nas poštedi. Čega sve nije bilo, a

Gospod je izbavljao. Erast Petrovič pronaći će nam zlikovca koji je zaklao generala, pa će se i car smekšati.

-Ne -će se smekšati – malodušno otegne Dolgorukoj. – To je pitanje državne sigurnosti. Kada se vlast boji, nikoga ne žali. Sve mora zastrašiti, osobito svoje. Da dobro otvore oči i da se nje, vlasti, boje više nego ubojica. Moj je teritorij, pa sam ja i odgovoran. Samo za jedno molim Boga: da pronađemo zločinca što prije, svojim snagama. Barem ću otići bez sramote. Lijepo sam služio i lijepo ću završiti. - S nadom je pogledao službenika za posebne zadatke. - I, Eraste Petroviču, hoćete li uspjeti pronaći taj „BG“?

Fandorin je oklijevao s odgovorom pa rekao tiho, neuvjerljivo:

Vladimire Andrejeviču, poznajete me, ne volim davati obećanja. Nismo čak ni sigurni da je ubojica nakon svojega zločina otišao u Moskvu, a ne u Peterburg... Na kraju krajeva, akcije Bojne grupe krtu u upravo iz Peterburga.

Da, da, točno - tužno kimne knez. - Što je meni, zapravo. U-dušmane čitav žandarmerijski korpus skupa s Odjelom policije ne može uloviti, a ja vas... Rusija je velika, zlikovac je mogao bilo kamo umaknu-ti... Oprostite, prijatelju. Znaite, kad počneš tonuti, hvataš se i za slamku. A opet, više ste me puta spašavali iz najgadnijih situacija...

Državni se savjetnik nakašlja, pomalo pogođen usporedbom sa slamkom, te reče zagonetnim tonom:

- Pa ipak...

Što „pa ipak“? - prenu se Vediščev, odloži pladanj, brzo obrisa velikim rupcem uplakano lice, zakorača bliže službeniku. - Ima neka kvaka?

Ipak se može pokušati - zamišljeno će Fandorin. - Štoviše, mora se. Ustvari sam i sam kanio zamoliti Vašu Ekscelenciju da mi d-dodijeli odgovarajuće ovlasti. Ubojica se poslužio mojim imenom i time me izazvao. Ne govorim o onim k-krajnje neugodnim trenucima koje sam zahvaljujući njemu morao proživjeti danas ujutro. K tome, ipak smatram da je zločinac iz Klina krenuo upravo u Moskvu. Od mjesta ubojstva dovdje ima svega sat vremena vlakom, ne bismo se stigli ni dosjetiti. A u suprotnom smjeru, do Peterburga, ima devet sati, znači, još bi i sad bio na putu. U međuvremenu je u jedanaest sati pokrenuta potraga, sve su postaje pokrivena, željeznička žandarmerija provjerava putnike svih vlakova u radijusu od tri stotine vrsta. Ne, nije mogao krenuti u

Peterburg.

A možda uopće nije išao vlakom? - posumnja sobar. - Sjeo lijepo na konja pa odjahao u neku zabit pritajiti se dok se galama ne stiša?

Zabit nije p-prikladna za skrivanje. Tamo je svaki čovjek uočljiv. Najlakše se sakriti u velikom gradu gdje nitko nikoga ne poznaje, a prisutna je i revolucionarna ilegalna mreža.

General-gubernator ispitivački pogleda Erasta Petroviča i škljocne poklopcem burmutice, što je svjedočilo o prijelazu s očaja na duboku zamišljenost.

Službenik pričekava da Dolgorukoj napuni nosnicu i gromoglasno kihne. Kad je Vediščev istim rupcem kojim si je upravo obrisao suze smočio svojemu gospodaru oči i nos, knez upita:

- A kako ga mislite tražiti ovdje u Moskvi? Ipak je to milijunski grad. Ja vam čak ne mogu ni policiju i žandarmeriju potčiniti, samo ih obavezati na suradnju. I sami znate, dragi moj, da vaša molba za mjesto upravitelja policije već tri mjeseca luta po višim instancama. Pa vidite kakav je Babilon nastao u našoj policiji.

Pod Babilonom je presvijetli smatrao kaotičnu situaciju koja je nastala u drugoj prijestolnici nakon što je otpušten posljednji upravitelj policije, koji je predoslovno tumačio izraz „izvanproračunski tajni fondovi". U Peterburgu se oteгла birokratska gnjavaža: knezu neprijateljska dvorska stranka **nipošto** nije htjela predati ključnu dužnost štićeniku Dolgorukoja, ali nisu bili ni dovoljno jaki da general-gubernatoru nametnu **svojeg** favorita. A u međuvremenu je golemi grad živio bez glavnog zaštitnika i **čuvara** zakona. Dužnost je upravitelja policije da upravlja i objedinjuje akcije i gradske policije, i Gubernijske žandarmerijske uprave, i Ochrane; sada su to bili pravi tabori - potpukovnik Burljajev iz Ochrane i pukovnik Sverčinski iz žandarmerijske uprave tužakali su jedan drugog i oba su se složno žalili na drsku opstrukciju sa strane šefova mjesne policije.

- Da, situacija nije povoljna za izvršavanje usuglašenih akcija - prizna Fandorin - ali, u d-danom je slučaju nesložnost istražnih organa možda čak i dobrodošla...

Glatko se čelo državnog savjetnika namršti, ruka kao sama od sebe izvadi iz džepa brojanicu od nefrita koja je Erastu Petroviču pomagala da se koncentrira. Dolgorukoj i Vediščev, upoznati s Fandorinovim

navikama, slušali su suspregnuvši disanje, i izraz lica oba starca bio je kao u djece u cirkusu koja znaju daje mađioničarev cilindar prazan, ali ipak ne sumnjaju da će lukavac svakog časa iz njega izvući zeca ili goluba.

I službenik ga izvuče:

Dopustite da vas upitam, zašto je zločincu tako s-sjajno uspio njegov plan? - počne Erast Petrovič i načini stanku, kao da je uistinu očekivao odgovor. - Vrlo jednostavno: detaljno je bio obaviješten o onome što je trebala znati nekolicina. To je prvo. Mjere osiguranja general-ađutanta Hrapova prilikom ulaska u Moskovsku guberniju bile su dogovorene tek prekjučer u vrlo uskom krugu osoba. To je drugo. Netko od njih, upućen u najsitnije pojedinosti plana, odao je naš plan revolucionarima, svjesno ili nesvjesno. To je treće. Dovoljno je pronaći tog čovjeka i preko njega ćemo dospjeti do Bojne grupe i samog počinitelja.

Kako to „nesvjesno“? - zaškiljivši upita general-gubernator. - Svjesno, to mi je jasno. I u carskoj službi ima dvoličnjaka. Netko nihilistima odaje tajne za novac, nekoga potakne vrag. A nesvjesno, to je bez znanja, ili? Pijan?

Prije iz neopreznosti - odgovori Fandorin. - Najčešće b-bude ovako: dužnosnik se izbrblja nekom bliskom tko je povezan s teroristima. Sinu, kćeri, ljubavnici. Ali, to će produžiti naš lanac samo za jednu kariku.

Tako znači. - Knez ponovo posegne za burmutom. - Prekjučer su na tajnom dogovoru u povodu dolaska Ivana Fjodoroviča (laka grošniku zemljica) osim mene i vas sudjelovali samo Sverčinski i Burljajev. Nismo čak ni policiju pozvali, u skladu s uputama iz Peterburga. Pa, zar su sumnjivi šefovi žandarmerijske uprave i Ochrane? To je nepojmljivo, A... a... apćiha!

Nazdravlje - dobaci Vediščev i opet krene brisati nos presvijetlom.

I oni također - odlučno će Erast Petrovič. - Osim toga, treba raščistiti tko je još od visokih službenika u žandarmeriji i Ochrani bio upućen u pojedinosti. Smatram da je to najviše troje-četvero ljudi, nikako ne više.

Frol Grigorjevič zastenje:

Bo-ože, pa to vam ne vrijedi ni pišljiva boba! Vladime Andrejiču, svega mi, nemojte se mučiti! Ako je već službi kraj, lijepo ćete otići po svim

pravilima. Ispratit će vas rukom pod ruku, a ne nogom u tur! Erast Petrovič odmah će nam tog izdajnika isporučiti. Reći će: „To je prvo, to je drugo, to je treće“; i gotovo.

Nije sve tako jednostavno - odmahnu glavom državni savjetnik. - Da, žandarmerijska uprava prva je mogućnost curenja informacija. Ohrana druga. Ali, postoji, nažalost, i t-treća, koju ja neću moći ispitati. Usuglašeni plan mjera za Hrapovljevo osiguranje bio je poslan šifriranim brzojavom u Peterburg. Ondje su bili predočeni i podaci o meni kao o osobi odgovornoj za sigurnost gosta, s izvodom iz službeničkog lista, opisom, obavještajnim prikazom i ostalim. Ukratko, sve što je potrebno u takvim slučajevima. Von Seidlitz nije posumnjao u lažnog Fandorina upravo zato što je bio iscrpno informiran o mojem izgledu pa čak i o mojem z-zamuckivanju... Ako je izvor curenja informacija u Peterburgu, teško da ću išta moći učiniti. Kako se kaže, kratke su mi ruke... Pa ipak su dvije šanse od tri da nit kreće iz Moskve. A i ubojica se najvjerojatnije skriva tu negdje. Potražit ćemo ga.

Iz general-gubernatorove se kuće službenik za posebne zadatke zaputio ravno u Žandarmerijsku upravu u Maloj Nikitskoj. Dok se vozio kneževim natkrivenim saonicama presvučenim plavim baršunom razmišljao je o tome kako da se ponaša prema pukovniku Sverčinskom. Dakako, hipoteza prema kojoj je Stanislav Filipovič, dugogodišnji knežev i Vediščevljev pouzdanik, povezan s revolucionarima, zahtijevala je bujnu maštu, ali Bog nije zakinuo po tom pitanju državnog savjetnika, koji je k tome u životu bogatom pustolovinama imao prilike susretati se i s čudnovatijim iznenađenjima.

Dakle, što se moglo reći o pukovniku Specijalnog žandarmerijskog korpusa Stanislavu Sverčinskom?

Zatvoren, dovitljiv, častohlepan, ali istodobno oprezan, više voli stajati u sjeni. Pedantni birokrat. Zna čekati svoj trenutak i sada ga je, čini se, dočeka: zasad samo vrši dužnost načelnika uprave, no najvjerojatnije će biti potvrđen na toj funkciji, a tada će se pred njim otvoriti vrlo povoljni izgledi za karijeru. Doduše, i u Moskvi i u Peterburgu znaju da je Sverčinski čovjek Volođe Jarkog Sunašca. Ako Vladimir Andrejevič

ode iz drevne prijestolnice na otpad, u Nicu, može se lako dogoditi da pukovnika ne potvrde na zavidnoj funkciji. Proizlazi da je smrt generala Hrapova za karijeru Stanislava Filipoviča neugodan, pa možda čak i fatalan događaj. Barem je tako izgledalo na prvi pogled.

Vožnja od Tverske do Male Nikitske traje sasvim kratko, i, da nije bilo vjetra i jakog snijega, Fandorin bi se prošetao - u hodu se bolje razmišlja. Evo i skretanja s bulevara. Saonice su prošle pored željezne ograde ispred Evert-Kolokoljcevljeve kuće gdje je u jednom krilu stanovao Erast Petrovič, a nakon još dvjesto koraka iz snježne je koprene izronila i poznata žuto-bijela vila s prugastom stražarskom kućicom na ulazu.

Fandorin izađe van, pridrži cilindar koji je gotovo odletio i potrči skliskim stubama. U predvorju je državnom savjetniku žustro salutirao znani mu stražmeštar te ga, ne čekajući pitanje, izvijestio:

- Tu su. Čekaju. Dopustite, vaše visokoblagorode, bundu i kapu. Odnijet ću ih u garderobu.

Rastreseno se zahvalivši, Erast Petrovič promotri interijer kao da ga vidi prvi put.

Hodnik s nizom jednakih vrata pokrivenih voštanim platnom, dosadni plavi zidovi s državnom bijelom bordurom, na drugom kraju gimnastička dvorana. Je li moguće da se među tim zidovima krije veleizdaja?

U čekaonici je dežurao ađutant uprave, poručnik Smoljaninov, rumeni mladić živih crnih očiju i zasukanih brčića.

- Pozdrav, Eraste Petroviču - veselo reče uobičajenom posjetitelju.
- Kakvo vrijeme, ha?
- Da, da - kimne službenik. - Mogu li?

I bez ustručavanja, pravom starog kolege, a u skoroj budućnosti možda i izravnog pretpostavljenog, uđe u kabinet.

- I što ima u višim krugovima? - ustane mu ususret Sverčinski.
- Sto kaže Vladimir Andrejevič? Kako treba djelovati, što poduzeti? Užasno sam nervozan. - I, snizivši glas do strašnog šapta. - Što mislite, hoće li ga smijeniti?

- To će donekle z-zavisiti o nama dvojici.

Fandorin se spusti u naslonjač, pukovnik mu sjedne nasuprot, i odmah

krene razgovor o poslu.

- Stanislave Filipoviču, bit ću otvoren prema vama. Među lumin, ili ovdje, u žandarmeriji, ili u Ohrani, jest i-izdajnik.

- Izdajnik? - Pukovnik je tako trznuo glavom da je malo poremetio savršeni razdjeljak koji je dijelio glatko začešljanu kosu na dvije simetrične polovice. - Među nama?!

- Da, izdajnik ili b-brbljavac, što je u danom slučaju jedno te isto. I službenik iznese sugovorniku svoje zaključke.

Sverčinski je slušao uznemireno vrteći brk, a kad je saslušao do kraja, prisloni ruku na srce i prisno reče:

- Potpuno se slažem s vama! Vrlo uvjerljive i točne prosudbe. Ali, molim vas da moju upravu oslobodite sumnji. Naša zadaća glede dolaska generala Hrapova bila je vrlo jednostavna: osigurati naoružanu pratnju. Nikakve posebne mjere nisam poduzimao, samo sam zapovijedio da se pripremi pola konjičkog voda, i to je sve. I uvjeravam vas, poštovani Eraste Petroviču, da su u cijeloj upravi samo dvojica bila upućena u pojedinosti: poručnik Smoljaninov i ja. Njemu, kao ađutantu, morao sam sve objasniti. Ali, vi ga poznajete, on je odgovoran momak, bistar, plemenitih nazora, takvi neće uprskati. A i ja sam vam, nadam se, poznat kao čovjek koji ne brblja okolo.

Erast Petrovič diplomatski spusti glavu:

- Upravo sam z-zato najprije došao k vama i ništa vam ne tajim.

Uvjeravam vas, to su oni iz Pitera ili ovi iz Gnezdnikovske! - raširi lijepe baršunaste oči pukovnik, pod „ovima iz Gnezdnikovske" misleći na Ohranu koja je bila smještena u Velikoj Gnezdnikovskoj ulici. - O onima iz Pitera ne mogu ništa reći, nemam dovoljno informacijama među pomoćnicima potpukovnika Burljajeva ima dosta bagre: i bivših nihili-
sta, i svakakvih sumnjivih osoba. Tamo bi trebalo ispipati. Dakako, ne usuđujem se optužiti samog Petra Ivanoviča, Bože sačuvaj, ali za tajno osiguranje bili su odgovorni njegovi agenti, što znači da su se davale neke upute, objašnjenja povećoj skupini vrlo sumnjivih tipova. To je nesmotreno. I još nešto... — Sverčinski zapne, kao da ne zna vrijedi li nastaviti.

Što? - upita Fandorin gledajući ga ravno u oči. - Ima još neka verzija koja je meni promakla? Recite, Stanislave Filipoviču, recite. Budimo otvoreni.

Postoje još tajni agenti koji se u našem resoru nazivaju „suradnicima”. To su članovi revolucionarnih skupina koji surađuju s policijom.

- *Agents provocateurs*} - namršti se državni savjetnik.
- Ne moraju biti provokatori. Ponekad su samo informatori. Bez njih se u našem poslu nikako ne može.
- Kako bi vaši špijuni mogli znati pojedinosti dočeka tajnog gosta, čak i opis moje v-vanjštine? - podigne crne strelice obrva Erast Petrovič.
- Nije mi baš jasno.

Pukovnik je očito bio u teškom položaju. Lagano se zacrvenio, još jate zavrteo brk i povjerljivo snizio glas:

Ima raznih agenata. I opunomoćeni časnici na različite načine uređuju odnose s njima. Katkad na temelju posve privatnih... m-m-m... čak bih rekao, intimnih kontakata. No, razumijete me.

Ne - tržne se Fandorin gledajući sugovornika sa stanovitim zaprepaštenjem. - Ne razumijem i ne želim razumjeti. Želite reći da službenici žandarmerije i Ochrane radi interesa posla stupaju s agentima u h-homoseksualne odnose?

- Ah, pa zašto baš homoseksualne! - pljesne rukama Sverčinski.
- Među „suradnicima” ima priličan broj žena, k tome u pravilu mladih i ljepuškastih. Znete kako slobodno današnja revolucionarna i revoluciji bliska mladež gleda na spolna pitanja.
- Da, da - pomalo se zbunio državni savjetnik. - Imao sam prilike čuti. Ja zapravo nemam osobito jasnu predodžbu o d-djelatnosti Ochrane. Dosad se baš i nisam morao baviti revolucionarima, više ubojicama, lopovima i inozemnim špijunima. No, Stanislave Filipoviču, vi me očigledno navodite na nekog od časnika Ochrane. Na koga? Tko od njih po vašem mišljenju ima sumnjive veze?

Na pukovnikovu se licu već pola minute odražavala moralna dilema, potom, kao da se odlučio, on zašapta:

Dragi Eraste Petroviču, to je, dakako, donekle privatna stvar, ali, znajući vas kao čovjeka izuzetne diskretnosti i širokih pogleda, ne smatram da imam pravo tajiti, tim više što je to stvar od posebne važnosti pred kojom blijede svi privatni obziri, kakvi... - Tu se, malo se zapetljavši u gramatici, Sverčinski smeo pa nastavio jednostavnije. - Raspoložem informacijama da potpukovnik Burljajev održava poznanstvo s nekom

Dianom; to je, naravno, obavještajno ime. Vrlo tajnovita osoba koja surađuje s vlastima bez koristi, iz ideoloških pobuda, pa stoga postavlja svoje uvjete. Primjerice, mi ne znamo ni njezino pravo ime ni prebivalište, samo adresu tajnog stana koji odjel iznajmljuje za nju. Po svemu sudeći, to je gospođica ili dama iz vilo dobre obitelji. Ima vrlo široka i vrlo korisna poznanstva u moskovskim i sanktpeterburškim revolucionarnim krugovima, pruža policiji uistinu neprocjenjive usluge...

Ona je Burljajevljeva ljubavnica, i on joj se mogao izlanuti?

- službenik nestrpljivo prekine Sverčinskog. - Na to aludirate?

Stanislav Filipovič rastegne kruti ovratnik, primakne se bliže.

-Ja... ja nisam siguran da mu je ona ljubavnica, ali dopustite tu mogućnost. Itekako je dopuštam. A ako je tako, onda joj je Hurljujev lako mogao previše toga izbrbljati. Razumijete, takvi su dvostruki agenti, pa još i takvog karaktera, nepredvidljivi. Danas surađuju s nama, a sutra idu u suprotnom smjeru...

- Dobro, uzet ću to u obzir.

Erast Petrovič nešto se zamislio i najednom promijeni temu:

- Pretpostavljam da vam je Frol Grigorjevič t-telefonirao da mi ponudite maksimalnu suradnju.

Sverčinski položi ruku na prsa kao da kaže: koliko god mogu.

- Onda ovako. U istrazi će mi trebati sposoban p-pomoćnik koji je istodobno i časnik za vezu. Posudite mi vašeg Smoljaninova?

* * *

Činilo se da državni savjetnik nije proveo mnogo vremena u žuto-bijeloj vili, ne više od pola sata, a kada je ponovo izašao na ulicu grad je bio neprepoznatljiv. Vjetru je dojadilo naganjati bijelu prašinu krivim ulicama, snijeg se slegnuo po krovovima i pločnicima u prhkim hrapama, a nebo, kojeg sasvim nedavno kao da nije ni bilo, čarobno se razvedrilo. Pokazalo se da uopće nije nisko i zrnato, već naprotiv, vrlo visoko, radosno modro i, kako i dolikuje, okrunjeno malenim, ali poput novčića svjetlucavim, zlatnim krugom. Ponad kuća iznenada se pomolile

ukrasne kuglice kupola, zaigrao šarenim zrakama novorođeni snijeg, i Moskva je napravila svoj omiljeni trik - pretvorila se iz žabe u takvu princezu da nakon udaha zaboraviš izdahnuti.

Erast Petrovič osvrne se uokolo i stane, čak pomalo zaslijepljen sjajem.

- Kakva divota! - uzviknu poručnik Smoljaninov, ali zastidi se zbog prevelike ushićenosti pa nađe shodnim svisoka dodati: - Stvarno, kakve preobrazbe... Kamo ćemo sad, gospodine državni savjetniče?

- U Ohranu. Vrijeme je zaista prekrasno. P-prošetajmo se. Fandorin pošalje saonice natrag u general-gubernatorovu konjušni-

cu, i pet minuta kasnije službenik za posebne zadatke i njegov rumeni suputnik koračali su Tverskim bulevarom, gdje su se već u velikom broju šetali neočekivanom milošću prirode ošamućeni ljudi, iako su pazikuće tek počele čistiti aleje od snijega.

Erast Petrovič svaki je čas lovio na sebi poglede - sad uplašene, sad sućutne, sad naprosto radoznale, te nije odmah shvatio u čemu je stvar. Ah, da, pored njega, malo udaljen, korača momak u modrom žandarskom kaputu, s futrolom i sabljom. Moglo se pomisliti da naizgled pristojnog gospodina u krznenom ogrtaču i s cilindrom od jelenje kože sprovode pod oružjem. Dva studenta pored kojih su prošli, Fandorinu sasvim nepoznata, „uhićeniku" su kimnula, a „stražara" pogledala s mržnjom. Erast Petrovič osvrne se na poručnika, ali ovaj je i dalje bio nasmiješen i, čini se, nije primijetio neprijateljstvo mladića.

- Smoljaninove, izgleda da ćete provesti nekoliko dana sa mnom. Nemojte nositi odoru, to može naškoditi poslu. Hodajte u civilu. Usput, odavno vas želim u-upitati... Kako ste se našli u žandarmerijskom korpusu? Vaš je otac, čini mi se, bio tajni savjetnik? Mogli biste služiti u g-gardi.

Poručnik shvati pitanje kao poziv da skрати radi poštovanja zauzetu distancu, jednim skokom dostigne službenika i zakorača s njim rame uz rame.

- Ma što ima dobrog u gardi - rado se odazva Smoljaninov. - Parade i pijanke, dosadno je to. A služiti u žandarmeriji pravo je zadovoljstvo. Tajni zadaci, traganje za opasnim zločincima, ima i pucnjave. Prošle se godine anarhist zavukao u Novogirejevu u ljetnikovac, sjećate li se? Čitava tri sata uzvraćao je paljbu, ranio je dvojicu naših. Zamalo je i mene pogodio, metak mi je fijuknuo tik uz obraz. Još pola palca i ostao

bi mi ožiljak.

Posljednje su riječi bile izgovorene s očitim žalom za propuštenom mogućnosti.

- A ne pogađa vas taj... neljubazan odnos prema modrim odorama u društvu, osobito među vašim vršnjacima?

Erast Petrovič pogleda suputnika s posebnim zanimanjem, ali Smoljaninovičev pogled bio je i dalje vedar.

- Na to ne obraćam pozornost, zato što služim Rusiji i savjest mi je čista. A nesklonost prema žandarmerijskom korpusu rasplinut će se kada svi shvate koliko mnogo činimo za zaštitu države i žrtve nasilja. Znači da je amblem koji je korpusu namijenio car Nikolaj Pavlovič bijela maramica za brisanje suza nesretnima i stradalima.

Takav prostodušni entuzijizam primora državnog savjetnika da ponovo pogleda poručnika, i ovaj nastavi još vatrenije:

- Našu službu smatraju sramotnom jer malo znaju o njoj. A između ostaloga, postati žandarmerijskim časnikom nije nimalo jednostavno. Kao prvo, primaju samo nasljedne plemiće, zato što smo mi glavni zaštitnici prijestola. Kao drugo, biraju najdostojnije i najobrazovanije vojne časnike, samo one koji su završili školu s izvrsnim uspjehom. Ne smije biti nijedne mrlje na službi ni nikakvih dugova, sačuvaj Rože. Žuulur mora imati čiste ruke. Znači li kakve sam ispitate morao polagati? Uzus! Za sastavak na temu „Rusija u XX. stoljeću“ dobio sam najvišu ocjenu, a ipak sam morao gotovo godinu dana čekati na početak predavanja, a nakon završetka predavanja još sam četiri mjeseca čekao slobodno mjesto. Istina, u moskovsku me upravu tata ubacio...

To Smoljaninovičev i nije morao dodati, pa je Erast Petrovič ocijenio mladičevu iskrenost po zaslugi.

-1, kakva budućnost očekuje Rusiju u XX. stoljeću? - upita Fandorin, pogledavši ispod oka zaštitnika prijestola s očitom simpatijom.

- Veličanstvena! Treba samo preusmjeriti raspoloženje prosvijećenog dijela društva s rušenja na građenje, a neprosvijećeni dio društva treba obrazovati i postupno podići u njemu osjećaj samopoštovanja i dostojanstva. To je najvažnije! Ako se to ne učini, Rusiju očekuju najjezivije kušnje...

No, kakve točno kušnje očekuju Rusiju Erast Petrovič ipak nije doznao,

zato što su već skrenuli u Veliku Gnezdnikovsku, i ispred njih se pojavila neupadljiva katnica zelene boje u kojoj se smjestila moskovska Ohrana.

Čovjek neupućen u zamršenu razgranatost ruskog državnog stabla teško bi shvatio u čemu je razlika između Ochrane i Gubernijske žandarmerijske uprave. Službeno, prva se trebala baviti traženjem političkih prijestupnika, a potonja ispitivanjem, no s obzirom na to da je u tajnim istragama traženje neodvojivo od ispitivanja, oba su odjela obavljala isti posao: zatirala su revolucionarnu pošast svim zakonom predviđenim i nepredviđenim sredstvima. I žandari i pripadnici Ochrane bili su ozbiljni, višekratno provjereni ljudi, s pristupom najskrovitijim tajnama, međutim, Žandarmerijska je uprava bila podređena Specijalnom žandarmerijskom korpusu, a Ohrana Odjelu policije. Pomutnja se povećavala još i time što su se rukovodeći časnici Ochrane ubrajali u Žandarmerijski korpus, a u žandarmerijskim upravama služili su civilni službenici koji su izašli iz Odjela policije. Očito je svojedobno netko mudar, iskusan, tko nije imao osobito povoljno mišljenje o ljudskoj naravi, procijenio kako je jedno oko koje nadzire i motri premalo za nemirno carstvo. Ta nije ni Bog ljudima bez razloga udijelio po dvije zjenice, a ne jednu. I zavjeru je lakše uočiti pomoću dva oka, i manji je rizik da će se jedno oko previše uobraziti. Stoga su se prema davnoj tradiciji dva ogranka tajne policije odnosili jedan prema drugomu s ljubomorom i neprijateljski, što se odozgo ne samo dopuštalo, nego čak i poticalo, po svoj prilici.

U Moskvi se vječita zavada između žandara i Ochrane do neke mjere ublažavala rukovođenjem jednoga čovjeka - i jedni i drugi bili su podređeni gradskom upravitelju policije - no, tu su stanovnici zelene kuće bili u stanovitoj prednosti: imali su moćniju mrežu agenata pa su bili obaviješteniji o životu i raspoloženjima velikoga grada nego njihovi kolege u modrim odorama, a pretpostavljenima su obaviješteniji bili vredniji. O stanovitoj nadmoći Ochrane svjedočila je i sama njezina dislociranost - bila je u neposrednoj blizini rezidencije upravitelja policije, trebalo je samo proći kroz zatvoreno dvorište iz jednog sporednog ulaza u drugi, a od Male Nikitske do kuće ravnatelja policije na Tverskom bulevaru bilo je najmanje četvrt sata brzoga hoda.

Međutim, zbog produljene odsutnosti glavnog policijskog zapovjednika krhka se ravnoteža između Male Nikitske i Gnezdnikovske poremetila,

što je Erastu Petroviču bilo dobro poznato. Zato su se insinuuacije Sverčinskog na račun potpukovnika Burljajeva i njegovih podređenih trebale uzeti s izvjesnom mjerom opreza.

Fandorin gurnu ružna vrata i nađe se u mračnu predsoblju s niskim, popucalim stropom. Ne zadržavajući se, državni savjetnik kimnu šutljivom čovjeku u civilu (ovaj odgovori uljudnim naklonom) i starinskim se zavojitim stubištem uspe na kat. Smoljaninov je tutnjao iza njega pridržavajući sablju.

Gore je bio sasvim drukčiji ambijent: širok, svijetao hodnik s tepihom, marljivo lupanje pisaaćih strojeva iza vrata presvućenih kožom, na zidovima birane gravire s prikazima stare Moskve.

Zandarmerijski se poručnik očigledno prvi put našao na neprijateljskom teritoriju pa se ogledavao s neskrivenom znatiželjom.

Sjednite ovdje - pokaza mu Erast Petrovič niz stolica te ude u upraviteljev ured.

Drago mi je što vas vidim u dobru zdravlju! - potpukovnik skoči od stola i pretjerano živo krene stisnuti gostu ruku, iako su se rastali prije nekih dva sata, a državni savjetnik, čini se, nije pružio nikakav povod za brigu o svojem zdravlju.

Fandorin je Burljajevljevu nervozu protumačio kao znak neugodnosti zbog nedavnog uhićenja. No, sve potrebne isprike bile su blagoglagoljivo izrečene još na kolodvoru, stoga se službenik zbog iscrpljenosti teme nije vraćao na nemilu epizodu, već je odmah prešao na bitno.

- Petre Ivanoviču, jučer ste me izvijestili o planiranim mjerama za organizaciju o-osiguranja general-ađutanta Hrapova. Odobrio sam vaše prijedloge. Koliko se sjećam, izdvojili ste dvanaest agenata za doček na kolodvoru, četvoricu odjevenih kao kočijaše odredili ste za 'uličnu pratnju i još dvije ekipe od sedam ljudi za patroliranje okolicom vile na Vrapčjim gorama.

Tako je - oprezno potvrdi Burljajev, očekujući klopku. - Jesu li vaši agenti bili obaviješteni o tome kakva osoba s stiže?

Samo šefovi svih ekipa, svega četvorica ljudi, isključivo.

- Do-obro. - Državni savjetnik prebaci nogu preko noge, odloži cilindar i rukavice na susjednu stolicu i nehajno upita: - Nadam se da

niste zaboravili javiti toj č-čtetvorici da je zajedničko upravljanje osiguranjem prepušteno meni?

Potpukovnik raširi ruke:

Nisam, Eraste Petroviču. Nisam smatrao potrebnim. A što, trebalo je? Ispričavam se.

I, znači, nitko osim vas na cijelom odjelu nije znao da je doček generala povjeren meni? - naglo se nagnu naprijed Fandorin.

Znali su samo moji najbliži pomoćnici: koleški asesor Miljnikov i viši službenik za zadatke Zubcov, nitko više. Kod nas nije običaj previše brbljati. Miljnikov, kao što znate, rukovodi agentskom službom, njemu nisam mogao prešutjeti. A Sergej Vitaljevič Zubcov moj je najsposobniji djelatnik, upravo je on svojedobno razvio shemu „Doček PK“. To je, može se reći, njegov profesionalni ponos.

Kakav doček? - začudi se Erast Petrovič.

PK. „Prve kategorije“. To je službena terminologija. Vodimo tajni nadzor po kategorijama, ovisno o broju uključenih agenata. „Praćenje druge kategorije“, „Uhićenje treće kategorije“ itd. O „Dočeku prve kategorije“ radi se kada treba osigurati zaštitu osobe prvoga ranga. Evo, naprimjer, prije dva tjedna stigao je austrijski nasljednik, nadvojvoda Franz Ferdinand. Također je bilo uključeno trideset agenata: dvanaest na kolodvoru, četiri u kočijama i dvaput po sedam oko rezidencije. A „najviša kategorija“ jest samo za Njegovo Carsko Veličanstvo. Radi svih šezdeset agenata, a iz Peterburga stiže i Leteći odred, ne računajući dvorsku stražu, žandarmeriju i ostalo.

Miljnikova poznajem - zamišljeno reče službenik. - Jevstratij Pavlovič, čini mi se? Vidio sam ga u akciji, okretan je. Probio se s nižeg položaja?

Da, napredovao je od običnog pozornika. Slabo obrazovan, ali bistar, dovtljiv, sve razumije otprve. Agenti se uzdaju u njega kao u Boga, a i on se za njih zauzima. Zlatan čovjek, vrlo sam zadovoljan njime.

Zlatan? - posumnja Fandorin. - A ja sam č-čuo da Miljnikov ima duge prste. Živi iznad svojih mogućnosti, i navodno je čak bila službena istraga zbog potrošnje državnog novca.

Burrjajev prisno snizi glas:

- Eraste Petroviču, Miljnikov je u potpunosti nadležan za prilična

sredstva namijenjena stimulaciji agenata. Kako on raspolaže tim novcem nije moja briga. Meni je nužno da ta služba radi kao urica, a Jevstratij Pavlovič to osigurava. Sto ćete više?

Službenik za posebne zadatke promislio je o izrečenom mišljenju i očigledno nije znao što da uzvрати.

No, dobro. A kakav je čovjek Zubcov? Njega gotovo uopće ne poznajem. To jest, vidio sam ga, naravno, ali nikada s njim nisam radio. Jesam li točno zapamtio da je bivši revolucionar?

To je istina - s očitim zadovoljstvom stane pripovijedati načelnik Ochrane. - Taje priča moj ponos. Sam sam uhitio Sergeja Vitaljeviča, još dok je bio student. Bilo je mnogo gnjavaže s njim, isprva se vladao kao pravi **vučić**. Sjedio mi je u samici, na kruhu i vodi, i izvikao sam se na njega, plašio ga robijom. A savladao sam ga uvjeravanjem, ne strahom. Gledam, momak je vrlo bistar, takvi već po mentalitetu nisu skloni teror i drugim nasilnim mjerama. Bomba i revolver - to je za tupave, za one koji ne razmišljaju o tome hoće li glavom kroz zid. A moj Sergej Vitaljevič, vidim ja, voli raspravljati o parlamentarizmu, o savezu razboritih domoljuba i ostalom. Bilo ga je pravo zadovoljstvo saslušavati, vjerujete li mi da sam jednom do jutra zasjeo u istražnom zatvoru. Gledam, on se o svojim drugovima izjašnjava kritički, shvaća njihovu ograničenost i osuđenost na propast, traži izlaz: kako ispraviti društvenu nepravdu, a pritom ne razni-jeti zemlju dinamitom na komadiće. Veoma mi se to svidjelo. Ishodio sam mu zaključivanje slučaja. Njegovi su drugovi, razumljivo, posumnjali u izdaju, okrenuli mu leđa. A za njega je to ponižavajuće, pred njima je čist. Može se reći da sam mu **ja** ostao jedini prijatelj. Susretali smo se, razgovarali o svemu i svačemu, pripovijedao sam mu, koliko sam mogao, o svom poslu, o svakakvim teškoćama i zaprekama. I, što mislite? Sergej Vitaljevič počeo mi je davati savjete: kako bolje razgovarati s mladima, kako razlikovati propagatora od terorista, što pročitati od revolucionarne literature i slično. Iznimno vrijedni savjeti. Jednom, za čašicom konjaka, kažem ja njemu: „Dragi moj Sergeju Vitaljeviču, postali ste mi bliski za ovih mjeseci, i teško mi je gledati kako se trzate između dviju istina. Ja razumijem da i vaši nihilisti imaju svoju istinu, samo što vam je put do njih sada zatvoren. A vi se, kažem, priklonite našoj istini, ona je, bogami, valjanija. Vidim ja **da** ste vi pravi ruski domoljub, nemate vi ništa s njihovom Internacionalom. Pa ni **ja** nisam manji domoljub od vas, pomozimo Rusiji zajedno." I **što** bude? Promisli Sergej Vitaljevič dan-

dva, napiše pismo svojim bivšim prijateljima - kao, razišli su nam se putevi - i preda molbu za službu **pod** mojim vodstvom. Sad mi je on desna ruka, i daleko će dogurali, vidjet ćete. Vaš je vatreni poklonik, među ostalim. Naprosto je zaljubljen u vas, časna riječ. Samo govori o vašim deduktivnim ostvarenjima. Katkad sam baš ljubomoran.

Potpukovnik se nasmije, po svemu sudeći, vrlo zadovoljan lime što je i sebe prikazao u povoljnom svjetlu, i budućem šefu pametno polaskao, no Fandorin je po svom običaju stao najednom govoriti o nečem sasvim drugom:

- Ivane Petroviču, poznajete li neku d-damu po imenu Diana? Burljajev se prestao smješhati, lice kao da mu se okamenilo i dijelom izgubilo uobičajen izraz neotesane vojničke otvorenosti - pogled mu je postao oštar, oprezan.

Mogu li upitati, gospodine državni savjetniče, zašto vas zanima ta dama?

Možete - hladno odvrati Fandorin. - Tražim izvor odakle su podaci o našem planu osiguranja dospjeli t-teroristima. Dosad sam uspio utvrditi da su osim Odjelu policije pojedinosti bile poznate s-samo vama, Miljnikovu, Zubcovu, Sverčinskom i njegovu ađutantu. Pukovnik Sverčinski dopušta mogućnost da je s mjerama sigurnosti mogla biti upoznata „suradnica“ s obavještajnim i-imenom Diana. Vi je poznajete, zar ne?

Burljajev odgovori s neočekivanom pakošću:

Poznajem. „Suradnica“ je prekrasna, tu nema spora, ali Sverčinski nepotrebno aludira. To se zovu prebacivanje krivnje na nevinoga! Ako joj se tko i mogao izbrbljati, to je prije svih on. Ona ga mota oko malog prsta!

Kako, pa zar je Stanislav Filipovič... njezin ljubavnik? - zapanji se službenik za posebne zadatke, jedva uspjevši progutati riječ „također“.

A vrag će ih znati - i dalje ljutito drekne potpukovnik. - Lako moguće!

Smeteni Erast Petrovič nije se odmah pribrao:

Pa zar je zaista tako privlačna ta Diana?

Bogami ne znam! Nikad joj nisam vidio lice.

Petar Ivanovič naglasio je posljednju riječ, što je cijeloj rečenici pri-dalo

dvosmislen prizvuk. Potpukovnik je očigledno to i sam osjetio, jer je smatrao neophodnim pojasniti:

- Vidite, Diana nikome od naših ne pokazuje lice. Svi se susreti odvijaju u tajnom stanu, u polumraku, a ona k tome ima i veo.

- Pa to je nečuveno!

- Glumi romantičnu junakinju - iskrivi lice Burljajev. - Siguran sam da joj ni Sverčinski nije vidio lice. Ostale dijelove tijela vrlo vjerojatno jest, ali lice naša Diana skriva poput turske odaliske. To je bio obavezan uvjet njezine suradnje. Prijeti da će pri najmanjem pokušaju otkrivanja njezina inkognita prekinuti svu pomoć. Bila je i posebna direktiva iz Odjela da se ništa ne pokušava. Kažu, neka se pravi zanimljivom, samo dok prenosi informacije.

Erast Petrovič uspoređi načine na koje su Burljajev i Sverčinski govorili o zagonetnoj „suradnici“ i otkrije u intonaciji i riječima obaju časnika nesumnjive sličnosti. Izgleda da se Zandarmerijska uprava i Ochrana ne nadmeću samo na policijskom poprištu.

Znate što, Petre Ivanoviču - reče Fandorin krajnje ozbiljno. - Zaintrigirali ste me vašom t-tajanstvenom Dianom. Povežite se s njom i recite joj da je želim odmah vidjeti.

Glava druga

Odmor čeličnog

čovjeka

Sedamsto osamdeset dva, sedamsto osamdeset tri, sedamsto osamdeset četiri...

Mišićav, vitak čovjek nepomična lica, mirnih sivih očiju i s odlučnom borom preko čela ležao je na parketu i brojao otkucaje vlastitog srca. Brojanje je išlo samo od sebe, bez razmišljanja i nimalo mu ne smetajući. Kad je čovjek ležao, otkucaj je točno odgovarao sekundi - bilo je to mnogo puta provjereno. Davna navika, još s robije, da za vrijeme odmora osluškuje rad svojeg unutrašnjeg pokretača, toliko je ušla u muškarčevo tijelo i krv da se ponekad noću budio na četveroznamenkastom broju, uviđajući da čak ni u snu nije prekidao

brojenje.

Ta aritmetika nije bila lišena smisla, jer učila je srce disciplini, učvršćivala izdržljivost i volju te, najvažnije, omogućavala je za nekih petnaest minuta (to jest, nakon devetsto udaraca) mišićima da se opuste i da se obnove snage nimalo slabije nego za tri sata čvrstoga sna. Jednom je muškarac dugo morao biti bez sna. U Akatujskom kaznenom zavodu htjeli su ga zaklati kriminalci. Danju su se bojali napasti, čekali su mrak, i to se ponavljalo nekoliko noći zaredom.

A navika ležanja na tvrdom ostala mu je od rane mladosti, kada se Grin (tako su ga zvali drugovi, pravo mu ime nije znao više nitko) bavio samoodgojem i odvikavao se od svega što je smatrao „luksuzom“, uključujući u tu kategoriju štetne navike, ali i one koje za preživljavanje nisu bile nužne.

Kroz vrata su dopirali prigušeni glasovi; članovi Bojne grupe uzbuđeno su pretresali pojedinosti uspješno obavljene akcije. Katkad bi se Zimovka zaboravio pa povisio glas, i tada bi dvoje ostalih siktali na njega. Mislili su da Grin spava. Ali, nije spavao. Odmarao se, brojao otkucaje i razmišljao o starcu koji ga je prije smrti zgrabio za ruku. Koža je i sad pamtila dodir mršavih, vrelih prstiju. To ga je ometalo da osjeti zadovoljstvo zbog čisto izvedene akcije, a drugih radosti osim osjećaja izvršene dužnosti sivooki čovjek nije imao.

Grin je znao da mu nadimak na engleskom znači „zelen“, ali svoju je boju osjećao drukčije. Sve na svijetu ima boju, svi predmeti, pojmovi, svi ljudi, osjećao je to od ranog djetinjstva, Grinje imao tu osobitost. Primjerice, riječ „zemlja“ bila je glineno-smeđa, riječ „jabuka“ svijetloružičasta, čak i ako se radi o antonovki, „carstvo“ bordo, otac je bio gusto-svijetloljubičast, majka boje maline. Čak su i slova abecede imala boju: A grimiznu, B boju limuna, V blijedožutu. Grin nije pokušavao shvatiti zašto zvučanje i smisao predmeta, pojava ili ljudi za njega poprimaju tu boju, a ne neku drugu, jednostavno je prihvaćao to znanje kao informaciju, i to bi ga znanje rijetko prevarilo, barem što se tiče ljudi. Stvar je u tome da je prema skali koja je oduvijek bila ugrađena u Grinovu dušu svaka boja imala još i svoje skriveno značenje. Plava je bila sumnja i nepouzdanost, bijela radost, crvena tuga, zato je ruska zastava ispadala čudnom: imaš i tugu i radost, pri čemu su obje nekako sumnjive. Ako bi novi poznanik odražavao plavetnilo, Grin se ne bi samo odnosio prema njemu s očitim nepovjerenjem, nego bi

promatrao i odmjeravao takva čovjeka s osobitim oprezom. I još nešto: ljudi su jedini od svega što postoji posjedovali osobinu da s vremenom mijenjaju svoju boju - zbog vlastitih postupaka, okoline, uzrasta.

Sam Grin bio je nekoć nebeski plav – mek, topao, bezobličan. Kasnije, kad se odlučio promijeniti, plavetnilo se smanjilo, malo-pomalo potisnuto strogom i jasnom pepeljastom. S vremenom su se plavi tonovi nekako povukli unutra, od glavne boje postali su nijansa, a Grin je postao svijetlosiv. Poput damascenskog čelika - jednako tvrd, elastičan, hladan i otporan na hrđu.

Preobražaj je započeo kad je imao šesnaest godina. Ranije je Grin bio običan gimnazijalac - slikao je pejzaže u akvarelu, recitirao Njekrasova i Ljermontova, zaljubljuvao se. Dakako, on se i tada razlikovao od vršnjaka, makar po tome što su svi bili Rusi, a on nije. U razredu ga nisu proganjali, nisu mu se rugali da je „Židov“, zato što su osjećali u budućem čeličnom čovjeku pribranost i tihu, spokojnu snagu, ali prijatelja nije imao niti ih je mogao imati. Drugi su gimnazijalci izostajalo sa satova, ometali učitelje i prepisivali sa *šalabahtera*, a Grin je morao učiti za petice i vladati se krajnje uzorno jer bi ga inače izbacili, a otac to ne bi podnio.

Gimnazija bi vjerojatno bila uspješno završena, plavetni bi momak postao isprva studentom sveučilišta, a potom liječnikom ili, iko zna, umjetnikom, ali tada si je general-gubernator Cirkov uvrtio u glavu da se u gradu namnožilo previše Židova pa je naredio da se pošalju natrag u male gradove ljekarnici, zubari i trgovci koji nisu imali dozvolu boravka izvan granica naseljenosti³. Otac je bio ljekarnik, i obitelj se našla u

Od 1791. do 1917. u Ruskom Carstvu Židovima je bio zabranjen trajan boravak izvan tzv. „granice naseljavanja“. Iznimku su predstavljali židovski vcl'irgovri, obrtnici i još neke kategorije. Radilo se o području koje je obuhvaćalo dijelove Ukrajine Itcsarnbije, Poljske, Litve i Bjelorusije. nap. prev.

malom gradu na jugu iz kojega je Grinberg stariji otišao prije mnogo godina izučiti pošteno zvanje.

Grinova je bio takve naravi da je na pakosnu, slijepu nepravdu

odgovarao iskrenim čuđenjem koje se, prošavši kroz stadije oštre, fizičke patnje i žestokog gnjeva, završavalo neodoljivom žudnjom za uzvratom. Pakosne, slijepa nepravde bilo je oko njega mnogo. Mučila je momka i ranije, ali do određenog vremena uspijevaio je pretvarati se da ima važnijih stvari: opravdati očeve nade, izučiti koristan zanat, pojmiti i razotkriti u sebi ono radi čega je došao na svijet. Tad je pakosna zaslijepjenost nasrnula na Grina poput lokomotive koja prijeteći šišti parom i odbacuje ga pod nasip, pa je postalo nemoguće protiviti se glasu prirode koji je tražio djelovanje.

Cijele je te godine Grin bio prepušten sam sebi. Smatrali su da se sprema izvanredno završiti gimnaziju. Zaista je mnogo čitao: Gibbona, Lockeja, Milla, Guizota. Htio je shvatiti zašto ljudi muče jedni druge, odakle se pojavljuje nepravda i kako je što bolje ispraviti. Izravna odgovora u knjigama nije bilo, ali ako se valjano promisli, mogao se pročitati između redaka.

Kako ne bi istrunulo, prekrilo se žabokrečinom, društvu su nužni periodični potresi koji se nazivaju revolucijama. Napredne su nacije one koje su prošle tu bolnu, ali neophodnu operaciju; što ranije, to bolje. Klasa koja je predugo na vrhu obamire poput otvrdnule kože, zbog toga se začeppljuju pore države, i u društvu dolazi do zagušivanja koje stvara besmisao i samovolju. Država se urušava poput odavno neobnovljene kuće, i ako je proces raspadanja otišao predaleko beskorisno je podupirati i krpiti trulu građevinu. Treba je spaliti i na zgarištu sagraditi novu kuću, trajnu i svijetlu.

Ali, požari se ne stvaraju sami od sebe. Potrebni su ljudi spremni preuzeti na sebe ulogu šibice koja će, izgorjevši, potaknuti veliku vatru. Sama pomisao na takvu sudbinu oduzimala mu je dah. Grin je bio spreman postati šibicom i izgorjeti, ali shvaćao je da je sama spremnost premalo.

Trebalo je imati čeličnu volju, orijašku snagu, besprijekornu čistoću.

Volje je imao od rođenja, trebalo ju je samo razviti. Pa je razradio pravi tečaj nadvladavanja vlastitih slabosti, svojih glavnih neprijatelja. Straha od visine: noću je satima koraćao naprijed-natrag po ogradi željezničkoga mosta, prisiljavajući se da ne skreće pogled s crne, masne vode. Gadjivosti: hvatao je u šumi riđovke i bez osvrtaanja gledao u odvratne siktave ralje, dok mu se gipki pjegavi bič mahnito omatao oko gole ruke. Sramežljivosti: odlazio je u kotarski grad na sajam i pjevao

ondje uz vergl, a slušatelji su se valjali od smijeha jer mrki, poremećeni Židovčić nije imao ni glasa ni sluha.

Steći orijašku snagu bilo je teže. Grin je prirodno bio dobrog zdravlja, ali nespretan i nježne građe. Tjedan za tjednom, mjesec za mjesecom, on je po deset, dvanaest, četrnaest sati dnevno povećavao tjelesnu moć. Na beskorisne mišiće nije gubio vrijeme. Radio je po vlastitoj metodi, podijelivši ih na potrebne i nepotrebne. Počeo je s treniranjem prstiju i nastavio je sve dok nije naučio lako savijati palcem i kažiprstom petake i novčiće od tri kopjeje. Zatim se pozabavio šakama - mlatio je po dasci, razbijao zglobove do krvi, mazao oderotine jodom i opet udarao, sve dok se šake nisu prekrile žuljevima, a drvo se stalo lomiti od prvog udarca. Kad je došao red na ramena, zaposlio se u mlinu gdje je teglio vreće od četiri puda. Trbuh i leđa razvijao je pomoću francuske gimnastike, a noge biciklom, pri čemu se vozio samo uzbrdo, nizbrdo ga je nosio na sebi.

Najteže je bilo postići moralnu čistoću. Od preobilja hrane i svakodnevnih udobnosti Grin se brzo odučio, iako je majka plakala kad se čeličio glađu ili za listopadskih kišnih noći išao spavati na limeni krov. Ali, osloboditi se fiziološkoga nikako nije uspijevaao. Nisu pomagala ni gladovanja ni stokratno podizanje na engleskoj gredi. Jednom je odlučio izbiti klin klinom - izazvati u sebi gađenje spram spolnosti. Otputovao je u kotarski grad i kod stanice uzeo najodvratniju prostitutku. Nije djelovalo, samo se pogoršalo. Znači, morao se uzdati u snagu volje.

Godinu i četiri mjeseca blanjao je Grin od sebe šibicu. Još nije riješio gdje je ona kutija o koju mora kresnuti prije nego što izgori, ali već je znao da bez krvi neće ići pa se temeljito pripremao. Naučio je bez promašaja pucati u metu. S dvanaest koraka bacao je u malenu dinju nož, munjevito ga trgnuvši s pasa. Sjeo je uz udžbenike kemije i izradio eksplozivnu smjesu prema vlastitoj recepturi.

Drščući je pratio neviđen lov koji su odlučni ljudi iz stranke Narodna sloboda pokrenuli na samoga cara. Car im nikako nije padao u ruke, čuvala gaje tajanstvena sila, redovno čudesno spašavajući samodršca.

Grinje čekao. Naslućivao je kakva je to čudesna sila, ali zasad se još bojavao vjerovati nevjerojatnoj sreći. Zar je povijest odabrala upravo njega, Grigorija Grinberga? Na koncu, on je bio samo žutokljunac, jedan od

stotina, ako ne i tisuća istih takvih golobradih mladića koji su maštali o kratku životu planule šibice.

Čekanje se završilo jednog ožujskog dana, kad je zaustavljena rijeka pucala i grbila se pred ledolomcem.

Grin se prevario. Povijest nije odabrala njega, već drugog žutokljunca, nekoliko godina starijeg. Bacio je bombu, raznio caru noge, a sebi prsa. Prije smrti na čas se osvijestio, na pitanje o imenu odgovorio „ne znam" i otišao, obasut kletvama suvremenika, ali uz zasluženu vječnu zahvalnost potomaka.

Sudbina je primamila Grina i omotala ga oko prsta, ali nije ga odbacila, nije ga pustila iz željeznog zagrljaja, već ga je podigla, smetenog, nijemog od razočaranja, i povukla ga zaobilazno ususret cilju.

* * *

Pogrom je započeo kada ljekarnikova sina nije bilo u gradiću. Obuzet nezasitnom, zavidnom ljubomorom, otputovao je na dva dana u Kijev kako bi doznao pojedinosti careva ubojstva - novine su izvještavale nerazumljivo, više se oslanjajući na podaničke izljeve osjećaja. U nedjelju ujutro u naselju preko rijeke, gdje su živjeli goji, zazvonilo je na uzburu. Krčmar Mitrij Kuzmič, kojega je društvo poslalo u Belocerkovsk, stigao je s potvrdom istinitosti govorkanja: cara su ubili Zidovi. Znači, Cifute mogu napasti i ništa im se neće dogoditi.

Gomila je krenula preko željezničkog mosta koji je dijelio gradić na dva dijela, pravoslavni i židovski. Hodali su dostojanstveno, mirno, uz barjake i pjevanje. Predstavnicima koji su im izašli ususret - rabinu, ravnatelju židovske škole i rukovoditelju tržnice - ništa nisu učinili, ali ih nisu ni saslušali. Jednostavno su ih odmaknuli i razišli se po tihim uličicama koje su slijepo zurile zatvorenim kopcima. Dugo su odmjeravali - nedostajao je poticaj da se razgali duša.

Upravo je onaj krčmar označio početak - izbio je vrata na gostionici koja se otvorila prošle godine i naštetila njegov poslu. Od praska i lupe narod se prenuo, oraspoložio.

Sve je bilo kako treba: zapalili su sinagogu, premetnuli kuće, nekima naravnali rebra, neke vukli za pajkelese, a predvečer, kad su u

gostioničkom podrumu pronašli skrivene bačve vina, poneki su se momci dokopali i židovskih djevojaka.

Vraćali su se još za dana, noseći svežnjeve sa stvarima i pijance. Prije nego što su se razišli, odlučili su da sutra ne rade, jer grijeh je raditi kada narod tako tuguje, već da opet idu preko rijeke.

Navečer se vratio Grin i nije prepoznao gradić. Razvaljena vrata, leti perje, dimi se, kroz prozore dopire ženski jauk i dječji plač.

Roditelji su se spasili, sjedili su u kamenom podrumu, ali u kući je bilo loše: pogromaši su više porazbijali nego što su uzeli, a najžešće su se obračunali s knjigama - zaista je trebalo marljivosti da se iščupaju stranice iz svih pet stotina svezaka.

Bilo je neizdrživo gledati bijelog oca drhtavih usana. Rekao je da su ljekarnu razorili još jutros zato što je u njoj špirit. Ali, to nije ono najstrašnije. Starom cadiku Belkinu razbili su glavu, pa je umro, a postolarki Gesi zato što nije htjela dati kćer odrubili su sjekirom pola lica. Sutra će rulja ponovo doći. Ljudi prikupiše devetsto pedeset rubalja, odnesoše ih načelniku okružne policije. Načelnik je uzeo novce, rekao da će otići po odred vojnika, i uistinu je otišao, samo što se neće vratiti do jutra, pa će se morati strpjeti.

Grin je slušao, blijedeći od strašnog razočaranja. Dakle, ovo mu je pripremala sudbina? Ne zaslijepljujući bljesak pod kotačima pozlaćene kočije što će zatutnjati cijelim svijetom, nego besmislenu smrt pod toljagama pijane bagre. U zabitoj provinciji, zbog bijednih, njemu nezanimljivih ljudi s kojima nema ničeg zajedničkog. On čak ne razumije ni njihov čudovišni govor, jer kod kuće uvijek razgovaraju na ruskom. Strani su mu i smiješni njihovi običaji, a on je za njih čudak, poremećeni sin Zidova koji nije htio živjeti židovski (i što je, pitam vas, iz toga ispalo?).

Ali, zaslijepljenost i pakost svijeta tražile su uzvrat, i Grin je znao da nema izbora.

Ujutro je u naselju ponovo zazvonilo, i s trga je prema mostu krenula zbijena gomila, mnogoljudnija nego jučer. Danas nisu pjevali. Nakon gostioničareva vina i špirita iz ljekarne lica su bila izgužvana, ali odlučna. Mnogi su vukli kola i tačke. Sprijeda je s ikonom išao glavni čovjek, Mitrij Kuzmič, u crvenoj košulji i novom kazakinu od fina sukna.

Stupivši na most, gomila se rastegnula u sivu traku. Rijekom su u isto takvoj sivoj nezaustavljivoj masi plovile šupljikave sante.

Na drugom kraju mosta, između tračnica, stajao je visoki židovčić u kaputu s podignutim ovratnikom. Držao je ruke u džepovima, sumorni mu je vjetar mrsio crnu kosu na nepokrivenoj glavi.

Kada su prednji redovi prišli bliže, bez riječi je izvukao desnu ruku. U njoj se crnio teški revolver.

Prednji su htjeli stati, ali oni straga nisu vidjeli revolver, pritiskali su, pa se kretanje gomile nije usporilo.

Tada je crni čovjek opalio iznad glava. U zvučnom jutarnjem zraku pucanj je ispao glasan, riječna ga je jeka prihvatila i više puta ponovila: Krrah! Krrah! Krrah!

Ljudi se zaustaviše.

Crni kao i prije ništa nije govorio. I ice mu je bilo ozbiljno i nepomično, otvor cijevi spustio se i gledao ravno ti oči onimu koji su stajali sprijeda.

Žestoko se služeći taktovima, kroz gomilu se progurao tesar Jegorša, bezobrazan i pokvaren seljak. Jučer je čitav dan preležao pijan, nije išao tući Zidove pa je sada gorio od nestrpljivosti.

- Ajde, ajde - reče Jegorša, smijuljeći se i zavrćući rukav poderana kaftana. - Nije to ništa, neće opalit', uplašit će se.

Revolver odmah odgovori na Jegoršine riječi praskom i dimom.

Tesar jauknu, uhvativši se za prostrijeljeno rame, i čučnu, a crna cijev ravnomjerno grune još četiri puta.

Više nije bilo metaka u bubnju, pa Grin izvadi iz lijevog džepa bombu kućne izrade. Ali nije ju morao baciti jer se dogodilo čudo. U koljeno ranjeni Mitrij Kuzmič tako je strašno zavapio „o, ubiše me, ubiše me, pravoslavna braćo!“, da su se u gomili trgnuli, okrenuli nazad i potom, gazeći jedni druge, potrčali po mostu natrag u naselje.

Gledajući u leđa pobjeglima, Grin je prvi put osjetio da je plave boje u njemu ostalo manje, gamu sad određuje čelično siva.

U sumrak je stigao načelnik okružne policije s konjaničkim vodom i vidio da je u gradiću sve mirno. Začudio se, popričao sa Zidovima i odveo ljekarnikova sina u zatvor.

Grigorij Grinberg postao je Grin s dvadeset godina, nakon još jednog

bijega. Prošao je tisuću i pol vrsta i kod samog Tobolska upao u glupu hajku na skitnice. Trebao se nekako nazvati, pa se nazvao. Ne u znak sjećanja na bivšu obitelj, nego u čast Ignatija Grinevickog, ubojice cara.

Na tisuću osamstotom otkucaju osjetio je da mu je snaga potpuno obnovljena pa je lako ustao, ne dodirnuvši rukama pod. Vremena je bilo mnogo. Sada je večer, a slijedi još cijela noć.

Nije poznato koliko će trajati boravak u Moskvi. Oko dva tjedna, ne manje. Dok ne maknu agente s ulaza u grad i kolodvora. Za sebe se Grin nije brinuo, on je strpljenja imao dovoljno. Osam mjeseci samice dobra je škola strpljenja. Ali, momci u grupi mladi su i vatreni, bit će im teško.

Izašao je iz spavaće sobe u primaću gdje su sjedila trojica ostalih.

— Zašto ne spavaš? - prepao se Zimovka, najmlađi. - Zbog mene, je li? Glasno sam brbljao?

U grupi su svi bili na ti, neovisno o dobi i revolucionarnim zaslugama. Nećete si „vikati" ako ćete sutra, ili za tjedan dana, ili za mjesec dana, zajedno ići u smrt. Na cijelom svijetu Grin je govorio ti samo toj trojici: Zimovki, Jemelji, Rahmetu. Prije je bilo i drugih, ali svi su pomrli.

Zimovka je izgledao svjež, što je i razumljivo - dečka nisu povelili u akciju, iako je preklinjao pa čak i plakao od bijesa. Druga dvojica izgledala su bodro, ali umorno, što je također bilo prirodno.

Operacija je prošla lakše nego što su očekivali. Pomogla je mećava, a osobito snježni nanos pred Klinom, pravi dar sudbine. Rahmet i Jemelja čekali su sa saonicama tri vrste od stanice. Planom je bilo predviđeno da Grin iskoči kroz prozor u vožnji, pa bi se mogao ozlijediti. Tada bi ga oni pokupili. Ili bi straža mogla primijetiti onog koji je iskočio i zapucati. I u tom bi slučaju saonice poslužile.

Ispalo je bolje. Grin je jednostavno dotrčao po tračnicama, čitav i neozlijeđen. Nije se čak ni smrznuo, ugrijao se dok je trčao tri vrste.

Zaobišli su naplavan rječice Sestre gdje su radnici čistili put. Na susjednoj su stanici ukrali odbačenu staru drezinu i dokotrljali se na njoj do same Moskve, stanica Sortirovočnaja. Naravno, više od pedeset vrsta njihati zahrđalu polugu, i to pod gustim snijegom i vjetrom, nije lako.

Nije čudno što su dečki iscrpljeni, oni nisu bili čelični. Najprije je klonuo Rahmet, a zatim i krupni Jemelja. Čitav drugi dio puta morao je potegnuti sam.

- Ti si, Griniču, kao Zmaj Gorinič - zadivljeno je odmahnuo lanenom glavom Jemelja. - Odgmizao u spilju na pola sata, skinuo stari svlak, odrubljene glave pustio da narastu i kao nov si. Ja sam k'o bik, a nikako da odahnem, jezik mi ispao.

Jemelja je bio dobar borac. Snažan, staložen, bez intelektualnih mušica. Divne, umirujuće tamnosmeđe boje. Tako se prozvaao u Pugačovljevu čast, a prije se zvaao Nikifor Tjunin. Radio je u skladištu oružja, pravi proleter. Plećat, široka lica, malenog, dječjeg nosića i okruglih dobrodušnih očiju. Nije čest slučaj da iz potlačene klase dolaze izdržljivi, razboriti borci, ali kad se nađe takav junak, onda se u njega možeš uzdati kao u samoga sebe. Grin ga je osobno odabrao između petorice kandidata koje mu je poslala partija. To je bilo nakon što je Samur bezuspješno bacio bombu na Hrapova, pa se u Bojnoj grupi ispraznilo mjesto. Grin je provjerio novakovu čvrstoću živaca i oštroumnost te ostao zadovoljan.

U jekaterinogradskoj akciji Jemelja se sjajno iskazao. Kada se gubernatorov fijaker u vrijeme određeno u pismu (i, zaista, bez pratnje) dovezao do neupadljive vile u Miheljsonovskoj, Grin se približio debeljku koji je s mukom izlazio iz kola i dvaput pucao u njega. Zatim je pobjegao kroz vežu u susjednu ulicu gdje je čekao Jemelja, glumeći kočijaša. I dogodila se smola: baš je u tom trenutku pored lažnog „vanjke" prolazio policijski nadzornik s dvama pozornicima. Čuli su pucnjeve u daljini, i odmah iz dvorišta istrči čovjek, ravno njima u ruke. A Grin je već uspio odbaciti revolver. Oborio je jednog udarcem u bradu, ali ostala dvojica objesila su mu se za ruke, a onaj što je pao puhnuo je u zviždaljku. Ispalo je gadno, ali novak se nije smeo. Bez žurbe je sišao sa sjedišta, lupio policajca teškom šakom u potiljak, ovaj se srušio, a s drugim se Grin sam obračunao. Odjurili su velikom brzinom, uz prodoran policijski zvižduk.

Kada je gledao Jemelju oko srca bi mu postalo toplo. Mislio je: nije narodu samo do besposličarenja. Pronicljiviji i osjetljiviji već su se počeli buditi. Sto znači da žrtve nisu suviše, ne lije se uzalud krv, svoja i tuđa.

- Eto što znači spavati na podu, hraniti se zemljinim sokovima - nasmiješi se Rahmet, maknuvši s čela živopisan pramen. - Grine, počeo

sam pisati poemu o tebi.

Pa odrecitira:

Bio jednom Grin željezni, Imao je dar korisni – Na podu spavat', Grine, Znaš i bez posteljine.

- Ima i druga verzija. - Rahmet gestom zaustavi Zimovku koji je prasnuo u smijeh pa nastavi:

Bio jednom vitez bijedan Zvali ga Hrabri Grine. Imao je on dar vrijedan – Snađe se bez posteljine. Uz zajednički smijeh drugova Grin pomisli: preradio je Puškina. Sigurno je smiješno. Znao je da ne razumije smiješno, ali to nije bilo važno. I još je u sebi ispravio: nisam željezan, nego čeličan.

Nije ništa mogao protiv sebe - taj mu se ljubitelj jakih čulnih poticaja nije sviđao, iako je morao priznati da Rahmet mnogo pridonosi stvari. Grin ga je uzeo prošle jeseni kada mu je zatrebao par radi akcije u inozemstvu - nije mogao Jemelju voditi u Pariz.

Pripremio je Rahmetu bijeg iz zatvorskih kola kad su ga vozili sa suda nakon izricanja presude. O konjičkom zastavniku Seleznevu tada su

Vanjka - kolokvijalni naziv za kočijaša. nap. prev.

pisale sve novine. Mladi se časnik na smotri založio pred pukovnikom za svojega vojnika, na ružnu zapovjednikovu psovku uzvratio je pozivom na dvoboj, a kad uvreditelj nije prihvatio izazov, ustrijelio ga je pred očima cijeloga puka.

Lijepa priča svidjela se Grinu. Osobito to što se časnik nije pobojavao radi običnog čovjeka upropastiti svoju sudbinu. Bilo je u tome obećavajuće smionosti, a Grinu se pričinilo i duševne srodnosti - poznata mu žestina kao odgovor na slijepu podlost.

No, ispalo je da Nikolaj Seleznev ima posve drukčije pobude. Njegova se boja nakon boljeg upoznavanja pokazala uznemirujućom, zagasito plavom. „Užasno sam znatiželjan prema čulima" - često je ponavljao Rahmet. Odbjeglog zastavnika kroz život je vodila znatiželja, isprazan i beskoristan osjećaj koji primorava da se okuse svakakva jela – što pikantnija i začinjena, tim bolje. Grin je shvatio: u zapovjednika nije pucao zbog nepravde, nego zato što je cijeli puk gledao i bez daha čekao što će se dogoditi. I revolucionarima se pridružio zbog žudnje za

pustolovinama. Svidio mu se bijeg s pucnjavom, tajni put u Pariz još više.

Grin više nije imao iluzija glede Rahmetovih motiva. Uzeo si je ime u čast junaka Cerniševskog, a sam je potpuno drugog soja. Dok mu ne dosade terorističke akcije, bit će tu. Kada zadovolji znatiželju odjurit će, možeš mu staviti soli na rep.

Grin je imao tajnu ideju o Rahmetu - kako od ispraznog čovjeka izvući najveću korist za stvar. Ideja je sljedeća: poslati ga u važnu akciju s koje nema povratka. Neka se baci kao živa bomba pod kopita ministarske ili gubernatorske zaprege. Rahmet se neće uplašiti sigurne smrti - takav mu trik život još nije pokazao. U slučaju da je akcija u Klinu propala, Rahmet je imao zadatak dići u zrak Hrapova večeras na Jaroslavskom kolodvoru, prije odlaska u Sibir. Hrapova sada više nema, ali bit će i drugih, u samodržavlju ima mnogo pasa. Najvažnije je ne propustiti čas kada će se u Rahmetovim očima pojaviti dosada.

Samo zbog te tajne ideje Grin gaje ostavio u grupi nakon prosinačke priče sa Šverubovičem.

Partija je naredila da se pogubi izdajnik koji je odao i poslao na vješala drugove iz Rige. Grin nije volio takve poslove, zato se nije protivio kada se Rahmet sam javio.

Umjesto toga da jednostavno ustrijeli Sveruboviča, Rahmet je slijedio svoj hir - zalio mu je lice sumpornom kiselinom. Radi prijetnje drugim provokatorima, rekao je, a zapravo je vjerojatno htio vidjeti kako živom čovjeku cure oči, otpadaju usne i nos. Otada Grin nije mogao gledati Rahmeta bez gađenja, ali zbog stvari ga je trpio.

- Treba leći - tiho je rekao. - Znam, tek je deset sati. Ipak, treba spavati. Sutra ćemo rano. Promijenit ćemo stan.

I osvrnuo se na bijela vrata radne sobe. Tamo je sjedio privatni docent Više tehničke škole Semjon Ljvovič Aronzon. U Moskvi su se planirali smjestiti na drugoj adresi, ali dogodilo se nešto neočekivano. Vezistica, koja je borce dočekala na dogovorenom mjestu, upozorila ih je da ne mogu onamo. Upravo su doznali da je inženjer Larionov, čiji je stan bio na toj adresi, agent Ochrane.

Grin, koji je još teturao nakon drezine, rekao je vezistici (imala je čudan nadimak – Igla):

- Loše radite vi Moskovljani. To je kao da ste upropastili cijelu Bojnu

grupu.

Rekao je to bez zlobe, konstatirajući činjenicu, ali Igla se uvrijedila.

O njoj je Grin malo toga znao. Činilo se daje iz bogate obitelji. Mršava, visoka, već prestara gospođica. Beskrvne stisnute usne, blijeda kosa zbijena u napet čvor na zatiljku. Mnogo je takvih među revolucionarima. .,

Kad bismo loše radili, ne bismo razotkrili Larionova - obrecnu se Igla. - Recite, Grine, treba li vam baš stan s telefonskom vezom? To nije tako jednostavno.

Znam, ali telefon je obavezan. Brza veza, signal za uzbunu, upozorenje - objasni on, zarekavši se u sebi da će se ubuduće u važnim akcijama snalaziti samo vlastitim sredstvima, bez pomoći partije.

Onda vas moramo poslati na jednu od pričuvnih adresa, nekome od simpatizera. Moskva nije Peterburg, rijetki imaju vlastiti telefon.

Tako je grupa dospjela na konak kod privatnog docenta. O njemu je Igla rekla da je prije liberal, nego revolucionar, i ne odobrava terorističke metode, ali to nema veze, čovjek je pošten, naprednih pogleda i neće odbiti pomoći, a nema smisla upućivati ga u potankosti.

Otprativši Grina i njegove ljude u lijepu kuću na Ostoženki (prostran stan na posljednjem katu, što je važno, jer ima izlaz na krov), vezistica je, prije nego što će otići, kratko i temeljito objasnila nervoznom domaćinu osnovna pravila konspiracije:

- Vaša je kuća najviša u ovom dijelu grada, to je prikladno. Ja iz man-sarde vidim vaše prozore kroz dalekozor. Ako je sve mirno, ne navlačite zavjese u primaćoj sobi. Dvije navučene zavjese znače propast. Jedna navučena zavjesa signal za uzbunu. Telefonirat ću vam, tražit ću profesora Brandta. Odgovorit ćete: „Pogriješili ste, ovo je drugi broj“; i ja odmah dolazim, ili: „Pogriješili ste, ovo je broj privatnog docenta Aronzona“; tada šaljem upomoć borbeni odred. Hoćete li zapamtiti?

Aronzon, problijedjevši, kimne, a kada je Igla otišla promrmlja da se „drugovi“ mogu osjećati kao kod svoje kuće, daje poslugu pustio, a on će, ako im zatreba, biti u svojoj radnoj sobi. I nijednom tijekom pola dona odatle nije ni izvirio. Dovoljno je reći - „simpatizer“. Ne, ne mogu ovdje biti dva tjedna, odluči Grin. Već sutra treba promijeniti adresu.

Čemu spavati? - slegne ramenima Rahmet. - To jest, vi kako hoćete,

dobra gospodo, a ja bih navratio k izdajniku Larionovu. Dok nije shvatio daje otkriven. Povarska dvadeset osam, čini mi se? Nije tako daleko.

Tako je! - vatreno ga podrži Zimovka. - I ja bih otišao tamo. Još bolje sam, jer vi ste svoje danas već napravili. Ja ću to izvršiti, časna riječ! Otvorit će vrata, pitat ću: „Vi ste inženjer Larionov?“ Da zbog greške ne ubijem nevinog. A onda ću reći: „Evo ti, izdajnice“. Pucat ću mu u srce, tri puta, da budem siguran, i pobjeći. Sitnica.

Rahmet, zabacivši glavu, prasne u smijeh:

- Čas posla, kako da ne! Samo pucaj, probaj. Kad sam na vježbalištu izbliza opalio u Von Bocka oči su mu iz duplji iskočile, bogami! Dvije lijepe kugle. Dugo sam ih kasnije noću sanjao. Budio sam se sav u hladnom znoju. Sitnica...

Grin pomisli: a Sveruboviča s rastopljenim licem ne sanjaš?

- Nema veze, ako je radi stvari, onda se može - odlučno će Zimovka, probljedjevši i odmah, bez ikakva prijelaza, oblivši se rumenilom. I nadimak je dobio zbog vječnog rumenila i svijetlih malja na obrazima. - Pa taj je gad izdao svoje ljude.

Zimovku je Grin znao odavno, mnogo dulje nego ostale. Dječak je bio poseban, izuzetnog podrijetla. Sin obješenog ubojice cara i članice Narodne slobode koja je umrla u kazamatu tijekom protestnog gladovanja. Rođen od nevjenčanih roditelja, nije kršten u crkvi, odgojili ga drugovi oca i majke. Prvi slobodan čovjek buduće slobodne Rusije. Bez smeća u glavi, bez nemira u duši. Jednom će takvi dječaci biti uobičajeni, ali sada je on bio jedini takav, najvredniji proizvod mučne evolucije, i zato Grin nikako nije htio primiti Zimovku u grupu.

A kako da ga ne primi? Prije tri godine, kada se Grin nakon bijega s robije dugim, zaobilaznim putem oko svijeta vraćao kući - preko Kine, Japana, Amerike - morao se zadržati u Švicarskoj. Sjedio je besposlen, čekao štafetu preko granice. Zimovku su baš tada bili poslali iz Rusije, gdje su mu opet uhitili skrbnike. U Ziirichu se nije imao tko baviti dječakom. Pitali su Grina, on je pristao jer nikako drukčije nije mogao koristiti partiji u to vrijeme. Štafeta se zadržala, kasnije je posve propala. Dok su organizirali novu prošla je cijela godina.

Iz nekog razloga mali Grinu nije bio na teret, naprotiv. Možda zato što se prvi put nakon mnogo vremena nije morao brinuti o cijelom čovječanstvu, nego o samo jednom čovjeku. Čak ne još ni čovjeku, već

maloljetniku.

Jednom, nakon ozbiljna, iscrpna razgovora, Grin je obećao gojencu: kad Zimovka odraste, uvest će ga u svoj posao, čime se god Grin tada bude bavio. O Bojnoj grupi onda još nije bilo ni riječi, inače to ne bi obećao.

Zatim se vratio u domovinu, stao se baviti poslom, dečka se često sjećao, ali o obećanju je, naravno, zaboravio i razmišljati. A prije dva mjeseca u Piteru, u tajnom stanu, doveli su mu Zimovku - upoznajte se, družo Grin, mlada dopuna iz emigracije. Zimovka ga je gledao očima punim obožavanja, o obećanju je stao govoriti gotovo od prvog trenutka. Nije se imalo kud - Grin nije znao prekršiti svoju riječ.

Zasad je čuvao dečka, nije ga puštao u akciju, ali tako se nije moglo vječno nastaviti. Na kraju krajeva, Zimovka je već odrastao, osamnaesta mu je godina. Grinu je na željezničkom mostu bilo toliko.

Još ne, rekao si je prošle noći kad su se spremali za akciju. Sljedeći put, pa je naredio Zimovki da ode u Moskvu, tobože kako bi provjerio vezu.

Zimovka ima nježnu boju breskve. Kakav je to borac? ,Iako se događa da od takvih nastanu pravi junaci. Trebalo bi momku prirediti vatreno krštenje, ali ne započeti s pogubljenjem izdajnika.

Nitko ne ide nikamo - odlučno reče Grin. - Svi na spavanje. Ja prvi stražarim. Nakon dva sata Rahmet. Probudit ću te.

Eh - nasmiješi se bivši zastavnik. - Dobar si ti, Grine, ali dosadan. Ne bi se trebao baviti terorom, nego biti računovođa u banci.

Ali, nije se prepirao, znao je da nema koristi.

Ždrijebali su. Rahmeta je dopalo spavati na krevetu, Jemelju na diva-nu, Zimovku na smotanom pokrivaču.

Petnaestak minuta kroz vrata spavaće sobe dopirali su glasovi i smijeh, zatim je postalo tiho. Tad iz radne sobe izviri domaćin, bijesnu mu u polumraku zlatni cviker, nesigurno promrlja:

- Dobra večer. -

Grin kimne, ali privatni docent nije odlazio.

Tada Grin pomisli da bi trebao pokazati pristojnost. Ipak čovjeku nije ugodno, a tu je i rizik. Za skrivanje terorista ide se na robiju. Reče uljudno:

- Znam, Semjone Ljvoviču, doveli smo vas u nepriliku. Strpite se,

sutra odlazimo.

Aronzon se skanjivao, kao da se nikako ne može odlučiti da nešto upita, i Grin se dosjeti: želi razgovarati. Poznata stvar - intelektualac. Pusti ga da počne, do jutra neće stati.

Ali, ne. Kao prvo, nema smisla stupati s neprovjerenim čovjekom u apstraktne razgovore, a kao drugo, ima ozbiljnu temu za razmišljanje.

- Smetam vam. - Odlučno ustane. - Sjest ću u kuhinju.

Sjeo je na tvrdu stolicu pokraj ulaza sa spuštenom zavjesom (već je provjerio - sluškinjina sobica). Stao je razmišljati o TG-u. Vjerojatno po tisućiti put proteklih mjeseci.

* * *

Sve je započelo u rujnu, nekoliko mjeseci nakon stoje Samur odletio u zrak - bacio je bombu na Hrapova kad je ovaj izlazio iz crkve, a naprava je pogodila rub pločnika i sve su krhotine poletjele u bacača.

Tada je stiglo i prvo pismo.

Ne, nije stiglo, pojavilo se. Na stolu za ručavanje, u stanu u kojemu je tada bila smještena Bojna grupa i kamo su pristup imali samo rijetki.

Zapravo, nije grupa - to je samo naziv, jer je od boraca nakon Samurove pogibije ostao samo Grin. Pomagači i vezisti ne računaju se.

Bojna grupa formirala se ovako. Kada se Grin ilegalno vratio u Rusiju, dugo je procjenjivao gdje bi mogao više koristiti - kamo da prinese šibicu kako bi se vatra rasplamsala. Prevezio je letke, pomogao je urediti ilegalnu tiskaru, osiguravao partijski kongres. Sve je to bilo nužno, ali nije on od sebe iskovao čeličnog čovjeka radi posla koji može obaviti svatko.

Postupno se cilj definirao. Još uvijek isti - teror. Nakon sloma Narodne slobode borbena revolucionarna aktivnost gotovo se ugasila. Policija je postala drukčijom od one u sedamdesetima. Posvuda špijuni i provokatori. Tijekom cijelog minulog desetljeća nekoliko uspješnih terorističkih akcija i desetak neuspješnih. Kako dalje?

Bez borbe protiv tiranije nema revolucije, to je aksiom. Lecima i prosvjetiteljskim društvima carizam se neće srušiti. Teror je bio nužan

poput zraka, poput gutljaja vode u pustinji.

O svemu dobro promislivši, Grinje stupio u akciju. Porazgovarao je s članom CK-a, Meljnikom, kojemu je u potpunosti vjerovao, dobio je oprezan pristanak. Prvu će akciju provesti na svoj rizik. Bude li uspješna, partija će proglasiti formiranje Bojne grupe, osigurati financijsku i organizacijsku podršku. Propadne li, djelovao je sam.

To je bilo razumno. Samom mu je u svakom slučaju sigurnije, samoga sebe neće odati Ohrani. I Grinje imao uvjet: za njega će iz CK-a znati samo Meljnik, svi kontakti idu preko njega. Zatrebaju li mu pomoćnici, Grin će ih skupiti sam.

Prvi zadatak bio je sljedeći: izvršiti davnu presudu donesenu protiv tajnog savjetnika Jakimoviča. Jakimovič je bio ubojica i hulja. Prije tri godine poslao je na stratište petoricu studenata zbog pripreme careva ubojstva. Bio je to gadan slučaj, od početka isprovociran od policije i tog istog Jakimoviča, koji tada još nije bio tajni savjetnik, nego samo skromni pomoćnik državnog tužitelja.

Grin ga je ubio za vrijeme nedjeljne šetnje u parku. Jednostavno, bez kompliciranja: prišao mu je, zario mu u srce bodež s urezanim slovima BG. Dok su ljudi shvatili što se zbilom, brzo je, ali ne trčeći, izašao kroz vrata i odvezao se običnom kočijom.

Nakon duga zatišja provedena akcija dobro je uzdrimala društvo. Svi su stali govoriti o tajanstvenoj organizaciji opaka imena, a kada je partija objavila značenje slova i obnavljanje revolucionarnog rata, zemljom je prošla napola zaboravljena nervoza - ista ona bez koje su nezamislivi bilo kakvi društveni potresi.

Sada je Grin imao sve neophodno za ozbiljan rad: opremu, novac, ljude. Potonje je sam nalazio ili ih je odabirao između kandidata koje je predložila partija. Pravilo mu je bilo: u grupi može biti troje-četvero ljudi, ne više. Za teror sasvim dovoljno.

Bile su predviđene velike akcije, ali sljedeći napad - na krvnika Hrapova - okončan je neuspjehom. Ne potpunim, jer su kod mrtvog bombaša našli revolver s natpisom BG, i to je ostavilo dojam. Ali, reputacija grupe ipak je bila narušena. Više nije smjelo biti promašaja.

Tako su stajale stvari kada je Grin pronašao na stolu presavijeni papir s ravnim recima napisanima pisaćim strojem. List je spalio, no tekst je zapamtio od riječi do riječi.

Hrapova je zasad bolje ne dirati, dobro ga čuvaju. Kada se pojavi mogućnost da mu se pride, obavijestit ću vas. Sada javljam sljedeće. Jekaterinogradski gubernator Bogdanov četvrtkom uvečer u osam sati potajno navraća u kuću broj deset u Miheljskovskoj ulici. Sam, bez čuvara. U sljedeći četvrtak bit će sigurno ondje. Ovo i sljedeća pisma nakon čitanja odmah spalite.

TG

Prva mu je pomisao bila: partija pretjeruje s konspirativnošću. Kakva je to melodrama s podmetnutim pismom? I što znači TG?

S Meljnikovom je razjasnio - ne, CK nije slao pismo.

Zandarska klopka? Ne slični njima. Zašto bi izvodili gluposti? Zašto bi ga mamili u Jekaterinograd? Da je tajni stan poznat policiji, uhitili bi ga ovdje.

Proizlazilo je treće. Netko želi pomoći Bojnoj grupi ostajući u sjeni. Nakon malo kolebanja Grinje odlučio riskirati. Gubernator Bogdanov, naravno, nije bogzna kakva osoba, ali prošle ga je godine partija osudila na smrt zbog okrutnog gušenja seljačkih nemira u Strelečkoj općini. Nije prvorazredan zadatak, ali zašto ne? Potreban je uspjeh.

I bilo je uspješno. Akcija je protekla sjajno, ne računamo li tučnjavu s policajcima. Na mjestu pogubljenja Grin je ostavio letak s osudom i potpisom BG.

Potom se početkom zime pojavilo drugo pismo, koje je našao u džepu vlastitog kaputa. Bio je na svadbi, dakako, ne pravoj, fiktivnoj. Dvoje partijaca radi interesa posla stupalo je u brak, a ujedno se pojavila mogućnost legalnog susreta i razmatranja nekih životnih pitanja. Kada se razodijevao nije bilo nikakvog pisma. Kada je odlazio, gurnuo je ruku u džep i našao pisamce.

Znani vam žandarmerijski general-poručnik Selivanov inkognito nadgleda inozemno predstavništvo Ochrane. 13. prosinca u pola tri poslijepodne sam će doći u tajni stan u Parizu na adresi Rue Annamite 24.

TG

I opet je sve ispalo točno onako kako je obećavao nepoznati TG: lukavog lisca Selivanova uspjeli su zgrabiti, može se reći, golim rukama, o čemu se u Peterburgu nije moglo ni sanjati. Dočekali su ga u veži. Grin je uhvatio žandara straga za laktove, a Rahmet mu je zario bodež. Sada je o Bojnoj grupi zabrujala i Europa.

Treće pismo Grin je našao na podu predsoblja. To je već bilo ove godine, dok su sva četvorica živjela na Vasiljevskom otoku. Ovoga puta pošiljatelj ih je navodio na pukovnika Požarskog, velikog prepredenjaka iz novog žandarmerijskog podmlatka. Požarski je ujesen razbio varšavsku podružnicu partije, a nedavno je u Kronštatu uhitio mornarsku anarhističku organizaciju koja je planirala dignuti u zrak carevu jahtu. Za nagradu je dobio visoko mjesto u odjelu policije i ađutantski monogram - za spas preuzvišene obitelji.

Pismo je glasilo:

Potruga za BG-om povjerena je novom pomoćniku za politička pitanja direktora Odjela policije, knezu Požarskom. To je opasan protivnik koji će vam zadati mnogo briga. U srijedu navečer između devet i deset ima sastanak s jednim važnim agentom na Apotekarskom otoku blizu trgovačkog društva Kerbel. Zgodna prilika, ne propustite je.

TG

Propustili su je iako je prilika zaista bila iznimno povoljna. Požarski je pokazao nadnaravnu okretnost - uzvraćajući paljbu rasplinuo se u tami. Pratilac mu je bio manje vješt, pa ga je Rahmet, dok je bježao, pogodio hicem u leda.

Ipak se akcija pokazala korisnom i podigla je prašinu, jer u ubijenom je Grin prepoznao Stasova, člana CK-a i starog šliselburškog zatvorenika koji je upravo ilegalno stigao iz Švicarske. Tko bi pomislio da policija ima takve doušnike?

A posljednja, četvrta TG-ova poruka, najvrednija od svijetu, pojavila se jučer ujutro. U kući je bilo dobro naloženo, okanca za provjetravanje ostavili su preko noći otvorenima. Ujutro je Jemelja na podu pokraj prozora našao papirić omotan oko kamena, pročitao ga i pojurio probuditi Grina.

Došao je red i na Hrapova. Danas putuje u Sibir ekspresnim vlakom u jedanaest sati, u ministarskom vagonu. Razjašnjeno je sljedeće. U Moskvi će Hrapov stati. Za njegovu sigurnost tijekom boravka u Moskvi odgovoran je državni savjetnik Fandorin, službenik za posebne zadatke kneza Dolgorukoja. Obilježja: 35 godina, mršave građe, visoka rasta, tamne kose, tankih brčića, sijedih sljepoočnica, u razgovoru zamuckuje. U Peterburgu i Moskvi predviđene su izvanredne mjere sigurnosti. Doći do Hrapova moguće je jedino između tih dviju točaka. Smislite štogod. U vagonu će biti četiri agenta i žandarski stražari na objema platformama (prednja je platforma zatvorena, nije spojena sa salonom). Zapovjednik Hrapovljeve straže konjički je kapetan Von Seidlitz: 32 godine, vrlo svijetla kosa, visok, krupan. Hrapovljev ađutant potpukovnik Modzalevski: 39 godina, gojazan, srednje visine, tamnosmeđa kosa, mali zalisci.

TG

Grin je skovao drzak, ali potpuno ostvariv plan, obavio neophodne pripreme, i grupa je putničkim vlakom u tri sata otputovala u Klin.

TG-ove informacije opet su se pokazale besprijelekovima. Sve je išlo kao po loju. Tako blistavu pobjedu Bojna grupa još nije imala. Činilo se da se mogu opustiti i uživati u osjećaju dobro obavljena posla. Šibica se još nije ugasila, još gori, i njome potaknut plamen sve se jače rasplamsava.

Ali, uživanju je smetala neobjašnjivost. A Grin nije podnosio neobjašnjivost. Gdje ima neobjašnjivosti, ima i nepredvidljivosti, a to je opasno.

Treba se obračunati s tim TG-om. Shvatiti kakav je to čovjek i što traži.

Bila je samo jedna varijanta.

Netko od pomagača ili čak samih članova Bojne grupe ima svojega čovjeka u tajnoj policiji, dobiva od njega povjerljive obavijesti i anonimno ih predaje Grinu. Jasno je zašto se ne pokazuje. Iz konspirativnosti, ne želi širiti krug upućenih (Grin se i sam uvijek tako vladao). Ili štiti svojega doušnika zbog zadane riječi, bilo je takvih slučajeva.

A možda je to provokacija?

Ne, isključeno. Udarci zadani državnom stroju pomoću TG-a preoz-

biljni su. Nikakvom se taktičkom svrhom ne može opravdati provokacija takve razine. A najvažnije je da tijekom svih proteklih mjeseci nijednom nije bilo praćenja. Grin je za to imao poseban njuh.

Dvije kratice: BG i TG. Iza prve je organizacija. A što je iza druge, ime? Čemu uopće potpis?

Eto čime se treba pozabaviti nakon povratka u Piter: sastaviti spisak sviju koji su imali pristup mjestima gdje su bila podmetnuta pisma. Isključe li se oni koji su mogli dospjeti na sva četiri mjesta, popis će ispasti kratak. Osim članova grupe na njemu će biti samo nekoliko ljudi. Treba pripaziti na svakoga. Ustanoviti o kome se radi i pozvati ga na otvoren razgovor. U četiri oka, zajamčivši povjerljivost.

Ali, već je dvanaest i četvrt. Prošla su dva sata. Vrijeme je da probudi Rahmeta.

Grin ode kroz primaću sobu u mračnu spavaću. Začuo je Zimovkino ravnomjerno dahtanje, tiho je zahrkao Jemelja.

- Rahmete, ustaj - šapnu Grin, nagnuvši se nad krevet, i ispruži ruku.

Prazno. Čučnuo je, opipao pod - nema čizama. Otišao Rahmet, zagasito plavi čovjek. Ili se zaputio za pustolovinama, ili je zauvijek pobjegao.

Glava treća,

u kojoj se vidi i sjena dvostruke subordinacije

- Hoće li nas još d-dugo razgledati? - s dosadom upita Erast Petrovič, osvrnuvši se na Burljajeva.

Otkada su državni savjetnik i potpukovnik (koji je modru odoru zamijenio civilnom) ušli kroz dvorišna vrata skromne arbatske vile i pozvonili, prošlo je pet minuta. Isprva se obećavajuće zanjihala zavjesa na prozorčiću, ali nakon toga ništa nije uslijedilo.

- Upozorio sam vas - poluglasno reče šef Ochrane. - Čudljiva osoba. Bez mene nepoznatu čovjeku ne bi uopće otvorila. - I, zabacivši glavu, vikne, ne po prvi put. - Diana, to sam ja, otvorite! Sa mnom je onaj gospodin o kojemu sam vam telefonirao!

Nema odgovora.

Fandorin je već znao da je ta vila, koju je iznajmilo lažno lice, tajni stan Ochrane i da je u potpunosti ustupljen na korištenje vrijednoj „suradnici“. Svi susreti s njom odvijaju se samo ovdje i obavezno uz prethodan dogovor, radi čega je u kući i postavljen telefon.

- Gospođo! - povisi glas i Erast Petrovič. - Smrznut ćemo se z-zbog vas! To je, na kraju krajeva, nepristojno! Želite me bolje promotriti? Trebali ste to onda odmah reći.

Skinuo je cilindar, podigao lice, okrenuo se lijevim profilom, zatim desnim, i - o, čuda - odškrine se okance, kroza nj se ispruže tanki, bijeli prstići i ravno pred noge posjetitelja padne bakreni ključ.

- Uh - s olakšanjem uzdahnu potpukovnik, saginjući se. - Pustite mene. Brava je tajna...

Razodjenuli su se u praznom predsoblju. Petar Ivanovič, iz nekog razloga uzbuđen, počeošljao se ispred zrcala pa se stao prvi uspinjati škripavim stubištem na mansardu.

Gore je bio mali hodnik i dvoja vrata. Potpukovnik kratko pokuca na lijeva i, ne dočekavši odgovor, uđe.

Čudno, ali u sobi je bilo gotovo sasvim mračno. Erast Petrovič udahnu mošusni miomiris, osvrnu se i vidje da su zavjese navučene, a nema nikakve svjetiljke. Izgleda da je to bila radna soba. U svakom slučaju, kod zida se tamnjelo nešto nalik na sekreter, a u kutu se sivio pisaći stol. Državni odvjetnik nije odmah uočio da se pokraj prozora ukočio vitak ženski lik s nesrazmjerno velikom glavom. Fandorin načini dva koraka naprijed i shvati da domaćica nosi beretku i veo.

- Sjednite, molim vas, gospodo - glasom prigušenim do šištavog šapta reče žena i graciozno pokaza na naslonjače. - Dobar dan, Petre Ivanoviču. Čemu žurba? Tko vam je pratitelj?

- To je gospodin Fandorin, službenik za posebne zadatke kneza Vladimira Andrejeviča - također šaptom odvrati Burljajev. - Istražuje ubojstvo general-ađutanta Hrapova. Jeste li već čuli?

Diana kimne i, pričekavši da gosti sjednu, sjedne i ona na divan koji je stajao kod suprotnog zida.

- Od koga? N-novine još nisu pisale o tome.

Riječi su bile izgovorene najobičnijim glasom, ali nasuprot prethodnom šaptanju zazvučale su vrlo glasno.

Dobar glas daleko se čuje - podrugljivo zašušti „suradnica”. - Mi revolucionari imamo svoje telegrafe.

Može li p-preciznije? Od koga? - nije podlegao neozbiljnosti državni savjetnik.

Diana, jako je važno - zabruji Burljajev kao da ublažava stanovitu oštrinu pitanja. - Ne možete ni zamisliti koliko...

Kako da ne, mogu. - Žena se nasloni. - Zbog Hrapova, gospodo, sve vas mogu potjerati s vaših položaja. Zar ne, Eraste Petroviču?

Fandorin pomisli kako njezin dubok, prigušen glas nesumnjivo posjeduje senzualan efekt. Kao i miris mošusa, i lijeni, graciozni pokreti uske ruke koja se nehajno poigravala naušnicom na uhu. Postajalo je jasno zašto u Žandarmerijskoj upravi i Ohrani zbog nje kipe takve strasti.

- Odakle znate kako se zovem? - Malo se nagnuo naprijed. - Netko vam je već govorio o meni?

Diana se, izgleda, nasmiješila, šapat je postao laskaviji:

I to više puta. Za vas se, monsieur Fandorin, mnogi u Moskvi zanimaju. Vi ste zanimljiva osoba.

A je li u posljednje vrijeme itko razgovarao s vama o gospodinu državnom savjetniku? - upleo se Burljajev. - Naprimjer, jučer? Je li tko bio tu kod vas?

Erast Petrovič nezadovoljno pogleda ispod oka netraženog pomoćnika, a Diana se bezglasno nasmije:

- Mnogi dolaze k meni, Pierre. Je li mi tko govorio o monsieur Fandorinu? Stvarno se ne sjećam...

Neće reći, shvati Erast Petrovič, primijetivši u sebi „Pierrea”. Obično gubljenje vremena.

Pa ubaci u glas malo metala:

- Niste mi odgovorili na prvo pitanje. Od koga ste točno saznali da je g-general Hrapov ubijen?

Diana naglo ustane, šapat joj od maznog postane oštrim, poput sik-tanja pobješnjele zmije:

- Vi me ne plaćate i nisam vam dužna podnositi izvještaje! Vi se zaboravljate! Ili vam možda nisu objasnili tko sam ja? Izvolite, odgovorit ću vam na pitanje, ali time će razgovor biti završen. I više ne dolazite ovamo! Čujete li, Petre Ivanoviču, da ubuduće ovog gospodina nisam vidjela ovdje!

Potpukovnik smeteno pogladi kratko ošišanu kosu, očito ne znajući na čiju stranu stati, a Fandorin staloženo reče:

- Dobro, odmah ćemo otići. Ali, čekam odgovor.

Žena se premjesti do prozora čiji je sivi pravokutnik postao okvir skladnoj silueti.

Hrapovljevo je ubojstvo javna tajna. Sva revolucionarna Moskva zna za to i likuje. Danas će čak tim povodom biti zabava. Pozvana sam, ali neću doći. A vi možete navratiti. Ako vam se posreći, ščepat ćete nekog ilegalca. Skupljaju se kod inženjera Larionova. Povarska

Zašto je izravno niste upitali za Sverčinskog? - ljutito zapita potpukovnik dok su se vozili u saonicama natrag u Ohranu. - Pretpostavljam da je navratio k njoj jučer i da se lako mogao izlanuti. Sami ste vidjeli kakva je to osoba. Igra se s muškarcima kao mačka s miševima.

Da - odsutno kimne službenik. - Svoje glava d-damica. Ali, Bog s njom. Ono što treba učiniti jest organizirati nadzor stana tog Larionova. Poslati najiskusnije agente, neka slijede svakog gosta do kuće i ustanove identitet. Zatim ćemo pretresti kontakte svakog od njih, jednog po jednog. Doći ćemo do onoga koji je prvi znao za Hrapova, a odatle do Bojne grupe nije daleko.

Burljajev svisoka procijedi:

Ništa od toga ne treba učiniti. Larionov je naš agent. Mi smo namjerno uzeli taj stan, kako bi nezadovoljne i sumnjive osobe bile pod našim nadzorom. Zubcov je to pametno smislio. Kod Larionova se skuplja svakakav revolucionarni ološ. Da malo grde vlast, zapjevaju nedopuštene pjesme i, naravno, piju i jedu. Larionov ima dobru hranu, plaća se iz našeg tajnog fonda. Zabilježiti ćemo brbljavce i svakom otvoriti dosje. Kad ga ulovimo u nečem ozbiljnom, golupčić će imati već cijelu knjigu.

Ali, to je provokacija! - namršti se Erast Petrovič. - Sami stvarate nihiliste, a onda ih sami i uhićujete.

Burljajev smjerno prisloni ruku na prsa:

Oprostite, gospodine Fandorine, vi ste, dakako, poznati autoritet na području kriminalistike, ali o državnoj sigurnosti nemate pojma.

Znači, praćenje Larionovljevih gostiju nije potrebno?

Nije.

Pa što p-predlažete?

Nema se tu što predlagati, i ovako je jasno. Kad se vratim nncrdit ću Jevstratiju Pavloviču da pripremi operaciju privođenja. Ulovit ćemo sve ribe u veliku mrežu, pa ću se dobro pozabaviti njima. Ako u nečem imate pravo, onda u tome da od nekoga između njih vodi nit do našeg BG-a.

Uhićenje? Ali na temelju čega?

Pa na temelju toga, dragi Eraste Petroviču, kako je točno zamijetila Diana, što će vas i mene danas-sutra s dužnosti otjerati u vražju mater. Nemamo vremena za praćenje. Treba nam rezultat.

Fandorin je smatrao nužnim prijeći na službeni ton:

- Nemojte zaboraviti, gospodine potpukovniče, da vam je naređeno izvršavati moje direktive. Neću dopustiti neopravdano uhićenje.

No, Burljajev nije ustuknuo pod pritiskom:

- Točno, to mi je naredio general-gubernator. Ali, što se tiče istrage, nisam podređen gubernijskim vlastima, nego Odjelu policije, tako da vas najljepše molim da mi oprostite. Ako želite prisustvovati uhićenju - izvolite, samo ne smetajte. Želite li se odmaknuti - kako vam drago.

Erast Petrovič zašuti. Namrštio je obrve, oči su mu prijeteći zasjale, ali grom i munja ipak nisu izbili.

Nakon stanke državni savjetnik suho reče:

- Dobro. Neću smetati, ali bit ću tamo.

U osam sati navečer sve je bilo spremno za operaciju.

Kuću u Povarskoj okružili su još u pola sedam. U prvom, bližem obruču

bila su petorica agenata: jedan u bijeloj pregači meo je snijeg pred vratima katnice iza broja 28; trojica najsitnijih, glumeći maloljetnike, gradila su snježnu tvrđavu u dvorištu; još dvojica popravljala su plinsku svjetiljku na uglu Borisoglebske ulice. Drugi obruč od jedanaest agenata smjestio se u promjeru od sto koraka: tri „kočijaša“, „pozornik“, „verglaš“, dva „pijanca“, četiri „pazikuće“.

U osam i pet Povarskom su se na saonicama provezli Burljajev i Fandorin. Na vozačevu sjedalu napola okrenut sjedio je šef agenata Miljnikov, pokazivao je što i kako.

- Odlično, Jevstratiju Pavloviču - potpukovnik odobri pripreme i pobjednički pogleda državnog savjetnika koji sve vrijeme nije progovorio ni riječi. - I, gospodine Fandorine, znaju li moji ljudi raditi? Službenik odšuti. Saonice skrenu u Skarjatinsku, malo se odvezu pa stanu.

Koliko je golupčića ondje? - zapita Burljajev.

Ukupno, ne računajući Larionova i njegovu kuharicu, osam osoba

- provincijski naglašavajući riječi stane objašnjavati Miljnikov, punačak gospodin od naoko četrdeset pet godina s tamnosmeđom bradom i dugom, ravno podšišanom kosom. - U šest, kad smo započeli opkoljavanje, ja sam, molit ću lijepo, Petre Ivanoviču, poslao svoga čovjeka, tobože s preporučenim pismom. Kuharica mu je šapnula da je gostiju troje. A kasnije ih je stiglo još petero. Sve poznate nam osobe, i popis je već sastavljen. Šest osoba muškoga spola, dvije ženskog. Moj čovjek naredio je kuharici da sjedi u svojoj sobici i ne izlazi. Ja sam sa susjednog krova zavirio kroz prozorčić - vesele se nihilisti, piju vino, već su počeli pjevati. Revolucionarne poklade.

Miljnikov se i sam zasmijuljio kako ne bi bilo sumnje: posljednje su riječi šala.

- Mislim da je vrijeme da ih zgrabimo, Petre Ivanoviču. Inače će se nalokati, okuražiti se, mogu i pružiti otpor u pijanstvu. Ili će neka ptičica ranije odlepršati, pa ćemo se morati razilaziti. Jer nju ćemo morati pažljivo uloviti, kad se udalji, bez galame, da ostale ne preplašimo.

- Možda ste premalo ljudi doveli, Jevstratiju Pavloviču? Ipak, osam ljudi - posumnja potpukovnik. - Govorio sam vam da bi bilo dobro iz postaje uzeti još policajaca, razvući ih u treći obruč po dvorištima i raskrižjima.

- Ma čemu to, Petre Ivanoviču - bezbrižno zaprede Miljnikov.

- Imam dresirane vučjake, a tamo je, da prostite, sama dječurlija, mlade gospođice i studentici.

Burljajev protrlja rukavicom nos (predvečerje zahladnjelo):

- Nema veze, ako klinici već znaju za Hrapova, znači da netko od njih ima pristup velikoj ribi. Započnite, Jevstratiju Pavloviču, uz Božju pomoć.

Saonice ponovo prođu kroz Povarsku, samo što je sada tobožnji vozač objesio na rudo svjetiljku, na taj signal drugi se obruč primaknuo bliže. Točno u osam i trideset Miljnikov zazviždi četirima prstima, i istoga trena sedmorica agenata provale u kuću.

Odmah za njima uđu zapovjednici - Burljajev, Miljnikov i Fandorin. Ostali se rastegnu u lanac i stanu ispred kuće.

U predsoblju Erast Petrovič proviri iza potpukovnikovih leđa i ugleda prostranu primaću sobu, mlade ljude kako sjede za stolom, gospođicu za pijaninom.

- Ne diži se, glavu ću ti probušiti! - strašnim, potpuno drugačijim glasom zagrmi Miljnikov i udari drškom revolvera u čelo studenta koji se trgnuo sa stolice. Ovaj odmah probljedi i sjedne, iz rasječene obrve brižne grimizni potočić. Ostali sudionici zabave začarano su zurili u krv, nitko od njih nije izustio ni riječ. Agenti se brzo razmjestе oko stola, držeći oružje u pripravnosti.

- Dva, četiri, šest, osam - brzo prebroji glave Miljnikov. - Jeremejeve, Zikove, po sobama, brzo! Mora biti još jedan! - I vikne im već u leđa.

- Ne zaboravite nužnik!

- Ali, što sve ovo znači? - drhtavim glasom uzvikne čovjek s naočalama i kratkom, šiljatom bradicom koji je sjedio na čelu stola, očito domaćin. - Meni je imendan! Ja sam inženjer Trehgorne tvornice cementa Larionov! Kakva je to samovolja?

Udario je šakom po stolu i ustao, ali agent koji je stajao iza njega željeznim ga zahvatom zgrabi za grlo, i Larionov stane hroptati. Miljnikov prijeteći reče:

- Pokazat ću ja tebi imendan. Tko se još mrdne dobit će metak u trbuh, bez razgovora. Imam zapovijed pucati ako netko pruža otpor. Sjedi!!! - zaurloao je na inženjera bijelog od boli i užasa, i ovaj se svali na

stolicu.

Jeremejev i Zikov izvedu iz hodnika pognuta čovjeka s rukama na leđima i gurnu ga na slobodno mjesto.

Burljajev se nakašlje, pomakne se naprijed. Očigledno je došao njegov red.

- Hm, gospodine koleški asesore, pretjerali ste. Treba znati s ljudima. Izgleda da su nas doveli u zabludu. Ovdje nisu bombaši, nego sasvim pristojno društvo. Osim toga - on snizi glas, ali ipak se čulo - molio sam da prilikom uhićenja budete obzirniji. Čemu revolverom po glavi, ruke na leđima? Bogami, nije lijepo.

Jevstratij Pavlovič nezadovoljno se namrgodi, zagunđa poluglasno:

Gospodine potpukovniče, kako hoćete, ali ja bih s tom bagrom popričao na svoj način. Samo ćete sve pokvariti svojim liberalizmom. Dajte ih meni na pola sata, propjevat će k'o slavuji, časna riječ.

Ni slučajno - proišti Petar Ivanovič. - Poštedite me svojih metoda. Sam ću raščistiti sve što treba. - I glasno, običnim glasom, upita:

- Gospodine Larionove, što vam je iza ovih vrata, radna soba? Nemate ništa protiv da porazgovaram ondje s vašim gostima, po redu? Oprostite, gospodo, dogodila se velika nezgoda. - Potpukovnik prijeđe pogledom preko uhićenih. - Danas ujutro zlotvori su ubili general-ađutanta Hrapova. Istog onog... vidim da niste začuđeni? Pa i o tome ćemo porazgovarati. Ako nemate ništa protiv.

- „Ako nemate ništa protiv“, o Bože! - zaškripi zubima Miljnikov i bijesno jurnu u hodnik, prevrnuvši putem stolicu.

Erast Petrovič bolno uzdahnu, smatrajući predstavu previše prozirnom, ali na uhićene je, čini se, djelovala. U svakom slučaju, svi su kao opčinjeni gledali u vrata iza kojih se skrio grozni Jevstratij Pavlovič.

Zapravo, ne svi. Mršava gospođica koja je sjedila za pijaninom i našla se nekako po strani od glavnih zbivanja nije izgledala opčinjenom.

Zagasito crne oči gorjele su joj od negodovanja, ljepuškastu tamnoputo lišće izobličila je mržnja. Iskrivivši sočne tamnocrvene usne, bezglasno prošapta nešto gnjevno, ispruži tanku ruku prema torbici koja je ležala na pijaninu i izvuče odatle malen, elegantan revolver.

Odvažna gospođica zgrabi neopasno oružje objema rukama i uperi ga ravno u leđa žandarmerijskog potpukovnika, ali Erast Petrovič golemim

skokom s mjesta prijeđe gotovo pola sobe te, još ne dodirnuvši nogama pod, udari štapom po cijevi.

Igračka sa sedefnim drškom udari o pod i opali - ne preglasno, ali Burljajev se hitro baci u stranu, a agenti smjesta upere cijevi u drzovitu gospođicu i bez sumnje bi je pretvorili u sito da nije bilo državnog savjetnika čiji je zapanjujući skok završio baš ispred pijanina, tako da se zločinka našla Erastu Petroviču iza leđa.

A, tako! - poviknu potpukovnik koji se još nije oporavio od šoka.

Tako, znači! Kujo! Ubit ću te na mjestu! - I trgne iz džepa veliki revolver.

Iz hodnika na buku utrča Miljnikov, upozoravajuće viknu:

- Petre Ivaniću! Stanite! Treba nam živa! Momci, držite je! Agenti spustiše cijevi, dvojica pojuriše prema gospođici i čvrsto je uhvatiše za ruke.

Burljajev bezobzirno odmakne državnog savjetnika u stranu i stane pred crnokosu teroristkinju, nadvisujući je gotovo za glavu.

Tko si ti? - dahnu on, pokušavajući svladati gušenje. - Kako ti je ime?

Na „tikanje" neću odgovarati - živo odvrati nihilistkinja, gledajući žandara odozdo.

Kako se zovete? - strpljivo upita Miljnikov koji je prišao. - Ime, zvanje. Predstavite se.

Esfir Litvinova, kći djelatnog državnog savjetnika - jednako uljudno odvrati uhićena.

- Kći bankara Litvinova - poluglasno pojasni Jevstratij Pavlovič šefu.

- Obrađivana je. Ali, dosad nije primijećena ni u čemu sličnom.

- Ma, neka je i Rotschildova kći! - procijedi Burljajev, brišući oznojeno čelo. - Za ovo ćeš na robiju, gaduro. Tamo nećeš jesti židovski košer.

Fandorin se namršti, spreman braniti čast mademoiselle Litvinove, ali čini se da u ovom slučaju njegova zaštita nije bila potrebna. Podbočivši se, bankareva kći prezirno dobaci potpukovniku:

- Stoko! Životinjo! Po njušci si htio, kao Hrapov?

Burljajev se stane munjevito crvenjeti i, došavši do boje cikle, urlikne:

Jevstratije Pavloviču, razmjestite uhapšene po saonicama i vozite ih u

istražni!

Stanite, gospodine Miljnikove - podignu palac državni savjetnik. - Neću dopustiti da i-ikoga odvezete. Došao sam ovdje specijalno radi toga da provjerim hoće li se za vrijeme operacije postupati po zakonu. Nažalost, zanemarili ste ga. Na temelju čega su ovi ljudi uhićeni? Vidljiv zločin nisu počinili, tako da je uhićenje z-zbog očiglednog n-nedjela isključeno. Ako ih namjeravate uhititi zbog osnovane sumnje, nužna je potvrda više instance. Nedavno je gospodin Burljajev rekao da Ohrana, što se tiče traženja zločinaca, nije podređena gradskim vlastima. To je točno. Ali, provedba uhićenja spada u djelokrug pod kontrolom general-gubernatora. Kao opunomoćeni predstavnik presvijetlog zapovijedam vam da smjesta oslobodite uhićene.

Državni savjetnik se okrenu uhićenima, koji su zaprepašteno slušali njegov suhi, službeni govor, te im objavi:

Slobodni ste, gospodo. U ime kneza Dolgorukoja ispričavam se zbog nezakonitog djelovanja potpukovnika Burljajeva i njegovih podređenih.

Ovo je nečuveno! - riknu Petar Ivanovič, čija boja lica više nije podsjećala na ciklu, nego na patlidžan. - Pa na čijoj ste vi strani?!

- Ja sam na strani z-zakona. A vi? - priupita Fandorin. Burljajev raširi ruke kao da ne nalazi riječi i demonstrativno okrene državnom savjetniku leđa.

- Pokupite Litvinovu pa idemo - zapovjedi agentima, a onima koji su sjedili pokaže šaku. - Pazite me se, goveda! Dobro vas poznajem!

- I gospođu Litvinovu morate pustiti - blago će Erast Petrovič.

Ali, pucala je u mene! - ponovo se okrene potpukovnik, nepovjerljivo se zapiljivši u službenika za posebne zadatke. - U službenu osobu prilikom obavljanja dužnosti!

Nije pucala u vas. To je prvo. To da ste vi službena osoba nije morala znati, niste se predstavili i nemate odoru. To je d-drugo. Obavljanje dužnosti bolje ni ne spominjite. Niste čak ni izjavili da se radi o uhićenju. To je treće. Provalili ste kroz vrata, upali galameći i s uperenim oružjem. Ja bih vas na mjestu ove gospode smatrao provalnicima i, da imam revolver, bez razgovora bih otvorio vatru. Jeste li mogli smatrati gospodina Burljajeva r-razbojnikom? - zapita Erast Petrovič gospođicu koja ga je promatrala s vrlo čudnim izrazom.

A zar on nije razbojnik? - odmah otpovrnu Esfir Litvinova, izrazivši krajnju začuđenost. - Tko ste svi vi uopće? Iz Ochrane? Zašto odmah niste rekli?

- E pa, ovo neću ovako pustiti, gospodine Fandorine - zloslutno će Burljajev. - Još ćemo vidjeti čiji je resor jači. Idemo, mater vam vašu!

Posljednji je izraz bio upućen agentima koji su spremili oružje i disciplinirano se povukli k izlazu.

Na kraju povorke bio je Miljnikov. Na pragu se okrenuo, s osmijehom priprijetio mladim ljudima prstom, državnom se savjetniku uljudno naklonio i nestao.

Oko pola minute u primaćoj je sobi bilo tiho, samo je kucao zidni sat. Zatim student razbijene arkade skoči i što ga noge nose pojuri k vratima. Ostali jednako munjevito, bez pozdrava, jurnu za njim.

Nakon još pola minute u sobi je ostalo troje: Fandorin, Larionov i prgava gospođica.

Bankareva kći uporno je promatrala Erasta Petroviča drskim, živim očima, pune usne, ne posve prikladne na mršavu lišću, uokvirile su se u otrovan smiješak.

- To vam je nekakva simulacija? - zapita mademoiselle Litvinova i s hinjenim oduševljenjem zakima glavicom. - Domišljato. I virtuožno odglumljeno, kao u Korševu kazalištu. Sto se prema vašem komadu treba dalje dogoditi? Zahvalna djeva pada na prsa prekrasnom spasitelju i, roseći mu suzama uštirkanu košulju, zaklinje se na vječnu vjernost? A kasnije vam prijavljuje svoje drugove, je li tako?

Erast Petrovič zamijeti da - iznenađujuće - kratka frizura uopće ne kvari djevojčin izgled, već naprotiv, veoma pristaje njezinu vragolastu licu.

- Zar ste uistinu kanili pucati? - zapitao je. - Glupo. Ovakvom stvarčicom (pokaže štapom na mali revolver na podu) Burljajeva ionako ne biste ubili, a vas bi sigurno rastrgali na mjestu. Osim toga...

-Ja se ne bojim! - prekine ga agresivna djevojka. - Neka me rastrgaju. Brutalnosti i samovolji ne smije se popuštati!

- ...osim toga - nastavi službenik, prečuvši njezinu repliku - upropastili biste svoje prijatelje. Vaša bi zabava bila smatrana terorističkim skupom, i svi biste završili na robiji.

Mademoiselle se zbunila, ali samo na čas, ne dulje.

- Nemojte mi reći, kako ste humani! - uzviknu ona. - Samo što ja ne vjerujem u žandarmerijske Athose. Takvi kao vi, pristojni, uglašeni, još su gori od očitih krvopija poput onog crvene njuške. Sto puta opasniji! Razumijete li vi, gospodine ljepotane, da nitko od vas neće umaknuti osveti?

Gospođica je ratoborno koraknula naprijed, i Erast Petrovič bio je primoran ustuknuti - prst s oštrim noktićem prijeteći je rasijekao zrak tik pred njegovim nosom.

Krvnici! *Opričnici!* Nećete se sakriti pred narodnom osvetom iza bajoneta svojih tjelohranitelja!

Ja se uopće ne skrivam - uvrijeđeno odvrati državni savjetnik.

- Nemam nikavih tjelohranitelja, a adresa mi je otisnuta u svim adresarima. Možete p-provjeriti: Erast Petrovič Fandorin, general-gubernatorov službenik za posebne zadatke.

Aha, taj Fandorin! - Djevojka se vatreno osvrne na Larionova, kao da ga poziva za svjedoka tako zapanjujućeg otkrića. - Harun al-Rašid! Rob iz svjetiljke!

Kakve sad svjetiljke? - začudi se Erast Petrovič.

Kako kakve? Moćni džin koji čuva starog sultana Dolgorukoja. Zato je on, Ivane Ignatjeviču, prijeto agentima gubernatorom - opet se obratila inženjeru. - Ne mogu shvatiti kakav je to zapovjednik kojemu ni Ohrana ništa ne znači. Nisam znala, gospodine džine, da vam se ni politička istraga ne gadi.

Dokrajčila je Erasta Petroviča posljednjim, već posve uništavajućim pogledom, kimnula na pozdrav domaćinu i uzvišeno krenula prema izlazu.

Čekajte - zovnu je Fandorin.

Što još hoćete od mene? - gospođica ponosito okrenu skladni vrat.

- Ipak ste me naumili uhititi?

- Zaboravili ste svoje oružje. - Državni savjetnik podignu revolver i pruži joj ga drškom naprijed.

Esfir Litvinova istrgnu oružje dvama prstima, kao da joj se gadilo dotaknuti službenikovu ruku, i izađe van.

Pričekavši da se zalupe ulazna vrata, Fandorin se okrene prema

inženjeru i tiho reče:

- Gospodine Larionove, ja znam za vaše odnose s Oхранom. Inženjer se tržnu kao udaren. Na njegovu žučkastom licu s natečenim podočnjacima pojavio se izraz žalosne osuđenosti.

Da - kimnu, umorno se spuštajući na stolicu. - Što želite znati? Pitajte.

Ne koristim se uslugama tajnih obavještajaca - suho će na to Erast Petrovič. - Po meni je g-gnusno špijunirati svoje drugove. To čime se vi bavite naziva se provokacijom. Sklapate nova poznanstva među romantičarski nastrojenom mladeži, potičete antidržavne razgovore, a / .atim javljate Ohrani svoje uspjehe. Kako vas nije stid, pa vi ste p-pleinić, čitao sam vaš dosje.

¹⁷ Oприhiki pripadnici postrojili koje je 156S. osnovao car Ivan Grozni. Odricali su se svojih obitelji i zaklinjali na vjernost caru.

Larionov se s neugodnošću nasmije, drhtavom rukom izvadi cigaretu.

- Stid? O stidu porazgovarajte sa Sergejem Vitaljevičem Zubcovom. I o provokaciji. Sergej Vitaljevič, doduše, tu riječ ne voli. On kaže „sanacija“. Veli, bolje je potencijalno opasne tipove obilježiti i odstraniti u ranom stadiju. Radi koristi društva i njihove vlastite. Ako se ne budu kod mene okupljali, pod budnim okom Sergeja Vitaljeviča, onda će na nekom drugom mjestu. I tko zna što će tamo smisliti, kakve gluposti napraviti. A ovdje su svi na vidiku. Čim tko s praznih razgovora stane skretati prema akciji, tog golupčića odmah šćepaju. Državi mir, gospodinu Zubcovu stimulacija, a izdajniku Larionovu besane noći...

Inženjer prekrije lice rukama i zašuti. Sudeći po trzanju ramena, borio se s jecajima.

Erast Petrovič sjedne mu nasuprot, uzdahne.

Koji vas je vrag natjerao na to? Odurno je.

Naravno da je odurno - prigušenim glasom odvrati Larionov kroz stisnute dlanove. - I ja sam kao student maštao o socijalnoj pravdi. Plakate sam lijepio po sveučilištu. Nakon toga su me i uhvatili.

Odmaknuo je ruke, pa se vidjelo da su mu oči vlažne, sjajne. Kresnuo je šibicu, grčevito povukao dim.

- Sergej Vitaljevič human je čovjek. „Imate“, kaže, „Ivane Ignatjeviču, staru, bolesnu majku. Izbace li vas sa sveučilišta, a to je najmanje što vam prijeti, neće preživjeti. A progonstvom ili, ne daj Bože, tamnicom, otjerat ćete je u grob. Zbog čega, Ivane Ignatjeviču? Zbog tlapnji?“ I onda je stao objašnjavati sanaciju, samo dulje i uljepšanije. Kaže, ne zovem vas u potkazivače, nego u spasitelja djece. Jer oni, nerazumni i čistih srca, trče rascvjetalom livadom i ne vide da je iza livade ponor. Trebali biste stati na rub tog ponora, pomoći mi spasiti djecu od pada. Sergej Vitaljevič majstorski govori i, što je najvažnije, sam vjeruje u to. Pa sam i ja povjerovao. - Inženjer se gorko osmjehnu. - Iskrenije rečeno, prisilio sam se povjerovati. Majka zaista ne bi preživjela... Pa što, fakultet sam završio, i gospodin Zubcov mi je pronašao dobar posao. Samo što je ispalo da nisam nikakav spasitelj, nego najobičniji „suradnik“. Kako se kaže, ne može se napola zatrudnjeti. Dobivam čak i plaću, pedeset pet rubalja. Plus pedeset za troškove, kao predujam. - Osmijeh se još proširi, rastegnuvši se u pakosno kešenje. - Uglavnom, život je milina. Samo što uopće ne spavam noću. - Zimogrozno se stresao. - Zadrijemam na čas pa se trzam; čujem kucanje. Mislim si, evo, došli su i po mene. Ili ovi, ili oni. Tako se trzam svu noć. Kuc-kuc. Kuc-kuc.

U taj čas začu se kucanje zvekira na vratima. Larionov se tržnu i nervozno se nasmija.

- Netko je zakasnio. Propustio je cijelo veselje. Gospodine Fandorine, otiđite iza ovih vrata. Nema potrebe da vas vide ovdje. Poslije bi trebalo objašnjavati. Brzo ću se otarasiti.

Erast Petrovič prijede u susjednu sobu. Nastojao je ne prislušivati, ali došljakov je glas bio zvučan, jasan.

...i nisu vam prenijeli da ćemo odsjesti kod vas? Čudno.

Nitko ništa meni nije prenio! - odgovori Larionov te, glasnije nego inače, upita: - A vi ste doista iz Bojne grupe? Ne smijete ovamo! Svuda vas traže! Kod mene je upravo bila policija!

Zaboravivši na diskreciju, Fandorin se tiho primaknu vratima, odškrinu ih.

Pred inženjerom stajao je mladić u staromodnu kaputu i s engleskom kapom ispod čijeg je oboda visio dug, svijetao pramen. Kasni je gost držao ruke u džepovima, u očima, kojima je malo škiljio, sijevale su

mangupske iskre.

Sami ste ovdje? - upita posjetitelj.

S kuharicom, spava u ostavi. Ali, vi doista ne smijete ovamo.

- Znači, došla policija, ponjušila i otišla? - nasmije se plavokosi. - Pa to su prava čudesa.

Kod kolodvora Brjanskoga

Jele su mačke vrapca.

Lizale ga, lizale ga,

Al' ga ne pojedošē. Veseli se mladić premjesti tako da se našao leđima okrenut državnom savjetniku, Larionov je pak, suprotno, bio primoran okrenuti se vratima licem.

Intrigantni je gost načinio nekakav Fandorinu nevidljiv pokret rukom, i inženjer iznenada jeknu, ustuknu.

- Što je, Iskariote, bojiš se? — jednakim lakomislenim tonom zapita gost.

Osjetivši zlo, Erast Petrovič trgne vrata, ali istoga časa opali hitac.

Larionov vikne i sagne se, onaj što je pucao okrene se na buku i podigne ruku s crnim „buldogom". Fandorin zaroni pod hitac i baci se mladiću u noge, no ovaj spretno odskoči natrag, udari leđima o okvir vrata i nađe se u predsoblju.

Fandorin se pridignu iznad ranjenika i vidje da je stanje loše: inženjerovo lice brzo je poprimalo mrtvački modru boju.

Noge su mi oduzete - prošapta Larionov uplašeno gledajući u oči Frasta Petroviča. - I ne boli me, samo mi se spava...

Moram ga stići - zabrza Fandorin. - Brzo ću, pa odmah pozivam liječnika.

Iskoči na ulicu, pogleda desno - nema nikoga, lijevo - eno brze sjene, juri prema Kudrinskoj.

U trku su državnom savjetniku na pamet pale dvije misli. Prva, da liječnik Larionovu neće biti potreban. Sudeći po simptomima, slomljena mu je kralježnica. Brzo, vrlo brzo siroti će inženjer nadoknaditi sve svoje besane noći. Druga je misao bila praktičnija. Sustići ubojicu nije šala, a što će s njim naoružanim, kad sam nema oružja? Državni savjetnik nije

očekivao od današnjega dana nikakve riskantne pothvate pa je vjerni herstal-ballard, najnoviji model sa sedam metaka, ostao kod kuće, a kako bi sada dobro došao.

Trčao je brzo Erast Petrovič, i udaljenost do sjene munjevito se smanjivala. No, nije se imao čemu radovati. Na uglu Borisoglebske ubojica se osvrnuo i ispalio u progonitelja praskavi plameni jezik - Fandorinovo lice zapuhnu vreli vjetar.

Najednom ravno iz zida najbliže kuće istrče još dvije hitre sjene i spoje se s prvom u jednu nejasnu, pokretnu grudu.

- Uh, gnjido, dat ću ja tebi! - vikne nečiji ljutiti glas. Kada je Erast Petrovič dotrčao, gužva se već bila završila.

Veseli je mladić ležao licem dolje, ruku izvrnutih na leđa, hroptao je i psovao. Na njemu je sjedio snažan muškarac te mu stenjući i dalje okretao laktove. Drugi je muškarac držao palog za kosu, podižući mu uvis glavu.

Pogledavši bolje, državni savjetnik prepozna u neočekivanim pomagačima dvojicu maloprijašnjih agenata.

- Vidite, Eraste Petroviču, i od Ochrane ima koristi - začu se iz tame dobrodušan glas.

Pokazalo se daje u blizini veža, a u njoj stoji nitko drugi doli Jevstratij Pavlovič Miljnikov, glavom i bradom.

Odakle vi ovdje? - upita državni savjetnik pa sam odgovori: - Ostali ste da me pratite.

Ne toliko vas, vaše visokoblagoorođe, vi ste osoba koja je iznad svih sumnji, koliko opći tijek događaja. - Šef agenata izađe iz sjene na osvjetljeni pločnik. - Veoma me zanimalo hoćete li se zaputiti kamo s onom ljutom djevojkom. Držim da ste je odlučili uhvatiti mrkvom, a ne batinom. I to je potpuno opravdano. Takve drznice od grubosti i izravnog pritiska samo divljaju. Treba im samo ići niz dlaku, a onda, kad se okrenu na leđa, zgrabiti ih za vrat!

Jevstratij Pavlovič kratko se nasmije i umirujući pokrene dlan: ne poričite, nisam se jučer rodio.

- Kada sam vidio da je gospođica otišla sama, htio sam svoje klipane poslati za njom, a onda si mislim: pričekat ću još malo. Njihovovisokoblagoorođe iskusan je čovjek, ima nos. Ako se zadržao,

znači da imu ideju. 1 točno, ubrzo se pojavljuje ovaj. - Miljnikov kimne prema uhićenika koji je urlao od boli i psovao. - Ispada da se nisam preračunao. Tko je on?

- Član Bojne grupe, izgleda - odgovori Erast Petrovič, osjećajući se dužnim neugodnom, ali inteligentnom, vrlo inteligentnom koleškom asesoru.

Jevstratij Pavlovič zazviždi i udari se po bedru:

- Oho, Miljnikove. Znao si na koga uložiti. Kad budete pisali izvještaj, ne zaboravite moju malenkost. Hej, momci, pozovite saonice! I dosta si mu zavrtao ruke, neće moći iskreno pisati.

Jedan agent otrči po saonice, drugi škljocne lisicama na ležećem.

- Prisjest će tebi iskreno - propišti uhićenik.

* * *

U Ohranu Erast Petrovič stigao je tek dugo nakon ponoći. Najprije se morao pobrinuti za Larionova koji je krvario. Vrativši se, Fandorin je zatekao inženjera već u nesvijesti. Dok su stigla telefonom pozvana kola Bratskoga društva, nije više bilo razloga odvesti ustrijeljenoga. Ispalo je da je vrijeme uzalud izgubljeno.

A i još je do Velike Gnezdnikovske morao pješice - u noćno doba državni savjetnik nije naišao ni na jedne saonice.

U tihoj je uličici bio mrkli mrak, samo je na prozorima poznate kat-nice veselo gorjelo svjetlo.

Danas Ohrani nije bilo do sna. Ušavši, Erast Petrovič postao je svjedokom zanimljiva prizora. Miljnikov je završavao analizu večerašnje operacije. Svih šesnaest agenata bilo je postrojeno duž zida dugog hodnika, a koleški se asesor meko, poput golema mačka, šetao ispred stroja i odmjerenim, učiteljskim glasom poučavao:

-1 opet ponavljam kako biste vi, blesani, napokon zapamtili. Prilikom uhićenja skupine političkih prijestupnika, osobito ako postoji sumnja u terorizam, djeluje se sljedećim redoslijedom. Prvo: iznenaditi. Uletjeti uz lom, povike, lupanje, da im koljena zaklecaju. Čak se i hrabar čovjek od iznenađenja skameni. Drugo: imobilizirati. Da svaki uhićenik uraste u

zemlju, da ne može prstom mrdnuti, i tim više ni glasa ispustiti. Treće: pretražiti imaju li oružje. Jeste li to učinili? Ha? Tebe pitam, Guskove, ti si bio starješina na ulasku. - Miljnikov stane ispred postarijeg agenta kojemu je iz razbijena nosa curio crveni potočić.

Vaše visokoblagođe, Jevstratiju Pavloviču - basom će Guskov. - To je bila dječurlija, žutokljunci, odmah se vidjelo. Imam oštro oko.

- Dat ću ja tebi odmah po tom oku - bez zlobe reče koleški asesor.

- Ne razmišljaj, budalo. Radi kako ti je rečeno. I četvrto: neprekidno nadzirati svakog od uhićenih. A vama ljenjivcima gospođica iz torbice vadi pucaljku, i nitko ne vidi. Dakle, ovako... - Miljnikov stavi ruke na leđa, zanjiše se na petama. Agenti su bez daha čekali presudu. - Nagradu će dobiti samo Sirjajev i Žuljko. Za uhićenje opasnoga terorista od mene osobno po petnaest rubalja. A tebi, Guskove, deset rubalja kazne. I na mjesec dana iz viših agenata u obične. Je li pravedno, što misliš?

- Kriv sam, vaše visokoblagođe - obori glavu kažnjeni. - Samo me ne udaljujte iz operative. Zaslužiti ću, kunem vas, zaslužiti ću.

- Dobro, vjerujem ti.

Miljnikov se okrenu prema državnom savjetniku i napravi se kao da ga je tek sada primijetio.

Odlično što ste stigli, gospodine Fandorine. Petar Ivanič i Zubcov već cijeli sat razgovaraju s našim prijateljem, ali sve uzalud.

Šuti? - upita Erast Petrovič uspinjući se za Miljnikovom zavojitim stubištem.

Baš suprotno. Drzak je. Malo sam poslušao pa otišao. Ionako nema koristi. A Petru Ivaniču nakon onog današnjeg još i živci trepere. Ipak mu je krivo što smo mi i vi, a ne on, šćepali tako važnu ptičicu - urotnički doda Jevstratij Pavlovič napola se okrenuvši.

Ispitivanje se provodilo u načelnikovu kabinetu. Usred prostrane sobe na stolici je sjedio Fandorinu poznati veseljak. Stolica je bila posebna, masivna, s remenjem na dvjema prednjim nogama i naslonima za ruke. Zatočenikove ruke i noge bile su vrlo čvrsto svezane, tako da je mogao pomicati samo glavu. S jedne je strane stajao načelnik Ochrane, s druge gospodin ugodne vanjštine, naizgled oko dvadeset sedam godina, mršav, s engleskim brčićima.

Burljajev mrko kimne službeniku, požali se:

- Pravi nitkov. Gnjavim se već čitav sat, sve uzalud. Ni ime ne govori.

- Što će tebi ime moje? - prisno upita drznik potpukovnika.

- Umrijet će, draga, k'o sjetan šum.

Ne obraćajući pažnju na drskost, potpukovnik predstavi:

- Sergej Vitaljevič Zubcov. Govorio sam vam o njemu.

Mršavi se uljudno nakloni, osmjehnuvši se Erastu Petroviču na najljubazniji način.

Sretan sam što sam vas upoznao, gospodine Fandorine. Još sam sretniji što ćemo zajedno raditi.

A-a - obraduje se uhićenik. - Fandorin! Baš gledam, sijedesljepoočnice. Prije ih nisam vidio, nije mi bilo do toga. Što gledate, hvatajte ga, gospodo! On je ubio starog magarca Hrapova. I nasmije se, vrlo zadovoljan šalom.

- Dopuštate li da nastavim? - upita Zubcov obojicu zapovjednika i okrene se prema zločincu. - Dakle, znamo da ste član Bojne grupe i da ste sudjelovali u atentatu na generala Hrapova. Upravo ste neizravno priznali da ste raspolagali opisom vanjštine gospodina državnog savjetnika. Također nam je poznato da su vaši suučesnici trenutno u Moskvi. Čak i ako tužiteljstvo ne uspije dokazati vaše sudjelovanje u atentatu, ipak vam prijeti najstroža kazna. Ubili ste čovjeka i pružili oružani otpor predstavnicima zakona. To je sasvim dovoljno da vas se pošalje na stratište.

Ne izdržavši, umiješa se Petar Ivanovič:

- Shvaćaš li barem da ćeš se ljuljati na užetu, huljo? To je strašna smrt, više sam puta imao priliku to vidjeti. Isprva čovjek hropće i trza se. Katkad i po petnaest minuta, kao da veže omču. Zatim iz grla ispadne jezik, iz lubanje oči, iz utrobe nečist. Sjećaš li se Biblije, onog o Judi? *„...potom pade strmoglavce i puče po sredini tako da mu se prosu sva utroba.”*

Zubcov prijekorno pogleda Burljajeva, očito smatrajući njegovu taktiku pogrešnom, uhićenik pak na prijeteće riječi bezbrižno odvraća:

- Nema veze, malo ću hroptati pa prestati. Meni će biti svejedno, a vi

ćete onda brisati moj izmet. To je tvoj posao, debela njuško.

Potpukovnik naglo, uz hrustanje, udari neustrašivog čovjeka šakom u lice.

- Petre Ivaniću! - protestirajući vikne Zubcov i čak si dopusti da uhvati zapovjednika za ruku. - Ovo je potpuno nedopustivo! Kvarite ugled vlasti!

Burlajev razjareno okrene glavu i očito se spremao postaviti na svoje mjesto pomoćnika koji se zaboravio, ali tad Erast Petrovič udari štapom o pod i strogo reče:

- Prekinite!

Potpukovnik teško dišući oslobodi ruku. Terorist pljune na pod ugrušak krvi u kojem su se bijeljela dva prednja zuba i krezubo se osmjehne, gledajući izazivački potpukovnika sjajnim plavim očima.

- Molim vas da mi oprostite, gospodine Fandorine - preko volje progunđa Petar Ivanovič. - Izgubio sam kontrolu. Vidite i sami kakav je to momak. Što zapovijedate da učinimo s njim?

- Vaše mišljenje, Sergeju Vitaljeviču? - upita državni savjetnik simpatičnoga Zubcova.

Ovaj smeteno počesa nos, no odgovori odmah, bez oklijevanja.

- Mislim da uzalud gubimo vrijeme. Odgodio bih ispitivanje.

- T-točno. A potrebno je učiniti sljedeće, gospodine potpukovniče. Smjesta sastaviti iscrpan opis uhićenoga. I punu bertinojažu, po svim pravilima. A zatim opis i rezultate antropometričkih mjerenja pošaljite brzojavom u Odjel policije. Možda ondje imaju dosje tog čovjeka. I izvolite se požuriti. Ne kasnije od sat vremena telegram mora biti u Peterburgu.

* * *

I opet, tko zna koji put toga dana, Fandorin je hodao niz Tverski bulevar, potpuno pust u to gluho doba. Svačega je bilo u tom dugom danu koji nikako da završi - i vijavice, i snijega, i neočekivanog sunca, a noću je postalo mirno i svečano: blijedo svjetlo plinskih svjetiljki, bijele, kao gazom omotane sjene stabala, meko klizanje pahulja.

Državni savjetnik ni sam nije posve shvaćao što ga je to navelo da odbije službene saonice dok mu pod nogama nije zaškripao zvučan, neugažen snijeg drvoreda. Morao se riješiti mučnog osjećaja nečistoće, bez toga ionako neće zaspati.

Erast Petrovič polako je koračao između žalosnih brijestova, pokušavajući shvatiti zašto svaki posao vezan uz politiku mora imati okus truleži i prljavštine? Činilo se, istraga kao istraga, čak i važnija od svake druge. I cilj je dostojan: zaštita društvenog mira i državnih interesa. Odakle onda osjećaj zaprljanosti?

Čisteći prljavštinu, ne možeš se ne zaprljati - to je mišljenje Fandorin imao priliku često čuti, osobito od praktičnih čuvara zakona. No, davno je utvrdio da tako rasuđuju samo ljudi koji nisu sposobni za taj delikatan zanat. Oni lijeni, koji traže jednostavne načine prilikom rješavanja složenih pitanja, ne postaju pravim profesionalcima. Dobar pazikuća uvijek ima snježnobijelu pregaču zato što ne mete prljavštinu rukama četveronoške, nego ima metlu i lopaticu i zna se njima pravilno služiti. Imajući posla s okrutnim ubojicama, bezobzirnim lopovima, krvoločnim izrodima, Erast Petrovič nikada nije osjećao takvo gađenje kao sada.

Zašto? U čemu je stvar?

Odgovora nije bilo.

Skrenuo je u Malu Nikitsku, gdje je svjetiljki bilo još manje nego na bulevaru. Tu je započinjao popločani nogostup, pa je štap, probijajući tanak sloj snijega, veselo lupkao čeličnim vrškom po kamenu.

Kod vrata, jedva primjetih u čipki mrežaste ograde, državni je suvjetnik / .amro, ne toliko vidjevši, koliko osjetivši lagano kretanje s boka. Oštro se okrenu, za svaki slučaj zgrabi lijevom rukom držak štapa (unutra je bio uzak mač od trideset palaca), no odmah opusti mišiće.

U sjeni ograde zaista je netko stajao, ali taj je netko pripadao slabijem spolu.

- Tko ste vi? - upita Erast Petrovič zagledavši se.

Lik se približi. Prvo je ugledao krzneni ovratnik bunde i polukrug kapuljače od samurovine, zatim su, odrazivši svjetlo udaljene svjetiljke, svjetlucavo bljesnule goleme oči na trokutastu licu.

- Gospođica Litvinova? - začudi se Fandorin. - Što vi radite ovdje? I

u ovo vrijeme!

Gospođica iz Larionovljeva stana priđe sasvim blizu. Ruke je držala u raskošnom mufu, a oči su joj sjale uistinu nezemaljskim sjajem.

Vi ste podlac! - glasom visokim od mržnje reče egzaltirana djevojka. - Stojim ovdje već dva sata! Sva sam se ukočila!

Zašto sam ja podlac? - zbuni se Erast Petrovič. - Pojma nisam imao da vi čekate...

Ne zbog toga! Ne pravite se blesavi! Jako dobro sve razumijete! Vi ste podlac! Prozrela sam vas! Namjerno ste me htjeli povući za nos! Glumili ste anđela! O, progledala sam ja vas! Vi ste zapravo tisuću puta gori od raznih Hrapova i Burljajeva! Vas treba nemilosrdno uništiti!

Uz te riječi drzovita gospođica izvadi iz mufa ruku, a u njoj bijesnu poznati revolver, koji je vlasnici nepromišljeno vratio službenik za posebne zadatke.

Erast Petrovič pričekava hoće li uslijediti pucanj, a kad je primijetio da ruka u krznoj rukavici drhti i da se cijev njiše s jedne strane na drugu, brzo zakoraknu naprijed, uhvati mademoiselle Litvinovu za malenu šaku i odmakne cijev u stranu.

Vi neizostavno želite danas ustrijeliti nekog od čuvara zakona? - tiho zapita Fandorin, gledajući gospođicu u lice koje mu se našlo sasvim blizu.

Mrzim vas! Vi ste opričnik! - prošapta ona i udari ga slobodnom šakom u prsa.

Morao je baciti štap, uhvatiti djevojku i za drugu ruku.

- Njuškalo!

Erast Petrovič pozornije se zagleda i primijeti dvije stvari. Kao prvo, mademoiselle Litvinova u okviru krzna posuta pahuljama, na blijedom svjetlu plinske svjetiljke, zvijezda i mjeseca, bila je vrtoglavo lijepa. A kao drugo, oči su joj gorjele malo prejako a da bi to bilo samo zbog mržnje.

Uzdahnuvši, nagnuo se, obgrlio joj ramena i snažno je poljubio u usne - tople usprkos svim zakonima fizike.

- Žandaru! - izdahne nihilistkinja odmičući se.

No, istog časa obujmi mu objema rukama vrat i privuče ga sebi.

Fandorinu se u zatiljak urezao tvrdi rub revolvera.

- Kako ste me našli? - upitao je, hvatajući ustima zrak.

-Još je i glup – reče Esfir. – Pa sam si rekao, u svakom adresaru...

Opet ga privuče sebi, ali tako žestoko da je od nagla pokreta revolver opalio u nebo, zaglušivši Erastu Petroviču desno uho i uplašivši čavke koje su sjedile na topoli.

Glava četvrta

Potreban je novac

Sve neophodne mjere bile su poduzete.

Rahmeta su čekali točno jedan sat, zatim su se odjavili i prebacili u pričuvni stan.

Stan je bio loš: kućica željezničkog čuvara blizu Vindavskog kolodvora. U redu što je prljavo, tijesno i hladno, ali bila je samo jedna sobica, stjenice i, naravno, bez telefona. Jedina je prednost dobar pogled na sve četiri strane.

Još prije svanuća Grin je poslao Zimovku da ostavi u „poštanskom sandučiću“ poruku za Iglu: „Rahmet je nestao. Trebamo drugu adresu. U deset tamo.“

Bilo je najzgodnije telefonirati dok su još bili kod Aronzona, ali oprezna Iгла nije ostavila ni broj ni adresu. Kuća s mansardom iz koje se kroz dalekozor vide prozori docentova stana – to je sve što je Grin znao o njezinu boravištu. Malo. Neće je naći.

Ulogu „poštanskog sandučića“ za izvanredne poruke igrala je stara kolnica u uličici blizu Prečistenskog bulevara. Tamo je između starih greda bila zgodna pukotina: dovoljno je u prolazu na čas gurnuti ruku.

Prije odlaska Grin je naredio docentu da upamti signale. S njihovim drugom, ako se vrati, treba razgovarati kao s neznancem - tobože, prvi put vas vidim i ne razumijem o čemu govorite. Rahmet nije glup, shvatit će. Zna za „poštanski sandučić“. Ako ushtjedne objasniti, imat će mogućnost.

Od devet sati Grin je bio na promatračnici pokraj Suhareva tornja, gdje se jučer ujutro susreo s Iglom. Mjesto i vrijeme bili su prikladni: narod je

u gomilama hrlio na buvljak.

U dvorištu s dva ulaza kroz sporedni se ulaz ušuljao na položaj koji je primijetio još dan ranije: neprimjetan tavanski stan s napola zakucanim prozorčićem koji je gledao baš na trg.

Pozorno i temeljito proučavao je sve koji su se motali u blizini. Torbari su bili pravi. Verglaš također. Kupci su se mijenjali, nijedan se nije dugo vrzmao bez posla.

Znači, sve je čisto.

U četvrt do deset pojavila se Igla. Prošla je najprije na jednu stranu, zatim se vratila. I ona provjerava. To je ispravno. Može sići.

- Loše vijesti - reče vezistica umjesto pozdrava. Njezino mršavo, strogo lice bilo je blijedo i potišteno. - Po redu ću.

Hodali su jedno uz drugo Sretenkom. Grinje šutke slušao.

- Prvo, Navečer je policija provalila u Larionovljev stan. Nikoga nisu uhitili. Ah, kasnije je ondje bilo pucnjave. Larionov je ubijen.

To je Rahmetovo djelo, pomisli Grin te osjeti istodobno olakšanje i srdžbu. Neka se samo vrati, trebat će mu dati lekciju iz discipline.

- Drugo? - zapita.

Igla samo kimne glavom.

• Kako ste brzi s obračunima. Trebali smo se dogovoriti.

• Sto je drugo? - ponovi Grin.

• Gdje je vaš Rahmet, nisam uspjela razjasniti. Čim nešto saznam, javit ću. Treće. Iz grada nećete brzo otići. Htjeli smo teretnim vlakom, ali na dvanaestoj vrsti i kasnije na šezdesetoj žandari provjeravaju sve plombe.

• Nema veze. Vidim da ima i gora vijest. Recite.

Uzela ga je za lakat, pavela s ulice pune ljudi u pustu sporednu uličicu.

- Izvanredna obavijest iz Centra. Donio ju je kurir jutarnjim vlakom. Jučer u zoru, u isto vrijeme kada ste vi pogubili Hrapova, leteći odred Odjela policije upao je u tajni stan na Litejnom.

Grin se namrgodi. Na Litejnom, u skloništu odlično konspiriranog stana čuvali su partijsku blagajnu - sva sredstva preostala iz siječanjske akcije

kada su zauzeli ured Kreditne banke „Petropol“.

- Jesu li našli? - kratko je upitao.
- Da. Uzeli su sav novac. Tristo pedeset tisuća. To je strašan udarac za partiju. Naredili su mi da vam poručim kako se svi uzdaju u vas. Za jedanaest dana treba izvršiti posljednju uplatu za tiskaru u Ziirichu. Sto sedamdeset pet tisuća francuskih franaka. Inače će oprema biti zaplijenjena. Trinaest tisuća funti sterlinga potrebno je za kupovinu oružja i brodarinu škune u Bristolu. Četrdeset tisuća rubalja obećano je čuvaru odeske robijašnice za organizaciju bijega naših drugova. I još novac za uobičajene troškove... Bez blagajne sva će partijska djelatnost biti paralizirana. Morate odmah odgovoriti je li Bojna grupa u stanju, uz sadašnje okolnosti, nabaviti potrebnu svotu.

Grin ne odgovori odmah, vagao je.

- Zna li se tko je odao?
- Ne. Znaju samo da je operaciju proveo osobno pukovnik Požarski, zamjenik ravnatelja Odjela policije.

Ako je tako, Grin nije imao prava odbiti. Izgubio je Požarskog na Apotekarskom otoku, neka sad odgovara za svoju pogrešku.

No, provoditi akciju u sadašnjim uvjetima bilo je preriskantno.

Prvo, nije jasno što je s Rahmetom. Sto ako je uhićen? Kako će se ponašati na ispitivanju teško je pogoditi. Nepredvidljiv je.

Drugo, malo je ljudi. Ustvari, samo Jemelja.

Treće, u potragu za BG-om stupile su zacijelo sve policijske službe. Grad vrvi žandarima i agentima.

Ne, rizik je veći od dopuštenog. Ne valja. Kao da je prislušivala, Igla reče:

— Zatrebaju li vam ljudi, ja ih imam. Naš moskovski bojni odred. Imaju malo iskustva, dosad su samo čuvali skupove, ali momci su odvažni i naoružani. A ako im se kaže da je to za BG, ići će i u vatru i vodu. I mene povedite sa sobom. Dobro pucam. Znam izrađivati bombe.

Grin prvi put kako treba pogleda u njezine ozbiljne, kao pepelom zaprašene oči i vidje da je bojom Igla nalik njemu - siva, hladna. Pomisli: što li je tebe izmučilo? Ili si od rođenja takva?

Reče naglas:

- U vatru i vodu ne treba. Barem ne sad. Odgovorit ću poslije. Sad nam treba novi stan. Ne bude li s telefonom, u redu. Samo da ima drugi izlaz. U sedam navečer tamo. A s Rahmetom vrlo oprezno, ako se pojavi. Provjeravat ću.

Dobio je ideju gdje nabaviti novac. Bez pucnjave. Imalo je smisla pokušati.

Pred vratima Lobastovljeve tvornice Grin je otpustio vozača saonica. Iz navike je pričekao minutu neće li se iza ugla pojaviti još jedne saonice, s agentom, i tek kad se uvjerio da nema pratnje ušao je u područje tvornice.

Dok je išao prema glavnom uredu pored pogona, pored cvijetnjaka prekrivenih snijegom, pored lijepo uređene crkve, sa zanimanjem se ogledao.

Solidno vodi posao Lobastov. Ni u najboljim američkim tvornicama ne vidi se često takav red.

Radnici koje je Grin putem susretao koračali su sigurno, nekako neruski, i nije opazio nijedno lice podbulo od mamurluka iako je bio ponedjeljak ujutro. Kažu da kod Lobastova zbog alkoholnog zadaha smjesta slijedi otkaz. Zato je plaća dvostruko veća nego u drugim tvornicama, dobije se besplatan državni stan i gotovo dvotjedni odmor s pola zarade.

Odmor je vjerojatno bio izmišljotina, ali da radni dan u tvrtkama Timofeja Grigorjeviča iznosi svega devet i pol sati, a subotom osam, Grin je pouzdano znao.

Kada bi svi kapitalisti bili poput Lobastova, ne bi se imalo zašto potpaliti požar - ta neočekivana ideja pala je na pamet čeličnom čovjeku kada je ugledao čvrstu kuću od cigle s natpisom „Tvornička bolnica“. Glupa ideja jer u cijeloj je Rusiji bio samo jedan Lobastov.

U čekaonici tvorničkog ureda Grin je napisao kratko pismo i zamolio da ga predaju gazdi. Lobastov je odmah primio posjetitelja.

- Dobar dan, gospodine Grine.

Onizak, nabijen muškarac jednostavna, seljačka lica kojemu nimalo nije pristajala njegovana šiljata bradica, izašao je iza širokog pisaćeg stola, i čvrsto stisnuo gostu ruku.

- Čemu imam zahvaliti? - zapita, znatiželjno škiljeći živim, tamnim

očima. - Sigurno je nešto iznimno? Da nije u vezi s jučerašnjim slučajem na Litejnom?

Grin je znao da Timofej Grigorjevič ima svoje ljude na najneočekivanim mjestima, ali ipak se začudio tako rijetkoj upućenosti. Upita:

- Zar i u Odjelu policije dohranjujete ljude? - I odmah se namršti, kao da povlači neumjesno pitanje.

Ionako neće odgovoriti. Ozbiljan čovjek, izrazite oker boje, kakva biva od velike unutarnje snage i jake samouvjerenosti.

- Rečeno je: „Baci kruh svoj na vodu i naći ćeš ga poslije mnogo vremena.“ - Tvorničar se lukavo osmjehne i kao bik nagne okruglu glavu, koja je zaista imala veliko, ispučeno čelo. - Za koliko su vas olakšali?

- Tristo pedeset.

Lobastov zazviždi, gurne velike prste u džepiće na prsluku. Osmijeh mu je nestao s lica.

- Zbogom, gospodine Grine - rekao je oštro. - Ja sam čovjek od riječi. Vi niste. Više ne želim imati posla s vašom organizacijom. U siječnju sam uredno izvršio još jednu polugodišnju uplatu i molio da me se do lipnja više ne uznemirava. Moj je novčanik dubok, ali nije bez dna. Tristo pedeset tisuća! Vidi ti njega.

Grin nije pridavao značenja uvredi. To su bile emocije.

- Samo sam odgovorio - reče staloženim glasom. - Potrebne su hitne isplate. Neki mogu čekati, drugi ni u kojem slučaju. Četrdeset je tisuća obavezno. Inače vješala. To ne opraštaju.
- Nemojte vi mene zastrašivati! - zareza tvorničar. - „Ne opraštaju.“ Mislite da vam novac dajem iz straha? Ili da kupujem indulgenciju za slučaj vaše pobjede?

Grin prešuti, jer upravo je to i mislio.

- A, ne! Ja se ničega i nikoga ne bojim! - Lice Timofeja Grigorjeviča stalo se crvenjeti od gnjeva, zadrhtao mu je obraz. - Sačuvaj Bože da vi pobijedite! A ni nećete pobijediti. Vi ste si valjda uobrazili da iskorištavate Lobastova? Koješta! Ja iskorištavam vas. A ako sam otvoren prema vama, to je zato što ste pragmatičan čovjek, bez patetike. Mi smo ista sorta. Iako različitog okusa. Ha-ha!

Lobastov je kratko zagrohota, otkrivši požutjele zube. Čemu sorta,

pomisli Grin. Zašto razgovarati šalama ako se može ozbiljno?

- Zašto onda pomažete? - zapita pa se ispravi: - Zašto ste pomagali?
- Pa zato što sam shvatio: naše napuhane budale treba plašiti kako ne bi podmetali klipove pod noge, kako ne bi smetali pametnim ljudima da zemlju izvuku iz močvare. Treba učiti te magarce. Gurati im nosove u gnoj. Pa im vi gurajte. Neka im do njihovih limenih glava dođe da Rusija ili može ići sa mnom, Lobastovom, ili se s vama otkotrljati dođavola. Treće nema.
- Ulažete novac - kimne Grin. - Shvaćam. Čitao sam u knjigama. U Americi se to zove lobiranje. Kod nas nema parlamenta, zato pritišćete vlast preko terorista. Dakle, hoćete li dati četrdeset tisuća?

Lobastovljevo lice postalo je kamenim, samo je tik kao i prije uznemiravao obraz.

- Ne dam. Vi ste pametan čovjek, gospodine Grine. Za „lobiranje“, kako ste se izrazili, odvojio sam trideset tisuća godišnje. I ni kopjejeke više. Ako hoćete, uzmite petnaest na račun drugoga polugodišta.

Promislivši, Grin reče:

- Ne petnaest. Potrebno je četrdeset. Zbogom. Okrene se i krene k izlazu.

Gazda ga je sustigao pa ga prati do vrata.

Zar se predomislio? Teško. Nije takav čovjek. Zašto ga je onda sustigao?

- Hrapova ste vi? - šapne u uho Timofej Grigorjevič. Evo zašto.

Grin se šutke spusti stubištem. Dok je hodao tvorničkim područjem razmišljao je što da radi.

Ostao je jedan izlaz - ipak akcija.

To što je policija zauzeta potragom nije čak ni loše. Znači da je manje ljudi odvojeno za uobičajene potrebe. Primjerice, za čuvanje novca. Ljude može dobiti od Igle.

Ali, be/ stručnjaka ipak neće moći. Trebat će poslati brzojav Julie da dovede Aduta.

Prošavši portirnicu Grin je stao iza stupa ulične rasvjete i malo pričekao. Tako je. Kroz vrata je hitro izjurio neupadljiv čovjek nalik na prodavača,

zavrtio glavom i, opazivši Grina, odglumio da čeka konjski tramvaj.

Oprezan je Lobastov. I znatiželjan. Nema veze. Nije bilo teško odvojiti se od pratnje. Grin je prošao ulicom, skrenuo u vežu i stao. Kad je za njim banuo prodavač udario ga je šakom u čelo. Neka leži desetak minuta.

* * *

Snaga partije bila je u tome što su joj pomagali najrazličitiji ljudi, koji put i posve neočekivani. Upravo takva rijetka ptica bila je Julie. Partijski asketi gledali su je poprijeko, a Grinu se sviđala.

Boja joj je bila smaragdna - lagana i blagdanska. Uvijek vesela, vedra, uređena, odišući nezemaljskim mirisima, izazivala je u Grinovu metalnom srcu neku čudnu zvonjavu, istodobno uznemirujuću i ugodnu. Samo ime „Julie“ bilo je zvučno i osunčano, nalik na riječ „život“. Da je Grinova sudbina bila drugačija, on bi se vjerojatno zaljubio upravo u takvu ženu.

Među članovima partije nije bilo uobičajeno mnogo brbljati o svojoj prošlosti, ali Julieinu priču svi su znali - ona nije radila tajnu od svoje biografije.

Kao mlada djevojka ostala je bez roditelja i potpala pod skrb rođaku, gospodinu popriličnih godina na visoku položaju. Rođak je, prema Julieinim riječima, „poludio pod stare dane“: povjerenje je nasljedstvo potrošio, posvojče iskvario i sam uskoro obolio od paralize. Mlada je Julie ostala bez novčića u džepu, bez krova nad glavom, ali sa solidnim putenim iskustvom. Pred njom se otvarala samo jedna karijera - profesionalno ženska, i Julie je na tom području pokazala izuzetnu darovitost. Nekoliko je godina proživjela kao milosnica, mijenjajući bogate pokrovitelje. Zatim su joj dojadili „debeljci i starci“ pa je Julie pokrenula vlastiti posao. Ljubavnike je sad odabirala sama, u pravilu one koji nisu bili debeli i u svakom slučaju relativno mlade, novac im nije uzimala, a prihode je ostvarivala preko „agencije“.

U „agenciju“ Julie je pozvala prijateljice: dijelom milosnice poput nje, dijelom sasvim ugledne dame koje traže dodatnu zaradu ili avanture. Tvrtka je vrlo brzo stekla popularnost među prijestolničkim tražiteljima zadovoljstava zato što su Julieine prijateljice bile sve jedna ljepša od

druge, spremne na smijeh i željne ljubavi, a povjerljivost se neizostavno čuvala.

Ali, ljepotice nisu imale tajni jedna pred drugom i tim više pred veselom gazdaricom, a s obzirom na to da je među klijentima bilo i visokih službenika, i generala, pa čak i istaknutih policijskih zapovjednika, kod Julie su se skupljale najrazličitije informacije, među njima i one vrlo važne partiji.

Ono što u organizaciji nitko nije znao bilo je zašto je lakoumna osoba stala pomagati revoluciji. Ali, Grin tu nije nalazio ništa čudno. Julie je jednako žrtva podlog društvenog uređenja kao i nadničarka, prosjakinja ili neka obespravljena prelja. Bori se protiv nepravde dostupnim joj sredstvima, i od nje imaju kudikamo više koristi nego od nekih brbljavaca iz CK-a.

Osim vrlo vrijednih informacija mogla je za nekoliko sati pronaći prikladan stan za grupu, više puta spašavala ih je novcem, a katkad ih i spajala s potrebnim ljudima jer je imala vrlo široke veze u svim slojevima društva.

Upravo je ona dovela Aduta. Bio je to zanimljiv tip, na svoj način ništa manje živopisan nego Julie.

Sin protojereja, igumana jedne od glavnih peterburških sabornih crkvi, Tihon Bogojavlenski otkotrljao se vrlo daleko od roditeljskog stabla. Otjeran iz sjemeništa zbog bogohuljenja, iz gimnazije zbog tučnjave, iz realke zbog krađe, postao je ugledan provalnik. Radio je drsko, hitro, s maštom, i još nijednom nije pao u ruke policiji.

Kada je u prosincu partiji zatrebao velik novac Julie je, malo pocrvenjevši, rekla:

- Grinčiku, znam da ćete me osuditi, ali nedavno sam se upoznala s jednim dragim mladićem. Mislim da bi vam mogao dobro doći.

Grin je već znao da riječ „upoznati se“ u Julieinu rječniku ima osobito značenje i nije imao iluzija glede „dragog“ - ona je tako nazivala sve svoje prolazne ljubavnike. Ali, znao je i to da Julie ne govori u vjetar.

Adut je za dva dana odredio cilj, razradio plan, podijelio uloge, i akcija je prošla kao po loju. Strane su se razišle potpuno zadovoljne jedna drugom: partija je napunila blagajnu, a „stručnjak“ je dobio svoj dio - četvrtinu eksproprijiranog.

U podne je Grin poslao dva brzojava.

„Narudžba primljena. Izvršit će se u najkraćem roku. G." To je za Piter poste restante.

Drugi je na Julieinu adresu: „Posao u Moskvi za popića. Pogodba ista kao u prosincu, Teren odabire sam. Dočekat ću ga sutra u devet sati. G."

I opet je Igla zanemarila pozdrav. Očito je, poput Grina, formalnosti smatrala suvišnima.

- Rahmet se javio. Pismom u „poštanskom sandučiću". Evo ga. Grin otvori list, pročita.

„Tražim svoje. Bit ću od šest do devet u čajani „Suzdalj" na Marosejki. Rahmet."

- Prikladno mjesto - reče Igla. - Tamo se skupljaju studenti. Nepoznat čovjek odmah se vidi, zato agenti ne ulaze. On to namjerno, da možete provjeriti nema li pratnje.

- A kod „sandučića"? Nije ih bilo? Srdito se namrštila:

- Previše ste umišljeni. Ako ste iz BG-a, to vam još ne daje pravo sve ostale smatrati budalama. Provjerila sam, naravno. Nikada ne prilazim „sandučiću" prije nego što se uvjerim da je sve čisto. Idete li k Rahmetu?

Grin prešuti jer još nije odlučio.

- Stan?

- Ima. Čak i s telefonom. Od odvjetnika Zimina. On je sada na procesu u Varšavi, a sin mu je u našem bojnem odredu, Arsenij Zimin. Pouzdan je.

- Dobro. Koliko ljudi? Igla razdraženo reče:

- Čujte, a zašto vi tako čudno govorite? Iz vas riječi ispadaju kao utezi. Radi dojma, ili? Što to znači „koliko ljudi"? Kojih ljudi? Gdje?

Znao je da ne govori kako bi trebalo, ali drukčije nije išlo. U glavi su misli bile sređene i jasne, smisao im je bio posve očit. No, kada su izlazile, pretvarajući se u rečenice, s njih je samo od sebe spadalo sve obilje, ljuska, i ostajalo je samo najosnovnije. Vjerojatno je ponekad spadalo više nego što treba.

- U odredu - strpljivo je dopunio.
- Za koje mogu jamčiti, šestero. Kao prvo, Arsenij, on je student sveučilišta. Kao drugo, Čavao, ljevač iz...

Grin prekine:

- Ib poslije. Reći ćete i pokazati mi. Ima li stražnji izlaz? Kamo vodi?

Ona namršti čelo, promozga.

- Mislite na „Suzdalj“? Da, ima. Kroz dvorišta s dva ulaza može se otići prema Hitrovki.
- Sastat ću se sam. Odlučit ću na mjestu. Neka unutra budu vaši. Dvojica, još bolje trojica. Jačih. Odemo li Rahmet i ja preko Marosejke, u redu je. Odem li sam kroz stražnji, to je signal. Neka ga ubiju. Hoće li moći? Vješt je. Ako ne mogu, sam ću.

Igla brzo reče:

- Ne, ne. Obavit će to. Već su to radili. Jednom špijuna i kasnije provokatora. Objasnit ću im. Može?
- Obavezno. Moraju znati. Moći ćemo zajedno u akciju.
- Znači, bit će akcija? - ozari se ona. - Zaista? Ipak ste vi neobičan čovjek. Ja... ja sam ponosna što vam pomažem. Ne brinite se, sve ću učiniti kako treba.

Nije očekivao da će to čuti i zato mu je godilo. Grin probere što bi joj mogao reći jednako ugodno pa smisli:

- Ne brinem se. Nimalo.

* * *

U čajanu je Grin ušao pet minuta prije devet kako bi Rahmet imao vremena uznemiriti se i uvidjeti svoj položaj.

Mjesto se pokazalo sirotinjskim, ali čistim: niska zasvođena prostorija, stolovi pod jednostavnim lanenim stolnjacima, na šanku samovari i oslikani pladnjevi s hrpama medenjaka, jabuka i peciva.

Mladi ljudi - većina u studentskim kratkim kaputima - pili su čaj, dimili duhan, čitali novine. Oni koji su došli u društvu prepirali su se, glasno se smijali, neki su čak pokušavali zbornu pjevati. Pritom Grin nije

zamijetio boce na stolovima.

Rahmet se smjestio ispred malenog stola pokraj prozora, čitao je „Novu riječ“. Grina je površno pogledao i otvorio sljedeću stranicu.

Ništa sumnjivo ni u prostoriji ni na ulici nije se opažalo. Stražnji je izlaz ondje, lijevo od šanka. U kutu kod velikog čajnika sjede dva šutljiva momka. Prema opisu Čavao i Marat iz bojnog odreda. Prvi je visok, koštunjav, ravne kose do ramena. Drugi je plećat, prćasta nosa, s naočalama.

Grin polagano priđe prozoru, sjedne nausprot Rahmetu. Ništa nije govorio. Neka sam govori.

- Dobar dan - tiho reče Rahmet odloživši novine i podigne prema Grinu jasne plave oči. - Hvala ti što si došao...

Riječi je izgovarao čudno, sa šušljanjem: „što si došao“. Nedostaju mu prednji zubi, primijeti Grin. Krugovi oko očiju, ogrebotina na vratu, ali pogled je stari - drzak i bez trunke krivice.

Međutim, on reče:

- Naravno, kriv sam. Nisam te poslušao. Ali, dobio sam za to punom mjerom, pa čak i s dodatkom... Već sam mislio da nitko neće doći. Ovako ćemo, Grine, poslušaj me pa odluči. Dobro?

Sve je to bilo suvišno. Grin je čekao.

- Znači, tako. - Rahmet sa zbunjenim osmijehom popravi kosu na čelu, vidljivo prorijeđenu od jučer i započne s pričom.
- Htio sam ovako. Mislio sam, odem na sat vremena, dokrajčim pokvarenjaka i tiho se vratim. Legnem u krevet, zahrčem. Ti me dođeš buditi, zatrepćem očima, zijevnem, k'o da sam ćorio k'o zaklan. A sutra, kad se otkrije da su Larionova ubili, priznam. Kakav dojam... Evo ti dojma. Uglavnom, upao sam u Povarskoj u zasjedu. Larionova sam, međutim, uspio srediti. Smjestio sam gadu olovo u mjehur. Da ne crkne odmah, stigao je razmisliti o svojoj podlosti. A kurvinom sinu u drugoj su sobi sjedili žandari. Sam gospodin Fandorin, tvoj brat blizanac. I probijeni se ja na ulicu, a tamo sve već pokriveno. Navalili psi, svezali me, pokvarili mi frizuru. Dovezu me u Ohranu, u Veliku Gnezdnikovsku. Prvo me ispitivao šef, potpukovnik Burljajev. Zatim je i Fandorin stigao. I lijepo su sa mnom, i ružno. Zube mi je prorijedio Burljajev osobno. Vidiš, nije li krasno? Dobro, nema veze. Ako

preživim, stavit ću zlatne. Ili željezne. Bit će željezni, kao ti. Uglavnom, namučili se oni sa mnom, umorili se i poslali me na noćenje u ćeliju. Tamo u Ohrani imaju specijalne. I ništa, pristojne su. Madrac, zavjese. Samo su mi ruke svezali na leđima, pa se baš nešto i ne možeš naspavati. Ujutro me uopće nisu dirali. Ujutro me čuvar hranio žličicom, k'o bebicu. A umjesto ručka odvukli me opet gore. Majko mila, gledam, stari znanac, pukovnik Požarski. Onaj što mi je na Apotekarskom otoku propucao kapu. Stigao je hitno ravno iz Peterburga da me vidi. Mislim si, kako me prepoznaje. Pa na Apotekarskom je bilo mračno. A on me ugleda, usta od uha do uha. „Gle“, kaže, „gospodin Seleznev osobno, neustrašivi heroj terora!“ Prema opisu pronašao je moj stari dosje, onaj od Von Bocka. Sad će mi, mislim si, početi prijetiti vješanjem, kao Burljajev. Ali ne, ovaj se pokazao snalažljivijim. „Vi ste nam“, kaže, „Nikolaje Josifoviču, mana s neba. Ministar zbog generala Hrapova pred nama i ravnateljem topće nogama. Njemu je još gore, car prijeti da će ga otjerati s položaja ako smjesta ne pronađe zlikovce. A tko će ih tražiti, ministar? Ne, sluga Božji Požarski,

Nisam znao ni odakle krenuti. I tada nam vi padnete u ruke. Izljubio bih vas.“ Uzalud je dolazio, ha? Dalje je još gore. „Pripremio sam“, kaže, „članak za novine. Zove se „Kraj BG-a je blizu“. A dolje sitnijim slovima: „Trijumf naše odvažne policije“. Kao, uhićen je vrlo opasan terorist N. S., koji je dao opsežan i iskren iskaz iz kojega je očito da je on član ozloglašene Bojne grupe, što je nedavno mučki usmrtila general-ađutanta Hrapova. Tu, Grine, moram priznati da sam pogriješio. Kada sam pucao u Larionova rekao sam mu: evo ti, izdajnice, od Bojne grupe. Nisam znao da Fandorin prisluškuje iza vrata... Dobro. Sjedim, slušam Požarskog. Shvaćam da me hvata na strah. Kao, vješala se ne bojiš, ali sramote ćeš se uplašiti. Čekaj, mislim si, lijo žandarska. Lukav si, ali ja sam lukaviji. Zagrizem usnu, obrva mi zadrhti, kao da sam nervozan. On zadovoljan, gazi dalje. „Znate“, kaže, „gospodine Selezneve, nećemo vas čak ni objesiti radi svečanosti. Kvragu s Larionovom. Čovjek je bio smeće, među nama rečeno. A za Von Bocka, naravno, kaznit ćemo vas robijom, to je neizbježno. Na robiji će vam biti sjajno kad se od vas, izdajnika, okrenu svi drugovi. Sami ćete napraviti omču.“ Ja počeo hysterizirati, zatim sam vikao malo na njih, pustio pjenu iz usta, znam to raditi. I snuždio se, kao da sam klonuo duhom. Požarski pričeka malo pa mi baca mamac. Kao, ima i drugi put. Vi nama odate suučesnike iz

BG-a, a mi vama isprave na bilo koje prezime. I cijeli vam je svijet pod nogama, Europa, Amerika, otok Madagaskar. Ja se nećkao i nećkao pa progutao udicu. Napisao sam izjavu da pristajem na suradnju. Kažem to odmah, da mi poslije ne biste prijetili. Ali, kvragu s tim. Gore je to što sam morao govoriti o sastavu grupe. Nadimci, vanjština. Čekaj, Grine, ne sijevaj očima. Bilo je nužno da mi povjeruju. Što ja znam, možda već imaju nešto o nama. Provjerili bi, vidjeli da lažem, i bio bih gotov. A ovako je Požarski pogledao u nekakvu knjižicu, kimnuo glavom i ostao zadovoljan. Izašao sam iz Ohrane kao koristan čovjek, sluga prijestola, „suradnik“ nadimka Gvidon. Dali su mi sto pedeset rubalja, prva plaća. A posla ništa: pronaći tebe pa javiti Požarskom i Fandorinu. Pratlju su stavili, istina. Ali, otišao sam im preko Hitrovke. Ondje se lako izgubiti, znaš i sam. To ti je sva moja odiseja. Sam odluči što ćeš sa mnom. Ako hoćeš, zakopaj me u zemlju, neću se opirati. Eno, oni dvoje što sjede u kutu, neka me izvedu u dvorište i odmah srede. A ako hoćeš, Rahmet će reći zbogom na lijep način, kako je i živio. Svezat ću bombu oko trbuha, otići u Gnezdnikovsku i dići Ohranu u vražju mater zajedno sa svim Požarskima, Fandorinima i Burljajevima. Ili riješi ovako. Možda nije loše što sam postao Gvidon? I s tim može biti koristi... Oluči, imaš veliku glavu. A meni je svejedno, leći u zemlju ili skakati po travi.

Jedno je bilo jasno: novi se „agenti“ tako ne ponašaju. Rahmetov je pogled bio jasan, smion, čak izazovan. I boja je ostala prijašnja, zagasito plava, izdajnička modrina nije postala gušćom. A i je li moguće da su Rahmeta slomili za jedan dan? On se samo iz inata ne bi tako brzo predao.

Rizika je, dakako, bilo. Ali, bolje je povjerovati izdajniku, nego odbaciti druga. Opasnije je, ali na kraju se opravdava. S partijcima koji su bili drugog mišljenja Grin se prepirao.

Ustane i prvi put reče:

- Idemo. Posla je mnogo.

**Glava peta,
u kojoj Fandorin
pati zbog povrijeđena samoljublja**

Buđenje Esfir Litvinove u kući u Maloj Nikitskoj bilo je uistinu stravično. Probudio ju je tihi šum. Prvo je vidjela samo polumračnu spavaću sobu kroz čije se zastore provlačilo skromno jutarnje svjetlo, ugledala je pokraj sebe nemoguće lijepog tamnokosog muškarca s bolno podignutim obrvama u snu i u prvi se čas osmjehnula. Ali, tada je krajičkom oka ulovila nekakvo micanje, okrenula glavu i - vrisnula od užasa.

Prema krevetu se na prstima prikrađao jeziv, nevjerojatan stvor: poput palačinke okrugla lica, zlobnih uskih očica, odjeven u bijeli pokrov. Od vriska stvor je zamro i nagnuo se. Uspravi se, reče:

- Doburo jucro.
- A-a-a - odgovori na to Esfir glasom drhtavim od šoka i, okrenuvši se prema Fandorinu, zgrabi ga za rame kako bi se probudio, što prije je rasanio i izbavio od tog priviđenja.

Ali, Erast Petrovič, čini se, nije više spavao.

- Dobro jutro, Masa, dobro jutro. Odmah ću. - Pa pojasni. - To je moj sobar Masa. On je Japanac. Jučer se iz pristojnosti sakrio, pa ga niste vidjeli. D-došao je zato što nas dvojica svako jutro g-gimnasticiramo, a sad je već kasno, jedanaest je.

I upozori:

- Sad ću ustati — očito očekujući da će se Esfir obzirno okrenuti. Nije dočekao.

Esfir se, naprotiv, pridigla i oslonila se obrazom na ruku savijenu u laktu kako bi joj bilo udobnije gledati.

Državni je savjetnik oklijevao, zatim se izvukao ispod pokrivača i vrlo brzo odjenuo bijeli ogrtač kakav je nosio njegov japanski sobar.

Prilikom mirnog promatranja pokazalo se kako to nije nikakav pokrov, već široki bijeli haljetak i isto takve duge gaće. Nalik na donje rublje, samo što je tkanina debela i bez vrpce na nogavicama.

Gazda i sluga nestanu iza vrata, i trenutak kasnije iz susjedne se sobe

(tamo je, čini se, bila primaća soba) začu užasna lupa. Esfir skoči, pogleda što bi na brzinu nabacila na sebe i ne nađe ništa. Fandorinova odjeća uredno je ležala na stolici. Ali, haljina i druga odjeća koja je pripadala Esfir bila je razbacana po podu. Korzet, kao napredna djevojka, nije priznavala, ali i ostali pribor - grudnjak, gaćice, čarape - trebalo je dugo navlačiti, a bila je nestrpljiva da pogleda čime se to oni tamo bave.

Otvori masivnu garderobu, prekopa po njoj i izvadi muški ogrtač s baršunastim porubom i kićankama. Ogrtač joj je gotovo pristajao, samo se malo vukao po podu.

Esfir na brzinu pogleda u zrcalo, prijede rukom po crnoj ošišanoj kosi. Izgledala je prilično dobro, što je začuđujuće s obzirom na to da je uspjela malo odspavati. Odlična je stvar kratka frizura. Ne samo što je progresivna, nego i veoma pojednostavnjuje život.

Evo što se zbivalo u primaćoj sobi (Esfir je odškrinula vrata, bešu-mno ušla i stala uza zid): Fandorin i Japanac tukli su se nogama, divlje uzvikujući i uz fijukanje sijekući zrak. Jednom je gazda dobro opalio kepeca u prsa, tako da je jadnik odletio u zid, ali nije izgubio svijest, već je srdito zakričao i ponovo se bacio na protivnika.

Fandorin viknu nešto nerazumljivo, i tučnjava prestade. Sluga legne na pod, državni savjetnik uhvati ga jednom rukom za pojas, drugom za ovratnik i bez vidljivog ga napora stane podizati do ravnine prsa i spuštati natrag. Japanac je mirno visio, ravan kao motka.

- Ne samo što je *opričnik*, nego je i poremećen - naglas reče Esfir svoje mišljenje o viđenom i ode se dotjerati.

Za doručkom je došlo do neophodnog objašnjenja, za koje noćas nije bilo vremena.

- Ono što se dogodilo ne mijenja bit - strogo je izjavila Esfir. - Ja nisam od drveta, a ti si, naravno, privlačan na svoj način. Ali, nas smo dvoje ipak na različitim stranama barikada. Ako želiš znati, vezujući se uz tebe riskiram svoju reputaciju. Kad moji poznanici doznaju...
- Možda n-ne moraju znati za to? - oprezno je prekinu Erast Petrovič, ne prinijevši ustima komad omleta. - Ipak je to vaša privatna stvar.
- Nikako, neću se potajno sastajati s *opričnikom*. Samo bi mi još nedostajalo da me smatraju doušnicom! I ne govori mi „vi“.

- Dobro - kratko se složi Fandorin. - Shvatio sam ono o barikadama. Ali, više nećeš pucati u mene?

Esfir namaze zemlju džemom (odličnim, od malina, Sandersovim) - uvijek je imala upravo životinjski tek.

- Vidjet ćemo. - I nastavi punih usta. - Dolazit ću k tebi. Ali, ti ne idi k meni. Poplašit ćeš mi sve prijatelje. A osim toga, tatica i mamica umislit će si da sam upecala ženika vrijednog zavisti.

Nisu uspjeli do kraja razjasniti situaciju jer tada zazvoni telefon. Slušajući nevidljivog sugovornika, Fandorin se zabrinuto namršti.

- U redu, Stanislave Filipoviču. Navratite za pet minuta. Bit ću spreman.

Ispričao se, rekao da se radi o hitnom poslu i krenuo odjenuti red-engot.

Nakon pet minuta (Esfir je vidjela kroz prozor) pred vratima su se zaustavile saonice s dvojicom u modrim kaputima. Jedan je ostao sjediti. Drugi, stasit i mladolik, pridržavajući sablju otrčao je do krila kuće.

Kada je Esfir provirila u predsoblje, mladoliki je žandar stajao ispred Fandorina koji je navlačio kaput. Ljepuškasti časnik, lica rumena od studeni i s blesavo zasukanim brcima, nakloni se i osine je znatiželjnim pogledom. Esfir hladno kimne Fandorinu na pozdrav i okrene se.

- ...nevjerojatna brzina - uzbuđeno je putem dovršavao priču Sverčinski. - Znam za jučerašnje uhićenje u kojem ste sudjelovali. Čestitam. Ali, da je već s onim u dvanaest sati stigao sam Požarski iz Peterburga! Zamjenik ravnatelja Odjela, sve političke istrage u njegovim su rukama. Velik čovjek, energičan! Promaknut je u krilnog adu tan ta. Ispada da je otputovao čim je primio brzojav iz Ochrane. Vidite kakvo se značenje pridaje istrazi na vrhu.

- Kako znate za njegov dolazak?

- Kako to mislite? - uvrijedi se Stanislav Filipovič. - Meni po dvadeset ljudi dežura na svakom kolodvoru. Pa zar ne znaju Požarskog? Uhodili su ga dok je uzimao saonice i naredio da ga voze u Gnezdnikovsku. Telefonirali su mi, a ja odmah vama. Želi vam pokupiti lovorike, bez ikakve sumnje. Kako je doletio!

Erast Petrovič skeptično kimne glavom. Kao prvo, viđao je i veće prijestolničke zvijezde, a kao drugo, sudeći po jučerašnjem uhićenikovu ponašanju, teško da je krilnom ađutantu suđeno lako pobrati lovorike.

Vožnja od Male Nikitske do Velike Gnezdnikovske bila je kudikamo kraća nego od Nikolajevskog kolodvora, zato su stigli u Ohranu prije visokog gosta. Čak su Burljajevu natrljali nos jer potpukovnik još nije znao za dolazak pretpostavljenog.

Tek što su njih petorica sjeli - Erast Petrovič, Burljajev, Sverčinski, Zubcov, Smoljaninov - definirati zajedničku liniju, kad pristigne i sam zamjenik ravnatelja Odjela policije.

Ušao je visok, mršav gospodin, još prilično mlad. Kapa od astrahana, engleski kaput, u ruci žuta aktovka. Ono što je u prvi mah neodoljivo privlačilo pogled bilo je lice: stisnuta na sljepoočnicama, izdužena lubanja, jastrebov nos, nakošena brada, svijetla kosa, crne, žive oči. Ružno, možda čak i nakazno lice imalo je rijetku osobinu - isprva je izazivalo neprijateljstvo, no mnogo toga dobivalo je dugim razgledavanjem.

A razgledavali su novopristiglog dugo. Sverčinski, Burljajev, Smoljaninov i Zubcov skočili su, pri čemu su posljednja dvojica čak stala mirno. Erast Petrovič, kao viši po činu, ostao je sjediti.

Čovjek zanimljiva lica stajao je malo na vratima; i on je promatrao Moskovljane te nakon stanke najednom glasno, svečano rekao:

- Po carskoj zapovijedi iz Peterburga pristigli službenik poziva vas istoga časa k sebi. — I, nasmijavši se, ispravi. - Točnije, stigao je sam k vama i traži samo jedno: šalicu jakog čaja. Znao, gospodo, uopće ne mogu spavati u vlaku. Od trešnje vagona mozak mi se u glavi vrpolti, ne dopušta mislima da se isključe. Vi ste, dakako, gospodin Fandorin - gost se lagano nakloni državnom savjetniku. - Mnogo sam toga čuo o vama. Drago mi je što ćemo zajedno raditi. Vi ste Sverčinski. Vi ste Burljajev. A vi? - upitno pogleda Smoljaninova i Zubcova.

Ovi se predstaviše, pri čemu je posljednjeg gost pogledao s osobitim zanimanjem.

- Dakako, Sergej Vitaljevič, znam. Čitao sam vaše izvještaje. Izvrsno. Zubcov porumeni.

- Sudeći po pozornosti koju su spram moje osobe pokazali agenti na

kolodvoru, prepoznat sam. Ali, ipak: Gleb Georgijevič Požarski, na usluzi. U našem se rodu već tristo godina najstariji sinovi zovu Gleb ili Georgij, u čast svetog Gleba Muromskog i Georgija Pobedonosca, naših zaštitnika. Kako se kaže, tradicija posvećena stoljećima. Dakle, gospodin ministar naložio mi je da preuzmem vodstvo istrage ubojstva general-ađutanta Hrapova. Od nas, gospodo, očekuju brze rezultate. Bit će potrebna izuzetna revnost, osobito s vaše strane - Požarski značajno naglasi posljednje riječi i načini stanku kako bi Moskovljani dobro shvatili smisao. - Vrijeme, gospodo, vrijeme je skupo. Noćas, kad je stigao vaš brzoglav, srećom sam bio u svojem kabinetu. Spremio sam ovu aktovku, zgrabio kovčeg, on mi je uvijek spreman za slučaj neočekivanih putovanja, pa na vlak. Sad ću deset minuta piti čaj i istodobno slušati vaša razmišljanja. Zatim ćemo popričati s uhićenikom.

Takvo saslušanje Erast Petrovič još nije vidio.

- Zašto vam sjedi sputan, kao daje na električnoj stolici? - začudi se knez kad su ušli u sobu za ispitivanje. - Jeste li čuli za najnoviji američki izum? Evo ovdje i ovdje (on pokaže prstom na zapešće i zatiljak čovjeka koji je sjedio) spajaju elektrode i puštaju struju. Jednostavno i efikasno.
- Plašite me? - drsko se nasmiješi okovani, pokazavši krezuba usta. - Uzalud. Mučenja se ne bojim.
- Molim vas - začudi se Požarski. - Kakvo mučenje? Pa mi smo u Rusiji, ne u Kini. Neka ga odvežu, Petre Ivanoviču. Stvarno, kakvo azijatstvo.
- Odvažna osoba - upozori Burljajev. - Može napasti. Knez slegne ramenima:
- Nas smo šestorica i svi iznimno snažne građe. Neka napadne. Dok su odrješivali remenje, Peterburžanin je radoznalo promatrao uhvaćenog terorista. I najednom sa žarom reče:
- Bože moj, Nikolaje Josifoviču, ne možete ni zamisliti koliko mi je drago što vas vidim. Upoznajte se, gospodo. Pred vama je Nikolaj Seleznev glavom i bradom, neustrašivi heroj revolucije. Isti onaj koji je prošlog ljeta ustrijelio pukovnika Von Bocka, a zatim uz pucnjavu i eksplozije pobjegao iz tamničkih kola. Odmah sam ga prepoznao iz vašeg opisa. Uzeo sam dosje pa na put. Za dragog prijatelja šest stotina

vrsta nije ništa.

Teško je reći na koga je ta izjava djelovala snažnije: na zaprepaštene Moskovljane ili na uhićenika koji se skamenio s vrlo glupim izrazom lica: usne još raširene u osmijeh, a obrve mu već uspuzale gore.

- A ja sam pukovnik Požarski, zamjenik ravnatelja Odjela policije. Iako ste vi, Nikolaje Josifoviču, sad u Bojnoj grupi, nas smo se dvojica već susreli, na Apotekarskom otoku. Bio je to nezaboravan susret.

I, ne smanjujući tempo, energično nastavi:

- Vas mi je sam Bog poslao, dragi moj. Već sam mislio dati ostavku, a onda ste vi sami došli. Izljubio bih vas.

Čak je načinio nekakvu kretnju prema uhićeniku, kao da ga zaista kani poljubiti, i neustrašivi se terorist nehotice stisnuo uz naslon stolice.

- Dok sam se vozio vlakom napisao sam člančić - povjerljivo mu kaza vatreni krilni ađutant i izvadi iz aktovke ispisani list. - Naslovljen je „Kraj BG-a je blizu". Podnaslov: „Trijumf odjela policije". Poslušajte: „Zločinačko umorstvo nezaboravljenog Ivana Fjodoroviča Hrapova nije dugo ostalo neosvećenim. Mučeničko tijelo nije još predano zemlji, a moskovski istražni organi već su uhitili vrlo opasnog terorista N. S., koji je dao iscrpan iskaz o djelatnosti Bojne grupe, koje je član." Tu malo stil ne štima, dva puta „koji", ali nema veze, lektor će ispraviti. Neću čitati dalje, smisao vam je jasan.

Pritvorenik, koji se, kako se pokazalo, zvao Nikolaj Josifovič Seleznev, naceri se:

- Nešto mi nije jasno. Prijetite mi kompromitacijom pred drugovima?
- I to će za vas biti strasnije od vješala - uvjeri ga knez. - Ni u tamnici ni na robiji nitko vam od političkih zatvorenika neće pružiti ruku. Zašto bi vas država pogubila, to je suvišan grijeh na duši. Sami ćete gurnuti glavu u omču.
- Neću, nije to ništa. Imam više vjere od vas. Postupci Ochrane poznati su mojim drugovima.

Požarski to nije osporavao:

- Dakako, tko bi povjerovao da se besprijekorni heroj revolucije slomio i sve odao. Razumijem da je to psihološki nevjerodostojno. Samo što... Gospode, gdje li su... - Preturao je svoju žutu aktovku i izvukao odatle hrpu nevelikih pravokutnih kartica. - Evo. Već sam se uplašio,

mislio sam da sam ih u žurbi ostavio na stolu. Samo što je pitanje, kažem, je li besprijekoran. Znam da u partiji imate stroge običaje. Bolje bi vam bilo s anarhistima, Nikolaje Josifoviču, kod njih je onako, živahnije. Osobito uz vaš znatiželjan karakter. Pogledajte, gospodo, ove fotografske snimke. Načinjene su kroz tajni otvor u jednoj vrlo poročnoj ustanovi na Ligovki. Ovo je naš Nikolaj Josifovič, tu se vidi straga. A s njim je Ljubočka, jedanaestogodišnje dijete. Ako ne znate njezinu biografiju, čini se čudovišno. Evo, Petre Ivanoviču, pogledajte ovu. Tu se i Nikolaj Josifovič dobro vidi.

Policajci se skupiše oko Požarskoga, sa zanimanjem razgledajući snimke.

- Gledajte, Eraste Petroviču, kakva gadarija! - uzbuđeno uzvikne Smoljaninov pružajući Erastu Petroviču jednu od fotografija.

Fandorin ovlaš pogleda i ne reče ništa. Uhićenik je sijedio blijed, nervozno grizući usne.

- Bacite i vi pogled - pozove ga prstom knez. - I vas to zanima. Dragi Sergeju Vitaljeviču, dajte mu. Podere li ih, nije strašno, još ćemo ih napraviti. U kombinaciji s ovim snimkama psihološki portret gospodina Selezneva dobiva posve drukčiji ton. Ja vas razumijem, Nikolaje Josifoviču - ponovo se obrati teroristu koji je zaprepašteno zurio u fotografiju. - Vi niste pravi razvratnik, jednostavno ste radoznali. Pretjerana radoznalost opasna je osobina.

Požarski najednom priđe nihilistu, čvrsto ga uhvati za ramena objema rukama i reče polako, odmjereno, kao da zabija čavle:

- Selezneve, ne očekuje vas herojski proces na kojemu će se u vas zaljubljavati damice iz publike. Na vas će pljunuti vaši drugovi kao na izdajnika i hulju koja je okaljala svijetli lik revolucije.

Uhićenik ga je opčinjeno gledao odozdo.

- A sad ću vam skicirati drugu mogućnost. - Knez makne ruke sa Seleznevljevih ramena, primakne stolicu i sjedne, elegantno prebacivši nogu preko noge. — Vi ste smion čovjek, veseo, neobuzdan. U kakvom vam je interesu baktati se s tim žalosnim mučenicima, vašim dosadnim drugovima u revolucionarnoj borbi? Oni su kao pčele koje se moraju zbijati u roj i živjeti prema pravilima, a vi ste samac, sam za sebe, i imate vlastite zakone. Priznajte da ih u dubini duše prezirete. Oni su vam strani. Vama se sviđa igrati se razbojnika, riskirati život, vući policiju za

nos. Pa ću vam ja prirediti igru zanimljiviju i riskantniju od revolucionarne. Vi ste sada lutak u rukama partijskih teoretičara koji piju kavu sa šlagom u Zenevi i Zurichu, dok budale poput vas prolijevaju krv po ruskim pločnicima. A ja vam nudim da sami postanete lutkarom i povlačite konce cijelog tog vučjeg čopora. Uvjeravam vas, istinski ćete se nauživati.

- Ja ću povlačiti njihove konce, a vi moje? - promuklo upita Seleznev.
- Baš će vas netko povlačiti - nasmija se Požarski. - Naprotiv, ja ću u cijelosti i potpuno ovisiti o vama. Stavljam na vas velik ulog, idem *va banque*. Ako vi propadnete, mojoj je karijeri kraj. Vidite, Selezneve, apsolutno sam otvoren prema vama. Usput, koji vam je revolucionarni nadimak?
- Rahmet.
- No, a za mene ćete biti... recimo, Gvidon.
- Zašto Gvidon? - Seleznev se zbunjeno namršti, kao da nikako ne uspijeva pratiti tijek zbivanja.
- Pa zato što ćete letjeti s vašeg otoka Bujana k meni, u carstvo slavnog Saltana, čas kao komarac, čas kao muha, čas kao bumbar.

Iznenada Erast Petrovič shvati daje vrbovanje gotovo. „Da“ još nije izrečeno, ali nevidljiva je granica prijeđena.

Nakon toga sve se zaista dogodilo vrlo brzo, za nekoliko minuta.

Najprije je Rahmet rastreseno, kao da se radi o nečem beznačajnom, odgovorio na brza pitanja virtuoznog istražitelja o brojnom sastavu Bojne grupe (pokazalo se da su samo četvorica: najstariji po nadimku Grin, Jemelja, Zimovka i sam Rahmet). Zatim je za svakog dao uvjerljivu i iscrpnu karakteristiku. Primjerice, o predvodniku je rekao sljedeće: „On je poput Frankensteina iz engleskog romana, polučovjek-polustroj. Kada govori ili se kreće, zaista se čuju zupčanici kako zvekeću. Za Grina postoji samo crno i bijelo, njega nećeš smesti.“

Jednako rado, bez otpora, Rahmet je otkrio adresu tajnog stana i čak je pristanak na dobrovoljnu suradnju napisao lako, kao ljubavno pismo. Pritom uopće nije izgledao uplašen ili postuđen, već prije zamišljen, kao da je otkrivao nove, neočekivane obzore i još se nije posve priviknuo na krajolik koji se pružao pred njegovim pogledom.

- Idite, Gvidone - reče Požarski snažno mu stisnuvši ruku. - Vaš je

posao pronaći Grina i predati nam ga. Težak zadatak, ali vi ste mu dorasli. I ne bojte se da ćemo vam podvaliti. Vi ste nam sada najvažniji čovjek, molit ćemo se za vas. Veza je dogovorena. Neka vas Bog čuva. A ako ne vjerujete u Boga, želim vam povoljan vjetar.

Tek što se za bivšim teroristom Rahmetom, novopečeni „suradnikom“ Gvidonom zatvoriše vrata, Burljajev uvjerenom reče:

- Pobjeći će. Zapovijedate li da mu prilijepim dva dobra agenta?
- Ni u kojem slučaju - odmahne glavom knez i zijevne. - Kao prvo, agente mogu primijetiti, pa ćemo ga odati. A kao drugo, nećemo vrijeđati našeg komarčića nepovjerenjem. Poznajem taj soj. Neće surađivati iz straha, već zbog savjesti, nadahnuto i s maštom. Dok oštrina osjeta ne otupi. Gospodo, tu je najvažnije ne propustiti pravi trenutak. A on će svakako doći, taj trenutak kada naš Gvidon najednom shvati da će biti još škakljivije ako izvrši dvostruku izdaju, tj. ako bude povlačio konce obiju lutaka, policijske i revolucionarne, ako postane glavni lutkar. Tu će se valcer Nikolaja Josifoviča i nas završiti. Samo da čujemo kada glazba prestane svirati.

- Kako je to točno! - vatreno uzvikne Zubcov, gledajući prijestolničkog psihologa s iskrenim ushićenjem. - Ja sam mnogo o tome razmišljao, samo sam to drugačije nazivao. Voditi „suradnika“ isto je kao i stupiti u tajnu vezu s udanom damom. Treba je čuvati, iskreno je voljeti i neprekidno paziti da je ne kompromitirate, da ne uništite njezinu ljubavnu sreću. A kad osjećaj nestane, treba se na lijep način rastati i darovati joj za oprostaj nešto zgodno. Da ne bude gorčine, bez uzajamnih uvreda.

Požarski je saslušao mladićev uzbuđen govor s pozornošću i ovako ga prokomentirao:

- Romantično, ali u biti točno.
- Mogu li i ja nešto reći? - pocrvenjevši, oglasi se Smoljaninov. - Gospodine pukovniče, vi ste, naravno, vrlo lukavo zavrbovali tog Rahmeta, ali meni se čini da zaštitnicima države ne priliči služiti se nečasnim metodama. - Tu je stao govoriti brzo, očito strahujući da ga ne prekinu. - Zapravo sam odavno htio raščistiti... Nepravilno radimo, gospodo. Evo, taj je Rahmet ustrijelio zapovjednika pukovnije, uhićen je pobjegao, ubio je našega čovjeka i bogzna kakve je stvari još počinio, a mi ga puštamo. Treba u tamnicu s njim, a mi se želimo okoristiti na

račun njegove podlosti, i vi mu još ruku dajete. Ne, ja shvaćam da ćemo tako slučaj brže riješiti, samo, je li nam potrebna brzina uz tu cijenu? Moramo čuvati pravdu i poštenje, a mi kvarimo društvo još više nego nihilisti. Nije to dobro. A, gospodo?

Tražeci podršku, poručnik pogleda oba svoja zapovjednika, ali Sverčinski mu prijekorno odmahnu glavom, a Fandorin, iako gaje gledao sa simpatijom, ne reče ništa.

- Momče, a otkud vama to da je država pravda i poštenje? - dobrodušno se osmjehne Požarski. - Dobra je ta pravda. Vaši i naši preci, razbojnici, napljačkali su se bogatstva, oduzevši **ga** vlastitim sunarodnjacima, i predali **ga** u nasljedstvo nama kako bismo se mi mogli lijepo odijevati i slušati Schuberta. U mojem slučaju, doduše, nije bilo nikakva nasljedstva, ali to je izuzetak. Proudhona ste čitali? Vlasništvo je krađa. I vi i ja smo stražari postavljeni da čuvaju ukradeno. Zato se ne zavaravajte iluzijama. Bolje shvatite sljedeće, ako već ne možete bez moralnih argumenata. Naša je država nepravедna i nepoštena. Ali, bolje tako, nego pobuna, krv i kaos. Polako, nerado, društvo postaje malo poštenije, malo reprezentativnije. To traje stoljećima. A revolucija će je odbaciti natrag, do Ivana Groznog. Pravde svejedno neće biti, samo će se pojaviti novi razbojnici, i opet će oni imati sve, a ostali ništa. O stražarima sam se previše pjesnički izrazio. Vi i ja smo, poručnice, čistači nužnika. Čistimo zahode kako izmet ne bi pokuljao na ulicu. A ako se ne želite prljati, skidajte modru odoru i tražite drugo zanimanje. Ne prijetim vam, samo dajem dobar savjet. I zamjenik ravnatelja Odjela policije potvrdi iskrenost posljednjih riječi blagim osmijehom.

Potpukovnik Burljajev dočekaо je kraj apstraktne diskusije i praktično upitao:

- Presvijetli, da naredim da okruže stan privatnog docenta Aronzona?

- Ne. Ondje im odavno nema ni traga. Aronzona ne dirajte. Inače riskiramo odavanje Gvidona. A i što će nam dati docent? Gluposti, „simpatizer“. Opisat će nam borce? Sad ih ionako znamo. Više me zanima ta Igla, partijski vezist. Na nju bi trebalo naletjeti, i tada...

Prekinuvši se u pola rečenice, knez najednom munjevito skoči na noge, u dva koraka doletje do vrata i trzajem ih otvori. Točno na pragu ukočio

se žandarmerijski časnik vrlo svijetle kose i praseće boje lica, koje je naočigled postalo još rumenije. U časniku Erast Petrovič prepozna konjičkog kapetana Von Seidlitz, pretorijanca generala Hrapova koji je danas bio u prosekuri i više nije bio potreban ničijem osiguranju.

- Ja... Trebam gospodina Burljajeva. Da saznam jesu li ušli u trag ubojicama... Javili su mi daje noćas bilo uhićenje... Vi ste knez Požarski? Ja sam...
- Znam tko ste vi - oštro ga prekine krilni ađutant. - Vi ste čovjek koji je upropastio zadatak goleme važnosti. Vi ste, Von Seidlitzu, prijestupnik i stat ćete pred sud. Zabranjujem vam odlaziti iz Moskve do daljnjega. Sto ste uopće radili ovdje? Prisluškivali na vratima?

Već treći put u kratkom roku peterburški se gost temeljito preobrazio. Dobrodušan s kolegama i odlučan s Rahmetom, sa žandarom koji je pogriješio bio je oštar do grubosti.

- Ne dopuštam! - planu Von Seidlitz, gotovo plačući. - Ja sam časnik! Neka idem na sud, ali vi nemate prava sa mnom tako postupati! Znam da mi nema oprosta. Ali, kunem se da ću se iskupiti!

- Iskupit ćete se u kažnjeničkim postrojbama - bezobzirno ga prekine knez i zalupi vrata pred nosom nesretnom konjičkom kapetanu.

Kada se Požarski okrenuo, na licu mu nije bilo ni sjene gnjeva; samo usredotočenost i zanos.

- Gotovo, gospodo, na posao - reče trljajući ruke. - Podijelimo uloge. Petre Ivanoviču, vaš je obavještajni dio posla. Ispipajte sve revolucionarne grupe, sve veze. Nađite mi, ako ne Grina, barem mademoiselle Iglu. I još jedan zadatak imaju vaši agenti: neka budu za petama Von Seidlitzu i njegovim ljudima. Nakon ukora koji sam priredio tom baltičkom psu čuvaru polomit će se od revnosti. Sada mora spašavati kožu, zato će izvoditi čudesu. I neće baš birati metode. Neka izvadi kestenje iz vatre, a jest ćemo ih mi. Sada vi, Stanislave Filipoviču. Podijelite opise zločinaca vašim ljudima na kolodvorima i brkljama. Vi ste odgovorni za to da Grin ne ode iz Moskve. A ja ću - knez se radosno osmjehne - poraditi na Gvidonu. Na kraju krajeva, to je jedino pravedno, jer sam ga ja zavrbovao. Otići ću u hotel Loskutnaja, uzeti dobru sobu i naspavati se. Sergeju Vitaljeviču, vas ću zamoliti da sve vrijeme budete kraj aparata za slučaj da stigne signal od Gvidona. Smjesta mi javite. Sve će biti odlično, gospodo, vidjet ćete. Kako kažu Gali, nećemo spuštati

nos.

Vraćali su se saonicama u potpunoj tišini. Smoljaninov, izgleda, i ne bi imao ništa protiv toga da se izjasni, ali nije se odlučivao. Sverčinski je uznemireno vrtio njegovani brk. Fandorin je pak izgledao neuobičajeno apatično i potišteno.

Iskreno rečeno, bilo je razloga.

U sjaju slavne osobe iz prijestolnice laskava je aureola, koja je okruživala državnog savjetnika, prilično potamnijela. Od osobe prvog reda, čiju je svaku riječ pa čak i šutnju okolina slušala s pozornošću punom poštovanja, Erast Petrovič pretvorio se neobavezan, štoviše, pomalo komičan lik. Tko je on zapravo sada? Na čelo istrage stao je iskusan, sjajan stručnjak, koji će zadatak očito obaviti bolje nego moskovski službenik za posebne zadatke. Uspjehu istrage pridonijet će i to što spomenuti stručnjak očigledno nije sputan suvišnom osjetljivošću. Doduše, Fandorin se odmah pokajao zbog te nedolične pomisli koju mu je došapnulo povrijeđeno samoljublje.

Glavni uzrok pomutnje bio je u nečem drugom; državni savjetnik pošteno si je to priznao. Prvi put sudbina ga je povezala s čovjekom koji ima veći istražiteljski dar. No, možda ne prvi, nego drugi. Vrlo davno, još na samom početku karijere, Erast Petrovič susreo je drugi takav talent, ali nije baš volio prisjećati se te prašinom prekrivene priče.

A povući se iz istrage također nije mogao. To bi značilo, podčinjujući se ponosu, izdati dobrog Vladimira Andrejeviča koji je od svojega pomoćnika očekivao sudjelovanje, pa čak i spas.

Stigli su do Zandarmerijske uprave te, i dalje šutke, produžili u kabinet Sverčinskog. Tu se pokazalo da je i pukovnik putem razmišljao o general-gubernatoru.

- Nesreća, Eraste Petroviču - mrko će, bez uobičajenih smicalica, Stanislav Filipovič, kad su sjeli u naslonjače i zadimili cigarama. - Jeste li primijetili da čak nije otišao predstaviti se Vladimiru Andrejeviču? To je kraj, stari je gotov. U višim krugovima pitanje je riješeno. To je jasno.

Smoljaninov sažalno uzdahne, a Fandorin s tugom kimne glavom:

- Za kneza to će biti strašan udarac. Iako je u dubokoj starosti, t-tjelesno je i duševno još sasvim čio. I gradu je pod njime bilo dobro.

- Kvragu s tim vašim gradom - grubo će pukovnik. - Glavno je to što je nama pod Dolgorukojem dobro. A bez njega će biti loše. Mene, razumljivo, neće potvrditi na dužnosti načelnika žandarmerijske uprave. A i vaš će se ugodni život završiti. Novi general-gubernator imat će svoje opunomoćenike.

- S-sigurno. Ali, što se tu može?

Oprezni Stanislav Filipovič bio je neprepoznatljiv.

- Ovo: treba namagarčiti Požarskog.

- Predlažete da pronađemo teroriste prije nego što to učini p-pukovnik Požarski? - nije toliko upitao, koliko konstantirao službenik za posebne zadatke.

- Tako je. Ali, to je malo. Taj je knezić previše bistar, treba ga neutralizirati.

Erast Petrovič umalo se zagrcnu dimom cigare.

- Stanislave Filipoviču, B-Bog s vama!

- Ne ubiti ga, naravno. Samo još to nedostaje. Ima i boljih načina. - Glas Sverčinskoga postane sanjarskim. - Naprimjer, napraviti budalu od tog nemirka. Učiniti ga smiješnim. Dragi moj Eraste Petroviču, treba im pokazati da mi, „dolgorukojevci“, vrijedimo više nego bezobraznik koji je navratio iz prijestolnice.

- Ja se zapravo nisam povukao iz istrage - dometne državni savjetnik. - Prilikom podjele „uloga“ gospodin Požarski mene je ostavio bez p-posla. A ja nisam navikao sjediti prekriženih ruku.

- Sjajno. - Pukovnik skoči i energično zskorača po sobi razmišljajući

Onečemu. - Dakle, vi pokrenite svoj analitički talent, koji je sve nas već više puta spašavao. A ja ću se pobrinuti za to da knezić postane predmet opće sprdnje. - I zatim Stanislav Filipovič zamrmlja sebi u bradu nešto nerazumljivo. - Loskutnaja, Loskutnaja... Tamo imam onog, kako se... Onaj koji raspoređuje sobare... Terpugov? Sičugov? Kvragu, nije važno...

1Coco, da, obavezno Coco... To treba...

- Eraste Petroviču, mogu li s vama? - šaptom upita poručnik.

- Bojim se da sam se sada pretvorio u privatnu osobu - jednako tiho odgovori Fandorin i, videći kako se snuždeno izdužilo svježe poručnikovo lice, reče za utjehu. - Vrlo mi je žao. Vi biste mi jako dobro d-došli. Ali, nema veze, svejedno obavljamo zajednički posao.

Od uprave do kuće nije bilo više od pet minuta polagana hoda, no državnom je savjetniku to vrijeme bilo sasvim dovoljno da u istrazi nađe svoje mjesto - nažalost, usko i ne baš ohrabrujuće.

Sudio je Fandorin ovako.

Požarski je odabrao najkraći put da dođe do BG-a - preko Rahmeta-Gvidona.

Ohrana će se primicati borcima zaobilaznim putevima, obrađujući revolucionarne karike.

Žandari su spremni ščepati teroriste pri pokušaju da napuste Moskvu.

Tu je još i Von Seidlitz koji će krenuti bezobzirno, kao medvjed kroz šikaru, i služiti će se metodama o kojima je bolje ni ne razmišljati. Pritom će mu za petama biti Miljnikovljevi agenti.

Tako je Bojna grupa na čelu s gospodinom Grinom okružena sa svih strana. Nema kamo. Privatni istražitelj s maglovitim ovlastima, izgleda, također se nema kamo ubaciti. I bez njega uokolo ima toliko istražitelja, svaki čas mogu te zgaziti.

No, bila su tri motiva koja su ustrajno poticala Erasta Petroviča na hitno i odlučno djelovanje.

Žao mu je staroga kneza. To je prvo.

Ne smije progutati uvredu koju mu je nanio gospodin Grin, usudevši se iskoristiti za svoju drsku akciju masku državnog savjetnika Fandorina. To je drugo.

I treće. Da, da, treće: povrijeđeno samoljublje. Još ćemo vidjeti, pre-svijetli iz Pitera, tko koliko vrijedi i za što je sposoban.

Od jasnog formuliranja motivacije glava mu je proradila bolje i preciznije.

Neka suradnici hrpimice traže Bojnu grupu. Vidjet ćemo hoće li ih naći tako brzo. A mi ćemo potražiti izdajnika u redovima čuvara zakona. To je po svoj prilici važnije nego hvatanje terorista, čak i vrlo opasnih.

I tko zna neće li se taj put k ozloglašenom BG-u pokazati najkraćim. Zapravo, posljednje je mišljenje imalo očit prizvuk samoobmane.

Glava šesta

Akcija

Grin, naravno, nije izlazio pred vlakove. Sjeo je u kavanu u čekaonici, naručio čaj s limunom i stao gledati peron kroz prozor.

Bilo je zanimljivo. Toliki broj njuškala na tako malom prostoru nije vidio čak ni za vrijeme dolazaka najviših gostiju. Gotovo trećinu mnoštva koje je ispraćalo vlakove činila su prepredena gospoda lutajućih pogleda i elastičnih vratova. Agente su očito posebno zanimali tamnokosi muškarci mršave građe. Nijedan od njih nije uspio nesmetano proći do vlaka

- tamnokose su uljudno hvatali za lakat i odvodili ih na stranu, prema vratima s natpisom „Dežurni nadzornik“. Tamo je očigledno bio netko tko je vidio Grina u Klinu.

Gotovo su ih odmah puštali, i oni su, smeteno se osvrćući, žurili natrag na peron. No, događalo se to i svijetlokosima pa čak i riđokosima

- i njih su odvlačili na provjeru. Znači, policija je imala dovoljno fantazije da pretpostavi kako se tražena osoba mogla prurušiti.

Samo što im je nedostajalo mašte zamisliti kako bi se Hrapovljev ubojica mogao pojaviti među onima koji čekaju, a ne među onima koji odlaze. Dvorana u kojoj se smjestio Grin bila je pusta i mirna. Nema ni njuškala ni modrih odora.

Upravo je na to Grin i računao kada je otišao dočekati vlak u devet sati, kojim je trebao stići Adu. Rizično je, dakako, ali sve poslove sa „stručnjakom“ odlučio je voditi sam.

Vlak je stigao točno prema voznom redu, i tu je došlo do iznenađenja. Još prije nego Adu, Grin je u gomili pridošlih ugledao Julie. Ne obratiti pozornost na ljubičasto nojevo perje koje se ljuljalo iznad krznena šešira široka oboda bilo bi teško. Julie se izdvajala u gomili kao rajska ptica u jatu crno-sivih vrana. Nosači su za njom vukli kovčege i kutije sa šeširima, a pored nje, gurnuvši ruke u džepove, lakim,

plešućim hodom išao je lijep mladić: uzak kaput s ovratnikom od dabrova krzna, američki šešir, crna pruga podbrijanih brčića. Gospodin Adut, stručnjak za pljačkaške akcije, glavom i bradom.

Grin pričekava da dojmljivi par izađe na trg pred stajalište kočijaša pa polako krene za njima.

Prišao je straga, upitao:

- Julie, a zašto vi?

Adut se naglo okrene, ne vadeći ruke iz džepova. Prepoznaje ga i kratko kimne.

Ali, Julie se nikad nije odlikovala suzdržanošću. Njezino svježe lice zasja sretnim osmijehom.

- Grinočka, dragi, dobar dan! - usklikne ona i, objesivši se Grinu oko vrata, zvonko ga cmokne u obraz. - Kako mi je drago što vas vidim! - I šaptom: - Tako sam ponosna na vas, tako sam zabrinuta. Zna li da ste vi sada glavni junak?

Adut reče, podrugljivo kriveći usne:

- Nisam je htio povesti. Rekao sam joj da idem poslom, a ne iz obijesti. Ali, kao da se njoj može objasniti.

To je točno, bilo je teško proturječiti Julie. Kada je nešto silno željela, navaljivala je poput pustinjske oluje: širila je miris parfema, obasipala milijunom užurbanih riječi, istodobno je zahtijevala, hihotala se, molila, prijetila, a šašave plave oči sijevale su vražjim plamičcima. Na izložbi u Parizu Grin je vidio portret glumice koji je napravio moderni slikar Renoir. Kao da je slikao Julie, isto lice.

Bolje da je Adut došao sam, jednostavnije je za posao. No, ipak se Grin obradovao. Ta je radost bila pogrešna pa se namrštio i rekao strože nego što je bilo nužno:

- Nepotrebno. Barem ne smetajte.
- Zar sam ja ikada smetala? - nadurila se. - Bit ću tiha, tiha kao miš. Nećete me ni vidjeti ni čuti. Kamo ćemo sad? U stan ili u hotel? Moram se okupati i dovesti se u red. Sigurno grozno izgledam.

Uopće nije izgledala grozno, i to je vrlo dobro znala, zato se Grin okrenuo. Gestom pozove saonice:

- Hotel Bristol.

- Zašto ne, može. Čak i danas. Ako se nade desetak opakih momaka
- lijeno rastegne Adut, čisteći manikirani nokat.

U toj namjernoj lijenosti očito je i bila najveća razbojnička dopadljivost.

- Danas? – nepovjerljivo zapita Grin. – Sigurni ste? Stručnjak staloženo slegne ramenima:
- Adut ne laprda bezveze. Uzet ćemo pola milijuna, ne manje.
- Gdje? Kako?

Provalnik se nasmije, i Grin iznenada shvati što je Julie našla u tom uobraženom mladiću: od široka, bijelozuba osmijeha tamnoputo je Adutovo lice poprimilo izraz dječaćke nestašnosti i odvažnosti.

- Gdje, to ću poslije reći. Kako, također. Najprije treba skoknuti tamo, omirisati. Imam u Moskvi dvije bogate gajbe: blagajnu vojnog okruga i otpremu državnih dokumenata. treba odabrati. Možemo srediti i jednu i drugu ako se ne bojimo krvi. Osiguranje je veliko, a nije nimalo komplicirano.

- A bez krvi ne ide? - zapita Julie.

Uspjela se preodjenuti u grimizni svileni ogrtač i raspustiti kosu, ali do kupaonice još nije stigla. Soba koju je Grin rezervirao Adutu nije joj odgovarala – kovčege iz saonica odnijeli su na polukat, u luksuzni apartman. Njezina stvar. Grin nije razumio što dobroga ljudi vide u raskoši, ali odnosio se prema toj slabosti bez osude.

- Bez krvi se samo jabuke krađu - nehajno procijedi Adut ustajući. - Moja je trećina. Krenut ćemo navečer. Ako idemo na blagajnu, u pola šest. Ako danas bude odvoz iz otpreme, onda u pet. Javite svojim da se okupe u stanu. Trebat će revolveri i bombe. I saonice. Lagane, „amerikanke“. Salince namazati mašću. I da konj bude brz kao ptica, razumije se. Budite ovdje. Vratit ću se za tri sata.

Kada je Adut otišao, a Julie se uputila u kupaonicu, Grin je zavrtio ručku zidnog „ericsona“ i zamolio hotelsku telefonisticu da ga spoji s brojem 38-34. Poslije nespretne evakuacije s Ostoženke ipak je primorao Iglu da mu kaže svoj broj - veza preko „poštanskog sandučića“ zbog sadašnjih je okolnosti bila prespora.

Začuvši u slušalici ženski glas reče:

- Ja sam.
- Dobar dan, gospodine Sievers - odvrati Igla, spomenuvši dogovoreno ime.
- Teret će biti poslan sutra. Pošiljka je velika, bit će potrebni svi vaši radnici. Neka odmah odu u ured i čekaju ondje. Neka ponesu alat, kompletan pribor. I trebat će saonice. Brze i lagane.
- Sve sam shvatila. Odmah ću sve organizirati. - Iglin glas nemirno zadrhti. - Gospodine Sievers, ne bih li i ja mogla sudjelovati? Bit ću vam od koristi.

Grin je šutio nezadovoljno gledajući kroz prozor. Morao ju je odbiti tako da je ne uvrijedi.

- Smatram to nepotrebnim - napokon reče. - Ljudi ima sasvim dovoljno, a vi ćete donijeti više koristi ako...

Nije dovršio zato što su mu u taj čas straga dvije obnažene, vrele ruke meko obgrlile vrat. Jedna, otkopčavši dugme, klizne pod košulju, druga mu pomiluje obraz. Vrat je pošakljao topao dah, a zatim ga je opržio dodir nježnih usana.

- Ne čujem - propišti mu u uho tanki glas. - Gospodine Sievers, više vas ne čujem!

Ruka zavučena pod košulju izvodila je nešto od čega je Grinu zastao dah.

- ...ako budete pri telefonu - jedva je protisnuo.
- Ali, ja sam vas molila! Rekla sam da imam sve neophodne vještine! - nije popuštala slušalica.

A u drugo mu je uho nizak, dubok glas pjevušio:

- Grinočka, dragi, daj...
- Iz... izvršite što vam je naređeno - promrmlja Grin u slušalicu i prekine.

Okrene se. Ugleda nešto ružičasto, sjajno, vruće, od čega na njegovu čeličnom oklopu nastane pukotina. Pukotina se brzo izdužila, raširila, i iz nje brižne ono davno zaboravljeno i skriveno, paralizirajući razum i volju.

Instrukcije su započele u pola tri.

U stanu odvjetnika koji je trenutno u Varšavi vodio poznati slučaj husara što je zbog nesretne ljubavi ustrijelio nestašnu glumicu skupilo se veliko društvo: jedanaest muškaraca i jedna žena. Govorio je jedan, ostali su ga slušali tako pozorno da bi mu pozavidio i sam profesor Ključevski.

Slušači su, razmjestivši stolice u polukrug, sjedili duž triju zidova odvjetnikova kabineta, a na četvrtom je zidu visio pribadačama pričvršćen list debela papira po kojemu je instruktor ugljenom crtao kvadrate, kružice i strelice.

Grin je već bio upućen u plan akcije, Adut mu je pripovijedao putem iz hotela, zato nije toliko gledao u shemu, koliko u slušače. Raspored je bio razumljiv, jednostavan, ali hoće li funkcionirati u potpunosti je ovisilo o izvršiteljima, od kojih većina nikad nije sudjelovala u akcijama i nije čula fijukanje metaka.

Osloniti se moglo na Jemelju, Rahmeta i samog Aduta. Zimovka će se truditi, ali zelen je i nije omirisao barut. Sto predstavljaju šestorica momaka iz moskovskog bojnog odreda sasvim je nepoznato.

Čavla, radnika iz Gužonovske tvornice, i Marata, studenta medicine, Grin je vidio u čajani na Marosejki. Ondje su se istakli samo time što su iz gorljivosti i nedostatka iskustva previše zurili u Rahmeta i tako se odali. Ostala četvorica, Arsenij, Dabar, Schwarz i Nobel (posljednja dvojica, studenti kemije, uzeli su nadimke u čast izumitelja baruta i dinamita), izgledali su posve kao djeca. A imat će posla s iskusnim stražarima. Da ne bi ovi pobili svu tu gimnaziju?

U kutu, brižno se namrštivši, sjedila je Julie, koja ovdje nije imala baš nikakva posla. Gledajući je, Grin je osjetio da se crveni, a to mu se nije događalo već desetak godina. Snagom volje dublje je potisnuo vruće sjećanje na današnji događaj radi kasnije analize. Samopoštovanju i čvrstoći zaštitnog oklopa nanescena je značajna šteta, ali sigurno se mogu obnoviti. Treba samo smisliti kako. Ne sada. Poslije.

Pogledao je Aduta, ne s krivnjom, nego procjenjujući. Kako bi postupio stručnjak ako bi saznao? Jasno je da bi akcija bila onemogućena, s obzirom na to da je s gledišta kriminalnog morala Adutu nanescena smrtna uvreda. U tome je glavna opasnost, reče si Grin, ali, još jednom

pogledavši Julie, posumnja: je li zaista u tome? Glavna opasnost, naravno, bila je u njoj.

Ona je lako slamala čeličnu volju i željeznu disciplinu. Ona je bila sam život, koji je, kako je poznato, jači od svih pravila i dogmi. Trava raste kroz asfalt, voda probija stijene, žena smekšava i najtvrdje srce. Osobito takva žena.

Primiti Julie među revolucionare bila je greška. Vesele, rumene prijateljice koje obećavaju sladak zaborav nisu za križare revolucije. Njihov je put s čeličnim amazonkama. Onakvima poput Igle.

Ona bi trebala sjediti ovdje, a ne Julie, koja svojim šarenim perjem samo odvlači muškarce od posla. Ali, uvrijeđena je Iгла dovela ljude u stan i otišla ne dočekavši Grina. Opet je on kriv, ružno je razgovarao s njom preko telefona.

- A što su vam se čela pretvorila u harmonike? - podsmjehne se Adut, brišući zamrljane ruke o crne hlače od engleske vune. - Ne mrštite se, to je revolucija. Pljačka je opaka stvar, nije za mlakonje. Samo veselo, junački. A koga napune olovom, znači da mu je takva sudbina. Mladiću je smrt slađa od medenjaka. Toga se boje stari i bolesni, a našima je to isto kao ispiti čašu špirita za ledenog dana, oprži te pa pusti. Vi panjevi ionako nećete imati nekog posla, najvažnije ćemo srediti Grin i ja. A zatim ovako - obrati se on izravno Grinu. - Ubacujemo ulov u saonice i turamo do svratišta Indija, gdje će nas čekati Juliette. To je sajmišno, trgovačko mjesto, nikoga neće začuditi vreće. Dok ja tjeram konja, treba na državne žigove navući običnu tkaninu za vreće, i nema šanse da netko prokuži da ne vozimo lovor, nego šesto somova. Čim sjednemo u sobu, dijelimo. Prema dogovoru: dva meni, četiri vama. I zbogom, do dalekog viđenja. S tim ulovom Adut će dugo tulumariti. - On namigne Julie. - Ići ćemo u Varšavu, pa u Pariz, a iz Pariza kamo god želiš.

Julie mu se nježno, ljupko nasmiješi pa se jednako tako nasmiješi i Grinu. Iznenadjuće, ali u njezinu pogledu Grin nije opazio ni sjenu krivice ili smetenosti.

- Raziđite se - reče on i ustane. - Prvo Adut i Julie. Zatim Čavao i Marat. Zatim Schwarz, Dabar i Nobel.

Ispraćajući ih u predsoblju, davao im je posljednje upute. **Nastojao** je govoriti jasno, ne gutajući riječi:

- Brvno bacite deset minuta prije, ne kasnije, ali ne ni ranije. Inače **ga**

pazikuće mogu otkotrljati... Pucajte ne izvirujući iz zaklona. Ispruži ruku i pucaj. Nije ih važno pogoditi, nego zaglušiti i zadržati ih... Najvažnije je **da** nikog od vas ne pogode. Nećemo imati vremena nositi ranjenike. Ne možemo ih ni ostaviti. Tko je ranjen i ne može hodati neka se ustrijeli. Slušajte Rahmeta i Jemelju.

Kada su otišla trojica posljednjih, Grin je zaključao vrata i htio se vratiti u kabinet, ali najednom zamijeti kako iz džepa njegova crnog kaputa koji je visio na vješalici izvire bijeli rub. Odmah je shvatio što je to.

Zamro je na mjestu, naredio srcu da ne gubi ritam. Uzeo je list, pri-nio ga očima (u predsoblju je bilo tamno), pročitao.

Grad je zakrčen žandarima. Ne smijete se pokazivati na kolodvorima i ulazima u grad. Blokadom zapovijeda pukovnik Sverčinski. Večeras će biti na Nikolajevskom kolodvoru u sobi dežurnog nadzornika. Pokušajte se okoristiti time, zadajte im udarac koji će im odvratiti pozornost.

I najvažnije. Čuvajte se Rahmeta, on je izdajnik.

TG

Opazivši usput da pismo nije otipkano na *underwoodu*, kao ranije, već na *remingtonu*, Grin protrlja rukom čelo kako bi mu mozak brže radio.

- Grine, što si zapeo tamo? - začu se Jemeljin glas. - Dođi ovamo!
- Odmah! - odvrati. - Moram samo na zahod.

U nužniku se naslonio na mramorni zid i stao nabrajati točke za razmišljanje, počevši od manje važnog.

Odakle se pojavilo pismo? Kad? Grin na kolodvor nije išao u crnom kaputu, nego u Rahmetovoj bundi; za svaki je slučaj ponio sa sobom bombu, a bunda ima prikladne džepove. Kaput je cijeli dan visio na vješalici. Znači, krug se sužava. Svi koji su sad u Peterburgu mogu se isključiti. I Moskovljani. Ako, naravno, TG nije jedna osoba, nego dvije ili nekoliko. Možda G također znači „grupa“? Teroristička grupa? Besmislica. U redu, poslije ćemo o tome.

Sverčinski. Odlična ideja, da nema akcije. Pogubiti visokog žandarmerijskog časnika i ujedno prorijediti njihov štit. Udarac koji

odvlači pozornost, točno. Tu je važno da prebace novac iz Moskve, a ne da sami umaknu. Vrijeme ne čeka. Samo, hoće li dostajati snage za dvije akcije? To će biti jasno nakon pljačke.

I tek je sad došlo na red ono najteže, što je u pismu bilo podcrtano plavom olovkom.

Rahmet je izdajnik? Je li to moguće? Da, odgovori si Grin. Moguće je.

Onda postaje razumljiv izazov i ushit u Rahmetovu pogledu. Nisu ga slomili žandari, igra novu ulogu. Mefistofelesa, Vanjku-Kaina ili koga si on već zamišlja.

A ako TG-ove informacije nisu točne? Ranije TG nije nijednom pogriješio, ali ovdje je riječ o drugovu životu.

Grin se pobrinuo za to da Rahmet od jučer ne izlazi iz stana. Danas je naredio Jemelji da drži kažnjenika na oku, što se nakon noćnog izlaska bivšeg ulana nije činilo sumnjivim.

Plan je bio ovakav: u akciji dodijeliti Rahmetu najriscantniji zadatak. Sto će bolje od posla pokazati je li čovjek pošten ili nije?

Ali, sada je proizlazilo da Rahmeta ne treba voditi u akciju.

Donijevši odluku, Grin stisne bakreno dugme odvoda, posljednju novotariju higijenske tehnike, i izađe iz nužnika.

Rahmet, Jemelja, Zimovka i Arsenij, sin odsutnog domaćina, stajali su ispred ugljenom išarane sheme.

- Aha, konačno - okrenu se Zimovka, uzbuđenih, sjajnih očiju. - Brinemo se hoćete li Adut i ti uspjeti sami. Ipak ste samo dvojica, a nas je gomila.
- Vrlo je riskantno - podrži dečka Rahmet. - Osim toga, ne vjeruješ li previše tom Rocamboleu? Da ne bi odlepršao sa svim novcem? Neka ja budem s vama, a bombu će baciti Jemelja.
- Ne, ja ću bombu! - uzvikne Zimovka. - Jemelja mora zapovijedati momcima.

Uplašio se opasnosti ili nešto drugo? - pomisli Grin o Rahmetu. Suhim glasom koji ne dopušta protivljenje reče:

- Adut i ja uspjet ćemo sami. Bombu će baciti Jemelja. Baci je i trči iza ugla. Ne čekaj da eksplodira. Samo najprije vikni, da znaju tko je bacio. Iza zida i naređuj kada treba pucati. A Rahmet ne ide u akciju.

- Kako to?! - uzbudi se Rahmet.
- Ne smiješ - objasni Grin. - Sam si kriv. Traže te. Svi agenti imaju opis. Samo ćeš nas odati. Sjedi tu kraj telefona.

Krenuli su u četiri i petnaest, malo ranije nego što su trebali. Na dvorištu Grin se osvrnuo.

Rahmet je stajao na prozoru. Vidio gaje, mahnuo rukom. Izašli su iz veže na ulicu.

- Ah, kvragu - reče Grin. - Zaboravio sam šipku za pušku. Ne mogu bez nje, što ako se punjenje zaglavi?

Zimovka, sav rumen od uzbuđenja, predloži:

- Ja ću skočiti po nju. Gdje ti je? Na ormariću, je li tako? - I već pojuri, ali Jemelja ga uhvati za ovratnik.
- Stani, brzicu! Ti se ne smiješ vraćati. Prvi put ideš u akciju, to je loš znak.

- Sjednite na saonice, odmah ću - dobaci Grin i krene natrag. Nije odmah ušao u dvorište, oprezno je izvirió iz veže. Na prozoru nije nitko stajao.

Brzo protrči kroz dvorište, uspne se stubištem do polukata. Prethodno podmazana brava nije zaškripala.

Uvukao se u kuću bešumno, čizme je ostavio na stubištu.

Šuljajući se prođe blagovaonicu. Iz kabineta, gdje je bio telefonski aparat, začu se Rahmetov glas:

- Da, da, 12-74. I brzo, gospođice, hitno je... Je li to Ohrana? Ja... Grin se nakašlje.

Rahmet ispusti slušalicu i žustro se okrene.

U prvi čas lice mu se učinilo čudnim, lišenim bilo kakvog izraza. Grin je slutio: još nije shvatio jesu li se čule sudbonosne riječi, još ne zna koju bi ulogu igrao, druga ili izdajnika. Znači, ovako izgleda pravo Rahmetovo lice. Prazno. Kao da su školsku ploču obrisali suhom krpom pa su ostali brašnjavi tragovi krede.

No, lice nije ostalo prazno dulje od sekunde. Rahmet shvati da je

razotkriven, i usne se rastegnu u podrugljiv osmijeh, oči se prezirno stisnu.

- Što je, Grinčiku, nisi povjerovao suborcu? Vidi, vidi, nisam to očekivao od takvog čudaka. Šta si stao k'o kositreni vojnik?

Grin je nepomično stajao držeći ruke uz tijelo i nije se mrdnuo čak ni kada je zagasito plavi čovjek škrbava osmijeha trgnuo iz džepa *bulldog*.

- Zašto si sam? - prošušljeta Rahmet. - Bez Jemelje, bez Zimovke? Došao si me posramiti? Samo što ja nemam srama, Grinuljo. Znaš i sam. Šteta, morat ću te prekrižiti. Ispalo bi efektivnije da te predam živog. Šta buljiš? Mrzim te, tupavi.

Samo jednu stvar trebalo je razjasniti: surađuje li Rahmet s Oхранom odavno ili su ga angažirali tek jučer.

Grin tako i zapita:

- Odavno?

- Od samog početka! Odavno mi je mučno od vas dosadnjakovića. A najviše od tebe, ukočeni glupane! Jučer sam sreo čovjeka daleko zanimljivijeg od tebe.

•Što je to TG? - za svaki slučaj još upita Grin.

•A? - začudi se Rahmet. - Šta, šta?

Drugih pitanja nije bilo, pa Grin više nije gubio vrijeme. Hitne nož stisnut u desnom dlanu i baci se na pod da ga ne pogodi metak. Ali, metka nije bilo.

Bulldog padne na pod, a Rahmet se uhvati objema rukama za držak koji mu je virio iz lijeve polovice grudi. Spustio je glavu, s čuđenjem razgledavao neobičan predmet, trgnuo ga iz rane. Krv zalije sav prednji dio košulje, Rahmet prijeđe pogledom koji ništa nije vidio po sobi i sruši se licem na pod.

- Idemo - reče Grin, iz trka se ubacivši u saonice i sakrivajući pod sjedalo mali sanduk s najneophodnijim: detonatori, lažni dokumenti, dodatno oružje. - Zavukao se pod stol. Jedva sam ga našao. Do Hludovskog ćemo zajedno. Tamo vi izlazite, a ja se idem naći s Adutom. I još nešto. Ovamo se ne vraćajte. Poslije akcije k čuvaru pruge. I Arsenij.

* * *

Adut se već šetao duž pločnika, odjeven kao prosječan trgovački putnik: s kapom od dabrovine, u kratku kaputu, kariranim hlačama, kicoškim bijelim pustenim čizmama. Grin se, prema dogovoru, prerušio u prodavača.

- Kuda ti lunjaš, kvragu? - podvikne na njega „stručnjak“ započinjući glumu. - Priveži konja i dolazi ovamo.

Kada je Grin prišao, pljačkaš namigne i poluglasno reče:

- Al' smo par. U mladim sam danima volio opelješiti takve purane. Da vidite Juliette ne biste je prepoznali. Prerušio sam je u provincijalku da u Indiji ne zure u nju. Bilo je galame, skandal! Nije se htjela nagrditi, nikako.

Grin se okrene kako ne bi gubili vrijeme na puste razgovore. Promotrio je položaj i ocijenio ga idealnim. „Stručnjak“ je znao svoj posao.

Uska Nemecka ulica, kojom će doći kola, ispružila se ravnom linijom od Kukujskoga mosta. Konvoj će se vidjeti izdaleka, bit će dovoljno vremena za promatranje i pripremu.

Ispred samoga raskrižja preko kolnika pružilo se dugačko brvno nužne debljine - konjanik će ga lako prijeći, ali saonice će morati stati. Nakon još pedeset koraka zdesna se vidio procjep između kuća: slijepa Somovska ulica. Tamo, iza kamene crkvene ograde, već su morali biti u zasjedi strijelci. Iza ugla izviri glava. Jemelja. Promatra.

Adutov plan bio je dobar - jednostavan i siguran, komplikacije nisu bile predviđene.

Još nije padao mrak, ali na rubovima neba svjetlo je već potamnijelo, postalo je mutnosivo. Za pola sata bit će sumrak, ali akcija će dotad biti gotova, a za bijeg je mrak prikladan.

- Sada je pet - reče Adut, škljocnuvši poklopcem skupog sata na debelom lancu od platine. - Izlaze iz otpreme. Ugledat ćemo ih za pet minuta.

Bio je gibak, pribran, u očima su mu igrale vesele iskre. Našalila se sudbina s protojerejem, podmetnula u tužnu popovsku obitelj takvog vučića. Grina je zanimalo teoretsko pitanje: što činiti s tim Adutima u slobodnom, harmoničnom društvu? Jer priroda će svejedno stvarati

određeni broj takvih. Urođena sklonost ne može se uvijek izmijeniti.

Pomisli: ostat će opasna zvanja koja traže ljude pustolovnog karaktera. Tome će poslužiti Aduti. Zaranjati u morske dubine, osvajati nepristupačne planinske vrhove, svladavati leteće strojeve. A kasnije, za pedeset godina, trebat će istraživati druge planete. Za svakoga će biti posla.

- Odbij! - viknu Adut na pazikuću koji se stenjući primaknuo brvnu da ga otkotrlja u stranu. - To je naše, sad će se saonice vratiti i pokupiti. E, narode, samo bi uzimali.

Pazikuća se povuče pred ljutitim čovjekom iza željeznih vrata, i na ulici postane sasvim tiho.

- Do-olazi lova, do-olazi draga - tihim, umiljatim glasom rastegne Adut. - Dajte na onu stranu. I ne gurajte se naprijed, mene gledajte.

Isprva se vidjela izdužena tamna mrlja, zatim su se stale razlikovati pojedine figure, točno kako je govorio Adut.

Sprijeda dva stražara na konjima s karabinima preko ramena. Za njima kola otpreme vrijednosnih papira: velike pokrivenne saonice, pokraj vozača policajac i otpremnik.

Na bokovima stražari na konjima, dva zdesna i dva slijeva.

Konvoj su zatvarale druge saonice koje se odavle uopće nisu vidjele. U njima su trebala biti još četiri stražara s karabinima.

Jemelja izađe iza ugla, nasloni se na zid. Promatrao je procesiju koja je prolazila pored njega. U ruci je držao okrugli zavežljaj - bombu. Gladeći prstom izbrazdani držak *colta*, Grin je čekao da prednji opaze brvno i zaustave se. Sat iznad ljekarne pokazivao je pet i devet.

Konji su ravnodušno prekoračili prepreku i krenuli dalje, no vozač uzvikne i zategne uzde.

- Kuda? - zaurla policajac pridižući se. - Kuda ste krenuli, volovi? Ne vidite brvno? Silazite s konja, odvućite ga u stranu. I ti im pripomogni - gurne vozača.

Vidjevši da je konvoj stao, Jemelja polako, šećući, krene iza drugih saonica, kao iz znatiželje.

Kada su dva stražara i vozač, sagnuvši se, podigli brvno, Jemelja se kratko zaleti, baci zavežljaj i bećarski vikne:

- I-ha!

I morao je viknuti kako bi osiguranje shvatilo tko je zapravo bacio bombu. Za plan je to bilo najvažnije.

Zavežljaj još nije dodirnuo tlo, stražari još nisu shvatili kakva to čudna stvar leti prema njima, a Jemelja se već okrenuo i pojurio natrag do ugla.

Nije grunulo osobito snažno, zato što je, neuobičajeno, bilo samo pola punjenja. Tu nije bila potrebna ubojita snaga, nego demonstracija. Moćna eksplozija zaglušila bi stražare, možda i ozlijedila, a od njih se sada tražila živost.

- Bombaš! - zaurla policajac osvrćući se iznad kola. - Eno ga, zbrisao je iza ugla!

Zasad je išlo po planu. Četvorica koja su sjedila u saonicama (nijednog nije ozlijedila eksplozija) poiskakala su van i pojurila za Jemeljom. Druga četvorica, koja su ostala na sedlima, okrenu konje te ih uz zvižduke i povike potjeraju u istom smjeru.

Pokraj kola su od naoružanih ostala samo dvojica koja su sjahala - zamrli su s brvnom u rukama - i policajac. Vozač i otpremnik nisu se računali.

Sekundu nakon što su progonitelji skrenuli u slijepu ulicu, odatle začegrtase revolverski hici. Stražarima sada neće biti do kola. Oglušit će od paljbe i straha, leći će i gađati bijelo svjetlo kao kopjeju.

Došao je red na Aduta i Grina.

Gotovo istodobno su, svaki sa svoje strane ulice, zakoračili s pločnika na kolnik. Adut dvaput opali jednom stražaru u leđa, drugoga Grin udari drškom revolvera u zatiljak, jer to je uz njegovu snagu bilo dovoljno. Brvno uz tup udarac tresne na utabani snijeg i otkotrlja se, a vozač čučne, iz nekog razloga pokrije rukama uši i tiho zacvili.

Grin mahne revolverom policajcu i otpremniku koji su se skamenili na sjedalu.

- Silazite. Brže.

Službenik uvuče glavu u ramena i nespretno skoči dolje, ali policajac se nikako nije mogao odlučiti da li da se preda ili da izvrši službenu **dužnost: jednu je ruku podigao kao da se predaje, drugom je pak slijepo pipao po futroli.**

- Ne budi lud - reče Grin. - Ubit ću te.

Policajac žurno podigne i drugu ruku, ali Kozir svejedno opali. Metak pogodi sredinu lica, i mjesto na kojem je maloprije bio nos postalo je crveno-crno, a sam policajac, čudno zajecavši, sruši se na leđa, zalupa rukama po tlu.

Adut zgrabi otpremnika za ovratnik kaputa, povuče ga prema zadnjoj strani kola:

- Ako hoćeš živjeti, otvaraj!

- Ne mogu, nemam ključ - usnama bijelim od užasa promuca službenik.

Tada mu Adut opali u čelo, prekorači truplo i još dvama hicima razbije bravu s pečatom.

Unutra je bilo šest vreća, kako je i bilo obećano. Na vratima Grin na brzinu drškom *colta* ureze BG. Neka znaju.

Dok su prebacivali plijen na saonice, upita u trku:

- Zašto si onoga morao ubiti? I on se predao.

- Tko Aduta može prepoznati, ne ostaje živ - kroz zube procijedi „stručnjak“, zabacujući sljedeću vreću na ramena.

To je čuo vozač koji je još uvijek čučao. Prestane cviliti i, zgrčivši se, pobjegne.

Adut zbacila teret, zapuca za njim, ne pogodi, a drugi put ni ne uspije - Grin mu izbije oružje.

- Sto ti je?! - Provalnik se uhvati za udareno zapešće. - Dovesť će policiju!

- Svejedno. Posao je gotov. Signal.

Opsovavši, Adut prodorno zazviždi triput zaredom, i pucnjava se u slijepoj ulici odmah dvostruko prorijedi. Zvižduk je bio znak za strijelce da mogu bježati.

Konj uzme zalet s mjesta, zalupa potkovama s kukama, i hitre saonice, nimalo opterećene papirnatim teretom, lagano kliznu ledenim kolnikom.

Grin se osvrne.

Nekoliko bezobličnih, tamnih hrpa na tlu. Prema njima pružaju njuške

napušteni konji. Prazna kola s otvorenim vratima. Sat iznad ljekarne. Pet i dvanaest minuta.

Znači, cijela akcija nije trajala ni tri minute.

*

Svratiste se nalazilo na prljavom, turobnom trgu u susjedstvu s Prjanom tržnicom. Indija je bila dugačka katnica, neugledna, ali zato s dobrom konjušnicom i vlastitim stovarištem robe. Tu su odsjedali trgovci pristigli u Moskvu radi cimeta, vanilije, mirisnih klinčića, kardamona. Sva okolica Prjane tržnice prožeta je vrtoglavim stranim mirisima, i ako se zatvore oči i ne vide snježni nanosi žuti od konjske mokraće te naherene predgradske kućice, lako je zamisliti da je to zaista Indija: njišu se bujne palme, gegaju se dražesni slonovi, i nebo nije moskovsko, sivo i bijelo, već, kako i dolikuje, gusto modro i bezdano.

Opet je Adut točno predvidio. Kada je Grin ušao u svratiste s dvjema vrećama, nitko ga nije gledao. Čovjek nosi uzorke robe, čudna mi čuda. Pa ti pogodi da crnokosi prodavač ne vuče začine, nego dvjesto tisuća novih novčanica - dok su hitali iz Nemečke Grin je zamijenio orlove od pečatnoga voska i zaštitne plombe običnom tkaninom za vreće.

Julie, neobična u jeftinoj sukненоj haljinici, s jednostavno svezanim kosom, bacila mu se oko vrata, zapahnula ga vrećim dahom, zamrmljala:

- Hvala Bogu, živ si... Tako sam se brinula, tresla se... To je novac? Znači, sve je u redu? A što je s našima? Jesu li čitavi? Gdje je Adut?

Grin je imao vremena pripremiti se pa je podnio brze, škakljive poljupce ne trepnuvši. Ispada da je to bilo sasvim moguće.

- Čuva - odgovori mirno. - Još dvije ja, dvije on, i gotovo.

Kada su se vratili s preostalim četirima vrećama, Julie je na isti način pojurila ljubiti Aduta, i Grin se definitivno uvjerio da je opasnost prošla. Više ga neće moći svladati, izdržat će snagom volje i tu kušnju.

- Hoćete li prebrajati? - reče. - Ili izaberite bilo koje dvije. Četiri odnesemo na saonice, i ja odoh.
- Ne, ne! - usklikne Julie i, još jednom cmoknuvši svojega ljubavnika u usta, jurne k prozoru. - Znala sam da će sve biti u redu. Gledajte, imam na prozoru bocu *clicquota*. Moramo popiti po čašu.

Adut priđe vrećama koje su ležale na podu. Svom snagom lupi nogom jednu pa drugu, kao da provjerava jesu li čvrsto nabijene. Zatim se malo

okrene i jednako gipko, ali s utrostručenom snagom, udari Grina u prepone.

Od iznenađenja i boli u prvi se mah Grinu smrači pred očima, prepolovi se u pasu, i na zatiljak mu se obruši još jedan udarac. Pred očima mu se najednom pokazaše podne daske. Znači, pao je.

Umio je svladati bol, čak i tako oštru. Treba triput naglo udahnuti, triput pojačano izdahnuti i isključiti zonu boli iz polja fizičkog osjeta.

Svojedobno je dugo vježbao s vatrom (palio si je dlan, unutrašnju stranu lakta, ispod koljena) i u potpunosti je svladao to teško umijeće.

Ali, udarci su nastavljali pljuštati, po rebrima, po ramenima, po glavi.

- Zatući ću te, stoko - govorio je Adut. - U gnoj ću te pretvoriti! Baš sam si našao golupčića.

Nije bilo vremena za borbu s boli. Grin se okrene dočekati sljedeći udarac, primi ga trbuhom, ali zato zgrabi burku i više je nije puštao. Burka izbliza nije izgledala tako bijelom: blatne mrlje i krvave kapi. Trgne je prema sebi rušeći Aduta.

Pusti burku kako bi se prstima dokopao grla, ali protivnik se vješto otkotrlja u stranu.

Skoče istodobno, licem jedan prema drugome.

Loše je to stoje revolver ostao u džepu kazakina. Eno ga na vješalici. Daleko je, a i kakva korist - ionako ne smije pucati u sobi, dojurit će cijelo svratiste.

Julie se skamenila kod zida. Od užasa ukočene oči, otvorena usta. U jednoj ruci grčevito stisnuta velika boca pjenušca, prsti druge nesvjesno trgaju zlatnu foliju.

- Sta je, kujo - zlobno se osmijehne provalnik - zamijenila si Aduta za dvojku? Pogledaj tu nakazu. Izgleda k'o mrtvac.

- Sve si izmislio, Adutiću - drhtavim glasom promuca Julie. - Sve si umislio. Ničega nije bilo.

- „Nije bilo“, lažeš. Adut ima oko sokolovo za prijevaru, odmah nanjušim. Zato i hodam slobodno zemljom, ne trunem u zatvoru.

„Stručnjak“ se malo sagne, trgne iz burke usko, tanko sječivo.

- Sad ću te izrezati, praznooki. Na komade.

Grin obriše rukavom razbijenu arkadu da mu krv ne smeta gledati i

ispruži gole ruke. Nož je bio potrošen na Rahmeta. Nema veze, snaći će se i bez noža.

Adut se približio malim koracima, lako se izmaknuo desnom krošeu i zarezao Grinovo zapešće. Na pod zakapaju crvene kapljice, Julie vrisne.

- To ti je predjelo - obeća Adut. Grin zamoli:
- Tiše, Julie. Ne smiješ vikati.

Pokušao je uhvatiti protivnika za ovratnik, ali opet je zahvatio zrak, a oštri mu žalac, probivši ogrtač, oprži bok.

- To je umjesto juhe.

Adut ščepa ljevicom staklenku sa stola i baci je. Da ga ne pogodi u glavu, Grin se morao pognuti, na čas ispustiti „stručnjaka“ iz vidnoga polja. Nož se odmah time okoristio, fijuknuo je pored uha, i uho plane kao da je oprženo dodirom. Grin podigne ruku, gornji dio uha visio je na tankom komadiću kože. Otkine ga, baci u kut. Vratom mu zastruji nešto vrelo.

- To je bilo glavno jelo - pojasni Adut. - A sad će i desert. Trebalo je promijeniti taktiku. Grin uzmakne prema zidu, nepomično stane. Ne obraćati pozornost na sječivo. Neka reže. Baciti se prema oštrici, zgrabiti protivnika jednom rukom za bradu, drugom za tjeme i naglo okrenuti. Kao 1884., u tučnjavi prilikom transporta robijaša u Tjumenju.

Ali, Adut se sada nije žurio s napadom. Stao je na udaljenosti od tri koraka, zaigrao prstima, i nožić zatitra među njima kao plameni jezičac.

- I, Juliette, koga biraš? - upita, otvoreno se rugajući. - Hoćeš da ti ga ostavim? Nema veze što je prebijen i izrezan, polizat ćeš mu rane. Ili ideš sa mnom? Imam sad gomilu para. Ne moramo se ni vraćati u majčicu Rusiju.
- Tebe biram, tebe - odmah odvrati Julie i, jecajući, baci se prema Adutu. - On mi ne treba. Htjela sam se poigrati, iskušati svoju snagu. Oprosti, Adutiću, znaš moju narav. On je za tebe nula, samo me svu zaslinio, uopće me ne zanima. Ubij ga. Opasan je. Sve će revolucionare poslati za tobom, ni u Europi se nećeš sakriti.

Provalnik namigne Grinu:

- Jesi čuo šta savjetuje pametna ženska? Ja bi tebe, razumije se, i bez

savjeta dokrajčio. A Juliette zahvali. Brzo ćeš biti gotov. Htio sam se još poigrati s tobom, nos i oči iz...

Ne dovrši. Zelena se boca uz suh tresak obrušila na „stručnjakovo“ tjeme, i on se sruši pred Grinove noge.

- Joj, joj, joj, joj! - tanko je, uz ravnomjerne stanke, uzvikivala Julie, uplašeno gledajući čas razbijen grlič boce, čas ležećeg, čas krv koja se brzo razlijevala stvarajući mjehuriće, miješajući se s prolivenim pjenušcem.

Grin prekorači nepokretno tijelo, uhvati Julie za ramena i snažno je pretrese.

Glava sedma, u kojoj istraga ostaje bez ičega

U utorak je Erast Petrovič kanio od ranog jutra krenuti u potragu, ali nije uspio zato što je u Maloj Nikitskoj ponovo noćila gošća.

Esfir se pojavila bez najave, već iza ponoći, kada je državni savjetnik hodao radnom sobom i prebiraio brojanice, pokušavajući odrediti prioritarnu varijantu. Gošća je izgledala odlučno i nije gubila vrijeme na razgovore - odmah u predsoblju, još ne skinuvši rotondu od samurovine, čvrsto je obgrlila vrat Erasta Petroviča, pa se nije mogao tako skoro ponovo usredotočiti na dedukciju.

Zapravo, uspio se vratiti poslu tek ujutro, dok je Esfir još spavala. Fandorin se tiho izvukao iz postelje, sjeo u naslonjač i pokušao obnoviti prekinutu nit. Nije mu išlo. Omiljene brojanice od nefrita, koje su strogim i suhim pucketanjem disciplinirale misaoni rad, ostale su u radnoj sobi. Šetati gore-dolje kako bi pokretanje mišića davalo poticaj moždanoj aktivnosti, također je bilo riskantno. Najmanji šum, i Esfir će se probuditi. A kroz vrata je dopiralo Mašino dahtanje - sluga je strpljivo čekao tjelovježbu s gospodinom.

Teške okolnosti nisu smetnja plemenitom mužu da razmišlja o uzvišenom, prisjeti se državni savjetnik izreke velikog istočnjačkog mudraca. Kao da je prisluškivala o „teškim okolnostima“, Esfir ispruži ispod pokrivača golu ruku, prijeđe njome po susjednom jastuku te, nikoga ondje ne pronašavši, žalosno zamumlja, ali učini to nesvjesno, još uvijek u snu. Ipak je trebao brže razmišljati.

Diana, odluči Fandorin. Treba početi od nje. Ionako su ostale linije raščišćene.

Tajnovita je „suradnica“ povezana i sa Zandarmerijskom upravom, i s Oхранom, i s revolucionarima. Vrlo je vjerojatno da ih izdaje sve. Posve nemoralna osoba, i to, sudeći po držanju Sverčinskog i Burljajeva, ne samo u političkom smislu. Uostalom, čini se da u revolucionarnim krugovima na odnose spolova gledaju slobodnije nego što je to uobičajeno u društvu.

Erast Petrovič sa stanovitom sumnjom pogleda uspavanu ljepoticu. Rumene se usne pomaknu, izgovorivši nešto bezglasno, duge crne trepavice zadrhte, između njih planu dva vlažna plamička koja se više nisu gasila. Esfir široko otvori oči, ugleda Fandorina i osmjehne se.

- Što radiš? - reče glasom malo promuklim od sna. - Dođi ovamo.
- Želim te p-pitati... - počne i, pokolebavši se, stane.

Je li časnno koristiti privatne odnose radi prikupljanja istražnih informacija?

- Pitaj. - Ona zijevne, sjedne na krevet i slatko se protegne, uslijed čega pokrivač spuzne dolje. Erast Petrovič morao se prisiliti da ostane usredotočen.

Ovako je riješio moralnu dilemu.

Naravno, ne smije se raspitivati o Diani. O revolucionarnom društvu pogotovo - a i teško da Esfir ima veze s kakvom ozbiljnom antidržavnom djelatnošću. Dopustivo je dobiti informacije najopćenitijeg, čak bi se moglo reći, sociološkog karaktera.

- Reci mi, Esfir, je li t-točno da žene iz revolucionarnih krugova imaju... posve slobodne poglede na ljubavne odnose?

Ona prasnu u smijeh, privuče koljena k bradi i obgrli ih rukama.

- Znala sam! Kako si buržoaski predvidljiv. Ako žena nije pred tobom izvela cijelu predviđenu predstavu neosvoјivosti, spreman si posumnјati daje raskalašena. „Ah, gospodine, ja nisam takva! Fuj, odvratno! Ne, ne, ne, tek poslije svadbe!“ - oponašala je odurnim, prenemažućim glasom. - Takvo ponašanje želite od nas. Kako da ne, zakoni kapitala! Želiš li dobro prodati robu, trebaš je najprije učiniti poželјnom kako bi kupcu potekle sline. A ja nisam roba, vaše visokorođe. I vi niste kupac. - Esfirin pogled zaplamtio je pravednim

gnjevom, tanka je ruka prijeteći sjekla zrak. - Mi, žene novoga doba, ne stidimo se svoje naravi i same biramo koga ćemo voljeti. U našoj grupi ima jedna djevojka. Muškarci je izbjegavaju zato što je, jadnica, užasno ružna, prava nakaza, jezivo. Ali, zato je svi poštuju zbog njezine pameti, više nego neke ljepotice. Ona kaže da slobodna ljubav nije bludni grijeh, nego savez dvaju ravnopravnih bića. Razumije se, privremeni, zato što su osjećaji nepostojana materija, ne možeš ih do kraja života zatočiti u tamnicu. Ne boj se, neću te odvući pred oltar. Zapravo ću te uskoro ostaviti. Uopće nisi moj tip i ustvari si jednostavno užasan! Želim te se što prije zasititi i konačno se razočarati u tebi. Sto blejš? Odmah dolazi ovamo!

Masa je sigurno prisluškiavao, zato što se baš u taj čas kroz odškrinuta vrata progura okrugla glava s uskim očima.

- Doburo jacro - na glavi zasja radostan osmijeh.
- Idi kvragu sa svojom gimnastikom! - uzvikne odlučna Esfir i precizno mu baci jastuk u glavu, ali Masa podnese udarac ne trepnuvši.
- Pismo od verikog gospodzina - reče i pokaže dugačku bijelu kuvertu. "Velikim gospodinom" Japanac je zvao general-gubernatora, tako da je razlog upadanja trebalo smatrati opravdanim. Erast Petrovič otvori kuvertu, izvadi posjetnicu sa zlatnim grbom.

Tekst je većinom bio otisnut, samo su ime i dodatak bili napisani ravnomjernim, staromodnim rukopisom presvijetloga.

Poštovani gospodine Eraste Petroviču!

U povodu mesopusnog tjedna i posljednjih pokladnih dana pozivam vas na palačinke.

Večera za uzak krug prijatelja započet će u ponoć. Molimo da se pozvana gospoda ne opterećuju nošenjem svečane odore. Dame su slobodne odabrati odjeću po svojem nahođenju.

Vladimir Dolgorukoj

Eraste Petroviču, obavezno dođite. Ispriopovijedat ćete mi sve o slučaju. I dovedite svoju novu dragu - večera je neslužbena, a starac poput mene

voli baciti pogled.

- Što je to? - nezadovoljno upita Esfir. - Grozni car zove? Pseću glavu na sedlo pa na posao, odrubljavati glave?
- Nipošto - odvrati Fandorin. - To je poziv u general-gubernatorovu rezidenciju na palačinke. Evo, slušaj.

I pročitao ga ispustivši dodatak, razumljivo. Kneževa upućenost u privatni život svojih najbliskijih pomoćnika Fandorina nimalo nije začudila, uspio se priviknuti na to tijekom godina zajedničke službe.

- Usput, ako želiš, m-možemo otići zajedno - reče, potpuno siguran da Esfir može odvući do general-gubernatora na palačinke jedino u okovima i pod naoružanom pratnjom.
- A što to znači „za uzak krug“? - upita ona gadljivo namrštivši nos. - Znači li to samo sultan i veziri s posebno ovlaštenim eunusima?
- Pokladne su palačinke kod kneza tradicija - stane objašnjavati Fandorin. - Već više od dvadeset godina. „Uzak krug“ znači sedamdeset-osamdeset knezu bliskih službenika i počasnih građana sa suprugama. Svu noć sjede, jedu, piju, plešu. Ništa zanimljivo, uvijek ranije nesta-nem.
- I je li istina da se može doći u bilo kakvoj odjeći? - zamišljeno će Esfir, ne gledajući Erasta Petroviča, već nekamo u daljinu.

Oprostivši se s Esfir do večeri, Fandorin je nekoliko puta telefonirao na broj koji je prekjucher potpukovnik Burljajev rekao operaterki, no pretplatnik nije odgovarao. Erast Petrovič ionako nije bio uvjeren da će hirovita „suradnica“ pristati primiti neuljudnog državnog savjetnika pa je stao pomišljati na to da iskoristi agentičinu odsutnost za tajni pretres kuće na Arbatu.

Već pokupivši neophodan alat, za svaki je slučaj još jednom telefonirao, i slušalica se najednom odazove rastegnutim, lijenim šaptom u američkom stilu:

- *Hallo-o*

Suprotno očekivanjima, Diana se nije sjetila da je državni savjetnik proglašen *personom non grata* i odmah je pristala na susret.

Ovoga puta nije morao ni čekati ispred zaključanih vrata. Pozvonivši, Fandorin je povukao mjedenu kvaku i vrata neočekivano popuste, brava je bila ranije otključana.

Već poznatim putem Erast Petrovič se uspeo stubama, pokucao na vrata radne sobe i, ne dočekavši odgovor, ušao.

Kao i prošli put, tanke su zavjese bile do kraja navučene, a žena na divanu nosila je beretku s velom.

Naklonivši se, službenik htjede sjesti u naslonjač, ali ga žena pozove:

- Ovamo. Teško je šaptati preko cijele sobe.
- Ne smatrate sve te mjere o-opreza pretjeranima? - ne suzdrži se Fandorin iako je znao da ne smije ljutiti gazdaricu. - Bilo bi sasvim dovoljno to što vam ne vidim lice.
- Ne-e - prošušta Diana. - Moj je šum sušanj, šapat, šištanje. Moj je element sjena, tama, tišina. Sjednite, gospodine. Tiho ćemo razgovarati, a u stankama slušati tišinu.
- Molim lijepo.

Erast Petrovič sjedne napola okrenut na određenoj udaljenosti od dame i pokuša razabrati kroz veo barem neke osobitosti njezina lica. Nažalost, u sobi je za to bilo previše mračno.

- Znete li da među naprednom mladeži sada slovite za intrigantnu osobu? - podrugljivo zapita „suradnica“. - Vaše prekjučerašnje upletanje u operaciju najdražeg Petra Ivanoviča razdvojilo je moje revolucionarne prijatelje na dva tabora. Jedni vide u vama državnog službenika novoga tipa, glasnika nadolazećih liberalnih promjena. A drugi...

- Što d-drugi?
- A drugi kažu da vas se mora uništiti, zato što ste lukaviji i opasniji od tupavih njuškala iz Ochrane. Ali, ne brinite se. - Diana lagano dotakne službenikovo rame. - Imate zaštitnicu, Firočku Litvinovu, a ona poslije one večeri ima reputaciju prave junakinje. Ah, zgodni muškarci uvijek nađu zaštitnice.

I začu se prigušen, gotovo bezvučan smijeh, koji na državnog savjetnika ostavi iznimno neugodan dojam.

- Govore li istinu kod nas da je Larionova pogubio BG? - radoznalo nagne glavu Diana. - Čule su se glasine da je bio provokator. U svakom

slučaju, naši više ne spominju njegovo ime. Tabu, kao među divljacima. Zaista je bio „suradnik“?

Erast Petrovič ne odgovori zato što je pomislio na nešto drugo: sad mu je jasno zašto Esfir ni riječi nije rekla o pokojnom inženjeru.

- Recite, gospođo, je li vam poznata osoba s nadimkom Igla?

• Igla? Prvi put čujem. Kako izgleda? Fandorin ponovi što je čuo od Rahmeta-Gvidona:

• Naoko tridesetak godina. Mršava. Visoka. Neugledna... To je sve.

- Pa takvih kod nas ima koliko hoćete. Mogu je znati po imenu, a nadimkom je zovu u konspirativnim krugovima. Moje su veze široke, monsieur Fandorin, ali nisu duboke, ne dosežu do podzemlja. Tko vam je govorio o toj Igli?

On opet ne odgovori. Trebalo se primaknuti glavnom.

• Vi ste neobična žena, Diana - s lažnim će oduševljenjem Erast Petrovič.

- P-prošli ste put ostavili na mene uistinu neizbrisiv dojam, i sve sam vrijeme mislio na vas. Izgleda da sam prvi put susreo pravu femme fatale zbog koje ozbiljni m-muškarci gube glavu i zaboravljaju na službenu dužnost.

• Govorite, govorate - šapne žena bez lica i glasa. - Takve je riječi ugodno slušati.

• Vidim da ste potpuno zaludili i Burljajeva, i Sverčinskog, a to su vrlo trezvena i ozbiljna gospoda. Oni izgaraju od međusobne ljubomore. I uvjeren sam da sumnje obojice nisu neutemeljene. Kako se elegantno igrate tim d-dvama ljudima kojih se boji sva Moskva! Vi ste smiona žena. Drugi samo govore o slobodnoj ljubavi, vi je ispovijedate cijelim svojim životom.

Ona se zadovoljno nasmije zabacivši glavu.

- Nema nikakve ljubavi. Postoji ljudsko biće koje živi samo i umire samo. Nitko i ništa ne može podijeliti tu samoću. Također, nikome nije dano ući u tuđi život. Ali, može se poigrati tuđim životom, okušati ga. Vi ste pametan čovjek, gospodine Fandorine. S vama mogu biti potpuno otvorena. Vidite, ja sam po zvanju glumica. Trebala bih blistati na pozornicama najboljih kazališta, izazivajući suze i smijeh publike, ali... životne okolnosti lišile su me mogućnosti da iskoristim svoj dar u pravu svrhu.

- Kakve okolnosti? - oprezno upita Erast Petrovič. - Mislite na **visoko** podrijetlo? Čuo sam da pripadate dobrom društvu.
- Da, nešto poput toga - odgovori Diana nakon kratke šutnje. - Ali, ne žalim. Igrati život kudikamo je zanimljivije nego igrati na pozornici. S glupim mladim ljudima koji su se načitali štetnih knjiga igram jednu ulogu, s Burljajevom drugu, sa Sverčinskim treću... Sretnija sam od mnogih, gospodine Fandorine. Meni nikada nije dosadno.
- Razumijem razliku između uloga nihilistice i „suradnice“, ali zar je nužno tako se različito p-ponašati prema žandarmerijskom pukovniku Sverčinskom i žandarmerijskom potpukovniku Burljajevu?
- O-o, odmah se vidi da nemate pojma o kazalištu. - Ona u zanosu pljesne rukama. - To su dvije posve različite uloge. Hoćete li da vam kažem kako treba doći do uspjeha kod muškaraca? Mislite da je potrebna ljepota? Nikako! Kakvu ja ljepotu mogu imati ako mi vi ne vidite lice? Sve je vrlo jednostavno. Treba shvatiti kakav je muškarac i igrati suprotno. To je kao u elektrici: suprotni se naboji privlače. Uzmimo Petra Ivanoviča. On je snažan čovjek, grub, sklon izravnom djelovanju i nasilju. S njim sam slaba, ženstvena, bespomoćna. Dodajte tu službeni interes, dašak tajne na koju su muškarci tako lakomi, i jadni Burljajev postaje podatniji od voska.

Erast Petrovič osjeti kako je cilj sasvim blizu, samo da se ne izjalovi.

- A Sverčinski?

- Taj je posve druge pasmine. Lukav, oprezan, sumnjičav. Interes i tajnu već sam spomenula, to su obavezne komponente. Vjerujete li da je Stanislav Filipovič prošloga tjedna ležao tu pred mojim nogama i preklinjao me da mu kažem jesam li u vezi s Burljajevom? Otjerala sam ga i naredila mu da se ne pojavljuje bez poziva. Kakva „suradnica“, ha? Glavni gubernijski žandar sluša me kao pudl!

Evo ga, prvi rezultat: Sverčinski nije bio ovdje od prošlog tjedna, znači, Diana nije mogla od njege dobiti informacije o Hrapovljevu dolasku.

- Sjajno! - odobri državni savjetnik. - Znači, nesretni Stanislav Filipovič već je čitav tjedan u izgonu? Jadnik! Zato je tako bijesan. Bojno polje ostalo je Ohrani.
- A ne! - umorila se od tihog smijeha fatalna žena. - U tome i jest stvar! I Burljajevu sam dala tjedni dopust! Morao je smatrati da sam mu

pretpostavila Sverčinskog!

Erast Petrovič namršti se:

- A zapravo?

- A zapravo... - „Suradnica" se nagne i povjerljivo šapne: - A zapravo sam imala uobičajene ženske neugodnosti i u svakom sam se slučaju morala odmoriti od obojice svojih ljubavnika!

Državni savjetnik nehotice uzmakne, a Diana se još više prepusti napadu svojeg šištavo-piskavog veselja, vrlo zadovoljna dojmom koji ostavlja.

- Vi ste obziran kavalir, pedantan, i pridržavate se strogih pravila, zato vas intrigiram cinizmom i kršenjem formalnosti - bezbrižno prizna nesuđena glumica. - Ali, ne činim to iz praktičnog interesa, već isključivo iz ljubavi prema umjetnosti. Moje su ženske neugodnosti završile, ali vi se nemate čemu nadati, monsieur Fandorin. Uzalud se tu razbacujete riječima i obasipate me komplimentima. Uopće niste moj tip.

Erast Petrovič ustane s divana, obuzet užasom, uvrijeđenošću i razočaranjem.

Užas je bio prvi osjećaj: kako si je ta jeziva osoba mogla umisliti da je pokušava osvojiti!

Uvrijeđenost je došla zajedno sa sjećanjem: već drugi put u jednom danu žena mu izjavljuje da nije njezin tip.

Ali, najjače je, dakako, bilo razočaranje: informacije ne cure preko Diane.

- Uvjeravam vas, gospođo, da ste u potpunoj z-zabludi što se mene tiče - hladno reče državni savjetnik i zaputi se k vratima, praćen šuštavim, prigušenim smijehom.

* * *

Poslije četiri sata, tmuran i potišten, Fandorin je svratio u Veliku Gnezdnikovsku.

Jedina perspektivna varijanta od onih koje su mu pale na pamet na najsrमतniji je način propala, i sada mu je preostalo samo igrati jednu ulogu gotovana. Državni savjetnik nije navikao hraniti se mrvicama s tuđega stola pa se, predviđajući poniženje, osjećao loše, no bilo je

neophodno da dobije informacije o tijeku istrage, budući da je večeras morao izvijestiti general-gubernatora.

Ohrana kao da je izumrla. U sobi za dežurne u prizemlju nijednog agenta, samo policijski nadglednik i pisar.

Gore u čekaonici dosađivao se Zubcov. Erastu Petroviču obradovao se kao rođaku:

- Gospodine državni savjetniče! Ima li što? Fandorin mrzovoljno odmahne glavom.

- I kod nas je prazno - uzdahnu mladić i snuždeno baci pogled na telefonski aparat. - Vjerujete li mi, sjedim ovdje cijeli dan kao prikovan. Čekam vijesti od Gvidona. Ja i gospodin Požarski.

• On je ovdje? - začudi se Erast Petrovič.

• Da, i vrlo je miran. Čak bih rekao, vedar. Sjedi u kabinetu Petra Ivanoviča, čita časopise. Gospodin potpukovnik otišao je u studentski dom na Dmitrovku, saslušava sumnjivce. Jevstratij Pavlovič sa svojim je hajducima, kako se sam izrazio, „otišao brati gljive i bobice". Sverčinski je ujutro krenuo obilaziti sve ulaze u grad i smatra neophodnim telefonirati sa svakog. Već sam prestao i kneza izvještavati. Navečer će neumorni Stanislav Filipovič osobno provjeriti kako mu rade ljudi na kolodvorima, a sprema se noćiti na Nikolajevskom, kakva službena revnost - ironično se osmjehne Zubcov. - Glumi marljivost pred novim zapovjednikom. Samo što knez nije budala, njega nećeš prevariti prividnom gorljivošću.

Erast Petrovič prisjeti se jučerašnjih nejasnih prijetnji Sverčinskog na račun gosta iz prijestolnice i odmahne glavom: lako je moguće da se ovdje uopće ne radi o gorljivosti, već dovitljivi žandarmerijski šef ima i neku drugu nakanu.

• Dakle, od Gvidona n-ništa?

• Ništa - uzdahnu Zubcov. - Prije desetak minuta telefonirao je neki muškarac, a ja sam, kao za inat, bio u kabinetu kod kneza. Pokraj aparata ostavio sam pisara. Dok su me dozivali, veza je pukla. Taj mi poziv ne da mira.

• Pa pošaljite koga da se raspita na t-telefonskoj centrali - posavje-tova Erast Petrovič. - Neka ustanove s kojeg je broja bio poziv. Tehnički je to u potpunosti moguće, provjeravao sam. Može li se ući? - lagano

pocrvenjevši pokaza na vrata kabineta.

- Ah, pa zašto uopće pitate - začudi se Zubcov. - Naravno, uđite. Stvarno, poslat ću nekoga na centralu. Po broju ćemo saznati adresu i oprezno provjeriti tko je pretplatnik.

Pokucavši, Erast Petrovič uđe u kabinet načelnika Ochrane.

Požarski je vrlo udobno sjedio pokraj svjetiljke, smjestivši se s nogama na široku kožnom naslonjaču. U rukama zamjenika direktora, krilnog ađutanta i zvijezde u usponu bio je otvoren moderni časopis „Vjesnik inozemne književnosti“.

- Eraste Petroviču! — s entuzijazmom uzvikne Gleb Georgijevič. - Odlično što ste svratili. Sjednite, molim vas.

Odloži časopis i razoružavajuće se nasmiješi.

- Ljutite se na mene što sam vas udaljio od posla? Razumijem vas, i ja bih na vašem mjestu bio nezadovoljan. Ali, to je najviša zapovijed, nisam slobodan bilo što izmijeniti. Zao mi je samo što sam lišen mogućnosti obratiti se za pomoć vašem analitičkom daru, o kojemu sam mnogo čuo. Nisam vam smio dati zadatke jer vam nisam zapovjednik, no priznajem da se veoma nadam kako ćete imati uspjeha i u samostalnoj istrazi. Dakle, ima li rezultata?

- Kakvog rezultata može biti kad vi držite sve moguće niti? - s hinjenom ravnodušnošću slegne ramenima Fandorin. - No, ni ovdje, izgleda, nema ničega?

Knez uvjerenoreče:

- Provjeravaju Gvidona. To je vrlo dobro. On već sada počinje mrziti svoje bivše drugove, zato što ih je izdao. Zbog živaca će ih zamrziti najvrelijom mržnjom. Poznajem ljudsku narav. Osobito izdajničku narav, to moram razumjeti zbog profesije.
- Dakle, i-izdaja ima uvijek isti obrazac? - zapita državni savjetnik, nehotice zainteresiran za temu.
- Nikako, beskrajno je različita. Postoji izdaja zbog straha, izdaja zbog uvrede, izdaja zbog ljubavi, izdaja zbog častoljublja i raznoraznih razloga, sve do izdaje iz zahvalnosti.
- Iz z-zahvalnosti?
- Upravo tako. Izvolite, ispričat ću vam slučaj iz moje prakse. - Požarski

izvadi iz kutije tanku cigaretu, slasno povuče dim. - Jedan od mojih najboljih agenata bila je draga, čestita, nesebična starica. Tako dobrodušno stvorenje. Obožavala je sina jedinca, a klippan je zbog mladosti i gluposti bio umiješan u robijašku priču. Dolazila je k meni, preklinjala me, plakala, ispričala mi sav svoj život. I ja sam bio mlađi i mekši nego sad, uglavnom, sažalio sam se. Među nama, morao sam čak prekršiti dužnost, ukloniti iz slučaja neke papire. Ukratko, dečko je izašao na slobodu, izvukavši se samo s očinskim ukorom, što, iskreno rečeno, na njega nije ostavilo ni najmanji dojam. Opet se povezao s revolucionarima, krenuo lošim putem. I, što mislite? Majčica, koja mi je bila istinski zahvalna, otada je savjesno dostavljala vrlo vrijedne informacije. Sinovljevi drugovi odavno su je znali kao gostoljubivu domaćicu, nimalo se nisu ustručavali pred bezazlenom staricom i vodili su pred njom najotvorenije razgovore. Ona je sve, kako bi zapamtila, zapisivala na papir i donosila mi. Jedanput je izvještaj bio napisan na poledini kuharskog recepta. Zaista, činite dobro i vratit će vam se.

Erast Petrovič poslušao je tu poučnu priču sa sve većom razdraženošću pa, ne izdržavši, zapita:

- Glebe Georgijeviču, ne g-gadi li vam se to? Poticati majku da prokazuje vlastita sina?

Požarski ne odgovori odmah, a kad je stao govoriti ton mu je izgubio šaljivost i postao drugačijim, ozbiljnim, pomalo umornim.

- Gospodine Fandorine, vi ostavljate dojam pametna, zrela čovjeka. Zar vi, kao jučer onaj časnik rumenih obraza, ne shvaćate da nam sad nije do čistunstva? Ne vidite li da se vodi pravi rat?

- Vidim. Naravno, vidim - strastveno će državni savjetnik. - Ali, i u ratu ima pravila. A za špijunažu uz korištenje vjerolomstva u ratu se vješa.
- Ovo nije takav rat u kojemu su primjenjiva pravila - s ništa manjom uvjerenošću otpovrne knez. - Ne ratuju dvije europske države. Ne, Eraste Petroviču. Vodi se divlji, iskonski rat reda i kaosa, Zapada i Istoka, kršćanskoga viteštva i Mamajeve horde.¹⁷ U tom ratu ne šalju se pregovarači, ne potpisuju se konvencije, ne pušta se uz časnu riječ. Ovdje se ratuje po nemilosrdnom azijskom nauku, s ulijevanjem rasta-ljenog olova u grlo, deranjem kože i pokoljem djece. Jeste li čuli kako su agenta Sveruboviča zalili sumpornom kiselinom? A za ubojstvo generala Von Heinkela? Digli su u zrak cijelu kuću, a u njoj su

osim generala, usput rečeno, velikog gada, bili žena, troje djece, sluge. Preživjela je samo najmlađa djevojčica od sedam godina, detonacija ju je zbacila s balkona. Slomila je kralježnicu, i razmrskalo joj je nogu pa su je morali odrezati. Kakvim vam se čini takav rat?

- I vi, čuvar društva, spremni ste ratovati pod takvim uvjetima? Odgovarati istim metodama? - potreseno zapita Fandorin.
- A što, da kapituliram? Pa da pobješnjela rulja pali kuće i kolje najbolje ljude u Rusiji? Da domaći Robbespierreovi zalijevaju gradove krvlju? Da naša država postane strašilo za čovječanstvo i vrati se tristo godina unatrag? Eraste Petroviču, ja ne volim patetiku, ali reći ću vam ovako. Mi smo tanka pregrada koja zadržava zlu, tupu stihiju. Probije li ona pregradu, ništa je više neće zaustaviti. Iza nas nema nikoga. Samo dame sa šeširima, starice s noćnim kapama, Turgenjevljeve gospođice i djeca u mornarskim bluzama; malen, pristojan svijet koji je niknuo na skitskim prostorima prije manje od stotinu godina zahvaljujući dobrodušnosti Aleksandra Blagoslovljenog.¹⁸

Knez prekine strastveni govor, očito i sam zbunjen svojom vatrenošću, pa iznenada promijeni temu:

- Kad smo već kod metoda... Dragi Eraste Petroviču, zašto ste mi u postelju podmetnuli hermafrodita?

Fandorin zaključa da je krivo čuo:

- Oprostite, što?
- Ništa posebno, mala šala. Jučer, nakon što sam večerao, vraćao sam se u svoju sobu. Ulazim u spavaću sobu, Bože, kakvo iznenađenje! U postelji leži zanosna dama, u savršenom negližeu, iznad pokrivača vide se predivne obnažene grudi. Pokušavam je udaljiti, ne želi ustati.

¹⁷ **Mamaj - zapovjednik mongolske Plave horde (XIV St.). nap. prev.** ^{III}
Aleksandar I. Blagoslovljeni - ruski car od 1801. do 1825. nap. prev.

A trenutak kasnije prava navala: policijski časnik, pozornici, a vratar više neprirodnim glasom: „Ovo je pristojan hotel!“ A iz hodnika, vidim, već se i reporter gura, i to s fotografom. Dalje je još zanimljivije. Skoči moja gošća iz postelje; za Boga miloga, takvo nešto u životu nisam vidio! Puni komplet spolnih obilježja. Pokazalo se da je riječ o osobi poznatoj u Moskvi, neki gospodin, ili neka gospođa, po nadimku Coco.

Uživa popularnost u krugu sladokusaca koji vole neuobičajenu razonodu. Odlično smišljeno, Eraste Petroviču, bravo. Nipošto nisam to očekivao od vas. Prikazati me u smiješnom i nedoličnom svjetlu najbolje je sredstvo da se vrati kontrola nad istragom. Car ne podnosi razvrat među slugama prijestola. Zbogom, krilni ađutante, zbogom, karijero. - Gleb Georgijevič izrazi ushit. - Zamisao je izvrsna, ali ni ja nisam od jučer. Ako je potrebno, i sam se znam jako dobro služiti sličnim trikovima, kako ste se mogli uvjeriti na primjeru našeg Rahmeta-Gvidona. Život me, najdraži Eraste Petroviču, naučio da budem oprezan. Kad napuštam sobu uvijek ostavim na vratima nevidljivi znak, a posluži je najstrože zabranjeno ulaziti dok me nema. Pogledam ja na vrata, nit je pala! U dvjema susjednim sobama moji su ljudi, doveo sam ih sa sobom iz Peterburga. Pozvao sam ih i u svoju sobu nisam ušao sam, nego u pratnji. Vidio je vaš policijski časnik tu ozbiljnu gospodu sa spremnim revolverima i zbunio se. Zgrabio je neobično stvorenje za kosu i bez riječi ga odvuкао kroz vrata, usput je pokupio i novinare. Ali, nema veze, ostao je vratar, neki Teljpugov, i bio je potpuno otvoren prema meni. Objasnio mi je tko je Coco. I rekao je kako su gospoda policajci rekli da budu spremni. Vidite kako ste bili snalažljivi, a moje metode osuđujete.

- Ništa nisam znao o tome! - uzrujano vikne Erast Petrovič i odmah pocrveni; sjetio se kako je Sverčinski jučer nešto mrmljao o Cocu. Dakle, na ovo je mislio Stanislav Filipovič kada je namjeravao izložiti pridošlog revizora sveopćem ruglu...
- Vidim da niste znali - kimne Požarski. - Naravno, to nije vaš način ponašanja. Samo sam se htio uvjeriti. Ustvari, autorstvo vragolije s Cocom pripada, dakako,iskusnom pukovniku Sverčinskom. Još sam ujutro došao do tog zaključka, kada me Sverčinski stao zvati svakih sat vremena. Provjerava jesam li naslutio. Naravno, on je, nitko drugi. Burljajev za takve trikove nije dovoljno maštovit.

U taj čas kroz vrata se začu topot mnogobrojnih koraka, i u kabinet trčeći uletje sam Burljajev.

- Nesreća, gospodo! - reče bez daha. - Upravo su javili da je izvršen prepad na kola otpreme državnih papira. Ima ubijenih i ranjenih. Ukradeno je šesto tisuća! I ostavljen je znak: BG.

Turobna izgubljenost - takvo je bilo prevladavajuće raspoloženje na izvanrednom vijećanju predstavnika Zandarmerijske uprave i Ochrane, koje se oduljilo do kasne večeri,

Predsjedao je tužnom skupštinom zamjenik ravnatelja Odjela policije knez Požarski, raščupan, blijed i srdit.

— Divne običaje imate ovdje u Moskvi - ponovi čovjek iz prijestolnice, ne prvi put. - Svaki Božji dan otpremate državna sredstva prema udaljenim okruzima carstva, a nemate čak ni upute za prijevoz takvih golemih svota! Pa gdje to ima da straža juri u potjeru za bombašem ostavivši novac gotovo bez nadzora. Dobro, gospodo, ne vrijedi ponavljati - odmahne rukom Požarski. - Bili smo na mjestu zločina, sve smo vidjeli. Rezimirajmo štetu. Šesto tisuća rubalja preselilo se u revolucionarnu blagajnu koju sam ja nedavno uz popriličan trud ispraznio. Strašno je i pomisliti koliko će zlodjela nihilisti počinuti tim novcem... Imamo trojicu ubijenih, dvojicu ranjenih, pri čemu je u puškaranju u Somovskoj ulici ranjen samo jedan čovjek, i to lakše. Kako je bilo moguće ne dosjetiti se da je pucnjava organizirana da se skrene pozornost, a glavno se zbivalo kod kola! - opet planu knez. - I još to drsko izazivanje, posjetnica BG-a! Kakav udarac ugledu vlasti! Pogrešno smo procijenili brojnost i drskost Bojne grupe. Nipošto se ne radi o četiri čovjeka, već o najmanje desetak. Tražit ću pojačanje iz Peterburga i posebne ovlasti. A kakva izvedba! Imali su najtočnije podatke o kretanju kola i straže! Djelovali su brzo, sigurno, nemilosrdno. Svjedoke nisu ostavili. To je opet vezano uz našu raspravu o metodama. - Gleb Georgijevič pogleda Erasta Petroviča koji je sjedio u udaljenom kutu Burljajevljeva kabineta. - Doduše, jedan je uspio živ pobjeći, vozač Kulikov. Od njega smo saznali da su u osnovnoj skupini bila samo dva razbojnika. Jedan je, sudeći po opisu, naš voljeni gospodin Grin. Drugoga su zvali Adut. To bi već bilo nešto, ali ne! U svratištu Indija pronađeno je truplo muškarca razbijene lubanje. Odjeven je jednako kao Adut, i Kulikov ga je prepoznao. Adut je prilično raširen nadimak u kriminalnim krugovima, znači „odvažan, uspješan bandit". Ali, to je najvjerojatnije legendarni peterburški razbojnik Tihon Bogojavlenski, kako se priča, povezan s nihilistima. Kao što vam je poznato, truplo je poslano u prijestolnicu na identifikaciju. Ali, što to vrijedi! Gospodin Grin ionako je tu nit presjekao. Vrlo prikladno, a ni novac ne mora dijeliti... - Knez spoji prste i zapucketa zglobovima. - No, pljačka nije naša glavna nevolja. Ima jedna još žalosnija okolnost.

U sobi postade tiho, jer prisutnima je bilo teško zamisliti peh gori od pljačke koja se dogodila.

- Znaete da je titularni savjetnik Zubcov utvrdio s kojeg je broja nedugo prije napada zvaao neki muškarac. Radi se o stanu poznatog odvjetnika Zimina u Mjasnickoj. S obzirom na to da je Zimin trenutno na suđenju u Varšavi, o tome pišu sve novine, poslao sam svoje agente da se oprezno raspitaju koji to sramežljivi gospodin nije htio razgovarati sa Sergejem Vitaljevičem. Agenti su vidjeli da svjetlo u stanu ne gori, otvorili su vrata i našli ondje truplo...

Novu stanku naruši Erast Petrovič poluglasno zapitavši:

- Da nije Gvidon?
- Kako znate? – brzo se okrene prema njemu Požarski. – Ne možete to znati!
- Vrlo jednostavno - slegne ramenima Fandorin. - Rekli ste da se dogodilo nešto j-još žalosnije od krađe šesto tisuća. Svi znamo da ste u istrazi najviše nade polagali u agenta Gvidona. Čije bi vas još ubojstvo moglo toliko uzdrmati?

Zamjenik ravnatelja razdraženo uzvikne:

- Bravo, bravo, gospodine državni savjetniče. Gdje li ste samo bili ranije sa svojom dedukcijom? Da, to je Gvidon. Očita obilježja samoubojstva: u rukama stisnut bodež sa slovima BG, a u srcu ubodna rana nanesena tom oštricom. Ispada da sam pogriješio, krivo sam procijenio psihološki ustroj te osobe.

Bilo je očito da Glebu Georgijeviču samooptuživanje teško pada, i Fandorin to ocijeni po zasluži.

- Niste baš toliko pogriješili - reče. - Očito je Gvidon htio odati svoje drugove i čak se povezao s Odjelom, ali u posljednji mu se čas probudila savjest. To se d-događa i izdajnicima.

Požarski shvati da ga službenik vraća na nedavni razgovor i kratko se osmjehne, ali odmah se smrkne i zlovoljno se obrati potpukovniku Burljajevu:

- A gdje je pak vaš Miljnikov? On nam je posljednja nada. Adut je mrtav, Gvidon je mrtav. Neznanac pronađen iza crkvene ograde u Somovskoj ulici također je mrtav, ali ako mu utvrdimo identitet, možda se pojavi novi trag.

- Jevstratij Pavlovič podigao je policijske nadzornike - basom će Burljajev - a njegovi agenti provjeravaju mrtvačevu fotografiju u svim našim kartotekama. Ako je Moskovljanin, sigurno ćemo ga identificirati.
- I ponovo vam skrećem pozornost, Eraste Petroviču, kao nastavak naše rasprave - Požarski pogleda državnog savjetnika. - Neznamac je bio samo ranjen u vrat, ne smrtno. No, suučesnici ga nisu povelili sa sobom, dokrajčili su ga metkom u sljepoočnicu. Vidite kakvi su im običaji!
- A možda se ranjeni sam u-ustrijelio da ne opterećuje drugove?
- posumnja Fandorin.

Na takvu sentimentalnost Gleb Georgijevič samo zakoluta očima, a pukovnik Sverčinski pridigne se i spremno ponudi:

- Zapovijedate li, gospodine zamjenice ravnatelja, da ja osobno preuzmem identifikaciju? Skupit ću sve moskovske pazikuće i postrojiti ih. Premalo su Miljnikov i njegovi agenti.

Tko zna koji put te večeri Stanislav Filipovič pokušavao je pokazati korisnu inicijativu, ali knez uporno nije htio obratiti pozornost na njega. Sad najednom kao da provali iz Požarskog:

- Bolje da šutite! - poviče. - Vaš odjel odgovara za red u gradu! Divan red! Čime ste se kanili baviti? Kolodvorima? Pa idite, gledajte raširenih očiju! Banditi će sigurno pokušati odvesti opljačkano, i to najvjerojatnije u Peterburg, da napune partijsku blagajnu. Pazite, Sverčinski, ako i ovo upropastite, to vam neću zaboraviti! Idite!

Pukovnik, smrtno probljedjevši, odmjeri Požarskog dugim pogledom i šutke krene k vratima. Za njim navrat-nanos pojuri ađutant, poručnik Smoljaninov.

Iz čekaonice im ususret poletje sretni Miljnikov.

- Imamo ga! - viknu s praga. - Identificiran je! Gledao sam prošlu godinu! U kartoteci je! Arsenij Nikolajevič Zimin, odvjetnikov sin! Kuća u Mjasnickoj!

Zavlada takva tišina da se čulo neravnomjerno disanje Jevstratija Pavloviča.

Fandorin se okrene od kneza zato što se bojao da ovaj ne pročita zlu radost u njegovu pogledu. Zlu radost ili ne, ali državni je savjetnik osjećao nehотиčno zadovoljstvo, čega se, uostalom, odmah zastidio.

- A što sad - odmjerenim, bezbojnim glasom izgovori Požarski. - Dakle, i ovaj nas je potez doveo u slijepu ulicu. Čestitajmo jedni drugima, gospodo. Ostali smo bez ičega.

Vrativši se kući, Erast Petrovič jedva je stigao redengot zamijeniti frakom i bijelom kravatom, i već je bilo vrijeme da ide po Esfir u Trehsvjatsku ulicu, u Litvinovljevu kuću, glasovitu u cijeloj Moskvi.

la pompozna, mramorna palača, sagrađena prije nekoliko godina, kao da je prenesena u tihu, otmjenu ulicu ravno iz Venecije, odmah je potisnula i zasjenila stoljetne plemićke vile s oljuštenim stupovima i jednakim trokutastim krovovima. Evo i sad, u predponočno vrijeme, susjedna ne su zgrade tonule u tamu, a ljepotica od kuće sva je sjala i prelijevala se, nalik na ledeni dvorac iz bajke: raskošni zabat po najnovijoj američkoj modi osvjetljavala su električna svjetla.

Državni savjetnik mnogo je toga čuo o bogatstvu bankara Litvinova, jednog od najdarežljivijih dobrotvora, pokrovitelja ruskih umjetnika i gorljivog darovatelja crkve, čije se svježje kršćanstvo obilno iskupljivalo vatrenom pobožnošću. Bez obzira na to, u moskovskom visokom društvu prema milijunašu su se odnosili s oholom ironijom. Prepričavali su anegdotu o tome kako je, kad su ga zbog pomoći siročadi odlikovali zvijezdom koja daje prava četvrtog razreda, Litvinov navodno počeo govoriti poznanicima: „Zaboga, zašto lomite jezik: 'Avesalome Efraimoviču'. Zovite me jednostavno 'Vaša Ekscelencijo'." Litvinova su primali u najboljim moskovskim kućama, ali pritom su obično šaptom govorili drugim gostima, kao da se opravdavaju: „Pokršteni Židov isto je što i pomilovani lopov.”

Međutim, ušavši u prostrano predvorje od kararskog mramora, ukrašeno kristalnim svijećnjacima, golemim zrcalima i monumentalnim platnima iz ruske povijesti, Erast Petrovič pomisli da Avesalomu Efraimoviču, budu li mu financijski poslovi i dalje tako uspješni, ne gine titula baruna, i tada će se ironični šapat utišati, jer ljudi koji nisu samo bogati, nego izuzetno bogati i posjeduju titulu, nemaju nacionalnost.

Veličanstvenom lakaju, koji je, usprkos kasnom dobu, nosio pozlaćen ogrtač bez rukava pa čak i napudranu vlasulju, Fandorin je samo rekao

svoje ime, a svrhu posjeta nije morao objašnjavati:

- Samo trenutak - svečano se nakloni momak koji je, sudeći po vanjštini, ranije služio na dvoru nekog velikog kneza, ako ne i više. - Gospođica će odmah sići. Želi li vaše visokorođe pričekati u sobi s divanima?

Erast Petrovič nije želio, pa se lakaj žurno, ali pripazivši pritom da ne izgubi uzvišenost, uspe snježnobijelim, blistavim stubištem na prvi kat. Nakon još jedne minute u obratnom se smjeru poput gumene loptice dokotrljao malen, živahan gospodin s izuzetno pokretljivim licem i uredno začušljanom kosom na proćelavoj glavi.

- Bože moj, užasno, užasno mi je drago - brzo će on još sa sredine stubišta. - Mnogo sam toga čuo o vama, i to u najpovoljnijem smislu. Izuzetno mi je drago da Firočka ima tako značajna poznanstva, inače su, znate, sve neki kosmati, s neočišćenim čizmama, grubih glasova... To joj je, dakako, zbog mladosti. Znao sam da će je proći. Ja sam, ustvari, Litvinov, a vi se, gospodine Fandorine, ne morate ni predstavljati, poznata ste osoba.

Erasta Petroviča pomalo je začudilo to što bankar u svom domu nosi frak i zvijezdu, vjerojatno se i on nekamo sprema. U svakom slučaju, ne na palačinke kod Uolgorukoja, za to će Avesalom Efraimovič najprije morati pričekati titulu baruna.

- Takva čast, to je takva čast za Firočku biti na intimnoj večeri kod presvijetloga. Veoma, veoma mi je drago. - Bankar se već našao u neposrednoj blizini gosta pa mu pruži bijelu, punačku ruku. - Od srca se radujem što se upoznajemo. Četvrtkom je kod nas *jour fixe*, bilo bi nam iskreno drago da vas vidimo. Ah, pustite *jour fixe*, dođite bez ustručavanja, kad god vam padne na pamet. Supruga i ja veoma odobravamo ovo Firočkinu poznanstvo.

Posljednja rečenica svojom je prostodušnošću pomalo zbunila državnoga savjetnika. Još se više smeo primijetivši da su vrata koja vode u unutrašnje prostorije prizemlja odškrinuta i da ga iza njih netko pažljivo promatra.

Ali, stubištem je već silazila Esfir i bila je odjevena tako da je Fandorin odmah zaboravio i na dvosmislenost svojega položaja i na zagonetnu uhodu.

- Tata, pa zašto si opet prikvačio tu svoju igračku! - grozno je

povikala. - Skidaj to odmah, inače će on pomisliti da s tim i spavaš! Vjerojatno si ga već pozvao *najourfixel* Da nisi ni pomislio doći, Eraste. Od tebe se svašta može očekivati. A-a - Esfir primijeti odškrinuta vrata. - mamica viri. Ne gubi vrijeme uzalud, neću se udati za njega!

Odmah je postalo jasno tko je glavni u tim mramornim odajama. Vrata se smjesta zatvoriše, tatica uplašeno pokri zvijezdu i bojažljivo postavi pitanje koje je veoma zanimalo i Erasta Petroviča:

- Firočka, jesi li sigurna da se k presvijetlom može u takvoj odjeći? Mademoiselle Litvinova prekrila je kratku crnu kosu zlatnom

mrežicom, zbog čega se činilo kao da joj je glava zatvorena u blještavu kacigu; grimizna tunika slobodnog grčkog kroja sužavala se prema struku stegnutom širokim brokatnim pojasom, a dolje se razlijevala u velikim naborima; najviše je šokirao razrez koji se spuštao gotovo do samoga struka, čak i ne toliko zbog svoje dubine, koliko zbog očitog odsustva grudnjaka i korzeta.

- U pozivu stoji: „Dame su slobodne odabrati odjeću po svojem nahođenju". A zašto - Esfir zabrinuto pogleda Fandorina - zar mi ne pristaje?

- Veoma ti pristaje - on izgubljeno odvrati, naslućujući efekt.

Efekt je nadmašio najgore bojazni Erasta Petroviča.

Na palačinke kod general-gubernatora muškarci su došli bez odlikovanja, ali u crnim frakovima i s bijelim kravatama; dame u haljinama bijelo-sivih tonova. Na toj gravirnoj podlozi Esfirina je oprava plamtjela **poput** grimizne **ruže na** starom ožujskom snijegu. Fandorinu **pade na** pamet još jedna usporedba: flamingo koji je greškom doletio **u** kokošinjac.

S obzirom na to da je večera imala neusiljen status, presvijetli još nije izlazio, pružajući gostima mogućnost da se slobodno druže jedni s drugima, ali senzacija koju je izazvala pratilja državnoga savjetnika Fandorina bila je tako velika da u sličnim prilikama uobičajen lagani razgovor nikako nije započinjao - mirisalo je ako ne na skandal, onda barem na pikanteriju o kojoj će sutra govoriti cijela Moskva.

Žene su promatrale toaletu očišane djevojke, skrojenu po najnovijoj besramnoj modi koja je zasad izazivala negodovanje čak i u Parizu, s

gadljivo stisnutim usnama i žudnim sjajem u očima. Muškarci pak, još neupućeni u nadolazeću revoluciju u svijetu ženske odjeće, skamenjeno su zurili u slobodno njihanje dviju polulopti, jedva prikrivenih tankom tkaninom. Taj je prizor ostavljao kudikamo snažniji dojam nego uobičajena obnaženost damskih ramena i leđa.

Esfir se nije činila nimalo smetenom općim zanimanjem i razgledala je okolinu s još otvorenijom radoznalošću.

- Tko je ovo? - pitala je državnoga savjetnika glasnim šaptom. - A tko je ova prsata?

Jednom je zvonko uzviknula:

- Gospode Bože, kakva izložba!

Erast Petrovič isprva se držao muški. Uljudno se klanjao poznatima praveći se da ne primjećuje mnogobrojne naciljane poglede, kako nenaoružane, tako i one pojačane lornjonima. No, kada mu je prišao Frol Grigorjevič Vediščev i šapnuo: „Zovu vas“, Fandorin se opravdao pred Esfir službenom dužnošću i sramotnom se brzinom uputio u unutrašnje odaje gubernatorove rezidencije, prepustivši je sudbini. Pred samim vratima postišen se okrenuo.

Esfir nije izgledala nimalo izgubljenom i bjegunca nije pratila pogledom. Stajala je nasuprot gnijezdu dama i sa spokojnim ih zanimanjem promatrala, a dame su se svim silama pravile da su zanižete neusiljenim razgovorom. Izgleda da se za mademoiselle Litvinovu nije trebalo brinuti.

Dolgorukoj je saslušao službenikov izvještaj s neskrivenim zadovoljstvom, iako je malo jadikovao zbog državnog novca, koji je, uostalom, ionako bio namijenjen slanju u Turkestan.

- Ne ide im sve uz dlaku - reče Vladimir Andrejevič. - Vidi ti njih, pametnjakovići se našli da sve na Dolgorukoja svaljuju. Pokušajte sami. Znači, prijestolnički kicoš udario glavom u zid? Tako mu i treba.

Vediščev je završio s pričvrščivanjem krutog uštirkanog ovratnika knezu i pažljivo je posipao izborani vrat presvijetlog talkom da ga ne bi žuljalo.

- Froluška, daj tu popravi. - General-gubernator stao je pred zrcalo, zavrteo glavom i pokazao na smeđu vlasulju koja je neravno stajala. -

Eraste Petroviču, meni, naravno, neće oprostiti Hrapova. Dobio sam od Njegova Veličanstva hladno pismo, tako da će danas-sutra zatražiti da se pokupim. A ipak bih silno htio na kraju natrljati nos kamarili. Servirati im riješen slučaj: evo vam, žderite i pamтите Dolgorukoja. A, Eraste Petroviču?

Državni savjetnik uzdahne:

- Ne mogu obećati, Vladimire Andrejeviču. Ruke su mi vezane. Ali, p-pokušat ću.

- Da, shvaćam...

Knez se zaputi prema vratima koja su vodila u dvoranu.

- Sto je s gostima? Skupili su se?

Vrata kao da se sama otvoriše. Dolgorukoj zastane na pragu kako bi prisutni imali vremena obratiti pozornost na domaćinov ulazak i pripremiti se kako dolikuje.

Obuhvativši pogledom skup, knez se trgnu:

- Tko je ono tamo u grimiznom? Ona koja jedina stoji okrenuta leđima?
- To je moja poznanica, Esfir Avesalomovna Litvinova - tužno odgovori službenik. - Sami ste tražili...

Dolgorukoj zaškilji dalekovidnim očima, mrdne usnama.

- Frole, prijatelju, skoči u dvoranu za banket i zamijeni kartice na stolu. Prebaci gubernatora i suprugu malo dalje, a Erasta Petroviča i njegovu damu premjesti da mi budu zdesna.
- Kako, kako? Po njušci? - sumnjičavo zapita general-gubernator i najednom brzo zatrepće; tek je sad opazio kako se susjedi šire rubovi izreza.

Na gornjem kraju stolu, gdje su sjedili najugledniji gosti, zbog ružne je riječi postalo vrlo tiho.

- Pa da, po njušci - glasno ponovi Esfir nagluhom starčiću. - Ravnatelj gimnazije rekao je: „Uz takvo vladanje, Litvinova, neću vas držati ovdje ni za kakve Judine škude." I prilijepila sam mu jednu po njušci. A kako biste vi postupili na mom mjestu?
- Da, zaista, nije bilo izlaza - prizna Dolgorukoj i zainteresirano upita. - A on?

- A ništa. Otjerao me, bila sam pod policijskim nadzorom, učila sam kod kuće.

Esfir je sjedila između kneza i Erasta Petroviča, stižući i posvetiti se čuvenim drobljivim palačinkama i veselo brbljati s moskovskim vlastodršcem.

Zapravo, u razgovoru je sudjelovalo samo dvoje: presvijetli i ekstravagantna gošća. Svi ostali, koji su bili u zoni čujnosti, nisu otvarali usta, a nesretni se državni savjetnik potpuno skamenio.

Ženska čulnost, radničko pitanje, štetnost donjega rublja, granica naseljavanja, samo su neke od tema kojih se uspjela dotaknuti mademoiselle Litvinova tijekom prvih triju jela. Kada se udaljila, ne propustivši izjaviti kamo točno ide, Vladimir Andrejevič prošaptao je Fandorinu potpuno ushićen: „*Elle est ravissante, votre elue.*” Ali i Esfir se, okrenuvši se prema Erastu Petroviču, pohvalno izrazi o knezu:

- Drag starac. Zašto li ga naši tako grde?

Pri šestom jelu, kada su nakon jesetre, paštete od kečige i kavijara donijeli voće, med i slatko, na dalekom kraju dvorane za bankete pojavio se dežurni ađutant. Lupkajući naramenicama na prstima je projurio kroz cijelu dugačku prostoriju, i njegov trk nije ostao neprimijećenim. Po časnikovu očajničkom izrazu lica bilo je očito da se dogodilo nešto izvanredno. Gosti su se stali okretati, prateći glasnika pogledima, i samo je general-gubernator bio u neznanju, šapćući nešto na uho Esfir Avesalomovnoj.

- Škaklja me - reče odmičući se od njegovih pahuljastih brkova i znatiželjno se zagleda u ađutanta.

- Presvijetli, izvanredan događaj - teško dišući izvijesti kapetan. Nastojao je govoriti tiho, ali u nastaloj tišini riječi su daleko odjekivale.

• A? Što je? - upitao je još uvijek nasmiješeni Dolgorukoj. - Kakav događaj?

• Upravo su javili. Na Nikolajevskom kolodvoru upravo je izvršen napad na načelnika Gubernijske žandarmerijske uprave Sverčinskog, koji je obavljao dužnost. Pukovnik je ubijen. Njegov je ađutant ranjen. Ima i drugih žrtava. Napadači su nestali. Vlakovi za Peterburg zaustavljeni su.

Glava osma

... pa reci hop

Noću je spavao samo dva sata. Stvar nije bila ni u stjenicama, ni u zagušljivosti pa čak ni u pulsirajućoj boli - takve sitnice nisu zasluživale pozornost. Radilo se o mnogo važnijem problemu.

Grin je ležao s rukama pod glavom i napregnuto razmišljao. Pokraj njega na podu tijesnog sobička spavali su Jemelja i Zimovka. Prvi se nemirno vrtio, očito izmučen krvopijama. Drugi je slabašno kričao u snu. Čudno da je uopće zaspao nakon onoga jučer.

Neočekivan ishod suradnje s Aduatom tražio je brzo djelovanje. Grin je najprije osvijestio Julie koja je histerično jecala, zbog čega ju je morao lagano lupiti po obrazima. Nakon toga prestala se tresti i radila je sve što joj je govorio, samo je izbjegavala gledati nepomično tijelo i svijetlu lokvu od vina koja je naočigled tamnjela, miješajući se s krvlju.

Zatim si je na brzinu zavio rane. Najteže je bilo s uhom, zato ga je jednostavno prekrpio rupčićem i jače navukao prodavačku vatiranu kapu. Julie je donijela vrč vode da opere krv s lica i ruku.

Tada su mogli otići.

Postavivši Julie na stražu kod saonica, Grin je prebacio vreće iz sobe. Nije išlo po dvije odjednom kao ranije, nije smio opterećivati ranjeno zapešće više nego što je bilo nužno.

Stao je razmišljati o tome kamo da vozi novac tek kad su sretno otišli iz Indije.

Na zbornom mjesto, u kućicu vindavskog čuvara pruge, opasno je, mjesto je golo, netko će vidjeti kako vuku vreće, posumnjat će da je to ukradena roba iz teretnoga vlaka.

U drugo svratiste? Neće ih pustiti u sobu s vrećama, a riskantno je dati ih na čuvanje.

Izlaz je našla Julie. Sjedila je šutke, natmurena sa svojim provincijskim rupcem, ništa nije pitala, nije mu smetala u razmišljanju. I najednom kaza:

- Na Nikolajevski. Prtljaga mi je u garderobi. Pokupit ću kovčege, umjesto njih ostaviti vreće. Ondje su strogi propisi, nitko neće pipati. I

policiji neće pasti na pamet da im je novac pred nosom.

- Ne smijem tamo – objasni Grin. – Imaju moj opis.

- Ni ne moraš. Reći ću da sam sobarica, došla sam po gospođine kovčege. Imam potvrdu. A u vrećama su gospodaričine knjige. Sto ih briga. Ti si vozač, ostat ćeš na saonicama, nećeš ići na kolodvor. Dovest ću nosače.

Slušati kako mu govori „ti“ bilo je čudno i neugodno. Ali, ideja o garderobi bila je valjana.

S kolodvora su se odvezli u hotel Kitež blizu Crvenih vrata; iako nije bio prve kategorije, imao je telefon pokraj recepcije, što je sad imalo posebnu važnost.

Grin je telefonirao vezistici. Pitao je:

- Stoje s njima?

Igla glasom drhtavim od uzbuđenja odgovori:

• To ste vi? Hvala Bogu! Sve je u redu s vama? Roba je kod vas?

• Da. Što je s ostalima?

• Svi su zdravi, samo se Arsenij razbolio. Morali su ga ostaviti.

• Liječe ga? - namrgodi se on.

• Ne, kasno je. - Glas ponovo zadrhti.

- Pošaljite po moje na Vindavski. U hotel Kitež. Početak Basmane ulice. I vi dođite. Soba broj 17. Ponesite alkohol, iglu, konac.

Igla je stigla brzo. Kratko je kimnula Julie jedva je pogledavši, iako ju je vidjela prvi put. Pogleda Grinovu zamotanu glavu, slijepijenu obrvu, suho upita:

• Teško ste ranjeni?

• Ne. Jeste li donijeli?

Ona stavi na stol malu torbu.

• Tu su alkohol, igla i konac, kako ste tražili. I još gaza, vata, zavoj i flasteri. Pohađala sam bolničarski tečaj. Samo pokažite, sve ću srediti.

• To je dobro. Bok mogu sam. Nespretno mi je arkadu, uho i ruku. I pravilno zalijepiti flaster. Rebro je slomljeno, treba ga stegnuti.

Razodjenuo se do pasa, i Julie tužno zastenje vidjevši modrice i povez

mokar od krvi.

- Od noža, nije duboko - pojaśni Grin za ranu na boku. - Ništa važno nije ozlijeđeno. Treba samo isprati i zašiti.

- Legnite na divan - naredi Igla. - Oprat ću ruke.

Julie sjedne pokraj njega. Njezino lutkasto lice bilo je izobličeno patnjom.

- Jadni Grinočka, boli li te jako?

- Ne trebate biti ovdje - reče on. - Vi ste svoje napravili. Pustite nju. Maknite se.

Igla brzo i vješto obradi ranu alkoholom. Konac je također namočila alkoholom. Užarila je na svijeći iglu.

Da ne bude tako napeta, Grin se pokušava našaliti:

- Igla s iglom.

Očigledno nije bilo dovoljno smiješno, nije se osmjehnula. Upozori ga:

- Boljet će, izdržite.

Ali, bol gotovo nije osjetio, bio je to rezultat treninga, a i Igla je znala svoj posao.

Sa zanimanjem promatrajući kako radi sitne, precizne šavove, najprije na boku, zatim na zapešću, Grin zapita:

- „Igla" je zbog ovoga?

Pitanje je ispalo nespretno, sam je to osjetio, ali Igla je shvatila.

- Ne. Zbog ovoga.

Brzom kretnjom podigne ruku prema čvrstom čvoru kose na zatiljku i istrgne dugu, oštru ukosnicu.

- Zašto? - začudi se on. - Radi obrane?

Ona ispere alkoholom razbijenu arkadu, napravi dva šava i tek zatim odgovori.

- Ne. Da se probodem ako me uhite. Znam gdje treba, evo ovdje. - I pokaže na svoj vrat. - Imam klaustrofobiju. Ne podnosim tijesne prostorije. Moglo bi se dogoditi da ne izdržim u tamnici pa da se slomim.

Lice joj obli rumenilo, bilo je očito da priznanje Igli nije bilo lako. Uskoro stigoše Jemelja i Zimovka.

- Ranjen si? - uplašeno upita Zimovka. A Jemelja, osvrnuvši se, zaškilji:
- Gdje je Rahmet?

Na prvo pitanje Grin nije odgovorio zato što je bilo suvišno. Na drugo pojasni:

- Sada smo trojica. Govorite.

Govorio je Zimovka, Jemelja je s vremena na vrijeme ubacivao replike, ali Grin gotovo nije slušao. Znao je da se dečko mora napričati, prvi je puta bio u pravoj akciji. No, detalji pucnjave sada nisu imali značenja, trebalo je razmišljati o nečem drugom.

- ...potrčao je i pao. Tu ga je pogodilo. - Zimovka pokaže iznad ključne kosti. - Čavao i ja htjeli smo ga podići rukama, a on brzo prislonio revolver na sljepoočnicu... Glava mu se trznula u stranu, i bio je gotov. A mi svi potrčali...

- Dobro - prekine ga Grin, zaključivši da je dosta. - Na posao. Vreće s novcem nalaze se na kolodvoru. Uspjeli smo, ali sad ih treba prebaciti u Piter. Bit će teško: policija, žandarmerija, agenti. Prije su tražili samo nas, sad traže i novac. A moramo hitno.

- Razmišljala sam - brzo reče Igla. - Može se poslati šestero ljudi, svakome po jedna vreća. Nemoguće da svi budu uhvaćeni, netko će se sigurno provući. Sutra ću se time pozabaviti. Imamo petero ljudi, ja ću biti šesta. Kao ženi čak mi je i lakše.

- Onda sutra - protegne se Jemelja. - Jutro je pametnije od večeri.

- I ja mogu uzeti jednu - oglasi se Julie. - Samo **što će među mojom** prtljagom vreća čudno izgledati. Prebacit ću svežnjeve u kovčeg, u redu?

Grin izvadi sat. Pola dvanaest.

- Ne. Sutra će sve okružiti tako da ništa nećemo iznijeti. Pregledavat će stvari, nećemo moći. Moramo danas.

- Sto danas? - sumnjičavo zapita Igla. - Prevesti novac?

- Da. Noćnim vlakom. U dva.

- Ali, to je potpuno nemoguće! Već sad je sva policija na nogama. Dok sam dolazila ovamo nekoliko sam puta vidjela kako su zaustavljali kola. A na kolodvoru je valjda da te Bog sačuva...

I tada Grin izloži svoj plan.

Nije se moglo predvidjeti samo jedno: da će nakon eksplozije upravitelj kolodvora od straha odgoditi polazak vlaka za Peterburg i prekinuti sav željeznički promet.

Inače je sve prošlo sukladno planu.

U dvadeset do dva Grin je dovezao do garderobe Iglu i Julie, odjevene kao vlastelinku i sluškinju, te ostao čekati, jer na kolodvoru se nikako nije smio pojaviti.

Nosač je natovario vreće na kolica i pripremio se odvesti ih do vlaka, ali tada je mršava, stroga vlastelinka prekorila svoju zgodnu sluškinju zbog nekakve kutije koja je ostala kod kuće i tako se zaniжела da se prenula tek nakon drugog zvona pa je još napala i nosača - zašto oteže i ne vozi vreće u teretni vagon. Suprotno očekivanjima, Iгла se odlično snašla u ulozi.

Istodobno s drugim zvonom trebali su nastupiti Jemelja i Zimovka. Imali su dovoljno vremena svratiti do Nobela po pripremljenu bombu.

I točno - tek što su se kolica s vrećama približila izlazu na peron, tek što su četvorica civila naumila krenuti prema nosaču kojega je u leđa gurala čangrizava vlastelinka, kad s one strane gdje su peroni grune potmula, snažna eksplozija, praćena kricima i zveketom stakla.

Agenti, odmah zaboravivši na kolica, pohitaju prema tutnjavi, a vlastelinka gurne nosača koji je zastao kako bi se što brže okrenuo. Tko zna što se dogodilo na kolodvoru, vlak neće čekati.

Grin dalje nije vidio, no nije trebao sumnjati da će Iгла i Julie sretno stići do vagona, a vreće će neometano smjestiti u odjel za prtljagu.

Žandarima i agentima više nije do pregledavanja.

Ali, minute su prolazile, a posljednje zvono nikako da se oglasi. U dvadeset do tri Grin je odlučio otići u izviđanje. Sudeći po kaotičnom vrzamanju modrih kaputa na prozorima, nije morao strepiti da će ga prepoznati.

Porazgovarao je s nekim smetenim službenikom. Ovaj mu je objasnio da

je neki časnik digao u zrak visokog policijskog zapovjednika i nestao. To je bilo dobro. I još mu je objasnio da će večeras pruga biti zatvorena. A to je značilo da akcija nije ispljela u onom najvažnijem.

Gotovo je sat vremena čekao da se Igla i Julie vrate s vrećama.

Zatim je ostavio žene i dovezao novac u tajni stan kod vindavskih skladišta.

O pojedinostima je pripovijedao Jemelja.

- Prije nego što se s kolodvora izlazi prema vlakovima, propisno su me pretražili. A ja čist, bez prtljage, i karta za Piter, treći razred. Kao da mi imaju što oduzeti. Prođem do perona, stanem sa strane, čekam. Vidim, Zimovka se približava. S velikim buketom, faca mu rumena. Nisu ga ni pogledali. Tko bi za takvog ljepotana mogao pomisliti da u buketu ima bombu. Našli smo se na mračnijem mjestu. Polako sam izvukao bombu pa u džep. Iako je noćno doba, puno je ljudi. Putnički iz Pitera kasni, narod čeka. Stižu ljudi na naš u dva sata. U redu, mislim si. Nitko neće zuriti u mene. Pomalo razgledam sobu za dežurne. A ona, Griniču, prozorom gleda ravno na peron. Zavjese su razmaknute, i sve se unutra vidi. Za stolom sjedi naš slavljenik, kod vrata zijeva mladi, oficirčić. Povremeno netko navrati pa izlazi. Ne spavaju ljudi, rade. Prođem pored, gledam, majko mila, okance za ventilaciju otvoreno. Bit će da su jako zagrijali. I postalo mi tako toplo u duši. E, mislim si, Jemelja, još ti je rano umrijeti. Kad imaš ovakvu sreću, možda i zbrišeš. Zimovka, kako je dogovoreno, stoji nasuprot prozoru, na dvadesetak koraka. Ja se sa strane stisnuo u sjeni. Jednom udarilo zvono. Do polaska deset minuta, devet, osam. Stojim i molim se svetom Nikoli i grešniku Sotoni, samo da ne zatvore okance. Din-don, drugo zvonice. Sad! Prođem pored prozora bez žurbe i brzo, kao mačka šapom, bombu kroz okance. Precizno je prošla, nije čak ni okvir očešala. Uspio sam proći još pet koraka, kad je grunulo! Sto je nastalo, majko mila! Trče, zvižde, viču. Čujem Zimovku glasno: „Eno ga, bježi prema pruzi! U oficirskom kaputu!“ I cijela gomila zagalo-pira onamo, a mi lagano, skromno, kroz sporedni pa na trg. A tamo bježi koliko te noge nose.

Grin je slušao Jemelju, a gledao Zimovku. Ovaj je bio neuobičajeno šutljiv i snužden. Sjedio je na vreći s novcem, poduprijevši glavu. Lice mu je nesretno, a u očima suze.

- **Nema veze** - reče mu Grin. - Učinili ste sve **kako** treba. **Niste krivi što** nije uspjelo. Sutra ću smisliti nešto drugo.
- Htio sam viknuti, ali nisam stigao - zajeca Zimovka, i dalje gledajući dolje. - **Ne**, lažem. Zbunio sam se. Bojao sam se, viknem li, odat ću Jemelju. Već je bilo i drugo zvono. A Jemelja sa strane nije vidio...
- Što nisam vidio? - začudi se Jemelja. - Nije mogao izaći. Kad sam prolazio pored prozora, bacio sam oko, modri kaput bio je tamo.
- On je bio tamo, ali kad si prošao, u sobu za dežurne ušli su ljudi. Neka dama i s njom dječak, gimnazijalac. Naoko peti razred.
- A tako... - Jemelja se namrgodi. - Zao mi je malog. Ali, dobro što nisi viknuo. Ja bih svejedno bacio, samo bi bilo teže pobjeći.

Zimovka izgubljeno podigne vlažne oči.

- Kako svejedno? Oni nemaju ništa s tim.
- Zato naše gospođice imaju - oštro odvratila Jemelja. - Da smo nas dvojica oklijevali, odveli bi ih agenti skupa s novcem, i sve bi otišlo kvragu. To znači da je Arsenij badava poginuo, i Julie i Igla uzalud su nastradale, i naše u Odesi nitko neće spasiti od užeta.

Grin priđe momku, nespretno mu položi ruku na rame i pokuša mu približno objasniti ono o čemu je i sam mnogo puta razmišljao:

- Moraš shvatiti. Ovo je rat. Mi ratujemo. Na drugoj strani ima svakakvih ljudi. Dobrih, poštenih, časnih. Ali, nose drukčiju uniformu što znači da su neprijatelji. Svi govore o tom Borodinu. Pričaj, striko. Sjećaš se? Pa tamo su pucali bez razmišljanja, u dobrog ili u lošeg. Francuz je, znači, pucaj. Bitka za Moskvu je iza nas. A ovdje su neprijatelji gori od Francuza. Ne treba žaliti. To jest, može se, pa čak se i mora, ali ne sad. Poslije. Prvo moramo pobijediti, poslije ćemo žaliti.

U glavi je sve zvučalo uvjerljivo, a naglas baš i nije. Zimovka plane:

- Razumijem to o ratu. I o neprijateljima. Oca su mi objesili, majku upropastili. Ali, kakve veze s tim imaju onaj gimnazijalac i dama? Kad se ratuje, pa valjda se ne ubija mirne ljude?

- Namjerno ih se ne ubija. Ali, ako top opali, tko zna gdje će granata pasti. Možda i na nečiju kuću. To je loše, to je žalosno, ali to je rat. - Grin stisne prste u šaku, kako rečenice ne bi šuplje zvučale, inače Zimovka neće razumjeti. - Zar oni žale naše civile? Mi barem to radimo greškom,

nenamjerno. Evo, spominješ majku. Zašto su je upropastili u kazamatu? Zato što je voljela tvog oca. A što rade ljudima svaki dan, godinu za godinom, stoljeće za stoljećem? Pljačkaju ih, more glađu, ponižavaju, kao da su svinje.

Na to Zimovka ništa nije rekao, ali Grin je vidio da razgovor nije okončan. Inače bi uistinu sve bilo uzalud.

- Ohoho - uzdahnu Jemelja namještajući pod glavu vreću sa sto tisuća, - Teškom mukom dokopali smo se para, a sad ne znamo kako ih se riješiti. To zapravo znači: prvo skoči pa reci hop.

Razmišljao je veći dio noći, razmišljao je ujutro. Nikako nije išlo.

Šest vreća nije malen teret. Neprimjetno se ne mogu izvesti, osobito poslije onoga jučer. Žandari će se sada potpuno razjariti.

Kako je predlagala Iгла, podijeliti između šestero kurira? To je moguće. Ali, najvjerojatnije će se Julie i Iгла provući, a ostalih četvero ne. Mladi muškarci agentima su prvi sumnjivci. Izgubiti dvije trećine novca i još predati četvoricu drugova prevelika je cijena za dvjesto tisuća.

Poslati samo žene, svaku sa stotinu tisuća, a preostali novac zadržati? Moguće, ali i to je riskantno. Previše je pogrešaka bilo u posljednja dva dana. Najgora je Rahmet. Sigurno je istražiteljima dao pune opise članova grupe, a ujedno i Igle.

Rahmet nije znao kako naći Iglu, ali nesumnjivo je odao privatnog docenta s Ostoženke. Aronzon je još jedna pogreška. Preko njega Ohrana može doći do Igle.

I još Arsenij Zimin. Truplo iz Somovske ulice već je identificirano, naravno. Ispituju veze i poznanstva ubijenoga, prije ili kasnije na nešto će naići.

Ne, grupa mora biti rasterećena, bez prtljage. Znači, nužno je što prije riješiti se novca.

Težak zadatak još se više komplicirao time što su se trebali odmoriti, obnoviti snage. Osluhnuvši samoga sebe, Grin je zaključio da danas nije sposoban za posve učinkovito djelovanje. Nakon okršaja s Adutom

organizam mu je dojavljivao kako mu je nužan oporavak, a svojemu tijelu Grin je navikao vjerovati. Znao je da ne traži suvišno, i ako želi predah, znači da ne može bez njega. Ako tome ne prida značenje, bit će gore. Ako se pokori, organizam će brzo doći u normalu. Lijekovi neće biti potrebni, samo potpuno mirovanje i disciplina. Odležati bez kretanja dan, a još bolje dva, i slomljeno će se rebro spojiti, šavovi će se zategnuti, oslabljeni mišići obnovit će gipkost.

Prije šest godina u Vladimiru Grin je bježao iz transporta robijaša. Razbio je ogradu vagona, skočio na tračnice, ali krivo - točno pred stražara. Dobio je ubod bajunetom pod lopaticu. Dok je bježao od potjere, krivudao je između pruge i kompozicija, leđa su mu bila mokra od krvi. Konačno se pritajio u skladištu među balama ovčjega runa. Nije se mogao izvući, bjegunca su posvuda tražili. Ostati također nije mogao, bale su počeli utovarivati na vlak, ostajalo ih je sve manje i manje. Rasparao je jednu, uvukao se unutra, između zaudarajućih i mokrih koža, očito su ih namjerno namočili radi veće težine. Dodatni je teret zbog toga bio neprimjetan. Utovarivači su zahvatili krupnu balu kukama, povukli je po podu. Izvana su zapečatili vagon, i vlak je lagano krenuo na zapad, pored obruča, pored patrola. Kome bi palo na pamet provjeravati plombirani vagon? Kompozicija je putovala do Moskve polako, šest dana. Grin je gasio žeđ tako što je sisao vlažnu vunu koja se teško sušila, a jeo nije uopće jer nije imao što. Ali, nije oslabio, već naprotiv, ojačao je, zato što je dvadeset četiri sata dnevno volju usmjeravao na krpanje organizma. Hrana se za to nije pokazala nužnom. Kada su u Moskvi prilikom sortiranja otpečatili vagon, Grin je skočio na zemlju i mirno prošao k izlazu pored mamurnih, ravnodušnih istovarivača. Nitko ga nije pokušavao zaustaviti. Kada je dospio do partijskog doktora i pokazao mu ranu na leđima, ovaj se zapanjio - rupa je sama zarasla.

Davna uspomena donijela je rješenje.

Sve će ispasti jednostavno, samo da Lobastov pristane.

Mora pristati. Već zna da se BG snašao bez njegove pomoći. I za Sverčinskoga zna. Bojat će se odbiti.

Imao je još jednu ideju, zasad neprovjerenu. Nije li upravo Timofej Grigorjevič tajanstveni korespondent TG? Vrlo vjerojatno. Lukav, oprezan i lakom na tuđe tajne. Premazan je svim mastima, igra svoju igru, a kakvu, to samo on zna.

Ako je tako, još će prije pomoći.

Tiho, da ne uznemiri Zimovku, probudio je Jemelju. Poluglasno mu je objasnio nalog, ukratko, jer iako se čini šeprtljom, brzo shvaća.

Jemelja se šutke odjenuo, poravnao dlanom svijetlu kosu, navukao kapu. Pogleda li ga tko, neće zadržati pogled. Običan tvornički radnik, kod Lobastova takvih ima na tisuće.

Izveo je iz staje konja, pobacao na saonice vreće, odozgo nemarno nabacio rogožinu i krenuo po svježem snijegu kroz pustaru, prema mračnim skladištima.

Sada treba čekati.

Grin je nepomično sjedio kod prozora, brojao otkucaje srca i osjećao kako se, kao da ga bockaju iglice, spaja razrezano meso, kako se sastavlja koštani prijelom, kako se šire jedne prema drugima stanice nove kože.

U pola osam na dvorište je izašao gazda, čuvar pruge Matvej. Jedinu sobu svoje kućice ustupio je gostima, a sam je spavao na sjeniku. Mrgodan, nerazgovorljiv seljak, Grinu su se sviđali takvi. Nijedno pitanje **nije** postavio. Ako je partija poslala ljude, znači da tako treba. Ako **ne** objašnjavaju zašto, znači da **ne** smiju. Matvej je zagrabilo snijeg, protrljao **lice** i zagegao se prema radionici, mašući bisagama s alatom. Zimovka se probudio malo nakon deset.

Nije skočio kao obično, svjež i vedar, već je polako ustao i pogledao Grina ne rekavši ni riječi. Otišao se umiti.

Ništa se tu ne može učiniti. Nema više dječaka, sada je to član BG-a. Zimovkina se boja od jučer nepovratno promijenila: više to nije nježna boja breskve, gušća je i ozbiljnija.

A do podneva problem je bio riješen.

Jemelja je sam vidio kako su novac utovarili u vagon napunjen vrećama s bojom za peterburšku tvornicu Timofeja Grigorjeviča i stavili plombu. Lokomotiva je odvezla vagon na ranžirni kolodvor, ondje će ga spojiti s teretnim vlakom, i u tri popodne kompozicija će smanjenom brzinom krenuti iz Moskve.

Srce je ravnomjerno radilo, otkucaj po sekundi. Organizam je obnavljao snage. Sve je bilo u redu.

Glava deveta,

u kojoj se mnogo govori o sudbini

Rusije

Ostatak noći, besane, nemirne i zbrkane, Erast Petrovič proveo je na Nikolajevskom kolodvoru pokušavajući ponovo uspostaviti sliku događaja i otkriti tragove zločinaca. Iako je bilo mnogo očevidaca, kako onih u modrim odorama, tako i civila, nisu pomagali razumijevanju zbivanja. Svi su govorili o nekom časniku koji je navodno bacio bombu, ali nitko ga, kako se razjasnilo, nije vidio. Razumljivo da je pozornost policije i agenata bila usredotočena na putnike, kolodvorske prozore nitko nije gledao, ali ipak je bilo čudno. U prisutnosti nekoliko desetaka ljudi, naučenih na profesionalno promatranje, nekažnjeno dižu u zrak njihova zapovjednika, i nitko ništa pod milim Bogom ne zna. Nemoć policije mogla se objasniti tek izuzetnom drskošću napada.

Nije bilo jasno čak ni odakle su bacili bombu. Najvjerojatnije iz hodnika, jer nitko prije eksplozije nije čuo zveket razbijena stakla. Međutim, list sa slovima BG pronađen je baš pod prozorom, sa strane perona. Možda su pravu ubacili kroz okance za provjetranje?

Od četvero ljudi koji su bili u sobi za dežurne u trenutku eksplozije živ je ostao jedino poručnik Smoljaninov, i to samo zato što mu je u to vrijeme pala rukavica na pod, pa se zavukao za njom ispod stola od hrastovine. Čvrsto je drvo zaštitilo ađutanta od većine krhotina, samo mu se u ruku zabio komadić željeza, ali iz istog razloga poručnik nije bio važan svjedok. Nije se čak mogao sjetiti ni je li okance za provjetranje bilo otvoreno. Sverčinski i neidentificirana dama poginuli su na mjestu. Gimnazijalca su odvezli ambulantnim kolima, ali bio je bez svijesti i očito neće dugo.

Na kolodvoru je zapovijedao Požarski, kojega je ministar brzojavom odredio da privremeno obavlja dužnost ubijenoga, Erast Petrovič pak osjećao se kao besposlen promatrač. Mnogi su poprijeko pogledavali njegov u danim okolnostima neumjestan frak.

Poslije sedam sati, definitivno shvativši da ovdje ništa neće uspjeti razjasniti, državni savjetnik dogovorio je sastanak s Požarskim kasnije u upravi te, duboko zamišljen, krenuo kući. Nakane su mu bile ove: odspavati dva sata, zatim vježbati i razbistriti glavu putem meditacije. Događaji su se razvijali tako munjevito da ih razum nije pratio, trebalo je

uključiti duboke duševne sile. Rečeno je: stani među onima koji trče, ušuti među onima koji viču.

Ali, nije uspio ostvariti plan.

Tiho otključavši vrata, Erast Petrovič vidio je da u predsoblju, sklupčanih nogu i naslonjen na zid, spava Masa. To je već samo po sebi bilo neobično. Po svoj je prilici čekao gazdu, htio gaje na nešto upozoriti, ali svladao ga je san.

Fandorin nije budio ustrajnog i znatiželjnog sobara kako bi izbjegao suvišna objašnjenja. Bešumno koračajući ušuljao se u spavaću sobu, i tu mu je postalo jasno na što ga je htio upozoriti Masa.

Preko kreveta raširila se Esfir: ruke joj zabačene iza glave, usta malo otvorena, znamenita grimizna oprava beznadno izgužvana. Očito je došla ovamo izravno s prijema, nakon što je Erast Petrovič, ispričavši se, otišao na mjesto tragedije.

Fandorin ustuknu, namjeravajući se povući u radnu sobu gdje se mogao lijepo smjestiti u prostran naslonjač, ali zape ramenom za dovratnik. Esfir odmah otvori oči, sjedne na krevet i čistim, zvonkim glasom, kao da uopće nije spavala, usklikne:

- Konačno se pojavio. I, jesi li oplakao svoga žandara?

Nakon teške i jalove noći živci državnoga savjetnika bili su napeti, pa je zato odgovorio njemu nesvojstvenim oštrim tonom:

- Kako bi ubili jednog žandarmerijskog pukovnika, umjesto kojega će već sutra poslati d-drugog, heroji revolucije usput su razmrskali glavu ženi koja ništa nije skrivila i otkinuli noge dječaku. Gadost i zločin, eto što je t-tvoja revolucija.
- Ah, revolucija je gadost? - Esfir skoči i ratoborno stavi ruke na bokove.
- A tvoje carstvo nije gadost? Teroristi prolijevaju tuđu krv, ali ni svoju ne žale. Oni žrtvuju svoje živote i zato imaju pravo tražiti žrtve od drugih. Ubijaju malobrojne radi blagostanja milijuna! Oni kojima ti služiš, te žabe s hladnom, mrtvom krvi, guše i gaze milijune ljude radi blagostanja nekolicine parazita!

- „Guše, gaze“, kakva j-jeftina retorika.

Fandorin umorno protrlja nos, već zažalivši što je planuo.

- Retorika? Retorika?! - Esfir izgubi dah od ozlojeđenosti. - Ma... ma evo. - Ona zgrabi novine koje su ležale na krevetu. - Evo, Moskovske

novine. Čitala sam dok sam te čekala. U istom broju, na susjednim stranicama. Najprije odurno ropsko ulizivanje: „Moskovska gradska дума odlučila je u ime sretnih građana nazdraviti krilnom ađutantnu knezu Beloseljskom-Belozerskom, koji je donio Svemilostivu poslanicu Pomazanika Božjeg Moskovljanima u povodu podaničke čestitke poslanoj Njegovu Carskom Veličanstvu u čast nadolazeće desetogodišnjice blagoslovljena care-vanja...” Fuj, gadi mi se. A pokraj toga, izvoli: „Konačno je Ministarstvo prosvjete pozvalo na strogo pridržavanje pravila o zabrani stupanja na sveučilište osobama židovske vjeroispovijesti koje nemaju dozvolu boraviti izvan granice naseljavanja i, u svakom slučaju, ne više od normiranog postotka. Židovi u Rusiji najmučnije su nasljeđe koje nam je ostavilo danas nepostojeće Poljsko Carstvo. U carstvu ima četiri milijuna Židova, svega četiri posto stanovništva, a gnoj te rane truje svojim smradom...” Da čitam dalje? Sviđa ti se? Ili ovo: „Poduzete mjere radi obuzdavanja gladi u četiri kotara Saratovske gubernije zasad ne donose željene rezultate. Očekuje se da će se u proljetnim mjesecima nesreća proširiti i na susjedne gubernije. Visoka eminencija Aloizij, arhiepiskop saratovski i samarski, naložio je obavljanje službe Božje u crkvama radi svladavanja nevolje.” Služba Božja! I palačinke vam neće zapeti u grlu!

Erast Petrovič, koji je slušao s bolnom grimasom, htio je podsjetiti raskrinkavačicu da ni sama jučer nije odbila Dolgorukojeve palačinke, ali ipak je odustao, jer to bi bilo plitko, a i zato što je u najvažnijem bila u pravu.

A Esfir se nije smirivala, čitala je dalje:

- Slušaj, slušaj: „Ruski domoljubi duboko su ogorčeni latviziranjem narodnih škola u Livonskoj guberniji. Djecu ondje sada prisiljavaju učiti domorodačko narječje, zbog čega je smanjen broj satova predviđenih za izučavanje Zakona Božjeg, tobože neobaveznog za nepravoslavce.” Ili iz Varšave, sa suđenja konjičkom zastavniku Vartašovu: „Sud je odbio saslušati iskaz svjedokinje Przemyslske, s obzirom na to da nije pristala govoriti na ruskom jeziku, pozivajući se na nedovoljno znanje istoga.” Na poljskom sudu!

Posljednji citat podsjeti Fandorina na prekinutu nit: na ubijenog Arsenija Zimina čiji je otac u Varšavi branio upravo zlosretnog konjičkog zastavnika. Od nemilog sjećanja Erast Petroviču postade sasvim mučno.

- Da, u državi ima mnogo gadova i budala - reče on nevoljko.

- Svi ili gotovo svi. A svi ili gotovo svi revolucionari plemeniti su i

herojski ljudi - odreže Esfir i sarkastično upita. - Ta te okolnost ne navodi ni na kakvu pomisao?

Državni savjetnik tužno odgovori:

- Vječna nesreća Rusije. Sve je u njoj pobrkano. Dobro brane budale i gadovi, zlu služe mučenici i h-heroji.

* * *

Očito je bio takav dan: u Žandarmerijskoj upravi također su govorili o Rusiji.

Požarski je zauzeo opustjeli kabinet pokojnoga Stanislava Filipoviča, kamo se, normalno, premjestilo i vodstvo istrage. U čekaonici je

pokraj telefonskog aparata koji je neprekidno zvonio stajao poručnik Smoljaninov, bljeđi nego inače i s rukom s efektnim crnim povezom. Nasmiješio se Fandorinu iznad cijevi za govor na aparatu i pokazao mu zapovjednikova vrata: samo izvolite.

U kabinetu kod kneza sjedio je posjetitelj, Sergej Vitaljevič Zubcov, zbog nečega veoma rumen i uzbuđen.

- A-a, Erast Petrovič - ustane mu ususret Požarski. - Vidim po modrim kolobarima da niste legli. Evo, ja sjedim, dangubim. Policija i žandarmerija tragaju po ulicama, agenti se vrzmaju po zakucima i smetlištima blizu revolucionarnih okupljališta, a ja sam zasjeo ovdje kao nekakav pauk i čekam neće li se gdje trznuti paučina. Čekajmo zajedno. Evo, svratio je Sergej Vitaljevič. Iznosi vrlo zanimljive poglede na radnički pokret. Nastavite, dragi moj. I gospodinu Fandorinu bit će interesantno.

Mršavo, lijepo lice titularnoga savjetnika Zubcova osulo se ružičastim mrljama; ili od zadovoljstva, ili od još nekog osjećaja.

- Govorio sam, Eraste Petroviču, da je revolucionarni pokret u Rusiji mnogo jednostavnije pobijediti reformatorskim, a ne policijskim metodama. Policijskim je vjerojatno i posve nemoguće, zato što nasilje rađa uzvratno nasilje, još upornije, koje raste sve do društvene eksplozije. Najveću pozornost treba obratiti na sloj tvorničkih radnika. Bez radničke podrške revolucionari se nemaju čemu nadati, naši su seljaci previše pasivni i razjedinjeni.

Tiho uđe Smoljaninov. Sjeo je za tajnikov stol, nespretno pritisnuo zamotanom rukom list i stao nešto zapisivati, poput gimnazijalca nagnuvši glavu na stranu.

- A kako uskratiti revolucionarima radničku p-podršku? - upita državni savjetnik, pokušavajući shvatiti što znače ružičaste mrlje.
- Vrlo jednostavno. - Vidjelo se da Zubcov govori o nečem davno promišljenom, proživljenom, ne teoretizira tek tako, već se, izgleda, nada da će svojim idejama zainteresirati važnog čovjeka iz Peterburga. - Tko živi zadovoljavajuće, ne ide na barikade. Kad bi svi radnici živjeli kao u tvrtkama Timofeja Grigorjeviča Lobastova, s devetosatnim radnim danom, pristojnom plaćom, besplatnom bolnicom i dopustom, gospoda Grinovi ne bi imali što raditi u Rusiji.
- Ali, kako žive radnici ovisi o tvorničarima - dometne Požarski, sa zadovoljstvom gledajući mladića. - Ne možeš im narediti da plaćaju toliko i toliko i otvaraju besplatne bolnice.
- Zato i postojimo mi, država. - Zubcov zatrese svijetlosmeđom kosom. - Treba baš narediti. Hvala Bogu, imamo apsolutističku monarhiju. Treba to objasniti bogatima i pametnima, kako bi shvatili svoju korist, a zatim provesti zakon. Odozgo. Strogi propisi za najam radnika. Ako ih se ne možeš pridržavati, zatvaraj tvornicu. Uvjeravam vas da u tom slučaju car ne bi imao odanije sluge od radnika. To će izliječiti cijelu monarhiju.

Požarski zaškilji crnim očima.

- Razborito. Ali, teško izvedivo. Njegovo Veličanstvo ima čvrste predodžbe o dobrobiti carstva i društvenom ustroju. Car smatra da je on otac podanicima, da je general otac vojnicima, a vlasnik otac radnicima. Nedopustivo je miješati se u odnose oca i sinova.

Zubcovljev glas postane blag, oprezan, očito je da se primiče glavnom.

- Baš bi i trebalo, presvijetli, demonstrirati vrhovnoj vlasti da radnici vlasniku nisu nikakvi sinovi, da su svi oni, i tvorničari, i radnici, u istoj mjeri djeca Njegova Veličanstva. Bilo bi dobro to učiniti ne čekajući da revolucionari definitivno organiziraju tvorničke radnike u masu koju nećemo kontrolirati, preuzeti im prvenstvo. Zalagati se za radnike pred vlasnicima, ponekad i pritisnuti tvorničare. Neka se obični ljudi pomalo privikavaju na misao da državni stroj ne štiti vreće s novcem, nego one koji rade. Moglo bi se čak sudjelovati u stvaranju radničkih

saveza, samo usmjeriti njihovo djelovanje u gospodarskom, zakonskom pravcu, a ne u rušilačkom. Krajnje je vrijeme da se pozabavimo time, presvijetli, inače bit će kasno.

- Ne trebate me zvati „presvijetli“ - osmjehne se Požarski. - Za sposobne sam podređene Gleb Georgijevič, a ako se zblizimo, može i samo Gleb. Daleko ćete dogurati, Zubcove. Kod nas pametni ljudi državničkog mentaliteta zlata vrijede.

Sergeja Vitaljeviča potpuno oblije rumenilo, više bez ikakvih mrlja. Fandorin pak upita gledajući ga pozorno:

- Sto, zar ste došli u Zandarmerijsku upravu specijalno radi toga da povjerite Glebu Georgijeviču svoje p-pogleda na radnički pokret? Baš danas, kad je kod nas prava ludnica?

Zubcov se zbuni, očigledno zatečen tim iznenadnim pitanjem.

- Razumije se, Sergej Vitaljevič nije došao ovamo radi teoretiziranja - reče Požarski mirno gledajući zanesenjaka. - Zapravo, i radi teoretiziranja, ali ne samo radi toga. Smatram, gospodine Zubcove, da imate neke važne informacije za mene, ali prethodno ste odlučili provjeriti dijelim li s vama osnovnu političku ideju. Dijelim. U cijelosti. Pružit ću vam svu moguću podršku i neću vam naškoditi. Rekao sam: u našem resoru pametni ljudi zlata vrijede. A sad iznesite što imate.

Progutavši slinu, titularni savjetnik stane govoriti, ali ne kao ranije, slobodno i tečno, već s mukom, veoma se uzbuđujući i pomažući si rukama:

- Ja... ja, gospodo, ne bih htio da me smatrate dvoličnjakom i... potkazivačem. Zapravo, kakvo potkazivanje... No, dobro, besprincipijel-nim karijeristom... Isključivo zbog brige za posao...
- Erast Petrovič i ja ni najmanje ne sumnjamo u to - nestrpljivo ga prekinu knez. - Dosta uvoda, Zubcove, prijedite na stvar. Nekakve Burljajevljeve ili Miljnikovljeve podvale?
- Burljajevljeve. I nisu podvale. Pripremio je operaciju...
- Kakvu operaciju?! - viknu Požarski, a Fandorin se zabrinuto namršti.
- Za hvatanje Bojne grupe... Odmah, po redu ću. Zna da su svi Miljnikovljevi agenti bili poslani na uhođenje revolucionarnih krugova preko kojih bi se moglo doći do BG-a. Maloprije nisam slučajno spomenuo tvorničara Lobastova. Prema obavještajnim podacima,

Timofej Grigorjevič koketira s revolucionarima, ponekad im daje novac. Oprezan čovjek, podastire slamu za svaki slučaj. Dakle Miljnikov je, između ostalog, organizirao i njegovo uhođenje. Danas ujutro agent Sapriko vidio je kako je u Lobastovljev ured došao neki radnik kojega su iz nekog razloga odmah uveli gazdi. Timofej Grigorjevič ponio se prema posjetitelju vrlo susretljivo. Dugo je s njim o nečemu razgovarao, zatim su zajedno otišli nekamo na cijelih sat vremena. Izgledom je tajanstveni posjetitelj veoma podsjećao na borca s nadimkom Jemelja, kojega je opisao agent Gvidon, ali Sapriko, kao iskusan agent, nije naglio, već je dočekao tog čovjeka kod portirnice i oprezno krenuo za njim. Ovaj je nekoliko puta provjeravao, ali nije primijetio pratnju. Uzeo je saonice i stigao do Vindavskog kolodvora, tamo se malo motao između pruga i na kraju nestao u kućici čuvara pruge. Sapriko je, ne napuštajući zaklon, zviždukom pozvao najbližeg pozornika i poslao poruku u Ohranu. Sat vremena kasnije naši su okružili kućicu sa svih strana. Utvrdili su da se čuvar zove Matvej Zukov i da živi sam, bez obitelji. „Jemelja“ više nije izlazio iz kućice, ali još prije nego što je stiglo pojačanje, Sapriko je vidio kako je iz kuće izašao mladić čija se vanjština slagala s opisom borca Zimovke.

- A Grin? - nezasitno upita Požarski.

- U tome i jest stvar što Grina nisu vidjeli. Izgleda da nije u kućici. Upravo je zato Petar Ivanovič naredio da se pričeka. Ako se Grin ipak ne pojavi, operacija će početi u ponoć. Gospodin potpukovnik htio je ranije, ali Jevstratij Pavlovič sklonuo ga je da sačekaju, možda se još kakva krupna riba upeca.
- Ah, užas! - poviče knez. - Glupo! Bravo za agenta Saprika, a taj je vaš Burlajev idiot! Treba ih nadzirati, treba ih pratiti! Sto ako novac čuvaju na drugom mjestu? Što ako se Grin tamo uopće ne pojavi? Ne može operacija, ni u kojem slučaju!

Zubcov ga brzo podrži:

- Presvijetli, Glebe Georgijeviču, pa i ja to kažem! Zato sam i došao, zanemariivši delikatnost! Petar Ivanovič odlučan je čovjek, ali pregrub, on bi samo mahao sjekirom. A tu se ne smije sjeći otprve, treba taktično. On se boji da ćete prisvojiti sve zasluge, želi se istaknuti pred Peterburgom, i to je razumljivo, ali zbog častoljublja ugrozit će cijeli slučaj! Samo se u vas uzdam.

- Smoljaninove, nazovite Gnezdnikovsku! - naredi Požarski ustajući. - Ili bolje ne. Pustite telefon. Eraste Petroviču, Sergeju Vitaljeviču, idemo!

Službene saonice naglo su krenule od veže, podigavši snježnu prašinu. Osvrnuvši se, Erast Petrovič opazi kako za njima od suprotnog pločnika kreću još jedne manje saonice. U njima su dva muškarca s jednakim krznenim kapama.

- Ne brinite se, Eraste Petroviču - nasmija se knez. - Nisu to teroristi, naprotiv. To su moji anđeli čuvari. Ne obraćajte pozornost, već sam se naviknuo na njih. Odredili su mi ih pretpostavljeni nakon što me gospoda iz BG-a na Apotekarskom otoku umalo nisu izbušila.

Gurnuvši vrata Burljajevljeva kabineta zamjenik ravnatelja s praga objavi:

- Potpukovniče, suspendiram vas s dužnosti načelnika odjela do posebne ministrove odluke. Privremenim načelnikom imenujem titularnog savjetnika Zubcova.

Burljajev i Miljnikov bili su zatečeni iznenadnim upadom kod stola na kojemu je bila raširena nekakva skica.

Odlučnu izjavu Požarskoga dočekali su različito: Jevstratij Pavlovič u nekoliko se mekih, mačjih koračića povukao prema zidu, Petar Ivanovič, naprotiv, nije se pomaknuo s mjesta i samo je poput bika sagnuo glavu.

- Nemate ovlasti, gospodine pukovniče - riknuo je. - Čini mi se da ste postavljeni da privremeno obavljate dužnost načelnika Žandarmerijske uprave. Onda je i obavljajte, ja nisam podređen Žandarmerijskoj upravi.

- Podređeni ste mi kao zamjeniku ravnatelja Odjela policije - zloslutno tihim glasom napomenu knez.

Potpukovnikove izbečene oči bijesnu.

- Vidim da se među mojim ljudima našao izdajnik. - Pokazao je prstom na blijedog Zubcova koji se ukočio na pragu. - Samo što na mojoj žrtvi nećete napraviti karijeru, dragi prijatelju Sergeju Vitaljeviču. Na krivog ste se konja kladili. Evo! - On izvadi iz džepa list i pobjednički zamaše njime u zraku. - Stiglo prije četrdeset minuta! Brzjav od samog

ministra. Opisao sam situaciju i poslao upit mogu li provesti pripremljenu operaciju uhićenja terorističke Bojne grupe. Čitajte što piše Njegova Visoka Ekselencija: „Potpukovniku specijalnog žandarmerijskog korpusa Burljajevu. Samo junački. Djelujte po svom nahođenju. Uхватите nitkove žive ili mrtve. Bog vam pomogao. Hitrovo." Zato oprostite, presvijetli, ovaj put snaći ćemo se bez vas. Vi ste se već iskazali svojom psihologijom kad ste profučkali Rahmeta.

- Petre Ivaniću, pa ako krenemo frontalno, uhvatit ćemo ih baš mrtve, a ne žive - oglasi se najednom dotad šutljivi Miljnikov. - To su ludo odvažni ljudi, pucat će do posljednjeg metka. A bilo bi dobro da ih ulovimo žive. I naših je šteta, više ćemo ih izgubiti. Oko kućice je goli prostor, pustoš. Potajno se ne može prići. Da možda ipak pričekamo dok sami ne izađu?

Napadnut s leđa, Burljajev se naglo okrenu prema svojem pomoćniku.

- Jevstratiju Pavloviću, ja svoju odluku neću promijeniti. Uхватit ćemo sve koji su tamo. A o golom prostoru ne morate mi objašnjavati, nije mi ovo prva godina u kojoj provodim hapšenja. Radi toga i čekamo ponoć. U jedanaest evo ovdje, na Marjinskom, gase rasvjetu, postat će sasvim mračno. Izaći ćemo jedan za drugim iz skladišta pa sa svih četiriju strana prema kući. Ja ću prvi krenuti. Povest ću sa sobom Filipova, Guskova, Sirjajeva i onog, kako se zove, onaj kršni, sa zaliscima... Sonjkin. Oni će odmah razvaliti vrata pa unutra, za njima ja, zatim još četvorica koje odredite, s jačim živcima, da nam od straha ne počnu pucati u leđa. A drugi ostaju evo tu, uokolo po dvorištu. I nikamo mi te ptičice neće zbrisati. Ulovit ću ih još tople.

Požarski je i dalje smeteno šutio, očito još neoporavljen od ministrova vjerolomstva, tako da je posljednji pokušaj da se urazumi potpukovnika koji se zaletio bio Fandorinov.

- Griješite, Petre Ivanoviću. Poslušajte g-gospodina Miljnikova. Uhitite ih kad budu odlazili.
- Već sad po skladištima oko pustoši sjedi trideset agenata i dva voda policije - reče Burljajev. - Ako teroristi odluče otići prije mraka, tim bolje, past će ravno mojima u šape. A ako ostanu prenoćiti, točno u ponoć dolazim sam po njih. I to su moje posljednje riječi.

Glava deseta, u kojoj Grinu pišu

Sunce je polako puzalo nebom, ne odvajajući se čak ni na najvišoj točki od ravnih krovova. Grin je nepomično sjedio kod prozora, gledao kako sunce prolazi svojom skraćenom zimskom putanjom. Pedantnom krugu ostalo je još sasvim malo do završne točke - tamne grdosije ambara, kad se na pustom puteljku što je vodio od pruge do Marjinskoga prolaza pojavila oniska figura.

Mjesto ipak nije loše, iako je tijesno i ima stjenka, pomisli Grin. Još od podneva bio je to prvi prolaznik, inače nije bilo ni žive duše, samo je manevarka išla gore-dolje razvozeći vagone.

Pješaku je sunce svijetlilo u leđa, pa se vidjelo tko je to tek kad je čovjek skrenuo prema kućici.

Matvej, gazda.

Što mu je? Rekao je da mu smjena traje do osam, a sada je tek pet. Ušao je, umjesto pozdrava kimnuo. Lice mu mrko, smeteno.

- Evo, ovo je, izgleda, za vas...

Grin uzme od njega zgužvanu kuvertu. Pročita tiskana slova napisana ljubičastom tintom. „Zag-dina Grina. Žurno.“ Kratko pogleda Matveja.

- Odakle?

- Vrag će ga znati. — Ovaj se još više smrkne. — Ne razumijem. Našao sam ga u džepu kožuha. Bio sam u radionici, zvali su me u ured. Uokolo se motalo mnogo ljudi, svatko je mogao ubaciti. Mislim da trebate otići. Gdje vam je treći, onaj momak?

Grin razdere kuvertu već znajući što će ugledati: retke otipkane pisaćim strojem. Tako je i bilo.

Kuća je okružena sa svih strana. Policija nije sigurna jeste li vi unutra, zato čekaju. Točno u ponoć bit će juriš. Uspijete li se izvući, imate prikladan stan: Voroncovo polje, Vedernikovljeva kuća 4.

TG

Prvo je kresnuo šibicu, spalio poruku i kuvertu. Dok je gledao plamen

brojao je otkucaje. Kada mu je krvotok uspostavio normalan ritam, rekao je:

- Idite polako, kao da se vraćate natrag u radionicu. Ne osvrćite se. Uokolo je policija. Ako vas uhite, nema veze. Reći ćete da me nema, vratit ću se noću. Ali, teško da će vas uhititi. Prije će vas pustiti i pratiti. Trebate im umaknuti. Reći ćete drugovima da sam naredio da vas prebace u ilegalu.

Gazda se zaista pokazao čvrstim. Malo je stajao, ništa nije pitao. Izvadio je iz škrinje nekakav zavežljaj, gurnuo ga pod kožuh i bez žurbe krenuo puteljkom natrag do Marjinskog.

Eto zašto nije bilo prolaznika, shvati Grin. A policija se ima gdje razmjestiti, koliko samo skladišta ima uokolo. Dobro što je sjedio postrance od prozora i zavjese, jer sigurno promatraju kroz nekoliko dalekozora. Lekcija za ubuduće.

Pet sati. Teretni vlak s Lobastovljevim bojama već je otišao za Piter. Za pet minuta ekspresnim će otputovati Julie. Zimovka će provjeriti je li otišla i vratiti se ovamo. Naravno, otići će, zašto ne. Prestići će teretni i sutra ga dočekati u Piteru. Preuzet će vreće, i partija će dobiti novac. Ako ove noći BG i nastrada, neće biti uzalud.

A možda i ne nastrada. Još ćemo vidjeti. Tko je upozoren, taj je naoružan.

Kad smo već kod toga, je li naoružan?

Grin se namršti sjetivši se da je zaliha bombi ostala u odvjetnikovu stanu, a revolverima se baš neće naratovati. Ostalo je malo praskave želatine i detonatora, ali nema ni tijela ni punjenja.

- Jemelja! - pozove. - Odjeni se, posao.

Ovaj podigne sitne oči s *Grofa Monte Crista*, jedine knjige u kući.

- Pričekaj, Griniču, može? Sad je napeto! Da pročitam poglavlje do kraja.

- Poslije. Bit će vremena. I Grin pojasni situaciju.

- Kupit ćeš u dućanu deset limenki svinjetine, deset rajčice i oko tri funte vijaka od dva palca. Hodaj mirno, ne osvrći se. Neće te dirati. Ako se varam, pa te ipak odluče uhvatiti, opali barem jedanput, da se pripremim.

Nije se varao. Jemelja je otišao i vratio se s kupljenim stvarima, a uskoro je stigao i Zimovka. Rekao je da je Julie otputovala. Dobro.

Do ponoći je bilo još daleko, bilo je dovoljno vremena za pripremu. Grin je Jemelji dopustio da čita o grofu, prsti tog dugonje bili su pregrubi za fin posao, a za pomoćnika uzeo je Zimovku.

Najprije su otvorili svih dvadeset limenki nožem, istresli sadržaj u kantu za smeće. Mesne su bile od funte, od rajčice dvostruko uže. S potonjima je Grin i počeo. Napunio ih je dopola eksplozivnom smjesom, za više nije bilo, ali nema veze, i ovo će biti posve dovoljno. Oprezno je stavio staklene cjevčice kemijskih detonatora. Princip je bio jednostavan: prilikom spajanja upaljača i eksplozivne smjese dolazilo je do eksplozije goleme razorne snage. Tu je trebalo biti osobito pažljivim. Koliko se drugova raznijelo okrznuvši krhkim staklom metal tijela bombe. Zimovka je gledao suspregnuvši dah. Učio je.

Oprezno utisnuvši cjevčice u želatinastu masu, Grin savije nazad poklopac i umetne užu limenku u onu sa svinjetinom. Ispalo je gotovo idealno. U prostor između stijenki limenaka nasuo je vijke koliko ih je stalo. Sada je preostalo samo zalijepiti gornji poklopac, i bomba je gotova. Od udarca će staklena cjevčica puknuti, eksplozija će raznijeti tanke stijenke, i vijci će se pretvoriti u smrtonosne krhotine. Provjereno je više puta, odlično funkcionira. Samo je jedan nedostatak: krhotine lete do trideset koraka, znači, lako je raniti samoga sebe. No, Grinje o tome imao svoje mišljenje.

Odlično što je u ponoć.

Samo da se ne predomisle pa počnu ranije.

- Baš je gnjida taj Villefort! - promrmlja Jemelja okrećući stranicu. - Baš kao naši suci.

* * *

U jedanaest su ugasili svjetlo. Neka policija misli da su legli.

Jedan po jedan, svaki put samo malko odškrinuvši vrata, šmugnuli su na dvorište, zalegli kod plotu.

Ubrzo su se oči priviknule na tamu, i vidjelo se kako se u četvrt prije dvanaest kućici, bijelom pustarom, primiču hitre, bešumne sjene.

Zaustavili su se u zgusnutom obruču nekih desetak koraka od plotu. Koliko ih je samo. Ali, to čak i nije loše. Bit će veći metež.

Ravno ispred, na puteljku, sjene se skupiše u veliku gomilu. Čulo se šaptanje, zveckanje.

Kada je gomila krenula prema vratima na plotu, Grin zapovjedi:

-Sad.

Baci u gomilu koja se primicala limenku, odmah za njom drugu i padne licem u snijeg, pokrivši uši.

Dvostruki prasak ipak mu je udario u bubnjiće. A slijeva i zdesna također je zagrmjelo: jedan, dva, tri, četiri puta. To su bacili bombe Jemelja i Zimovka.

Odmah su skočili na noge i pojurili naprijed dok su policajci zaslijepjeni bljescima i zaglušeni detonacijama.

Preskaćući tijela ispružena na puteljku Grin se začudi kako ga zašiveni bok i slomljeno rebro nimalo ne bole. Eto što znači povjeriti se unutrašnjim snagama organizma.

Pored njega teško je topotao Jemelja. Zimovka je poput obijesna ždrebeta jurio ispred njih.

Kada su straga zapucali, spasonosna skladišta bila su nadohvat ruke.

Čemu sad pucati? Kasno je.

*

Stan na Voroncovljevu polju pokazao se prikladnim: tri sobe, sporedni ulaz, telefon pa čak i kupaonica s grijanom vodom.

Jemelja je odmah sjeo s knjigom, kao da nije bilo eksplozija, bijega pod mecima kroz snježnu pustoš i zatim dugog krivudanja po mračnim ulicama.

Iscrpljeni Zimovka srušio se na divan i zaspao. Grin je pak pažljivo pregledao stan, nadajući se da će pronaći kakvu nit preko koje bi mogao doći do TG-a. Ništa nije pronašao.

Stan je bio u potpunosti namješten, ali bez ikakvih znakova pravog života. Ni portreta, ni fotografija, ni ukrasa, ni knjiga. Ovdje očito nitko

nije živio.

Čemu onda služi? Za poslovne sastanke? Za svaki slučaj? Ali, održavati takav stan za sastanke ili „za svaki slučaj“ mogao je samo vrlo bogat čovjek.

Opet je ukazivalo na Lobastova.

Zagonetnost je ulijevala nemir. Zapravo, Grin nije pomišljao na neposrednu opasnost; ako je to klopka, čemu onda izbjavljati Bojnu grupu od napada Ochrane? A, ipak, bi bilo ispravnije pokupiti se.

Telefonirao je Igli. Ništa nije objašnjavao, rekao je samo da će im sutra trebati nov stan i svoju adresu. Iгла je rekla da će doći sutra. Glas joj je bio zabrinut, ali bila je pametna da ništa ne pita.

Sada na spavanje, rekao sije Grin. Smjestio se u naslonjaču ne razodjenuvši se. Na stolić pred sobom stavio je *colt* i četiri preostale bombe.

Izgleda da se umorio. I rebro mu nije tako dobro kao stoje mislio. To je zbog brzog bijega. Kako li se samo od drmusanja nisu razbili detonatori u bombama? To bi bilo glupo.

Zatvorio je oči i otvorio ih, činilo se u sljedećem trenutku, međutim, vani je sjalo sunce i razlijegalo se zvono na vratima.

- Tko je? - začu se iz predsoblja Jemeljin zvučni bas. Odgovor se nije čuo, ali vrata su se otvorila.

Jutro je, i to ne rano, shvati Grin.

Organizam je ipak dobio svoje, najmanje deset sat potpunog mirovanja.

- Kako vaše rane? Što je s novcem? - zapita Iгла ulazeći u sobu. Ne čekajući odgovor reče:

- Znam što je bilo noćas. Matvej je kod nas. Čitava Moskva govori o bitki na željeznici. Burljajev je ubijen, to je sigurno. I kažu da je još gomila policajaca pobijena. Ali, što ja tu vama pričam, vi ste bili tamo...

Oči joj nisu bile drukčije nego obično, žive, pune svjetla, i zbog toga se vidjelo da Iгла uopće nije stara. Jednostavno, bila je to stroga, odlučna žena koja je podnijela velike kušnje.

- Vi ste pravi heroj - kaza ona vrlo ozbiljnim i mirnim tonom, kao da konstatira znanstveno dokazanu činjenicu. - Svi ste heroji. Ništa manji od narodovoljaca.

I pogledala ga je tako da mu je postalo neugodno.

- Rane mi više ne smetaju. Novac je poslan. Danas će biti u Piteru - stao je odgovarati redom. - Za Burljajeva nisam znao, ali to je dobro. Broj pobijenih preuveličavaju, ali nekoliko smo ih sredili.

Sada se moglo i na posao:

- Prvo, drugi stan. Drugo, nemamo više eksploziva. Treba nabaviti. I detonatore. Kemijske, udarnog tipa.
- Stan traže. Do večeri će sigurno biti. Detonatora ima koliko god treba. Prošlog su mjeseca iz Peterburga dopremili cijeli kovčeg. S eksplozivom je gore. Morat ćemo ga napraviti. - Ona se zamisli, stisnuvši tanke, blijede usne. - Samo ako Aronzon... Motrim njegove prozore, nema signala za uzbunu. Mislim da možemo riskirati. On je kemičar, sigurno može proizvesti. Samo, hoće li? Rekla sam vam da je protivnik terora.
- Ne treba. - Grin pritisne rebra. Boli više nije bilo. - Sam ću. Samo neka nabavi sastojke. Odmah ću zapisati.

Dok je pisao, osjećao je na sebi njezin stalni pogled.

- Tek sam sad shvatila kako ste mu slični...

Grin nije napisao do kraja dugu riječ „nitroglicerín“, podigao je pogled.

Ne, nije gledala u njega, nego iznad.

- Vi ste crn, a on je bio svijetlokos. I lice je posve drukčije. Ali, izraz je isti, i okret glave... Zvala sam ga Tjoma, a partijsko ime bilo mu je Mađioničar. Sjajno je izvodio trikove s kartama... Zajedno smo odrasli. Otac mu je bio upravitelj na našem harkovskom posjedu...

Grin je čuo za Mađioničara. Objesili su ga u Harkovu prije tri godine.

Govorili su da je imao zaručnicu, grofovsku kćer. Kao Sofja Perovska. To je, znači, to. Nije se imalo što reći, a ni Igla, izgleda, nije očekivala nikakve riječi. Suho se nakašljala i nije nastavila. Preostali dio priče Grin je bez teškoća sam rekonstruirao.

- Nećemo izlaziti odavde - rekao je ozbiljno kako bi joj pomogao svladati slabost. - Čekat ćemo vaš dolazak. Znači, prvo stan. Drugo kemikalije.

Malo prije večeri ponovo je zazvonilo. Grin je poslao Temelju i

Zimovku na sporedni izlaz, a sam je pošao otvoriti, za svaki slučaj držeći u ruci bombu.

Na podu predsoblja, ispred vrata bijelio se pravokutnik.

Kuverta. Netko ju je ubacio kroz otvor za pisma.

Grin otvori vrata.

Nikoga.

Na kuverti tiskanim slovima: „*Za g-dina Grina. Žurno.*”

Rijetka prilika. Danas u 10 sati voditelji istrage knez Požarski i državni savjetnik Fandorin bit će sami, bez čuvara, u Petrosovskom kupalištu, odvojena kabina br. 6. Kuj te željezo dok je vruće.

TG

Glava jedanaesta,

u kojoj Fandorin uči letjeti

- Ova neviđena orgija terora nakon tolikih godina relativnog zatišja ugrozit će vašu i moju profesionalnu reputaciju pa i samu karijeru, međutim, ona nam istodobno otvara beskrajne perspektive. Uspijemo li svladati te iznimno drske zločince, Eraste Petroviču, osigurano nam je počasno mjesto u ruskoj povijesti i, što je meni još važnije, zavidno mjesto u ruskoj državi. Ne želim od sebe praviti idealista, što nisam ni u najmanjoj mjeri. Pogledajte onaj preglupi spomenik.

Požarski nehajno pokaže štapom na brončani par - spasitelje prije-stola pred poljskom najezdom. Zadubljen u razgovor, državni savjetnik tek je sada primijetio da su već stigli do Crvenog trga, koji je s lijeve strane bio potpuno prekriven građevinskim skelama - u punom je jeku bila izgradnja trgovačkog kompleksa. Prije pola sata, kad su voditelji istrage opazili da ponovo pretresaju već razmotrenu verziju (nije ni čudo, nakon dviju noći bez sna), Požarski je predložio da nastave razgovor u hodu, jer osvanuo je divan dan - sunčan, bez vjetra, a hladnoća je bila taman onakva kakva treba: osvježavajuća, zdrava. Hodali su bezbrižnom Tverskom, razgovarali o bitnom, udruženi zajedničkom nevoljom i velikom opasnošću. Straga, na desetak koraka, držeći ruke u džepovima, koračali su kneževi anđeli čuvari.

- Promotrite tog blesana, mog slavnog pretka - pokaza Gleb Georgijevič na sjedeći kip. — Izvalio se i sluša, a trgovac maše rukama, rječito govori. Jeste li čuli za nekog od kneževa Požarskih osim mog junačkog imenjaka? Niste? Nije ni čudo. Ovako su oni prosjedili na svojim stražnjicama gotovo tristo godina, dok nisu i posljednje hlače poderali, a Rusija je u međuvremenu pripala nekakvim Mininima. Ili, nije važno, Morozovima, Hludovima, Lobastovima. Moj djed, Rjurikovič, imao je dva kmeta i sam je orao zemlju. Moj je otac umro kao umirovljeni potporučnik. A mene, osiromašenog knezića, primili su u gardu isključivo zbog zvučnog prezimena. A i kakva korist od garde ako ti je u džepu propuh? Ah, Eraste Petroviču, ne možete ni zamisliti kakvu sam senzaciju izazvao kad sam podnio molbu za premještaj iz konjičke garde u Odjel policije. Kolege iz pukovnije digle su nos, zapovjedništvo me htjelo potpuno isključiti iz garde, ali su se bojali da ne razgnjeve cara. I?

Sad su moji bivši kolege kapetani, samo je jedan, koji je prešao u vojsku, potpukovnik, a ja sam već pukovnik. I ne samo pukovnik, nego i krilni adutant. Tu, Eraste Petroviču, nije stvar u činu i prednosti, ja tome ne pridajem veliko značenje. Najvažniji je doručak nasamo s Njegovim Veličanstvom za vrijeme mjesečnog dežurstva u dvorcu. To se skupo plaća. I još je važna besprimjernost. Dosad nije bilo toga da časnika, koji jest iz garde, ali služi u policijskom resoru, udostoje takvom čašću. Car ima gotovo stotinu krilnih adutanata, a iz Ministarstva unutarnjih poslova ja sam jedini, to je ono vrijedno.

Knez uzme Fandorina pod lakat, prijeđe na povjerljiv ton:

- Ne govorim vam sve to iz prostodušnog hvalisanja. Sigurno ste odavno shvatili da u meni nema mnogo prostodušnosti. Ne, ja vas želim pokrenuti s mjesta, da ne postanete nalik na onaj kip tamo što sjedi. Vi i ja, Eraste Petroviču, plemići smo starog roda, stupovi na koje se podupire cijelo rusko carstvo. Ja vodim podrijetlo od Varjaga, vi ste potomak križara. Našim žilama teče drevna razbojnička krv, tijekom stoljeća postala je trpkom kao staro vino. Gušća je od vodnjikavog cinobera trgovčića i činovnika. Naši zubi, šake i pandže moraju biti jači od Mininovih, inače će nam carstvo iskliznuti kroz prste, dolazi takvo vrijeme. Vi ste pametni, pronicljivi, ali ima u vama neke čistunske, aristokratske mlitavosti. Ako putem naiđete na, da prostite, hrpu izmeta, pogledat ćete je kroz lor-njon i zaobići. Neka drugi stanu na nju, a vi nećete prljati svoja nježna čuvstva i bijele rukavice. Oprostite mi,

namjerno se izražavam prostački i zajedljivo jer me to izmučilo, to je moja davna *idee fixe*. Gledajte u kakvoj smo se rijetkoj situaciji našli, voljom sudbine i stjecajem okolnosti. Ubijen je načelnik Zandarmerijske uprave, ubijen je načelnik Ochrane. Ostali smo samo vi i ja. Mogli bi iz prijestolnice poslati novog zapovjednika koji bi rukovodio istragom, ravnatelja Odjela ili samog ministra, ali ta su gospoda premazana svim mastima. Boje se za karijeru, radije bi sve ovlasti prepustili vama i meni. I odlično! - Požarski energično mahne rukom. - Vi i ja nemamo se čega bojati i više nemamo što izgubiti, a dobiti možemo vrlo, vrlo mnogo. U carskom brzojavu koji nam je poslan stoji: „*Neograničene ovlasti*”. Razumijete li što znači „neograničene”? To znači da i Moskvom, i svim političkim istragama u carstvu upravljamo vi i ja. Zato se ne gurajmo laktovima, ne smetajmo jedan drugom, kako je to dosad bilo s Burljajevom i Sverčinskim. Zaista, lovorika ima dovoljno za obojicu. Hajdemo ujediniti snage.

Na čitavu opsežnu filipiku Erast Petrovič odgovori jednom riječju:

- Hajdemo.

Gleb Georgijevič pričekava neće li još što biti rečeno pa zadovoljno kimne.

- Vaše mišljenje o Miljnikovu? - vratio se na poslovan ton. - Po godinama i činu on bi trebao biti privremeni načelnik Ochrane, ali ja bih radije Zubcova. Po meni, ne treba tražiti novog iz Peterburga. Ne možemo čekati da se novi čovjek uhoda.
- Da, novi nije nužan. I Zubcov je sposoban djelatnik. Ali, sad nam od Ochrane nije toliko potrebna analitička razrada koliko p-praktična, obavještajno-istražna aktivnost, a to je domena Jevstratija Pavloviča. A i ne bih ga htio bez razloga uvrijediti.
- Ali, Miljnikov je bio odgovoran za pripremu neuspjele operacije. Rezultat vam je poznat: ubijeni su Burljajev i tri agenta, još su petorica ranjena.
- Miljnikov nije kriv - uvjereno će državni savjetnik. Požarski ga pozorno pogleda:
- Nije? Koji je, po vama, uzrok neuspjeha?
- Izdaja – kratko odgovori Fandorin i, primijetivši kako su se začuđeno podigle sugovornikove obrve, pojasni. - Teroristi su znali kad počinje operacija i bili su spremni. Netko ih je upozorio. Netko od naših. Isto

kao u Hrapovljevu slučaju.

- To je vaša verzija, i dosad ste šutjeli? - nepovjerljivo upita knez. - Znae, vi ste jednostavno neusporedivi. Trebao sam ranije otvoreno razgovarati s vama. Međutim, vaša je pretpostavka preozbiljna. Na koga točno sumnjate?
- K-krug upućenih u pojedinosti noćne operacije bio je uzak. Ja, vi, Burljajev, Miljnikov, Zubcov. Da, još je i poručnik Smoljaninov mogao čuti.

Gleb Georgijevič frknu, smatrajući, izgleda, sugovornikove pretpostavke apsurdnima, no ipak je stao nabrajati prstima.

- No, dobro, pokušajmo. Ako dopuštate, počet ću od sebe. Koji je motiv moguć? Omeo sam operaciju kako slava onoga tko je ulovio BG ne bi pripala Burljajevu? To je malo previše. Sad Miljnikov. Htio je preuzeti mjesto načelnika? I pritom nije žalio tri najbolja agenta, prema kojima je poput oca? A i još se ne zna hoće li postati načelnik... Zubcov. Dakako, u najvećoj mjeri nesvakidašnja osoba, a i zna se što brege dere. No, zašto bi uništio Burljajeva? Da se riješi „neispravnog“ borca protiv revolucije? Po meni, takvo pretjerivanje nije u karakteru Sergeja Vitaljeviča. Istina, ima revolucionarnu prošlost. Dvostruki agent, kao Kletočnikov u Trećem odjelu? Hm, to treba provjeriti... Tko još? A, rumeni Smoljaninov. Tu sam nemoćan, nedostaje mi mašte. Vi ga bolje poznajete. Usput, zašto momak iz takve obitelji služi u žandarmeriji? Ne slični na častohlepnog karijerista poput moje malenkosti. A možda nije tako jednostavno? Da nije zaražen demonskom romantikom rušenja vlasti? Ili jednostavnije: ljubavna veza s kakvom nihilisticom?

Počevši kao u šali, Požarski se izgleda ozbiljno zanio Fandorinovom hipotezom. Načinivši stanku, pogledao je Erasta Petroviča s osobitim izrazom i najednom rekao:

- Kad smo već kod ljubavi i fatalnih nihilistica... Ne mogu li informacije curiti preko vaše prekrasne Judite, koja je ostavila takav dojam na moskovsko društvo? Čini mi se da ona održava sumnjive veze. Vrlo dobro znam kako zanosne žene znaju izvlačiti tajne. Da se niste slučajno našli u ulozi Holoferna? Samo vas molim, strogo poslovno, bez uvrede i poziva na dvoboj.

Erast Petrovič doista je kanio oštro odgovoriti na kneževo monstruozno sumnjičenje, ali tad mu iznenada padne na pamet misao koja ga primora

zaboraviti na uvredu.

- Ne, ne - brzo reče. - To je potpuno nemoguće. Ali, zato je lako moguće nešto drugo. Burlajev se mogao izlanuti Diani. Vjerojatno i ono sa Sverčinskim nije išlo bez nje.

I Fandorin ispriповjedi knezu sve o vamp ženi zbog koje su izgubila glavu oba šefa moskovskih političkih istražnih organa.

Taje verzija zvučala veoma suvislo, barem u usporedbi s ostalima, no Požarski ju je primio sa skepsom.

- Zanimljiva spekulacija, dakako, ali meni se čini, Eraste Petroviču, da previše sužavate krug sumnjivih. Nema sumnje da izdaja postoji. Treba preispitati cijelu liniju istrage s te pozicije. Ali, izdajnik je mogao biti svaki pijun, agent ili policajac koji je sudjelovao u okruženju, a to je osamdeset ljudi. Da ne govorimo o nekoliko desetaka vozača mobiliziranih za prijevoz te cijele Burlajevljeve *Grande Arme*e.

- Agenti, a pogotovo vozači, nisu mogli biti u-upućeni u pojedinosti
- odvrati Fandorin. - A i običan izvršitelj teško bi mogao napustiti svoje mjesto. Ne, Glebe Georgijeviču, to nije pijun. Osobito prisjetimo li se okolnosti ubojstva generala Hrapova.
- Slažem se, vaša je verzija logičnija i literarnija - nasmiješi se knez.
- Čak i vjerojatnija. Ali, dogovorili smo se da ćemo raditi zajedno, kao upregnuti, zato ovaj put vi budite rukuničar, a ja ću zakaskati kao logov. Dakle, imamo dvije linije: dvostruka agentica Diana ili neka sitna riba. Proučit ćemo obje. Vi birate Dianu?

-Da.

- Odlično. A ja ću se pozabaviti sitnim svijetom. Današnji dan bit će vam dovoljan? Vrijeme je dragocjeno.

Erast Petrovič uvjerenost kimne.

- I meni, iako me dopao zamoran posao: treba provjeriti i ispipati toliku gomilu ljudi. Ali, nema veze, snaći ću se. Dogovorimo se sad za randevu. - Požarski se nadugo zamisli. - Kad nemamo povjerenja u vlastite djelatnike, nadimo se izvan službenih prostorija, gdje nitko neće prislušivati i zavirivati. I nikome ni riječi o tom susretu, dobro? Ovako, nadimo se u kupalištu, u odijeljenoj kabini. Bit ćemo apsolutno otvoreni jedan prema drugom - nasmija se Gleb Georgijevič. - Kod vas u Moskvi vrlo je dobro Petrosovsko kupalište, i na zgodnom je

položaju. Reći ću svojim bašibozucima da rezerviraju, recimo, broj šest.

- Nikome, baš nikome - odmahne glavom Erast Petrovič. - Svoje tjelohranitelje danas pustite, radi ispravnosti potrage. I ništa im ne govorite o našoj istrazi. Sam ću svratiti k Petrosovu i rezervirati kabinu broj šest. Naći ćemo se nasamo, razmotriti rezultate i razraditi p-plan daljnjeg djelovanja.
- U deset?
- U d-deset.
- Dobro - veselo digne štap Gleb Georgijevič. - Odredili smo mjesto sastanka. Vrijeme također. Naprijed, aristokrati! Zasučimo rukave.

* * *

Nedavno otvoreno blizu Roždestvenke, Petrosovsko kupalište već je uspjelo postati jednom od moskovskih znamenitosti. Još prije nekoliko godina ovdje je bila jednoetažna brvnara gdje se pralo za petnaest koppejki, puštala krv, stavljale kupice i rezala tvrda koža. Pristojan svijet nije navraćao u tu prljavu, smrdljivu šupu, radije se prao kod Hludova u Središnjem. Međutim, u kupalištu se pojavio novi gazda, čovjek europskih manira, koji je preuredio Petrosovsko prema posljednjoj riječi svjetske tehnike. Podigao je kamenu palaču s karijatidama i atlasima, postavio u unutrašnjem dvorištu vodoskok, zidove obložio mramorom, povješao zrcala, razmjestio mekane divane, i bivše jeftino kupalište pretvorilo se u hram užitaka koji ne bi odbio ni sam razmaženi Heliogabal. „Pučki“ odjel nije ostao, samo „trgovački“ i „plemički“ za oba spola.

Upravo u „plemički“ zaputio se Fandorin nakon što su Požarski i on otišli svaki na svoj posao.

Bilo je jutarnje doba, pa u kupalištu još nije bilo posjetitelja, i uslužni je čuvar poveo obećavajućeg gospodina da mu pokaže kabine.

„Plemički“ odjel bio je ovako ustrojen: u središtu glavna dvorana s golemim mramornim bazenom okruženim dorskim stupovima; oko bazena galerija na koju izlaze vrata šest odijeljenih kabina. No, glavni ulaz u kabine nije iz dvorane, već s druge strane, iz široka hodnika koji okružuje zdanje. Razgledao je sitničavi službenik i sobe. Srebrna vjedra i

pozlaćene slavine nije baš promotrio, zato je pažljivo potegao zasun na vratima koja vode u dvoranu s bazenom i prošetao se vanjskim hodnikom. Njime se desno moglo doći u žensku polovinu kupališta, lijevo je hodnik vodio prema sporednom stubištu. S te strane nije bilo izlaza na ulicu, čime je Fandorin iz nekog razloga bio posebno zadovoljan.

Dogovor s Glebom Georgijevičem državni savjetnik nije u potpunosti izvršio. Točnije rečeno, prevršio ga je - nije rezervirao samo dogovorenu kabinu broj šest, već i ostalih pet, ostavivši drugim posjetiteljima samo veliku dvoranu.

Ali, to je bio samo jedan dio Fandorinovih čudnih postupaka.

Drugi je bio taj što se prema današnjem najvažnijem poslu, susretu s Dianom, službenik za posebne zadatke ponio nekako ne baš ozbiljno, čak bi se moglo reći, aljkavo.

Telefoniravši „suradnici“ iz kupališnoga predvorja i dogovorivši se za hitan sastanak, Erast Petrovič odmah se zaputio u neupadljivu arbatsku vilu.

U poznatoj polumračnoj sobi, gdje se osjećao miris mošusa i prašine s vječno navučениh zavjesa, gost je dočekan posve drugačije nego prošli i pretprošli put. Tek što je Fandorin stupio preko praga tihe radne sobe, kad mu ususret, šušteći svilom, pojuri hitra, uska sjena. Gipke ruke obgrle mu ramena, uz prsa se stisne velom prekriveno lice.

- Bože, Bože, kakva sreća što ste došli - zašusti umorni glas. - Tako se bojim! Glupo sam se ponašala prošli put, oprostite mi, tako vam svega. Morate oprostiti samouvjerenost ženi koja se previše zaniжела ulogom slamateljice srdaca. Znakovi pažnje, kojima su me obasipali Stanislav Filipovič i Petar Ivanovič, potpuno su me zaludili. Jadni, jadni Pierre i Stanislas! Nisam ni pomislila... - Šapat prijeđe u jecanje, na košulju državnoga savjetnika padne prava pravcata suza, za njom još jedna pa još jedna.

No, Erast Petrovič nije ni pomislio iskoristiti psihološki pogodan trenutak u interesu istrage. Oprezno odmaknuvši uplakanu „suradnicu“, ušao je u sobu i sjeo ne na divan, kao prošli put, nego u naslonjač pokraj pisaćega stola na kojemu su mutno sjajile poniklane tipke pisaćega stroja.

Ipak, Dianu suzdržanost gosta nimalo nije smela. Vitki je lik slijedio

Fandorina, na čas se skamenila ispred naslonjača i najednom se prepolovila - ekscentrična je osoba pala na koljena i preklinjući podigla spojene ruke.

- O, ne budite tako hladni i okrutni! - Zapanjujuće, ali šapat ni na koji način nije ograničavao dramatičnu modulaciju glasa; očigledno je do **izražaja** dolazila odlična uvježbanost. - **Ne** možete ni zamisliti **što** sam **ive** proživjela. Ostala sam potpuno sama, bez zaštitnika, bez pokrovitelja! Vjerujte, ja znam biti korisna... i zahvalna. Ne odlazite! Ostanite, budite još malo kod mene! Utješite me, obrišite mi suze. Osjećam u vama mirnu, sigurnu snagu. Samo me vi možete vratiti u život. S Burljajevim I Sverčinskim bila sam gospoda, ali mogu biti i robinja! Ispunit ću sve **vaše** želje!

- Z-zaista? - zainteresira se Fandorin gledajući tamnu siluetu odozgo. - Onda za početak maknite veo i upalite svjetlo.
- Ne, samo to ne! - uzmakne Diana skočivši na noge. - Svaku drugu želju, sva-ku, samo to ne.

Državni je savjetnik šutio gledajući u stranu, što već i nije bilo baš pristojno.

- Ostat ćete? - žalosno će bivša fatalna žena, pritisnuvši ruku na grudi.

- Nažalost, ne mogu. Posao zove - reče Erast Petrovič ustajući.

- Vidim da ste rastrojani, a za dug razgovor sad nemam vremena.

• Onda dođite navečer - zavodljivo zašušti glas. - Čekat ću vas.

• Ne mogu ni navečer - objasni Fandorin i povjerljivo priopći:

- A da moje odbijanje ne primite kao uvredu, pojasnit ću vam čime ću biti zauzet. Imam dogovoren susret sasvim druge vrste, mnogo manje romantičan. U deset sati naći ću se s knezom Požarskim, zamjenikom direktora Odjela policije. Zamislite samo, u Petrosovskom kupalištu. Smiješno, zar ne? Cijena t-tajnosti. Zato su osigurani povjerljivost i razgovor u četiri oka. Kabina broj jedan, najbolja u cijelom „plemičkom" odjelu. Eto, draga moja, u kakvim su se egzotičnim uvjetima primorani sastajati rukovoditelji istrage.

- Onda zasad samo ovo...

Brzo je koraknula naprijed i, malo pridignuvši veo, dotaknula vlažnim usnama njegov obraz.

Od tog dodira Erast Petrovič se trznuo, pogledao „suradnicu" sa stanovitim strahom te, naklonivši se, izašao.

Potom se državni savjetnik ponio još čudnovatije.

S Arbata svratio je u Žandarmerijsku upravu, no bez ikakva vidljiva posla. Popio je kavu sa Smoljaninovom koji se definitivno pretvorio u telefonskog operatera, jer je u velikoj kući u Nikitskoj nastala krajnje čudna situacija: svi odsjeci i službe radili su po izvanrednom režimu, no zapovjedništva ustvari nije bilo. Privremeni načelnik knez Požarski nije sjedio na svojem mjestu, a ako bi navratio, bilo bi to nakratko, saslušati ađutantove izvještaje, ostaviti zapovijedi, i ponovo bi nestao u nepoznatom pravcu.

Prisjetili su se pokojnoga Stanislava Filipoviča, popričali o poručnikovoju ranjenoj ruci, o drskosti terorista. Poručnik se držao mišljenja da treba iskazati viteštvo.

- Da sam ja na mjestu gospodina Požarskog - reče on vatreno - ne bih slao za tim Grinom špijune i provokatore, već bih objavio u novinama: „Dosta je lova na nas, sluge prijestola. Dosta je pucanja u nas iza ugla i bacanja bombi od kojih pogibaju nevini ljudi. Ja se ne skrivam od vas. Ako vi, poštovani gospodine, uistinu vjerujete da ste u pravu i želite se žrtvovati radi dobrobiti čovječanstva, izađimo na častan dvoboj, jer i ja istinski vjerujem u svoju ispravnost i ne žalim život za Rusiju. Tako ćemo prestati prolijevati rusku krv. Neka Bog, a ako ste ateist, nije važno, neka Sudbina ili Usud odluče tko je od nas u pravu." Uvjeren sam da bi Grin pristao na takav dogovor.

Državni savjetnik sasluša mladićevo mišljenje i s ozbiljnim izrazom upita:

- A što ako Grin ubije k-kneza? Što onda?
- Kako što? - Smoljaninov pokuša mahnuti ranjenom rukom i namršti se od boli. - Koga ima više u Rusiji, terorista ili čuvara reda? Ako bi Požarski pao u dvoboju, Grina bi, dakako, trebalo neometano pustiti, to je pitanje časti. Ali, sljedeći dan izazvali biste ga vi. A ako ni vi ne biste uspjeli, našli bi se drugi. - Časnik pocrveni. - I revolucionari ne bi imali izlaza. Bilo bi im nemoguće odbiti izazov, budući da bi tad u očima društva izgubili reputaciju hrabrih i samopožrtvovnih ljudi. I ne bi ostalo nikakvih terorista: fanatici bi poginuli u dvobojima, a ostali bi bili prisiljeni odustati od nasilnih metoda.

- Po drugi put u posljednje vrijeme imam p-priliku čuti originalnu ideju za uništenje terorista. I ne znam koja mi se od njih više sviđa. - Fandorin ustane. - Bilo je ugodno porazgovarati s vama, ali vrijeme mi je. Još danas iznijet ću vašu ideju Glebu Georgijeviču. - Osvrnuo se na praznu čekaonicu i stišao glas. - Reći ću vam nešto strogo povjerljivo. Večeras u deset sati knez i ja imamo važan sastanak nasamo na kojem ćemo definirati daljnji plan djelovanja. U Petrosovskom kupalištu, na „plemićkom" odjelu.
- Zašto u kupalištu? - začuđeno zatrepta baršunastim trepavicama poručnik.
- Radi t-tajnosti. Ondje su odvojene sobe, nema nikakvih stranih lica. Specijalno smo unajmili najbolju kabinu, broj dva. Svakako ću predložiti Požarskom da pokuša s pozivom na dvoboj u novinama. Ali, još jednom ponavljam, o sastanku nikome ni riječi.

Iz uprave se Fandorin odvezao u Gnezdnikovsku.

Ovdje je ulogu nadređenog koji koordinira rad svih agentskih skupina izvršavao titularni savjetnik Zubcov.

S njim Erast Petrovič nije popio kavu, nego čaj. Porazgovarali su o pokojnom Petru Ivanoviču, naprasitom i grubom čovjeku, ali poštenom i iskreno predanom poslu. Tugovali su nad time što je drevna prijestolnica došla na beznadno loš glas kod cara posljednjim žalosnim događajima.

- Evo što ja nikako ne mogu shvatiti - oprezno će Sergej Vitaljevič.

- Cijeli istražni stroj radi punom parom, ljudi noćima ne spavaju, padaju s nogu. Pratimo Lobastova, sve nepouzdanе, sumnjive i dijelom sumnjive, pregledavamo poštu, prisluškujemo, nadziremo. Cijela je ta rutinska djelatnost, naravno, neophodna, ali nekako ne postoji jedinstvena linija. Dakako, meni čin ne dopušta miješati se u višu taktiku, za to ste kompetentni vi i Gleb Georgijevič, međutim, kad bih imao predodžbu o barem osnovnom smjeru istrage, onda bih sa svoje strane i u okviru dodijeljenih mi moći, i ja mogao donijeti nekakvu korist...

- Da, da - kimnuo je Fandorin. - Nemojte misliti, molim vas, da knez i ja skrivamo nešto od vas. Obojica se odnosimo prema vama s iskrenim poštovanjem i angažirat ćemo vas za analitički posao odmah čim

razjasnimo neke okolnosti. U znak p-povjerenja mogu vam strogo povjerljivo priopćiti da se večeras u deset sati Gleb Georgijevič i ja sastajemo na dogovorenom mjestu, gdje ćemo dogovoriti tu „liniju“ o kojoj ste govorili. Susret će biti u četiri oka, ali o rezultatima bit ćete odmah obaviješteni. Tajnost se opravdava time - državni savjetnik malo se nagne

— što je među našim djelatnicima izdajnik, i mi zasad ne znamo tko je to. Upravo bi se danas to moglo razjasniti.

- Izdajnik?! - uzviknu Zubcov. - Kod nas u Ohrani?

- Pssst. - Državni savjetnik stavi prst na usne. - Tko je on i gdje točno radi, knez i ja danas ćemo odrediti kad izmijenimo prikupljene podatke. Radi toga je i uglavljen tako tajnovit sastanak u kabini broj tri „plemićkog“ odjela, pardon, Petrosovskog kupališta.

Veselo se osmjehnuvši, Erast Petrovič otpije ohlađenog čaja.

- Usput, gdje je naš Jevstratij Pavlovič?

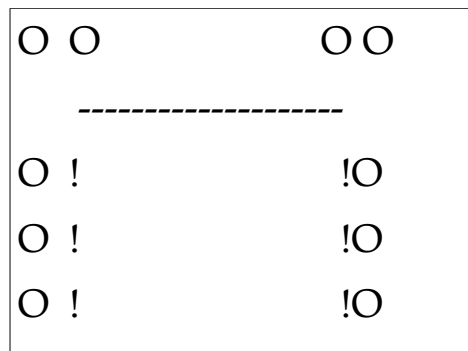
Fandorinov razgovor s Jevstratijem Pavlovičem Miljnikovom, kojega je državni savjetnik pronašao na privremenoj promatračnici uređenoj na prašnjavu tavanu blizu Lobastovljeve tvornice, bio je donekle sličan prethodnima, a donekle se od njih razlikovao, s obzirom na to da su, osim

Petra Ivanoviča, još pretresli neuspjelu noćnu operaciju, podmuklog milijunaša i pitanje potpore obiteljima poginulih agenata. No, razgovor se završio na isti način: državni savjetnik naznačio je sugovorniku točno vrijeme i mjesto svojega susreta s gospodinom zamjenikom ravnatelja. Samo je ukazao drugi broj kabine - broj četiri.

A nakon posjeta promatračnici Fandorin nije poduzimao više ništa. Odvezao se kući zviždučući ariju iz *Gejše*, što je Erast Petrovič činio krajnje rijetko, a bilo je znak neuobičajenog optimizma.

U kući u Maloj Nikitskoj između Fandorina i njegova sluge odvio se dug, iscrpan razgovor na japanskom, pri čemu je uglavnom govorio Erast Petrovič, a Masa je slušao i samo ponavljao: „*Hat, hai*“.

Tijekom razgovora državni savjetnik nacrtao je na listu papira skicu koja je izgledala ovako:

Zatim je odgovorio na nekoliko pitanja i potpuno spokojno otišao spavati, iako su bila tek dva sata popodne i nikakvi važni poslovi nisu bili obavljeni.

Spavao je dugo, do šest sati. Ustavši, s tekom je večerao, pozabavio se tjelovježbom i odjenuo lagano englesko sportsko odijelo koje ne ograničava pokrete: kratki karirani sako, svileni prsluk koji prianja uz tijelo, uske hlače s potpecima.

Time odijevanje Erasta Petroviča nije završilo. Za elastičnu vrpču držača desne čarape zataknuo je mali stilet u laganim koricama od masnog papira; u futrolu na leđima stavio je *velodog*, minijaturan pištolj izumljen za bicikliste kojima dosađuju psi lutalice; u drugu futrolu, prilagođenu za nošenje pod miškom, skrio je svoje glavno oružje - *her-stal-ballard* sa sedam metaka, najnoviji izum majstora iz Liegea.

Sluga je još pokušao namjestiti na Fandorinov pojas čelični lanac zlokobna izgleda s dvjema teškim kuglicama, ali to je nekonvencionalno oruđe državni savjetnik odlučno odbio, s obzirom na to da su kuglice pri hodu udarale jedna o drugu, pa je to privlačilo pozornost.

- **Sam** ništa ne poduzimaj - ne po prvi put reče Erast Petrovič svojem vjernom pomoćniku, odijevajući u predsoblju bundu sa suknenim vanjskim dijelom. - Samo zapamti u kojoj. Pokucat ćeš na broj šest dogovorenim znakom, pa ću te pustiti. *Wakatta*}

- *Wakattemas* - srčano odgovori Masa. - *De mo...*

Nije dovršio zato što je na vratima zazvonilo: jedan, dva, tri puta.

- To je vaša nova suložnica - uzdahne sobar. - Samo ona zvoni tako nestrpljivo.

- Stigao si ili odlaziš? - zapita Esfir vidjevši da je Erast Petrovič u bundi, a cilindar drži u ruci. - Zagrli ga, pritisne obraz na njegove usne.

- Odlaziš. Nos ti je topao. Da si stigao nos bi ti bio hladan. I mirišeš na mošus iz nekog razloga. Kad ćeš se vratiti? Čekat ću te, užasno mi je dosadno.

- Esfir, molio sam te da telefoniraš - oneraspoložio se Fandorin.

- Z-zaista odlazim, a kad ću se vratiti, zasad ne znam. I Masa će uskoro otići.

- Ne podnosim telefon - odreže crnooka ljepotica. - Nekako je mrtav. A kamo si to krenuo?

- Na jedan važan p-posao - uvijeno odgovori Erast Petrovič i iznenada, popustivši nagonu, brzo doda. - Sastajem se s knezom Požarskim u Petrosovskom kupalištu. Na „plemićkom" odjelu... kabina broj pet.

Lice državnoga savjetnika odmah pocrveni, duge trepavice zadrhte od krivnje.

- To jest, ne broj p-pet, nego šest. Krivo sam rekao...

- Gospode, kakva je razlika u kojoj se kabini nalaziš s tom huljom! Al' si našao društvo! U kupalištu, pa to je naprosto divno! - Esfir prasne u pakostan smijeh. - Muška zabava, naslušala sam se toga. Pretpostavljam da ćete i djevojčure pozvati. Zbogom, vaše visokorođe, više me nećete vidjeti!

I prije nego što je Fandorin stigao otvoriti usta, vrata zaglušujuće tresnuše. Na ulazu zalupaju pete, zaškripi snijeg pod trčećim koracima.

- To nije žena, nego erupcija Fudžija pete godine ere Vječnog Blaga

- oduševio se Masa. — Znači, gospodine, kažete da ne trebam nositi oružje? Čak ni sasvim mali nožić koji se tako zgodno sakrije u bedrenom povezu?

* * *

Svejedno ne bi imao gdje skriti nož jer u dvorani s bazenom nitko nije nosio bedreni povez. Muškarci su bili posve goli i, za Masin ukus, vrlo ružni - dlakavi kao majmuni, s predugim rukama i nogama. Osobito neugodno bilo je gledati jednog s gustim crvenim krznom na trbuhu i prsima.

Masa je ne samo jednom i ne samo dva puta s ponosom promotrio svoje glatko, na bokovima lijepo zaokruženo tijelo. Ako je u pravu engleski učeni mudrac Karurizu Daruin, i ljudi zaista jesu potekli od majmuna,

onda su Japanci na tom putu otišli mnogo dalje od crvenokosih.

U kupalištu se Masi nimalo nije svidjelo. Voda nije bila dovoljno vruća, neugodni kameni zidovi previše su blještali, a i čekanje se nešto previše odužilo.

Osim sobara, u bazenu se brčkalo još devetero ljudi. Teško je reći koliko je od njih bilo razbojnika. Sto se tiče jednog namrgođenog, crnokosog, s velikim nosom kao u kappe²² i mršavim, mišićavim torzom, nije bilo nikakve sumnje: na boku i na prsima nosatog crvenjele su se svježe brazgotine, a lijevo je uho bilo posječeno. Masa iskusnim pogledom odmah ustanovi - trag zarezotina oštrim sječivom. Cisti jakuza, samo bez lijepih šarenih tetovaža. Masa je nastojao držati se blizu sumnjivoga čovjeka. Ali, neki od kupača izgledali su posve miroljubivo. Naprimjer, slabašni mladić bijele kože koji je sjedio u blizini na rubu. Rastreseno se poigravao lancem pričvršćenim za brončani rukohvat koji je okruživao cijeli bazen. Rukohvat je bio namijenjen držanju, a radi čega su na njega stavili željezni obruč s lancem Masa nije mogao pojmiti, ali nije time razbijao glavu jer je imao važnijega posla.

Na galeriju smještenu iza stupova izlazilo je šest vrata, kako je i trebalo prema skici. Gospodin je morao biti iza krajnjih desnih vrata. Onamo razbojnici neće uletjeti. Provalit će kroz jedna od prvih četiriju vrata. Treba samo zapamtiti u koju pa pojuriti do gospodina. Jednostavnije ne može biti.

Ali, kako će razbojnici bez oružja? Crvenokosi ne znaju ubijati golim rukama, njima obavezno treba čelik. Odakle im u kupalištu pištolj ili nož?

- Vrijeme je - reče najednom čovjek s ožiljcima.

Povici i pljeskanje vode odmah prestanu. Četiri ruke straga čvrsto zgrabe Masu za njegove divne bokove, gurnu ga prema rubu, i prije nego što se sobar pribrao, ljepuškastí momak izvadi lanac iz vode. Na kraju lanca pokazao se još jedan željezni prsten, koji je odmah škljocnuo na Mašinu zapešću.

- Mirno, gospodine — reče momak. — Budite tihi i neće vam se dogoditi ništa loše.

- Ej, oprostite, gospodo, kakve su ovo šale! - začu se srditi povik.

Masa se okrenu i vidje da su na isti način za rukohvat zakvačena još trojica muškaraca, očito slučajni posjetitelji. Svi ostali kupači, šestorica

mladića, uključujući nosatog predvodnika, brzo izađu iz bazena.

Istoga časa kroz vrata koja vode u svlačionicu istrče još dvojica, potpuno odjevena, a svakom u rukama čitava hrpa odjeće.

Goli se razbojnici stanu brzo odijevati, ne obraćajući pozornost na srdite povike okovanih.

Masa trgne lanac, ali čvrsto se držao. Bili su to pravi ručni okovi koje stavljaju uhapšenim zločincima, kako se prije toga nije sjetio. Razbojnici su stigli ranije, pričvrstili okove jednim krajem za rukohvat, drugi spustili u vodu i stali čekati dogovoreno vrijeme. Podmuklo, nečasno lukavstvo lišilo je Masu mogućnosti da izvrši svoju dužnost. Sad će banditi provaliti kroz jedna od vrata, vidjeti da ondje nema nikoga te stati provjeravati ostala, a nema nikakve mogućnosti da upozori gospodina.

Vikati nema smisla. Kao prvo, u blistavoj dvorani svaki će se krik rasuti u beskorisnoj jeci, slit će se s pljuskanjem vode i glasovima kupača. Naravno, Masa je umio vikati vrlo, vrlo glasno, i možda bi gospodin kroz zatvorena vrata čuo njegov glas, ali gospodin neće početi bježati, već naprotiv, pojurit će u pomoć. To se ni u kojem slučaju nije smjelo dopustiti.

Zaključak?

Pričekati dok razbojnici razvale jedna vrata i tad urlati iz sveg glasa.

U međuvremenu banditi su se odjenuli, i u rukama im se odjednom pojave revolveri. Osmero ljudi s revolverima, to je previše, pomisli Masa. Da nemaju revolvere, nego noževe, ne bi bilo važno. Dvojica bi ih mogla svladati. A ovako je vrlo loše: gospodin je sam, njih je osmero, i još revolveri.

Glavni jakuza zape okidač i reče:

- Požarski je okretan. Ne oklijevajte, odmah pucajte. Jemelja, Čavao, vrata.

Dvojica najvećih razbojnika pojure uz mramorne stube, ostali su se držali malo iza njih.

Daju prvoj dvojici mjesta za zalet kako bi izbili vrata, dosjeti se Masa. Kuda li će skrenuti, lijevo, prema prvim trima kabinama, ili desno?

Skrenuli su desno. Znači, broj četiri.

Ali, banditi predviđeni za ulogu ovna prođu ni ne pogledavši vrata kabine broj četiri. Nisu se zaustavili ni ispred pete.

Masi, iako je stajao do prsa u toploj vodi, od užasa postane sasvim hladno.

- *Danna-a-a-a \ Ki-o tsuke-e-e \ \ *

Erast Petrovič stigao je na glavni ulaz u Petrosovsko kupalište točno u deset.

- Već vas čekaju u šestoj – uz naklon izvijesti ga sluga. - U ostalih šest još nitko nije stigao.

- Stići će - odvrati državni savjetnik. – K-kasnije.

Prošao je kroz široki hodnik, popeo se na polukat, ponovo hodnik, skretanje. Desno je bio ulaz u damsku polovicu, slijeva su počinjale odijeljene kabine, iza njih sporedno stubište. Prije nego stoje ušao u kabinu, Fandorin je još jednom promotrio lokaciju i ostao zadovoljan. Vrlo je pogodno ako će se morati brzo povući: jedan pokriva paljbom, drugi trči do ugla. Zatim obrnuto. Udaljenost je kratka, rizik da se dobije metak minimalan. A i teško da će doći do pucnjave.

- Ima li u ovo vrijeme mnogo posjetiteljica u d-damskom dijelu? - ipak upita za svaki slučaj pratitelja.

Ovaj se osmjehne na vrlo uljudan način, pomalo nestašno:

- Zasad ih je mnogo, ali nove neće d-dolaziti. Malo je kasno za slabiji spol.

- Ovdje je i ulaz i izlaz za njih? - uznemiri se Fandorin.

- Nikako. Izlaz je s druge strane. Namjerno je tako ustrojeno. Žene, presvijetli gospodine, baš ne vole kad ih nakon kupke gledaju s ručnikom na kosi. Radije šmugnu u saonice i zbogom, nego da idu kroz glavni ulaz.

Erast Petrovič dade čovjeku novčić i uđe u kabinu.

• Kao što mladi mangup čeka susret, tako sam ja cijeli dan čas čekao, kad, ne znam što, u podrum moj tajni!²³ - radosno ga pozdravi goli Požarski, sjedeći u naslonjaču s cigarom u zubima. Pred knezom je na stoliću stajala boca *cachet hlanca*, pehari, zdjela s voćem, otvorene

novine.

- Pjenušac? - podigne malko obrve Fandorin. - Ima li p-povoda za veselje?
- Ja imam - zagonetno odgovori Gleb Georgijevič. - Ali, po redu, nećemo se žuriti. Razodjenite se, smočite se (pokaže na mali bazen u podu), a poslije ćemo popričati. Kako je kod vas, ima li ulova?

Erast Petrovič pogleda zatvorena vrata koja vode u veliku dvoranu i uvijeno reče:

- Bit će u-uskoro.

Požarski ga radozvalo pogleda i omota bocu salvetom.

- No, što stojite kao kupac kod trgovca robovima. Razodjenite se.

—

²³ **Jožarski netočno citira stihove iz Puškinova *Škrtog viteza*, nap. prev.**

Erast Petrovič nije se kanio razodijevati, s obzirom na to da je plan predviđao vjerojatnost naglog povlačenja, no šetati se u odjeći pred potpuno golim čovjekom bilo je glupo i nedolično. Možda smicalica uopće ne upali? Da stoji u sakou? Srećom, prikladno i jednostavno sportsko odijelo moglo se obući u tren oka; na kraju krajeva, donje rublje, prsluk, manžete i ovratnik mogli su se i izostaviti.

- Što je, sramite se? - nasmije se knez. - Kako vam je to slično. Državni savjetnik skine odjeću i položi je na divan, tobože slučajno stavivši na vrh oba revolvera i stilet. Požarski zazviždi:

- Ozbiljan arsenal. Poštujem oprez. I sam sam takav. Hoćete li mi pokazati kasnije svoje igračke? Ja ću vama pokazati svoje. Ali, prvo posao. Uronite, uronite. Jedno drugomu ne smeta.

Erast Petrovič baci još jedan pogled prema vratima i skoči u bazen, ali nije se brčkao u toploj vodi, odmah je izašao.

- Pravi ste Antinoj. - Knez je procjenjivački promatrao Fandorinovu konstituciju. - Čudan nam je ambijent za operativni dogovor. Na posao?

- Na posao.

Državni savjetnik sjedne u naslonjač i također zapali, ali nožne je mišiće držao napetima, spreman skočiti čim Masa pokuca na vrata.

- Što je s Dianom? - uz ne posve jasno veselje nasmiješi se Požarski.

– Je li priznala grijehu?

Intonacija pitanja učinila se Fandorinu čudnom, pa nije odmah odgovorio.

- D-dajte da vam priopćim svoje zaključke malo kasnije. Imam ozbiljne razloge nadati se da će se g-glavni krivac razotkriti već danas.

Ali, te riječi nisu na sugovornika ostavile očekivan dojam.

- A ja znam kako pronaći naš neuhvatljivi BG - parirao je knez. - I vrlo ću ga brzo ščepati.

Erast Petrovič osjeti da blijedi. Ako je Požarski govorio istinu, znači da je uspio pronaći još djelotvorniji i kraći put do rješenja složenog zadatka. Suzbivši povrijeđeno samoljublje Fandorin reče:

- Č-čestitam, to je velik uspjeh. Ali, kako...

Nije stigao dovršiti jer se u tom času iza vrata začu krik. Bilo je nemoguće razabrati riječi, ali vikao je bez ikakve sumnje Masa. To je moglo značiti samo jedno: plan je propao, i to na neki izuzetno neugodan način.

Erast Petrovič skoči na noge kako bi se bacio prema odjeći, međutim tad se začu zaglušujući tresak, i vrata koja vode u dvoranu s bazenom slete od moćnog udarca sa šarki.

U kabinu sa zaletom upadnu dva muškarca, a za njima još cijela horda Fandorin nije morao mjeriti vrijeme da shvati: ni do odjeće ni do oružja neće stići. Ostalo je samo nadati se da će imati dovoljno vremena izjuriti u hodnik.

Požarski zgrabi ispod novina mali dvocijevni pištolj i dvaput opali. Prvi od napadača pljesne rukama, protrči zbog inercije još nekoliko koraka i sruši se licem u bazen, a knez odbaci ispražnjeno oružje i zapanjujućom brzinom pojuri za Fandorinom.

Kroz vrata su proletjeli istodobno, sudarivši se golim ramenima. Na glavu Erastu Petroviču prosu se trunje - u dovratak je udario metak - i sljedećeg trenutka oba su rukovoditelja istrage ispala na hodnik.

Požarski je ne osvrćući se pohitao nadesno. Nije imalo smisla trčati u tom smjeru: osnovni raspored s naizmjeničnim pretrčavanjem bio je nemoguć zbog nedostatka oružja. Državni savjetnik jurnu nalijevo, prema sporednom stubištu, iako nije imao nikakvu predodžbu o tome kamo ono vodi.

Kada se rukom uhvatio za stubišnu ogradu, sa zida prsne kamena prašina. Fandorin se kratko osvrnu, vidje da su za njim potrčala trojica, i pojuri gore - stigao je primijetiti da je dolje rešetka.

Golemim koracima preko triju stuba prošao je odmorište - vrata s lokotom. Još dva odmorišta - opet lokot.

Dolje su tutnjali žurni koraci.

Ostalo je još samo jedno, gornje odmorište, na kojem su se nejasno crnjela još jedna vrata.

Zaključana! Željezna šipka, lokot.

Erast Petrovič zgrabi rukama hladni metal i, sukladno nauku o duhovnoj moći, zamisli da se radi o papiru. Trgne beskorisnu šipku prema sebi, i lokot najednom odleti u stranu, zazveketavši niz kamene stube.

Nije bilo vremena za slavlje. Fandorin utrči u neku mračnu prostoriju s niskim kosim stropom. Kroz male prozorčice nazirao se nagnuti krov koji je mutno svjetlucao na mjesecini.

Još jedna vrata, ali bez lokota i trošna. Bio je dovoljan jedan udarac nogom.

Službenik za posebne zadatke izjuri na krov i u prvi čas izgubi dah od ledena vjetra. Ali, hladnoća nije bila najgora. Letimičan pogled uokolo bio je dovoljan da shvati: odavde nije bilo baš nikakva izlaza.

Fandorin pojuri na jedan kraj, ugleda daleko dolje osvijetljenu ulicu, ljude, saonice.

Potrči na suprotnu stranu. Dolje je snijegom prekriveno dvorište.

Za daljnje proučavanje nije bilo vremena. Od tavanskog izlaza odijele se tri sjene i polako krenu prema, na propast, osuđenom čovjeku koji se skamenio iznad ponora.

- Brzo trčite, gospodine državni savjetniče - još izdaleka reče jedan čije se lice nije moglo razabrati. - Vidjet ćemo znate li i letjeti.

Erast Petrovič okrene leđa sjenama, jer ih je bilo mučno i besmisleno gledati. Pogleda dolje.

Letjeti?

Ugleda pod sobom goli zid bez prozora, snijeg. Da barem ima stablo. Mogao bi skočiti, pokušati se uhvatiti za grane. Letjeti?

Majstorijom najvišeg stupnja u klanu Šuljajućih, koji su Fandorina naučili vještini upravljanja duhom i tijelom, smatrao se trik pod nazivom „jastrebov let“. Erast Petrovič više je puta proučavao crteže u starim rukopisima gdje je tehnika tog nevjerojatnog trika bila prikazana iscrpno, sa svim pojedinostima. U drevna vremena, kada su carstva Zemlje Izlazećeg Sunca vodila među sobom vjekovni rat, Šuljajući su se smatrali nenadmašivim izvidnicima. Nije im bio nikakav problem, uspentravši se uz okomite zidove, uvući se u opkoljenu utvrdu i doznati sve tajne obrane. Međutim, bilo je kudikamo teže vratiti se s dobivenim podacima natrag. Izvidnici nisu uvijek imali vremena spustiti ljestve od užeta ili barem svileni konop. Radi toga smišljen je „jastrebov let“.

Nauk je glasio: „Skači bez odraza, ravno, kako bi razmak između tebe i zida bio dvije stope, ne više i ne manje. Tijelo drži idealno ravno. Broj do pet, zatim brzo udaraj petama po zidu, prevrni se u zraku i prizemlji ne zaboravivši pomoliti se Amidi Buddhi.“

No, trenutak nije bio prikladan za skepsu. Straga su se približavali polagani koraci, gospoda nihilisti nisu se trebali žuriti. Koliko ima *sjakua* - pokušaja pogoditi državni savjetnik. Ne više od pedeset. Za srednjovjekovnog izvidnika prava sitnica.

Dobro zapamtivši da skakati treba bez odraza, ispružio se i zakora-knuo u prazninu.

Osjećaj leta učinio se Erastu Petroviču odvratnim. Želudac je pokušao iskočiti kroz grlo, a pluća su zamrla, nesposobna ni udahnuti ni izdahnuti, ali sve to bilo je nebitno. Glavno je brojati.

Na „pet“ Fandorin svom snagom udari otraga nogama, osjeti vreo dodir tvrde površine i načini laku figuru „napadajuće zmije“, u europskom cirkusu nazvanu dvostrukim saltom.

„*Namu Amida Butsu*“ - stigao je u sebi izgovoriti Fandorin prije nego što je prestao išta vidjeti i čuti.

Zatim su se osjeti probudili, ali ne svi: bilo je vrlo hladno, nije mogao disati i svejedno se nije ništa vidjelo. Erast Petrovič u prvi se mah uplašio da je zbog molitve dospio u budistički Ledeni pakao gdje je uvijek hladno i mračno. Ali, u Ledenom paklu teško da su govorili ruski, a prigušeni glasovi koji su dopirali odnekud s nebesa govorili su upravo tim jezikom.

- Schwarz, gdje je? Kao da je u zemlju propao.
- Eno ga! - poviče drugi glas, sasvim mlad i zvonak. - Leži u nanosu! Samo je daleko odletio.

Tek sada padom zaglušeni Fandorin shvati da nije ni umro ni oslijepio, već da zaista leži duboko u snježnom nanosu licem prema dolje. Oči, usta pa čak i nos ispunjeni su mu snijegom, zbog čega je mračno i ne može disati.

- Idemo - odlučiše gore. - Ako nije crknuo, onda je sve kosti polomio.

I u nebeskim visinama postade tiho.

Ako je nešto i slomio, nije sve, to je državni savjetnik shvatio kada se uspio podići prvo na sve četiri, a zatim i cijelom visinom. Ili ga je spasio nauk Suljajućih, ili Amida Buddha, a najvjerojatnije nanos koji je bio na prikladnom mjestu.

Posrćući prošao je dvorište, kroz vežu je izbio u Zvonarnu ulicu, ravno u ruke pozornika.

- Gospode, pa svi su skroz poludjeli! - začudi se ovaj ugledavši gologa čovjeka prekrivenog snijegom. - Pucaju k'o ludi, goli se valjaju po snijegu! E, lijepi moj gospodine, noćit ćeš u stanici.

Erast Petrovič još malo zatetura, držeći se za rubove krutog, injem prekrivenog pozornikova kaputa, i stane polako padati.

Glava dvanaesta

Ž i r a f e

S preseljenjem u novi stan pojavile su se teškoće - policijski špijuni pročešljavali su Moskvu tako gusto daje postalo preopasno obraćati se za pomoć simpatizerima. Hajde pogodi koga od njih prate.

Odlučili su ostati na Voroncovljevu polju, tim više što se pojavio još jedan povod za to. Ako je TG tako dobro upućen u planove žandarmerije, zašto mu otežavati vezu s grupom? Tko god bio taj tajanstveni korespondent i za kojim god ciljem išao, jasno je daje riječ o savezniku, i to uistinu neprocjenjivu savezniku.

Večernja operacija u Petrosovskom kupalištu prošla je vrlo loše. Kao prvo, izgubili su Čavla, na mjestu ubijenog metkom zamjenika

ravnatelja Odjela policije. Taj natprirodno okretan gospodin ponovo je pobjegao iako je Grin osobno predvodio potjeru. I s državnim savjetnikom Fandorinom ispalo je aljkavo. Jemelja, Schwarz i Nobel morali su se spustiti u dvorište i dokrajčiti ga. Duboki snijeg mogao je ublažiti pad. Lako je moguće da se službenik za posebne zadatke izvukao sa sitnicama poput slomljenih nogu i izbijenih bubrega.

Još jučer navečer, dok se Bojna grupa, popunjena Moskovljanima provjerenim na djelu, pripremala za akciju u Petrosovskom kupalištu, Igla je donijela kemikalije od Aronzona i detonatore. Zato se danas Grin bavio popunjavanjem arsenala, napravio je u radnoj sobi laboratorij. Plamenik za zagrijavanje parafina načinio je od petrolejke, za mljevenje pikrinske kiseline prilagodio je mlinac za kavu, retortu je glumila bočica maslinova ulja, a od samovara je nastao zadovoljavajući destilator. Zimovka je pripremao tijela bombi i punio ih vijcima.

Ostali su se odmarali. Jemelja je i dalje čitao svojega Monte Crista i samo bi rijetko zavirio u radnu sobu kako bi podijelio emocije izazvane štivom. Od novaka Marata, Dabra, Schwarza i Nobela ionako nije bilo koristi. Oni su se smjestili u kuhinji i kartali. Igrali su samo u čvrge, ali strastveno, uz galamu, smijeh i povike. Nije to bilo ništa važno. Dečki su mladi, veseli, neka se zabave.

Posao izrade eksplozivne smjese bio je pipav, dugotrajan i zahtijevao je potpunu koncentraciju. Jedan krivi pokret, i stan će odletjeti u zrak skupa s tavanom i krovom.

Oko dva sata poslijepodne, kada je proces bio napola gotov, začulo se telefonsko zvono.

Grin uzme slušalicu i pričeka.

Igla.

- Razbolio se docent - zabrinuto je kazala. - Vrlo čudno. Kad sam se vratila od vas za svaki sam slučaj pogledala njegove prozore kroz dalekozor, možda njegova kemičarska požrtvovnost nije ostala neprimijećenom. Gledam, zastori su navučeni. Halo - najednom se zaplela, uznemirena šutnjom. - To ste vi, gospodine Sieverse?
- Da - odgovori on mirno, sjetivši se da navučeni zastori znače „pad“. - Ujutro? Zašto niste javili?
- Čemu? Ako je uhvaćen, ionako mu se ne može pomoći. Samo bismo još gore napravili.

• Zašto onda sad?

- Prije pet minuta jedan je zastor odmaknut! - uzvikne Iгла. - Odmah sam telefonirala u Ostoženku, tražila profesora Brandta, kako je dogovoreno. Aronzon je rekao: „Pogriješili ste, ovo je drugi broj.“ I još jednom je ponovio, kao da je tražio da se požurim. Glas mu je bio žalostan, drhtav.

Dogovorena rečenica značila je da Iгла mora doći sama, Grin je to zapamtio. Sto se moglo dogoditi Aronzonu?

• Sam ću otići - reče on. - Provjerit ću.

• Ne, vi ne smijete. Prevelik je rizik. A, najvažnije, radi čega? Što njemu može prijetiti? A vas treba čuvati. Krećem na Ostoženku, zatim dolazim k vama.

• U redu.

Vratio se u improvizirani laboratorij, ali nije se mogao usredotočiti na posao, smetala mu je sve veća zabrinutost.

Čudna priča: prvo signal pada, zatim najednom hitan poziv. Nije trebalo slati Iglu. Greška.

• Izaći ću - reče Zimovki ustajući. - Imam posla. Jemelja je šef. Smjesu ne dirajte.

• Mogu li s tobom? - podigne se Zimovka. - Jemelja čita, ovi se kartaju, a što ću ja? Pripremio sam sve limenke. Dosadno mi je.

Grin promisli i odluči: neka ide. Dogodi li se što, barem će upozoriti drugove.

- Ako želiš, idemo.

* * *

Gleda li se s ulice, sve je bilo čisto.

Najprije su se provezli pored kuće saonicama, promatrajući prozore. Ništa sumnjivo. Jedan je zastor odmaknut.

198

Zatim su se razdvojili i prošli Ostoženkom pješice. Ni pazikuća koji se dosađuju, ni prodavača medovine prodornih pogleda, ni dokonih

prolaznika.

Kuća sigurno nije bila pod prismotrom.

Malo se umirivši, Grin je poslao Zimovku u brijačnicu smještenu točno nasuprot Aronzonove veže da obrije malje na obrazima. Naredio mu je da sjedne pokraj izloga i promatra signalni prozor. Ako se drugi zastor razmakne, popet će se gore. Ako se nakon deset minuta ništa ne dogodi sa zastorima, znači da je u stanu zasjeda. Onda odmah moraju otići.

Ispred vrata s bakrenom pločicom

PRIVATNI DOCENT SEMJON LJVOVIČ ARONZON

zaustavio se i osluhnuo.

Dugo je stajao jer su iz stana dopirali čudni zvukovi: tih cvilež, kao da su zatvorili psa. Jedan vrlo kratak i prodoran uzvik, čiji je smisao bio nerazumljiv: kao da se netko spremio zaurlati iz sveg glasa, ali se zagrcnuo.

Iz čista se mira nitko ne guši krikovima, a psa Aronzon nije imao, zato Grin izvadi revolver i pozvoni. Procjenjivački se osvrnuo: debeli noseći zidovi. Dakako, čulo bi se da zapuca na stubištu, a unutra teško.

Brzi koraci hodnikom. Dva muškarca.

Zazveckala lanac, vrata se odškrinu, i Grin sa zamahom udari drškom točno između dva oka koja su vlažno sjala.

Gurne vrata svom snagom, preskoči palog (zamijeti samo da ima bijelu košulju zasukanih rukava), ugleda još jednog koji od iznenađenja uzmakne. Zgrabi ga za grlo da ne bi viknuo i snažno mu udari glavom o zid. Pridržavši malaksalo tijelo, pusti ga da polako spuzne na pod.

Poznato lice, negdje je već vidio te zafrkane brkove, taj vuneni sako.

- Što je to tamo? - začu se glas iz stana. - Jeste ga uhvatili? Vodite ga ovamo!
- Na zapovijed! — drekne Grin i potrči hodnikom prema glasu, ravno pa desno, u primaću sobu.

Trećeg, svijetlokosog s rumenim licem, odmah prepozna, a ujedno se sjeti i prve dvojice. Konjički kapetan Von Seidlitz, zapovjednik osiguranja generala Hrapova, i dvojica njegovih ljudi. Vidio ih je u Klinu, u vagonu.

U sobi je bilo mnogo toga što je trebalo promotriti, ali sada za to nije bilo

vremena, jer se, ugledavši nepoznata čovjeka s revolverom u ruci, žandar (ne u odori, kao prošli put, već u trodijelnom odijelu boje pijeska) iskesi i zavuče ruku pod sako. Grin opali jedanput ciljajući u glavu da bude siguran, ali pogodi krivo. Von Seidlitz se uhvati za metkom razde-rano grlo, zakrklja i sjedne na pod. Bjeličaste oči s mržnjom su gledale Grina. Prepoznao ga je.

Grin nije htio još jednom pucati. Čemu nepotrebno riskirati? Zakorakne prema ranjeniku i razbije mu sljepoočnicu udarcem revolver-skog drška.

Tek si je sada dopustio pogledati Aronzona i Iglu. Ona je bila svezana za naslonjač. Haljina joj je na grudima poderana, tako da se vidi bijela koža i zatamnjena udubina. U ustima joj krpa, usne rasječene, ispod oka sve veća modrica. Docent je bio, čini se, jako loše. Sjedio je ispred stola položivši glavu na ruke, ravnomojerno se ljuljao i neprekidno tiho cvilio.

- Odmah ću - reče Grin i potrči natrag u hodnik. Ošamućeni agenti mogu svaki čas doći sebi.

Prvo dokrajči onoga koji je nepomično ležao na leđima. Zatim se okrene prema drugom, koji je tupo treptao naslonivši se na zid. Zamah, lom kosti. Gotovo.

Opet trkom natrag. Odmakne zastor kako bi dao signal Zimovki i kako bi u primaćoj sobi postalo svjetlije.

Aronzona nije dirao, bilo je očito da od njega neće biti koristi.

Odveže Iglu, izvadi joj krpu iz usta. Rupčićem joj oprezno otre usne koje su krvarile.

- Oprostite mi — prvo je što je rekla. - Oprostite mi. Zamalo sam vas upropastila. Uvijek sam mislila da se nikad neću predati živa, a kad su me zgrabili za laktove, kao da sam se sva skamenila. I imala sam priliku kad su me posjeli u naslonjač. Mogla sam izvući iglu i zabiti je u grlo. Tisuću sam puta zamišljala kako će to izgledati. Nije uspjelo...

I najednom zajeca, i suza potekne ravno po sve modrijoj jagodici.

- Nije važno — umiri je Grin. - Da ste i mogli, ja bih svejedno došao. Koja je razlika?

Objašnjenje ne utješi Iglu, već naprotiv, bude joj još gore. Suze su već tekle iz oba oka.

• Zaista biste došli? — postavi pitanje bez smisla. Grin niti ne odgovori.

• Sto je bilo? - upita. - Sto je s Aronzonom? Igla se pokušava smiriti.

- Ovo je zapovjednik Hrapovljeva osiguranja. Nisam odmah shvatila, mislila sam da je iz Ochrane. Ali, oni se ne ponašaju tako, ovaj je neki luđak. Još su od prošle večeri ovdje. Razgovarali su međusobno, slušala sam. Ovaj svijetlokosi htio vas je sam pronaći. Svugdje je Moskvu obišao. - Glas joj postade sigurniji, oči su joj još bile mokre, ali suze više nisu tekle. - Aronzonov stan bio je svih tih dana pod tajnom paskom Ochrane. Očito, nakon Rahmeta. A ovaj je - ona ponovo kimne prema mrtvom konjičkom kapetanu - potkupio agenta koji je vodio nadzor.

- Von Seidlitz - pojašni Grin. - Preziva se Von Seidlitz.

• Agent? - začudi se Igla. - Kako znate?

• Ne, ovaj tu - pokaže on glavom, ozlojeđen stoje izgubio vrijeme na nepotrebnu pojedinost. - Dalje.

• Jučer je agent javio Von Seidlitzu da sam ja bila kod Aronzona i otišla s nekakvim zavežljajem. Agent me pokušao slijediti, ali nije uspio. Nisam vidjela pratnju, ali za svaki sam slučaj na Prečistenki skrenula u jednu vežu. Navika.

Grin kimne jer i sam je imao takve navike.

- A kad je agent to rekao Von Seidlitzu, ovaj je s dvojicom svojih ljudi upao k Aronzonu. Mučio ga je cijelu noć. Aronzon je izdržao do jutra, a onda se slomio. Ne znam što su mu radili, ali sami vidite... Sve vrijeme tako sjedi. Njiše se i cvili...

Iz hodnika utrči Zimovka. Bijel, oči mu raširene.

• Vrata su otvorena! - vikne. - Vide se ubijeni! A zatim vidje kako je u primaćoj i zašutje.

• Vrata zatvori - reče Grin. - One prebaci ovamo. I opet se okrenu prema Igli.

• Sto su htjeli?

- Od mene? Da kažem gdje ste vi. Seidlitz je samo ispitivao i psovao, a tukao je ovaj sa zasukanim rukavima. (Zimovka je mrtvački blijed upravo vukao po parketu agenta u košulji.) Von Seidlitz pita, ja šutim. Onda ovaj udara i zatvara mi usta da ne vičem. - Ona dotakne jagodicu i namršti se.

- Ne dirajte - reče Grin. - Ja ću. Ali, prvo on. Priđe neuračunljivom

docentu i dodirne mu rame.

S očajničkim krikom Aronzon se uspravi i stisne uz naslon za ruke. Otečeno, ni na što nalik lice gledalo je Grina jedinim strašno izbečenim okom. Na mjestu drugoga zjapila je tamnocrvena rupa.

- A-a-a - zajeca Semjon Ljvovič. - To ste vi došli. Onda me morate ubiti. Zato što sam izdajnik. I zato što ionako više ne mogu živjeti.

Teško ga je bilo razumjeti jer su mu umjesto zuba u ustima stršale sitne, oštre krhotine.

- Prvo su me samo tukli. Zatim su me vješali za noge. Zatim su me potapali. Sve je to bilo u kupaonici, tamo...

Drhtavi palac pokaže prema hodniku.

Grin vidje da je Aronzonu košulja prepuna tragova sasušene krvi. Mrlje su bile i na prstima, čak i na hlačama.

- To su potpuni luđaci. Nisu shvaćali što rade. Sve bih izdržao, i zatvor, i robiju, časna riječ. - Docent zgrabi Grina za ruku. - Ali, ne mogu bez očiju! Uvijek sam se, još od djetinjstva, bojao da ne oslijepim! Ne možete ni zamisliti... - Sav zadrhti i ponovo se zanjiše cvileći.

Morao mu je snažno protresti ramena.

Tada privatni docent, prenuvši se, opet zašušljeta:

- Albino je rekao, već je bilo jutro, a ja sam mislio da noć nikad neće završiti... Rekao je: „Gdje je Igla? Pitam posljednja dva puta. Nakon prvog spalit ću kiselinom lijevo oko, nakon drugog desno. Kao što su vaši učinili Sveruboviču." Šutio sam. Onda... - Iz Aronzonovih grudi ote se prigušeno ridanje. -1 kad je pitao drugi put, sve sam ispričao. Više nisam mogao! Kad je telefonirala, mogao sam je upozoriti, ali već mi je bilo svejedno...

Grčevito je zgrabio Grina i drugom rukom, preklinjao je mahnitim šaptom:

- Dajte, ustrijelite me. Znam da vam to nije teško. Za mene je ionako sve gotovo. Slomljen, s jednim okom, i još nakon ovoga (on tržne bradom prema truplima), ja sam propao čovjek. Neće mi oprostiti ni njihovi ni vaši.

Grin se oslobodi. Strogo reče:

• Ako se želite ustrijeliti, ustrijelite se. Evo, uzmite Von Seidlitzov

revolver. Samo, glupo je. I nema vam se što oprostiti. Svatko ima svoje granice. A našoj stvari može se donijeti korist i s jednim okom. Čak i bez oba oka.

- Ni ja vjerojatno ne bih izdržala - reče Iгла. - Samo me još nisu ozbiljno mučili.
- Vi biste izdržali. - Grin se okrene od oboje i daje Zimovki uputu. - Vodi ga u bolnicu. Kemičar. Eksplozija u kućnom laboratoriju. I odmah otiđi.
- A što s ovim?
- Sam ću.

Kada je ostao nasamo s Iglom, latio se njezina lica. Donio je iz kupaonice (ondje je bilo gadno, posvuda krv i lokve bljuvotine) bočicu alkohola i vatu.

Isprao je ogrebotine, namazao modricu.

Iгла je sjedila zabačene glave. Oči su joj bile zatvorene. Kada joj je Grin lagano prstima razdvojio usne, poslušno je otvorila usta. Oprezno je opipao zube, vrlo bijele i pravilne. Desni prednji bio je klimav, ali ne jako. Zarast će.

Ionako raskidanu haljinu morao je još raskopčati. Ispod ključne kosti ugledao je modru mrlju. Lagano je pritisnuo kost prekrivenu finom, nježnom kožom. Cijela je.

Iгла najednom otvori oči. Pogled odozgo bio je smeten pa čak i uplašen. Grina je iz nekog razloga stegnulo u grlu i zaboravio je maknuti prste s njezinih otkrivenih grudi.

- Imate ogrebotine - tiho reče Iгла.

Spontano je pokrio ogrebani obraz, podsjetnik na glupi neuspjeh u kupalištu.

- A ja sam sva pretučena. Nije me ugodno gledati, zar ne? Ionako sam neprivlačna. Zašto me tako gledate?

Grin trepne, svjestan krivnje, ali ne odvrti pogled. Sada mu se uopće nije činila neprivlačnom iako je modrica na jagodici bila sve uočljivija. Čudno je što mu se ranije to lice činilo neživim, osušenim. Bilo je puno života i osjećaja, i pogriješio je što se tiče boje: ona kod Igle nije bila hladno siva, već topla, s nijansom tirkizne. Tirkiznima su se pokazale i

oči koje su, čini se, imale zastrašujuće svojstvo da iz Grinove duše na površinu izvlače davno zaboravljeno, nepovratno izbljedjelo plavetnilo. Prstima koji su još uvijek pritisnuti uz njezinu kožu najednom postade vruće. Grin ih je htio povući, ali nije mogao. A Igla prekrije njegovu ruku svojom. Od tog dodira oboje se tržnu.

-To je nemoguće... Zaklela sam se... Potpuno nepotrebno... odmah, odmah će proći... - nepovezano je zamrmljala.

- Da, nepotrebno je. Potpuno - strastveno se složi on.

Naglo se sagnuo, pritisnuo njezine otečene usne i osjetio jezikom okus krvi...

Prije nego što su otišli zastali su na pragu kako bi zauvijek zapamtili čudno mjesto na kojem se dogodilo ono čemu se Grin bojao dati ime.

Prevrnut naslonjač. Zadignut rub tepiha. Tri krvava tijela. Oštar miris petroleja i jedva primjetan baruta.

Igla reče nešto neočekivano. Nešto od čega Grin zadrhti.

- Ako bude dijete... Kakvo će biti nakon ovoga?

Grin zapali šibicu i baci je na pod. Veseli modri plamen zavijuga kroz primaću sobu.

* * *

Bila je noć. Tišina.

Svi su spavali osim Jemelje koji je šuštao stranicama u radnoj sobi. Grin je sjedio u spavaćoj sobi pokraj kreveta, gledao Iglu. Disala je ravnomjerno, duboko, ponekad se nečemu smiješila u snu. Nije mogao otići, čvrsto ga je držala za ruku.

Sjedio je tako sat i deset minuta. Četiri tisuće dvjesto sedamnaest otkucaja.

Nakon onoga stoje bilo nije ju smio pustiti kući. Doveo je Iglu u tajni stan. Cijelu je večer šutjela, nije sudjelovala u razgovorima, samo se smiješila blagim osmijehom kojega ranije nije bilo. Prije, do današnjega dana, uopće je nije vidio da se smiješi.

Zatim su legli. Momci su se smjestili na podu primaće sobe, spavaću su prepustili ženi. Grin je rekao da će dovršiti pripremu eksplozivne smjese.

Zašao je k Igli. Uzela ga je za ruku. Dugo je ležala i gledala ga. Šutjeli su.

Kada je progovorila, bilo je to kratko i opet nešto neočekivano.

- Ti i ja smo kao dvije žirafe. - I tiho se nasmijala.

- Zašto žirafe? - namršti se on, ne shvaćajući.

- Kao dijete vidjela sam sliku u knjizi. Dvije žirafe. Ružne, izdužene. Stoje ukriženih vratova i izgledaju kao da ne znaju što da rade dalje tako nezgrapne.

Igla zatvori oči i zaspi, a Grin je razmišljao o njezinim riječima. Kada su joj se prsti, trznuvši se, razdvojili, oprezno je ustao i izašao iz sobe. Zaista je morao dovršiti eksplozivnu smjesu.

Izašavši u hodnik, slučajno je pogledao prema predsoblju i ukočio se.

Opet bijeli pravokutnik. Ispod vrata.

Loše. Izgubili ste obojicu. Ali, postoji šansa da ispravite pogrešku. Požarski i Fandorin sutra ponovo imaju tajni sastanak. U Brjusovskom parku u devet ujutro.

TG

Grin ulovi samog sebe kako se smiješi. Još je čudnija bila misao koja mu je pala na pamet.

Ipak ima Boga. Zove se TG, saveznik je revolucije i ima pisaći stroj *remington 5*.

Čini se da se to zvalo „šala“?

Nešto se mijenjalo u njemu samom i okolnom svijetu. Nabolje ili nagore, nije bilo jasno.

Glava trinaesta,

u kojoj, kako i priliči, dolazi do nesreće

Osvijestivši se, Erast Petrovič ugleda bijeli prostor s jarkom žutom kuglom u središtu i ne shvati odmah da je to strop i stakleni poklopac električne svjetiljke. Malo okrene glavu (pri čemu se ispostavilo da mu je glava na jastuku i da leži u krevetu) i pogled mu se susretne s pogledom nekog gospodina koji je sjedio pokraj Fandorina i promatrao ga s osobitim zanimanjem. Taj se čovjek državnom savjetniku učinio nejasno poznatim, ali odakle, nije se mogao odmah sjetiti, tim više što je vanjstinom bio posve nezanimljiv: beznačajne crte lice, ravni razdjeljak, skroman sivi sako.

Trebam pitati gdje sam, zašto ležim i koliko je sada sati, pomisli Erast Petrovič, ali ne uspije. Gospodin u sivom sakou ustao je i brzo izašao kroz vrata.

Morao je sam naći odgovore.

Počeo je od glavnog: zašto je u krevetu?

Je li ranjen? Bolestan?

Erast Petrovič pomakne ruke i noge, skoncentrira se, ali ne osjeti ništa uznemirujuće, ne računa li se stanovita sputanost zglobova, kao poslije teškog fizičkog rada ili kontuzije.

Tada se svega sjeti: kupališta, skoka s krova, pozornika.

Očigledno je došlo do spontanog gašenja svijesti i utonuća u dubok san, nužan duhu i tjelesnom oklopu da se oporave od šoka.

Teško da je nesvijest mogla potrajati duže od nekoliko sati. Sudeći po svjetiljci i navučenim zavjesama, noć još nije završila.

Ostalo je ustanoviti kamo su točno odnijeli gologa čovjeka koji se obeznanio nasred zimske ulice.

Sudeći po izgledu, bila je to spavaća soba, ali ne u privatnoj kući, nego u skupom hotelu. Na taj zaključak Fandorina je naveo monogram kojim su bile ukrašene boca, čaša i pepeljara na otmjenu stoliću pokraj kreveta.

Erast Petrovič uzme čašu da bolje promotri monogram. Slovo „E“ pod krunom. Emblem hotela *Loskutnaja*.

Sve postane definitivno jasno. To je soba Požarskoga.

Ujedno je identificiran i nepoznati gospodin - to je jedan od „anđela

čuvara" koji su nedavno išli za Glebom Georgijevičem.

Umjesto riješenih pitanja pojavi se novo: što je s knezom? Je li živ?

Odgovor brzo uslijedi - vrata se otvore, i u sobu energično uđe sam zamjenik ravnatelja, ne samo živ, nego i, čini se, potpuno netaknut.

- **Pa konačno!** - usklikne on s iskrenom radošću. - Doktor me uvjerio da vam je sve čitavo, daje nesvijest izazvana živčanim šokom. Obećao je da ćete se uskoro osvijestiti, ali vi nikako niste htjeli doći sebi, bilo vas je nemoguće probuditi. Već sam mislio da ste se definitivno pretvorili u uspavanu ljepoticu i da ćete mi upropastiti sav plan. Počivali ste više od jednog dana! Stvarno nisam očekivao da imate tako tanke živce.

Proizlazilo je da je to bila već sljedeća noć. Nakon „jastrebova leta" duh i tjelesni oklop Erasta Petroviča zatražili su cjelodnevni dopust.

- Imam pitanja - bezglasno propišti državni savjetnik, pročisti grlo i ponovi, iako promuklo, ali razgovijetno. - Imam pitanja. Prije nego što su nas p-prekinuli, rekli ste da ste na tragu Bojne Grupe. Kako ste to uspjeli? To je prvo. Sto ste poduzeli dok sam spavao? To je drugo. O kakvom planu govorite? To je treće. Kako ste se uspjeli spasiti? To je četvrto.
- Spasio sam se na originalan način koji nisam opisao u izvještaju caru. Usput - podigne važno prst Požarski - u vašem i mom statusu došlo je do bitne promjene. Nakon jučerašnjeg atentata dužni smo izvještavati o tijeku istrage ne više ministra, nego izravno ured Njegova Carskog Veličanstva. Ah, kome ja to govorim! Vi, čovjek dalek, zasad još dalek, od peterburških visina, niste u stanju ocijeniti smisao tog događaja.
- Vjerujem vam na riječ. Dakle, na koji način? Bili ste razodjeveni i nenaoružani, kao i ja. Desno, kuda ste vi potrčali, bio je glavni ulaz, ali ne biste ga uspjeli dostići, teroristi bi vam napravili na leđima r-rupe.
- Dakako. Zato nisam potrčao prema glavnom ulazu - slegne ramenima Gleb Georgijevič. - Naravno, upao sam u damski odjel. Uspio sam projuriti kroz svlačionicu i kupaonicu iako sam svojim nepristojnim izgledom izazvao prilično uzbuđenje. Ali, odjevena gospoda koja su se požurila za mnom nisu bila te sreće. Na njih se obrušio sav gnjev ljepše polovine čovječanstva. Mislim da su moji progonitelji uspjeli osjetiti i vruću vodu, i nokte, i udarce. U svakom slučaju, po ulici me više nitko nije gonio iako su šetači upućivali mojoj skromnoj osobi stanovite znakove pažnje. Srećom, do policijske stanice nije bilo daleko, inače bih

se pretvorio u snjegovića. Najteže je bilo uvjeriti šefa stanice da sam zamjenik ravnatelja Odjela policije. Ali, kako ste vi uspjeli pobjeći na ulicu? Razbijao sam i razbijao nad time glavu, pretražio u Petrosovskom sve zakutke, ali nisam shvatio. Stubištem kojim ste jurnuli moglo se dospjeti samo na krov!

- Jednostavno sam imao s-sreće - uvijeno odgovori Erast Petrovič i strese se sjetivši se koraka u prazninu. Morao je priznati da se lukavi Peterburžanin izvukao iz nevolje domišljatije i jednostavnije.

Požarski otvori ormar i stane bacati na krevet odjeću.

- Odaberite što vam odgovara. Usput mi pojasnite nešto. Onda, u šestici, rekli ste da očekujete rješenje u vrlo skoro vrijeme. Znači li to da ste pretpostavljali mogućnost napada? On vam je trebao odati izdajnika?

Fandorin malo oklijevajući kimne.

- I tko je to bio?

Knez je ispitivački gledao državnog savjetnika koji je najednom jako probljedio.

- Još niste odgovorili na sva *moja* pitanja - napokon progovori.

- Pa, izvolite. - Požarski sjedne na stolicu, prebaci nogu preko noge.

- Krenut ću od samog početka. Dakako, bili ste u pravu što se tiče dvostrukog agenta, odmah sam to shvatio. I, poput vas, imao sam samo jednog sumnjivca. Točnije sumnjivac je naša tajanstvena Diana.

- Zašto onda...

Požarski gestom pokaže da naslućuje pitanje i da će odmah na nj odgovoriti.

- Da se ne biste bojali mog suparništva. Zao mi je, Eraste Petroviču, ja sam čovjek bez predrasuda. Uostalom, i sami ste to davno shvatili. Zar ste mislili da ću kao psić juriti do svih agenata i vozača i postavljati im idiotska pitanja? Ne, neprimjetno sam se priljepio uz vas, i doveli ste me u neupadljivu arbatsku vilu gdje stanuje naša Meduza Gorgona. I ne morate tako ljuto dizati obrve! Naravno, nisam lijepo postupio, ali, znate, ni vi se niste ponijeli prijateljski. Govorili ste mi o Diani, a zatajili ste adresu. I to se zove „timski rad“?

Fandorin zaključuje da je besmisleno uvrijediti se. Kao prvo, taj potomak Varjaga nema ni najmanju predodžbu o časti. A kao drugo, sam je kriv,

trebao je biti pažljiviji.

- Prepustio sam vam pravo prve noći - vragolasto se osmjehne knez.

- Doduše, niste se dugo zadržali u zavodničinu prebivalištu. Kad ste napustili njezine odaje izgledali ste tako zadovoljno da sam, moram priznati, osjetio ljubomoru. Mislio sam, zar je Fandorin tako brzo izvukao podatke? Ali, ne, po ponašanju čarobnice shvatio sam da ste otišli bez ičega.

- Razgovarali ste s njom? - zapanji se državni savjetnik. Požarski prasne u smijeh, izgleda da ga je taj razgovor istinski zabavljao.

- I ne samo razgovarao... Bože, opet diže obrve! Slovite za prvog moskovskog Don Juana, a uopće ne razumijete žene. Naša sirota Diana ostala je sama, osjetila se napuštenom i nepotrebnom. Prije su se oko nje motali tako važni, utjecajni kavaliri, a sad je obična „suradnica“, koja se uz to zaigrala previše opasnom ulogom. Zar nije pokušala naći u vama novog pokrovitelja? Evo, vidim po rumenilu da jest. Nisam toliko samuvjeren da bih umislio kako se zaljubila u mene na prvi pogled. Vi ste prezreli jadnu ženu, a ja nisam. Za što sam i nagrađen u punoj mjeri. Dame su, Eraste Petroviču, istodobno puno kompliciranije i puno jednostavnije nego što mi to mislimo.

- Dakle, odavala je ipak Diana! - uzdahne Fandorin. - Nemoguće!

• Ona je, ona, dragi moj. Psihološki je to vrlo lako objasniti, osobito sad kad su se razjasnile sve okolnosti. Umislila je daje Kirka, gospodarica muškaraca. Njezinu je samoljublju izuzetno laskalo što vlada sudbinom strašnih organizacija i samog carstva. Držim da Diana od toga nije doživljavala ništa manju erotsku nasladu nego od svojih ljubavnih avantura. Točnije, jedno je nadopunjavalo drugo.

• Ali, kako ste je uspjeli prisiliti da p-prizna? - još se nije mogao pribrati Erast Petrovič.

• Govorim vam, žene su kudikamo jednostavnije nego što nas uvjeravaju gospoda Turgenjev i Dostojevski. Oprostite mi na neukusnom razmetanju, ali u ljubavnoj hijerarhiji nisam krilni ađutant, nego u najmanju ruku feldmaršal. Znam kako izludjeti ženu, osobito onu koja žudi za osjetilnim zadovoljstvima. Najprije sam uložio sav svoj talent kako bi se mademoiselle Diana pretvorila u sladoled koji se topi, a zatim sam od slatkog postao željeznim. Iznio sam postojeće činjenice, zastrašio je, a najbolje je djelovalo sunčevo svjetlo.

Razmaknuo sam zavjese, i ona je poput vampira ostala potpuno bez snage.

- Z-zašto? Vidjeli ste joj lice? I, tko je ona?

- O-o, to će vam biti zanimljivo - nasmije se knez tko zna čemu. - Odmah ćete shvatiti u kojem grmu leži zec. Ali, o tome ćemo kasnije... Dakle, razjasnilo se da je Diana dobivala tajne podatke od Burljajeva i Sverčinskog te ih prenosila teroristima iz BG-a, pri čemu nije djelovala izravno, već pomoću pisama. Potpisivala ih je slovima TG, što znači Terpsihora Helikonska, nadam se da se sjećate da muze žive na Helikonu. Originalan humor, zar ne? - Požarski uzdahne. - Tek mi je kasnije postalo jasno zašto je tako lako postala iskrena. Znala je za naš sastanak u kupalištu i bila je sigurna da ni vi ni ja nećemo odanle izaći živi. A strah i kajanje odglumila je da je ne uhitim. Računala je na to da ću je htjeti iskoristiti radi hvatanja terorista. I dobro je računala. Pametna je lukavica, mora se priznati. Sigurno se još i smijala mom trijumfalnom nastupu.

- Znači, vi ste joj rekli da ćemo biti u šestici? - ozari se lice Erastu Petroviču.

Ali, tračak nade koji se pomolio odmah se ugasio.

- U tome i jest stvar što nisam. Nisam joj rekao ništa slično. Ali, znala je za naš sastanak, nema nikakve sumnje. Bila je već noć kad sam, žudeći za osvetom, ponovo banuo k Diani; zagledala se u mene kao da sam se vratio iz pakla. Tad sam shvatio: znala je, znala, gadura! Taj sam put postupio pametnije. Ostavio sam svoga čovjeka da pazi na nju. Jedan je dežurao ovdje pokraj vas, a drugi je pratio Dianu. No, kako je ipak saznala za šesticu? - vrati se na neugodnu temu Požarski. - Vi niste nikome rekli, ni u Ohrani ni u Zandarmerijskoj? Zacijelo osim Burljajeva i Sverčinskog ima još nekog.

- Ne, ni u Ohrani ni u Zandarmerijskoj nikome nisam r-rekao za šesticu - pažljivo birajući riječi odgovori Fandorin.

Knez nagne glavu na stranu, postavši nalik na dresiranog pudla sa svojom slamnatom kosom i očima crnim kao ugljen.

• Dobro. A sad o mom planu, u kojem je vama dodijeljena najvažnija dionica. Zahvaljujući podmukloj Diani znamo gdje se krije Bojna grupa. Zapravo, Diani i pripada taj stan, samo što naša „suradnica“ odavno ondje ne živi. Zanimljivije joj je pod državnim krovom.

- Znaete gdje se krije BG? - Erast Petrovič obamre, ne ugravši do kraja ruku u modri redengot, skrojen kao po njegovoj mjeri. - I još ih uvijek niste uhvatili?
- Zar sličim na idiota Burljajeva, pokoj mu duši? - prijekorno odmahne glavom knez. - Ima ih sedmero, naoružani su do zuba. Napraviti će takvo Borodino da će se Moskva morati ponovo graditi, kao 1812. Ne, Eraste Petroviču. Lijepo ćemo ih uhvatiti na prikladnom mjestu i u prikladno vrijeme.

Završivši odijevanje, Fandorin sjedne na krevet nasuprot poduzetnog zamjenika ravnatelja i spremi se slušati.

- Večeras, prije nekih tri sata, našim su partizanima u stan poturili još jedno pisamce od TG-a. Sadržaj je ovakav: *Loše. Izgubili ste obojicu. Ali, postoji šansa da ispravite pogrešku. Požarski i Fandorin sutra ponovo imaju tajni sastanak. U Brjusovskom parku u devet ujutro. Nakon čudesne snalažljivosti koju smo pokazali u kupalištu, gospodin Grin poslat će na nas svu svoju vojsku, u to nema sumnje. Poznajete Brjusovski park?*
- Da. Odlično mjesto za z-zasjede - prizna državni savjetnik. - Ujutro je ondje pusto, neće nastradati nitko od slučajnih prolaznika. S triju su strana slijepi zidovi. Strijelci se mogu rasporediti po krovovima.
- I na kruništu Simeonovskog manastira, arhimandrit je već dao blagoslov za takvo bogougodno djelo. Kad uđu unutra, zatvorit ćemo i ulicu. Snaći ćemo se bez žandara. U zoru iz Peterburga stiže leteći odred, pozvao sam ih. To su pravi mameluci, elita Odjela, najbolji od najboljih. Nijedan borac neće pobjeći, sve ćemo ih potamaniti.

Erast Petrovič namršti se:

- N-neće ih čak ni pokušati uhititi?
- Šalite se? Treba udariti bez upozorenja, plotunima. Poubijati ih kao bijesne pse. Inače ćemo izgubiti svoje ljude.
- Našim je ljudima posao riskirati život - tvrdoglavo će državni savjetnik. - A p-protuzakonito je provoditi operaciju bez poziva na predaju.
- Idite kvragu, bit će pozvani. Samo pazite, zbog toga ćete najviše riskirati vi.

Požarski se zlobno nasmiješi i pojasni:

- Prema predviđenom rasporedu, najdraži Eraste Petroviču, vama je namijenjena počasna uloga mamca. Sjedit ćete na klupi, kao da me čekate. Neka BG zagriže i priđe bliže. Dok se ne pojavim ja, neće vas ubiti. Ipak je, molim da mi oprostite zbog neskromnosti, zamjenik ravnatelja policije za njih primamljiviji plijen nego službenik, pa makar i za posebna zadatke. Ja ću im se pak pokazati ne prije nego što se klopka zatvori. Postupit ću zakonski, pozvat ću bandite na predaju. Naravno, oni neće ni pomisliti na predaju, ali moja će vam objava biti signal da skočite u zaklon.
- U kakav zaklon? - zaškilji plavim očima Fandorin, kojemu se učinilo da je plan Gleba Georgijeviča dobar apsolutno svima osim jednomu: nekog državnog savjetnika put je iz Brjusovskog parka vodio ravno na groblje.
- A vi ste mislili da sam vas odlučio ostaviti pod mecima? - čak se uvrijedi Požarski. - Tamo je već sve pripremljeno na najbolji način. Sjedit ćete na treću klupu od ulaza. Desno od nje snježni je nanos. Pod snijegom je jama. Ustvari, ondje započinje kanal koji vodi skroz do ulice. Planiraju postaviti kanalizacijske cijevi. Naredio sam da kanal prikriju daskama i odozgo zatrpaju snijegom, sad se ne vidi. Ali, ispod nanosa pokraj klupe samo je tanka šperploča. Čim se u parku pojavim ja, vi odmah skaćete ravno u snijeg i pred očima zaprepaštenih terorista propadate u zemlju. Zatim se kanalom probijate ispod bojnog polja do ulice i izlazite živi i zdravi. Kakav vam je plan? - ponosno upita knez i najednom se uznemiri. - A možda ste ipak bolesni? Ili se ne želite izlagati takvom riziku? Ako se bojite, recite otvoreno. Ne morate se junačiti.

- Dobar p-plan. I rizik je sasvim umjeren.

Fandorina su sad obuzimali osjećaji snažniji od straha. Nadolazeća operacija, rizik, pucnjava, sve su to bile sitnice u usporedbi s težinom koja je pritisnula Erasta Petroviča: upad boraca baš u šesticu, a ne nekamo drugamo, mogao je imati samo jedno objašnjenje...

- Imam prijedlog - reče knez izvukavši iz džepa na prsluku sat na lancu. - Već je kasno, doduše, ali vi ste se, mislim, naspavali, a ja nikad ne uspijevam zaspati prije ozbiljne operacije. Živci. Posjetimo našu dragu osamljenicu. Pokazat ću vam je na svjetlu. Obećavam veličanstven efekt.

Državni savjetnik stisne zube. Tek sada, nakon tih riječi, izgovorenih,

kako mu se učinilo, s hinjenim nehajem, s očiju sirotog Erasta Petroviča konačno padne mrena.

Bože! Zar možeš biti tako okrutan?

Eto zašto tama i veo, eto zašto šapat!

I držanje Požarskoga postalo je konačno razumljivim. Zašto bi častohlepnik čekao da kolega dođe sebi? Mogao je smisliti i drukčiji plan, bez sudjelovanja moskovskog službenika. Ne bi morao dijeliti slavu.

A izgleda da neće ni morati. Fandorinu neće biti do slave.

Požarski nije naprosto karijerist. Njemu je malo samo službeni uspjeh, potreban mu je osjećaj pobjede nad svime i svima. On uvijek mora biti prvi. A sada mu se ukazala sjajna mogućnost zgaziti, uništiti čovjeka kojeg nije mogao smatrati ozbiljnim suparnikom.

I knezu se nije imalo što spočitnuti. Osim prekomjerne okrutnosti, ali to je već karakterna osobina.

Državni savjetnik izgubljeno ustane, spreman podnijeti poniženje do kraja.

- U redu, idemo.

* *

Vrata arbatske vile sama im se otvoriše ususret. Tihi gospodin, vrlo sličan onomu koji je u hotelu sjedio pokraj kreveta, lagano se nakloni i izvijesti:

- Sjedi u radnoj sobi. Vrata sam zaključao. Jednom sam je vodio u toalet. Dvaput je tražila vode. To je sve.
- Dobro, Koržikove. Možeš se vratiti u hotel. Naspavaj se. Njegovo visokorođe i ja sami ćemo se snaći. - I zavjerenički namigne Erastu Petroviču, zbog čega ovaj na čas, ali vrlo jako, poželi uhvatiti podrugljivca objema rukama za vrat i prelomiti mu kralješke koji spajaju duh s tijelom.
- Sad ću vas ponovo upoznati s proslavljenom slamateljicom srdaca, nenadmašnom glumicom i zagonetnom ljepoticom.

Požarski se prvi uspe stubama zburado se smijuljeći. Otključa poznata vrata, zakorači unutra i okrene ručicu plinskog plamenika. Soba se ispuni malko drhtavim svjetlom.

- Što je, mademoiselle, nećete se ni okrenuti? - podrugljivo upita Gleb Georgijevič obraćajući se onoj koju Fandorin, koji je još uvijek bio u hodniku, nije vidio.

- Što?! - zaurla najednom knez. - Koržikove, stoko, na sud čeli On jurnu s praga unutra, i državni savjetnik ugleda vitku žensku figuru kako nepomično stoji licem prema prozoru. Ženina je glava bila melankolično nagnuta u stranu, a nepomičnom se figura činila samo na prvi pogled. Već pri drugom pogledu vidjelo se da se lagano njiše sjedne na drugu stranu, a noge joj ne dosežu pod.

- Esfir... - malaksalo prošapta Erast Petrovič. - Gospode...

Knez izvadi iz džepa nož, zareže konopac, i truplo se nezgrapno sruši na pod. Zatresavši rukama s neživom gracioznošću krpene lutke, tijelo udari čelom u parket i sad zaista postane posve nepomičnim.

- A, kvragu. — Požarski čučnu, neraspoloženo zacokta jezikom. - Nije više bila korisna, ali svejedno je šteta. Bila je izuzetna osoba. A i htio sam vas malo zabaviti. Ništa se tu ne može, vidjet ćete tu ljepotu već uvelom.

Uhvati pokojnicu za ramena i okrene je na leđa.

Erast Petrovič nehotice zažmiri, ali, zastidjevši se vlastite slabosti, prisili se otvoriti oči.

Morao je ponovo zažmiriti zbog onoga što je ugledao - od iznenađenja. A zatim smušeno zatrepta.

Ženu koja je ležala na podu Fandorin je vidio po prvi put; takvo se lice, kad se ugleda, ne zaboravlja. Jedna mu je polovica bila sasvim obična pa čak i ne bez dražesti, zato je druga strana bila spljoštena, napola zgnječena, tako da je očna duplja bila gotovo okomita, a jagodica je išla prema uhu.

Požarski se nasmije, vrlo zadovoljan nastalim efektom.

- Dobra je vragolanka? Povreda na porođaju. Liječnik ju je nezgodno zahvatio kliještima. Sad su vam jasni motivi ponašanja mademoiselle Diane. Kako se drukčije mogla odnositi prema muškarcima koji su pri dnevnom svjetlu uzimali od nje u užasu? Samo s mržnjom. Eto zašto joj

se sviđalo živjeti u ovom začaranom zamku gdje su vladali mrak i tišina. Tu nije bila nesretna nakaza, nego prava ljepotica, kakvu može zamisliti samo muška mašta. Br-r-r - strese se Gleb Georgijevič gledajući strašnu masku i potuži se. - Što vas briga, a ja kad pomislim da sam jučer pola dana mazio takvo čudovište, hvata me jeza.

Erast Petrovič stajao je potpuno obamrlih osjetila, još se ne oporaviv-ši od šoka, ali već je znao da će prva emocija koju će osjetiti u najskorije vrijeme - samo da se malo smiri - biti najdublji stid.

- Uostalom, možda se u paklu, kamo je bez sumnje otišla preminula, upravo ovakve smatraju najvećim ljepoticama - filozofski dometne knez. - No, naš plan, Erast Petroviču, ostaje na snazi. Nanos zdesna, ne zaboravite.

Glava četrnaesta

Jama

Požarski je kasnio.

Devet i šest minuta. Grin spremi sat u džep kaputa. Ondje je već bio *colt*, i prsti su čvrsto obuhvatili ugodan izbrazdani držak.

Ne stoji revolucija tako loše ako je vodstvo primorano sastajati se tajno, krišom od svojih podređenih. Neprijateljski tabor obuzeli su uznemirenost i nesigurnost, boje se vlastite sjene, nikomu ne vjeruju. I ispravno čine.

Ili naslućuju da postoji TG?

A sve je jednostavno: ne može pobijediti stvar čije pristaše vode brigu ponajprije o vlastitoj dobrobiti. Zato je pobjeda revolucije neizbježna.

Samo je ti nećeš doživjeti, podsjeti se Grin kako bi potjerao u dubinu plavetnilo koje je nakon onoga jučer nastojalo izroniti na površinu. Ti si šibica. Ionako goriš dulje nego što je uobičajeno. A radost života sam si izbacio iz svojega postojanja.

Državni savjetnik Fandorin sjedio je na susjednoj klupi. S dosadom je lupkao rukavicom po koljenu, promatrao čavke koje su skakale po granama staroga hrasta.

Ubrzo će taj zgodan, lijepo odjeven čovjek umrijeti. I nikada se neće saznati o čemu je razmišljao u posljednjim trenucima svojega života.

Od iznenadne pomisli Grin se trgne. Kada ciljaš u neprijatelja ne smiješ razmišljati o njegovoj majci i djeci, podsjeti se na ono što je više puta govorio Zimovki. Ako je čovjek odjenuo neprijateljsku odoru, znači da se pretvorio iz mirnoga građanina u vojnika.

Grinov kaput bio je debeo, od dobroga sukna. Nobel ga je donio od kuće, otac mu je umirovljeni general. Igla je zalijepila Grinu sijede brkove i zaliske. Odlična kamuflaža.

Puteljkom je hodao Zimovka, odjeven kao gimnazijalac. On je trebao provjeriti uličicu, je li sve čisto. U prolazu je lagano kimnuo te sjeo na klupu pokraj Fandorina. Zagrabio je svježega snijega, stavio ga u usta. Uzbuđen je.

Nobel i Schwarz lopatama su čistili aleju. Jemelja je stajao s druge strane ograde, glumio je pozornika. Marat i Dabar, u kaftanima i pustenim čizmama, igrali su svajku pokraj ulaza. Odlično su vrijeme odabrali za razgovor Požarski i Fandorin. Nema ni šetača pa čak ni prolaznika.

- Ma da ne bi tri kopješke! - vikne Marat odskočivši u stranu. - Evo ti figa!

I zviždučući krene alejom. Ruke nehajno gurne u džepove. To je bio signal. Znači, pojavio se Požarski. Dabar pojuri za Maratom:

- Sta ti je, šta ti je! - vikne Dabar (sjajan, sposoban momak, bivši student). - Vraćaj dug!

A iza njega pokaže se dugo očekivani gospodin zamjenik ravnatelja. U gardijskom kaputu, s bijelom šubarom i sabljom. Lijep konspirator.

Požarski se zaustavi ispred ulaza u park, raširi noge u blistavim čizmama te, izražajno se uhvativši za remen, vikne:

-Gospodo nihilisti! Okruženi ste sa svih strana! Preporučujem vam da se predate!

I istog časa vješto skoči iza ograde, nestane iza grmlja pokrivenog snijegom.

Grin se okrene prema Fandorinu, ali i državni savjetnik, prenuvši se iz sanjarenja, iskaže začuđujuću okretnost.

Zgrabi Zimovku za ovratnik, privuče ga sebi i zajedno s njim iz nekog razloga baci se na snježni nanos koji se uzdizao desno od klupe.

Sa svih strana zatresti, zatutnji, zagrmi, kao da je netko uz lomljivu kidao napola sav bijeli svijet.

Grin vidje kako se Marat, zalamatavši rukama, trznuo kao od snažnog udarca u leđa, kako Dabar puca ispod lakta nekuda gore i u stranu.

Izvukavši iz džepa *colt*, pojuri pomoći Zimovki. Metak mu skine šubaru s glave, okrzne mu tjeme. Grin se zanjiše, ne izdrži na nogama i sruši se na nanos lijevo od susjedne klupe.

Potom se dogodi nešto nevjerojatno.

Nanos se pokaže mnogo dubljim nego što se moglo zamisliti prema vanjskom izgledu. Nešto zapucketa, na čas postane mračno, a zatim uslijedi popriličan udarac o nešto tvrdo. Odmah se odozgo obruši bijela lavina, i Grin se zakoprca u njoj, prestavši shvaćati što se zbiva.

Skočivši nekako na noge, vidje da stoji u dubokoj jami, do prsa utonuvši u snijeg. Vidjelo se nebo, oblaci, grane stabla. Paljba postane još glasnijom, pojedini se pucnjevi gotovo nisu mogli razlikovati, pojačani jekom.

Gore se odvijala bitka, a on, čelični čovjek, sjedio je u rovu!

Grin poskoči, dodirne prstima rubove jame, ali nije se imao za što uhvatiti. Pokazalo se da je u padu ispustio revolver, i tražiti ga u toj snježnoj kaši bio je dug posao, a možda i beznadan.

Nije važno, samo da se izvuče.

Stane mahnito utabavati snijeg, rukama, nogama, čak i stražnjicom. 1 tad iznenada pucnjava prestane.

Od te se tišine Grin prvi put nakon mnogo godina uplaši. A mislio je da nikada više neće osjetiti taj jeziv osjećaj koji steže srce.

Zar je gotovo? Tako brzo?

Uspe se na utabani snijeg, pomoli iz jame glavu, ali odmah čučnu. Prema ogradi su u zbijenom kordonu išli ljudi u civilu, držeći u rukama zadimljene karabine i revolvare.

Ne može se ni ustrijeliti, nema čime. Sjedi kao vuk koji je pao u jamu i čekaj da te izvuku za vrat.

Klekne, stane grozničavo pipati po snijegu. Samo da ga nađe, samo da ga nađe. Veću sreću Grin sada nije mogao zamisliti.

Uzalud. Revolver je zacijelo negdje na samom dnu.

Grin se okrene i najednom ugleda crnu rupu koja vodi nekamo u stranu. Ne razmišljajući, zakorakne u nju i shvati daje to podzemni prolaz: uzak, malo viši od čovjeka, sa zadahom zaleđene zemlje.

Nije bilo vremena za čuđenje.

Potrči u tamu, sudarajući se ramenima sa stjenkama prolaza.

Prilično brzo, nakon pedesetak koraka, sprijeda zasja svjetlo. Grin ubrza trk i najednom se nađe u raskopanu jarku. Bio je ograđen daskama, gore se uzdizao kameni zid kuće i natpis „*Moebius i sinovi. Kolonijalna roba*“.

Tada se Grin prisjeti: u ulici koja je vodila do parka bio je nekakav kanal, a na rubovima na brzinu skucana ograda. To je, dakle, to.

Izađe iz jame. Ulica je bila pusta, ali iz parka je dopirao žamor mnogih glasova.

Stisne se uza zid, proviri.

Ljudi u civilu dovlačili su tijela na aleju. Grin vidje kako dva agenta vuku za noge nekog policajca i ne shvati odmah tko je to zato što je zadignuti kaput prekrivao ubijenomu lice. Iz kaputa ispadne debela knjižica s poznatim uvezom. *Grof Monte Cristo*. Jemelja ju je ponio sa sobom u akciju, bojao se da se neće uspjeti vratiti u stan pa neće doznati je li se grof osvetio izdajnicima.

- Sta li je ovo, a? - začu se straga preplašen glas.

Iz veže je izvirivao pazikuća. S pregačom i značkom. Pogleda snijegom zasuta čovjeka ukočenih očiju i ispričavajući se pojasni:

- Ja ništa, sjedim, ne virim, kako su rekli. Koga ste to, a? One s Hitrovke? Ili bombaše?

- Bombaše - odgovori Grin i brzo pođe ulicom. Vremena je bilo sasvim malo.

- Odlazimo - reče Igli koja je otvorila vrata. - Brzo

Ona problijedi, ali ništa nije pitala, odmah pojuri obuti se.

Grin uzme dva revolvera, metke, limenku s eksplozivnom smjesom i nekoliko detonatora. Gotova tijela bombi morao je ostaviti.

Tek kad su sišli na ulicu i sretno skrenuli iza ugla, postalo je jasno da stan nije opkoljen. Očito je policija bila uvjerenjena da će BG sam pasti u klopku pa je odlučila suzdržati se od vanjskog nadzora kako se ne bi slučajno odali.

- Kamo ćemo? - upita Grin. - U hotel ne smijemo. Tražit će. Oklijevajući, Igla reče:
- K meni. Samo... Dobro, sam ćeš vidjeti.

Vozaču je rekla da vozi na Prečistenku, do kuće grofa Dobrinskog.

Dok su se vozili, Grin je poluglasno ispričao što se dogodilo u Brjusovskom parku. Iglino lice bilo je nepomično, ali obrazima su se jedna za drugom slijevale suze.

Saonice se zaustaviše ispred starinskih željeznih vrata ukrašenih krunom. Iza ograde vidjelo se dvorište i velika dvokatna palača, nekoć zacijelo raskošna i otmjena, a sad oljuštena i očito zapuštena.

- Tamo nitko ne živi, vrata su zakovana - objasni Igla kao da se opravdava. - Kad je otac umro, otpustila sam sve slugе. A ne smijem je prodati. Otac ju je ostavio mom sinu. Ako ga bude. A ako ga ne bude, onda nakon moje smrti upravi Georgijevskog reda...

Znači, govorili su istinu o Mađioničarevoj zaručnici, da je grofovska kći, rastreseno pomisli Grin, čiji se mozak polako stao primicati onom glavnom.

Igla ga povede pored zaključanih vrata uz ogradu prema maloj sporednoj zgradi s mansardom čiji je trijem izlazio ravno na ulicu.

- Ovdje je nekoć živio obiteljski liječnik - reče Igla. - A sad ja. Sama. Ali, on više nije slušao.

Ušao je za njom u nekakvu sobu, čak ni ne pogledavši oko sebe. Sjedne u naslonjač.

- Sto ćemo sad? - zapita Igla.
- Moram razmisliti - odmjerenim glasom odvrati Grin.
- A mogu lija sjesti pokraj tebe? Neću smetati...

Ali, smetala mu je. Njezin blag, tirkizan pogled nije dopuštao mislima da se organiziraju, u glavu mu je ulazilo nešto sporedno i posve nepotrebno.

Snagom volje Grin se primora da ne skreće s ravne linije, da se usredotoči na bitan zadatak.

Bitan zadatak zvao se TG. Osim Grina nije imao tko odlučiti.

Čime je raspolagao?

Samo dobro uvježbanim pamćenjem.

Njemu se i trebalo obratiti.

Ukupno je TG poslao osam pisama.

Prvo je bilo o jekaterinogradskom gubernatoru Bogdanovu. Stiglo je ubrzo nakon neuspješnog atentata na Hrapova, 23. rujna prošle godine. Tko zna odakle pojavilo se na stolu u tajnom stanu na Fontanki. Otipkano na pisaćem stroju *underwood*.

Drugo je o žandarmerijskom generalu Selivanovu. Samo od sebe pojavilo se u džepu Grinova kaputa 1. prosinca prošle godine. Bilo je to na partijskoj „svadbi“. Pisaći stroj opet je *underwood*.

Treće je o Požarskom i nepoznatom „važnom agentu“, za kojega se kasnije ispostavilo da je član inozemnog CK-a Stasov. Nađeno je na podu u predsoblju stana na Vasiljevskom 15. siječnja. Isti pisaći stroj.

Četvrto je o Hrapovu. U kolpinskom ljetnikovcu. Jemelja je pokupio pismo omotano oko kamena ispod otvorenog prozorčića za provjetravanje. Bilo je to 16. veljače. TG se opet koristio *underwoodom*.

Dakle, prva četiri pisma primljena su u Peterburgu, pri čemu je između prvog i posljednjega prošlo gotovo pet mjeseci.

U Moskvi je pak TG postao grozničav: u četiri dana četiri poruke.

Peto je o Rahmetovoj izdaji i o tome da će Serčinski noću biti na Nikolajevskom kolodvoru. Stiglo je u utorak, devetnaestog. Opet se, kao i na „svadbi“, na zagonetan način našlo u džepu kaputa na vješalici. Pisaći se stroj promijenio, sada je to bio *remington* 5. Očito je *underwood* ostao u Piteru.

Šesto je o policijskoj blokadi kod željezničkih skladišta i o novom stanu. To je bilo u srijedu, dvadesetoga. Pismo je donio Matvej, netko mu ga je neprimjetno gurnuo kuvertu u džep kožuha. Otipkano je na *remingtonu*.

Sedmo je o Petrosovskom kupalištu. Ubačeno je kroz prorez za pisma 21. veljače. *Remington*.

Posljednje, osmo, koje je mamilo u zamku, stiglo je na isti način. Bilo je to jučer, u petak. Stroj je *remington*.

Što iz svega toga proizlazi?

Zašto im je TG najprije pružao neprocjenjive usluge, a zatim ih izdao?

Iz istog razloga zbog kojeg izdaju drugi: uhitili su ga i slomili. Ilije bio otkriven pa sam postao žrtvom provokacije. Nije važno, to je sporedno. Najvažnije je - tko je on?

U četiri od osam slučajeva TG ili njegov posrednik bill m Grinu u neposrednoj blizini. U ostala četiri iz nekog razloga nije htio ili nije mogao približiti se Grinu i nije djelovao iznutra, već izvana: kroz otvoren prozo rčić, kroz vrata, preko Matveja.

Za Kolpino je jasno: nakon siječanjske akcije Grin je grupi proglasio karantenu, sjedili su u ljetnikovcu, nikamo nisu izlazili, ni s kim se nisu susretali.

U Moskvi je pak TG imao izravan pristup Grinu samo u jednom slučaju, 19. veljače, kada je Adut davao upute prije napada na kola otpreme državnih papira. Potom je TG iz nekog razloga ostao bez izravnog pristupa.

Grin se trgne u naslonjaču, zatečen aritmetičkom jednostavnošću odgonetke. Kako se samo prije nije dosjetio! Naprosto nije bilo istinske, kategoričke nužnosti koja tako izoštrava misaoni rad.

- Stoje? - uplašeno zapita Igla. - Nije ti dobro?

On šutke zgrabi sa stola olovku i list papira. Oklijevao je časak pa brzo nabacio nekoliko redaka, gore je dopisao adresu.

- Ovo treba brzojavom. Ekspresno.

Glava petnaesta,

u kojoj Fandorin vježba gipkost

Grin se nije pokazao onakvim kakvim ga je zamišljao Erast Petrovič. Ništa zločinačko ili osobito krvoločno u čovjeku koji je sjedio na susjednoj klupi državni savjetnik nije opazio. Grubo, kao iskovano lice koje je teško zamisliti nasmiješenim. I još sasvim mlado, usprkos neumjesnoj maskaradi u obliku sijedih brkova i zalizaka.

Činilo se da osim Fandorina i terorista u Brjusovskom parku nikoga i nije bilo. Požarski je odlično odabrao mjesto za operaciju. S druge strane ograde šetao se pozornik, bez sumnje prerušen. Dvojica mladih pazikuća s neprirodno dugim bradama nespretno su čistila snijeg drvenim lopatama. Malo dalje još su dva momka igrala svajku, ali nekako ne baš zagrijano, prečesto su pogledavali oko sebe.

Devet je već prošlo, ali Požarski je otezao. Očito je čekao da se vrati najmlađi borac koji je glumio gimnazijalca.

Ali, evo i njega. Zviždučući, prošao je alejom, sjeo na udaljenosti ispružene ruke od Erasta Petroviča, baš pokraj šupljeg nanosa, i lakomo gurnuo u usta šaku snijega. Gle, pomisli državni savjetnik, pravo dijete, a već naviknut na ubojstva. Za razliku od lažnog generala, „gimnazijalac“ je izgledao posve uvjerljivo. Vjerojatno je to bio Zimovka.

Pojavio se Požarski, i igrači svajke povuku se prema središtu parka. Erast Petrovič pripremi se u sebi.

Knez vikne da nudi nihilistima predaju, i Fandorin poput opruge skoči s mjesta, lako uhvati „gimnazijalca“ za ovratnik kaputa i povuče ga za sobom u spasonosni nanos. Dečku je bilo rano umirati.

Snijeg meko primi državnog savjetnika, ali ne propusti ga daleko, ne više od aršina. Zimovka padne na njega i zakoprca se, ali iz snažnih ruku Erasta Petroviča nije se bilo lako izvući.

Sa svih strana prasnu hici. Fandorin je znao da strijelci Letećeg odreda, pojačani Miljnikovljevim agentima, pucaju s manastirskih zidova i s okolnih krovova te da neće prekinuti vatru dok god se u parku miče nešto živo.

Gdje je obećana jama?

Erast Petrovič lagano stisne mladom teroristu živčani čvor da se prestane bacakati i jedan, dva, tri puta udari šakom po zemlji. Da je pod snijegom šperploča, zavibrirala bi, ali ne, tvrdo je ostajalo tvrdo.

„Gimnazijalac“ se više nije pokušavao osloboditi, samo se s vremena na vrijeme trzao, kao od električne struje, iako se činilo da se nije imao zbog čega trzati - Fandorin nije **snažno** pritisnuo, desetak **minuta potpunog** mirovanja.

Nekoliko su se puta uz bijesan fijuk u snijeg zabijali med, **vrlo** blizu. Erast Petrovič mlatio je po nepopustljivoj šperploči sve gnjevnije, **čak je** pokušao poskočiti koliko je to bilo moguće u ležećem položaju, i još s teretom. Ne, **jama** se nije htjela otvoriti. Ili se šperploča stvrdnula preko noći, ili je bilo nešto drugo.

A pucnji su u međuvremenu postali rjeđi i uskoro su sasvim prestali.

Na aleji se začuju glasovi:

- **Ovaj** je gotov. Kao sito.

- I ovaj. Vidi kako mu je njušku razrovalo, ne može se prepoznati. Izlaziti iz nanosa bilo bi nerazumno, odmah bi ispalili desetak metaka, zato Erast Petrovič ne ustajući vikne:

- Gospodo, ja sam Fandorin, ne pucajte!

I tek tada, maknuvši sa sebe Zimovku koji je mirno ležao, ustane, vjerojatno nalik na snjegovića.

Park je bio pun ljudi u civilu. Bilo ih je po svoj prilici ne manje od pedeset, a iza ograde bilo ih je još.

- Sve je čisto, vaše visokorođe - reče jedan od „letećih“, sijedih brkova, ali mladolik. - Nemamo koga hapsiti.

-Jedan je ipak živ - odvrati Erast Petrovič otresajući snijeg. - P-pre-uzmite ga i smjestite na klupu.

Agenti su već bili uzeli „gimnazijalca“ na ruke, ali odmah ga položiše natrag.

- Kako je živ? - promrlja onaj sa sijedim brkovima. - Ima desetak rupa.

I točno: dječakovo lice, iako još nije izgubilo rumenilo, bilo je očigledno i nedvosmisleno mrtvo. Snijeg na kaputu na nekoliko je mjesta pocrvenio od krvi, a na čelu, malo niže od kose, crnio se otvor. Sad je postalo jasno od čega se nesretnik tako trzao.

Erast Petrovič smeteno je gledao beživotno tijelo koje ga je zaklonilo od metaka pa stoga nije primijetio kako je straga doletio Požarski.

• Živi ste? Hvala Bogu! - poviče on, uhvativši Fandorina za ramena. - Već sam mislio da niste! Recite, tako vam Boga, što vas je ponijelo u lijevi nanos? Pa stoput sam ponovio: u desni skačite, u desni! Naprosto je čudo da vas nisu pogodili!

• Pa evo ga, desni! - uzbuđeno uzvikne državni savjetnik, odmah se sjetivši svojih uzaludnih skokova u ležećem položaju. - U njega sam i skočio!

Knez zatrepće, pogleda Fandorina, klupu, nanos, zatim opet Fandorina pa neuvjerljivo zahihota.

- Da, naravno. Ja nisam sjedao na klupu, nisam je odavde gledao. Tu sam ja, tu je nanos, desno od klupe. A kad se sjedi, onda je, razumljivo, lijevo... O, ne mogu! Dva mudraca... dva stratega...

I zamjenik ravnatelja policije sagne se napola u paroksizmu gušćeg, nezadrživog grohota, djelomice, nesumnjivo, objašnjivog popuštanjem živčane napetosti.

Erast Petrovič se osmjehne, jer je veselje Gleba Georgijeviča bilo zarazno, ali ponovo mu pogled zapne za vitku figuru u gimnazijskom kaputu pa se uozbilji.

- Gdje je G-Grin? - upita. - Sjedio je ondje, odjeven kao umirovljeni general.
- Takvog nema, vaše visokorođe - namrgodi se onaj sa sijedim brkovima, okrenuvši se prema tijelima položenim duž aleje. - Jedan, dva, tri, četiri, pet, gimnazijalac je šesti. Nema više nikog. Ej, vragovi, gdje je sedmi? Bilo ih je sedam!

Knez se više nije smijao. Kao osuđen osvrnuo se naokolo pa, stisnuvši zube, uzdahnuo.

- Pobjegao je! Baš je kroz taj kanal pobjegao. Eto vam pobjede. A već sam i izvještaj u glavi napisao: nema gubitaka, Bojna grupa u potpunosti je istrijebljena.

On uhvati Fandorina za ruku i čvrsto je stisne.

- Nesreća, Eraste Petroviču, nesreća. U rukama nam je ostao gušterov rep, a sam je gušter pobjegao. Narast će mu novi, ne mora se privikavati.
- Što ćemo s-sad? - upita državni savjetnik. Njegove zabrinute plave oči gledale su u jednako zabrinute kneževe crne oči.
- Vi ništa - mlitavo odvrati Gleb Georgijevič.

Više nije izgledao pobjednički, već smrknuto i vrlo umorno.

- Zapalite svijeću u crkvi, jer danas vam je Gospod udijelio čudo, i odmarajte se. Sad i od mene ima malo koristi, a od vas pogotovo. Sva je nada u tome da će agenti negdje naići na njega. U stan se, naravno, neće vratiti, nije budala. Svi poznati nam crveni i samo malo ružičasti bit će pod tajnim nadzorom. Hoteli također. Ja idem spavati. Ako što bude, probudit će me, a ja ću vas obavijestiti. Ali, malo je vjerojatno... - On odmahne rukom. - Sutra ujutro opet ćemo spremati smicalice. A za danas je gotovo, *je passe*.

Erast Petrovič nije zapalio svijeću u crkvi, zato što je to praznovjerje, a i nije smatrao da ima pravo na odmor. Dužnost je tražila da ode ka general-gubernatoru, kod kojega državni savjetnik zbog raznih okolnosti, **na** koje nije mogao **utjecati**, **nije** bio već četiri **dana**, i **podnese mu iscrpno izvješće o** stanju istrage.

No, pojaviti se u rezidenciji presvijetloga uvaljan u snijeg, s pocijepanim ovratnikom i zgužvanim cilindrom bilo je nezamislivo, tako da je morao svratiti kući, ali ne na dulje od pola sata. U jedanaest i četvrt Fandorin je u novom redengotu i besprijekornoj košulji s kravatom već ulazio u čekaonicu Njegove Ekscelencije.

U prostranoj sobi osim kneževa tajnika nije bilo nikoga, i državni je savjetnik, kao i uvijek, namjeravao ući bez najave, ali Inokentij Andrejevič, diskretno se nakašljavši, upozori:

- Eraste Petroviču, presvijetli ima gošću. Fandorin se nagne nad stol i napiše na list:

Vladimire Andrejeviču, spreman sam izvijestiti vas o današnjoj operaciji i svim događajima koji su joj prethodili.

E. E

- Molim hitno p-predati - reče činovniku s naočalama i ovaj, s naklonom uzevši poruku, nestane iza vrata kabineta.

Fandorin stane ispred samih vrata, uvjeren da će ga odmah pustiti, međutim, tajnik se vrati i, ništa mu ne rekavši, sjedne na svoje mjesto.

- Je li Vladimir Andrejevič pročitao? - nezadovoljno upita državni savjetnik.

- To ne znam, no šapnuo sam presvijetlom da je poruka vaša. Erast Petrovič kimne, nestrpljivo prijeđe preko saga, jednom, dvaput.

Vrata su ostala zatvorena.

- A tko je to tamo kod njega? - ne izdrži Fandorin.

- Neka dama. Mlada i vrlo lijepa - drage volje odloži pero Inokentij Andrejevič, čini se, i sam zaintrigiran. - Ne znam joj ime, ušla je bez najave. Uveo ju je Frol Grigorjevič.

- Znači, i Vediščev je ondje?

Tajnik nije trebao odgovoriti jer su visoka bijela vrata tiho škripnula, i u čekaonicu je ušao sam Vediščev.

- Frole Grigorjeviču, moram hitno k presvijetlom, izuzetno je važno! - razdraženo će Fandorin, ali knežev sobar ponese se na zagonetan način: stavi prst na usne, zatim tim istim prstom pozove Erasta Petroviča za sobom i, žustro vukući napola savijene noge u pustenim polučizmama, zagega se hodnikom.

Državni savjetnik slegne ramenima i krene za starcem, pomislivši: možda nisu tako nepravedne jadikovke Peterburžana koji tvrde da moskovska vlast u poodmaklim godinama podjetinji.

Vediščev je otvorio jedno za drugima petero vrata, nekoliko puta skretao lijevo pa desno i napokon izašao na uzak hodnik koji je, kako je Fandorinu bilo poznato, povezivao general-gubernatorov kabinet s unutrašnjim odajama.

Ovdje se Frol Grigorjevič zaustavi, opet stavi prst na usne i lagano gurne niska vratašca. Ova se bešumno odškrinuše, te se ispostavi da se kroz prorez odlično vidi sve što se događa u kabinetu.

Erast Petrovič ugleda Dolgorukoja kako sjedi okrenut leđima, a pred njim, na začuđujuće bliskom rastojanju, neku damu ili gospođicu. Zapravo, nije bilo nikakvog rastojanja, posjetiteljica je naslonila lice na prsa presvijetloga, iza ramena sa zlatnom epoletom vidio se jedino vrh glave. Tišinu su narušavali samo jecaji praćeni žalosnim šmrcajem.

Fandorin se smeteno osvrne na sobara, i ovaj iznenada izvede nešto vrlo čudno - namigne državnom savjetniku izboranim okom. Potpuno zbunjen, Erast Petrovič ponovo proviri kroz prorez. Vidje kako knez podiže ruku i pažljivo miluje uplakanu po crnoj kosi.

- No, no, draga moja, dosta je - nježno reče Njegova Ekscelencija. - Bravo za tebe jer si došla k starcu, olakšala dušu. Dobro je i što si se isplakala. A evo ću ti ja reći o njemu. Izbaci ga iz srca. Nije ti on par. Nikome nije par. Ti si otvorena djevojčica, vatrena, ne znaš živjeti napola. A on, iako ga volim, nekako je beživotan, kao da ga je mraz ofurio. Ili kao da je posut pepelom. Nećeš ga ugrijati, nećeš ga oživjeti. Već su mnogi pokušali. Poslušaj moj savjet, ne trati na njega dušu. Nađi si nekog mladog, jednostavnog, vedrog. S takvima ima više sreće, vjeruj starom čovjeku.

Erast Petrovič slušao je knežev govor, i pravilne su se obrve sumnjičavo mrštile.

- Neću vedrog - unjkavim od suza, ali posve prepoznatljivim glasom procvili crnokosa posjetiteljica. - Ništa vi ne razumijete, on je najživlji od svih koje poznajem. Samo se bojim da ne zna voljeti. I još se sve vrijeme bojim da će ga ubiti...

Dalje Fandorin nije prisluškivao.

- Zašto ste me doveli ovamo? - bijesno prošapta Frolu Grigorjeviču i brzo izađe iz hodnika.

Vrativši se u čekaonicu, državni savjetnik, pritišćući pero tako da je tinta prskala, napiše general-gubernatoru novu poruku koja se bitno razlikovala od prethodne i tonom i sadržajem. Ali, nije je stigao predati tajniku - bijela se vrata otvoriše i začu se glas Vladimira Andrejeviča:

- No, idi, idi s Bogom. I pamti moj savjet.

- Dobar dan, Esfir Avesalomovna - nakloni se državni savjetnik ljepotici koja je ušla u čekaonicu.

Ova ga odmjeri prezirnim pogledom. Nemoguće je bilo I »misliti da je ta umišljena osoba maloprije jecala i šmrcalu poput djeteta koje je ostalo bez sladoleda. Samo su oči, još neosušenc od suza, sjule izrazitij nego inače. Ne udostojivši se odgovoriti Erastu Petroviču, Carica Savska ode.

- Eh - uzdahnu Vladimir Andrejevič gledajući za njom. - Gdje je mojih šezdeset pet... Uđite vi, dragi moj. Oprostite što ste morali čekati.

Prema prešutnom dogovoru nisu razgovarali o nedavnoj posjetiteljici, već su' odmah prešli na posao.

- Okolnosti su bile takve da nisam bio u mogućnosti javiti se ranije Vašoj Ekscelenciji s izvještajem - počne Fandorin službenim tonom, ali general-gubernator uzme ga za lakat, posjedne u naslonjač nasuprot sebi i toplo, dobrodušno reče:

- Sve znam. Frol ima zaštitnike i u Ohrani, i na drugim mjestima. Izvješća o vašim doživljajima redovno sam dobivao. I o današnjoj sam bitki u potpunosti obaviješten. Dobio sam iscrpan izvještaj od koleškog asesora Miljnikova, sa svim pojedinostima. Divan je čovjek Jevstratij Pavlovič. Silno želi na Burljajevljevo mjesto. Pa što, mogao bih se zauzeti za njega u ministarstvu. Već sam poslao i brzojav o današnjem

junaštvu Njegovu Veličanstvu, prije nego vaš knezić. Tu je najvažnije tko ranije izvijesti. Vašu odvažnost opisao sam najbiranijim riječima.

- Za to se n-najljepše zahvaljujem - pomalo smeteno odvrati Erast Petrovič - no, nemamo se čime osobito hvaliti. Glavni je z-zločinac nestao.

-Jedan je nestao, a šestorica su onesposobljena. To je golem uspjeh, dragi moj. Policija ga odavno nije imala. I pobjeda je izvojevana kod nas u Moskvi iako uz angažiranje pomoći iz prijestolnice. Iz mojeg brzojava car će shvatiti da su šestorica pobijenih terorista naša, moskovska zasluga, a sedmi je pobjegao zato što ga je Požarski izgubio. Znam ja pisati brzojave. Skoro pola stoljeća plovim morima tinte. Nema veze, milostiv je Gospodin. Možda shvate gore (knežev izborani prst pokaže na strop, obraćajući se ili caru, ili izravno Gospodu) da je još rano Dolgorukoja baciti na smetlište. I vašu zapelu molbu za mjesto upravitelja policije spomenuo sam u brzojavu. Vidjet ćemo tko će pobijediti...

Iz general-gubernatorove palače Erast Petrovič izašao je zamišljen. Navlačeći rukavice stao je pred oglasnim stupom, iz nekog razloga pročitao golemim slovima otisnutu obavijest:

Čudo američke tehnike

U Politehničkom muzeju izvodi se demonstracija najnovijeg Edisonova fonografa. G-din Repman, voditelj odjela primijenjene fizike, osobno će izvršiti pokus zapisivanja zvuka, radi čega će izvesti ariju iz opere *Život za cara*. Ulaznina - 15 kop. Broj karata ograničen.

Državnog savjetnika u leđa pogodi gruda. Erast Petrovič začuđeno se okrene i ugleda kod pločnika lagane saonice s dvama konjima. Na baršunastu sjedištu, zavalivši se na savijen naslon, sjedila je crnooka gospođica u bundi od samurovine.

- Sjedni - reče gospođica. - Idemo.

- Išli ste tužakati, m-mademoiselle Litvinova? - sa svom raspoloživom zajedljivošću zapita Fandorin.

- Eraste, ti si budala - kratko će i jednostavno ona. - Šuti, inače ćemo se opet posvađati.
- A što je sa savjetom presvijetlog? Esfir uzdahne.
- Savjet je dobar. Svakako ću ga iskoristiti. Ali, ne sad. Poslije.

Pred ulazom u svakom Moskovljaninu poznatu veliku zgradu na Tverskom bulevaru Fandorin je stao, obuzet proturječnim osjećajima. Dakle, imenovanje o kojemu se tako dugo govorilo i u čiju je realnost Erast Petrovič već prestao vjerovati, konačno se ostvarilo.

Prije pola sata u dvorišno krilo kuće u Maloj Nikitskoj došao je kurir i uz naklon priopćio državnom savjetniku, koji je izašao u ogrtaču, da ga odmah očekuju u policijskoj upravi. Taj je poziv mogao značiti samo jedno: jučerašnji general-gubernatorov brzojav caru proizveo je učinak, i to brže nego što se očekivalo.

Nastojeći stvarati što manje buke, Fandorin je završio **jutarnje** dotjerivanje, obukao odoru s odlikovanjima, stavio sablju koja **je** zahtijevao formalnost - i, osvrnuvši se na pritivorena **vrata** na prstima ušao u predsoblje.

Što se tiče karijere, promaknuće **na dužnost** u drevnoj prijestolnici carstva **značilo je** generalski čin, golema **vlast**, **zavidnu priliku** prema **još** vrtoglavijim visinama u budućnosti. **No**, taj put nije bio **posut samo** ružama, **već** i trnjem, a najgorim je Fandorin **smatrao** potpun oproštaj s privatnošću. Upravitelj policije **morao je** živjeti u državnoj rezidenciji, svečanoj, neudobnoj i **k** tome povezanoj s uredom; **morao je** sudjelovati u mnoštvu obveznih službenih poduhvata, i to **li** svojstvu **središnje figure** (primjerice, tijekom Velikog tjedna obilježavalo se svečano otvaranje Društva za skrb o narodnoj trijeznosti pod pokroviteljstvom glavnog gradskog čuvara zakona); konačno, morao je pružati stanovnicima Moskve primjer moralna života, što **se**, uzevši u obzir sadašnje osobne prilike Erasta Petroviča, činilo teško izvršivom zadaćom.

Eto zašto se Fandorin trebao sabrati prije nego što stupi preko praga svoga novog prebivališta i svoga novog života. Kao i obično, ohrabrenje je našao u izreci Najmudrijeg: „Plemeniti muž zna što mu je dužnost i ne pokušava je izbjeći.“

Izbjegavanje je bilo nemoguće, oklijevanje glupo, i Erast Petrovič

uzdahnuvši prijeđe sudbonosnu crtu od koje počinje odbrojavanje do nove službe. Kimne žandaru koji mu je salutirao, prijeđe dugim pogledom po poznatom otmjenom predvorju i stavi bundu na vratareve ruke. Svakog časa trebale su stići general-gubernatorove saonice. Vladimir Andrejevič uvest će svog gojenca u službeni kabinet i svečano mu uručiti pečat, medalju na lancu, simbolični ključ grada - atribute vlasti upravitelja policije.

- Baš dirljivo što nosite odoru i odlikovanja! - začu se straga veseo glas. - Znači, već znate? A ja sam vas htio iznenaditi.

Na široku i kratku stubištu od četiri mramorne stube stajao je Požarski, odjeven nimalo svečano u žaket i karirane hlače, ali zato uz širok osmijeh.

- Prihvaćam čestitke sa zahvalnošću - vragolasto se nakloni. - Iako je, zapravo, takva svečanost suvišna. Izvolite u kabinet. Nešto ću vam pokazati.

Erast Petrovič nije se odao ni jednom gestom, ali, slučajno ugledavši u zrcalu kako mu zasljepljujuće bliješte odlikovanja i zlatni vez na odori, žestoko je pocrvenio stideći se svoje pogreške. „Kad svijet biva sasvim crnim, plemeniti muž traži u njemu bijelu mrlju“, stigao je u pomoć Najmudriji. Državni se savjetnik potrudi i odmah pronađe bijelu mrlju: neće morati predsjedati narodnoj trijeznosti.

Ne rekavši ni riječi, Erast Petrovič uputi se za Požarskim u kabinet upravitelja policije i stane na pragu ne znajući kamo sjesti - divan i naslonjači bili su pokriveni presvlakama.

- Nisam se još stigao opremiti. Evo, možete ovdje. - Požarski strgne s divana bijelo platno. - Telegram s mojim imenovanjem stigao je u zoru.

Ali, to za vas nije najvažnije. Najvažnije je ovo: tekst za novine poslan iz Peterburga. Predviđen je za objavljivanje dvadeset sedmoga.

Dolgorukoju je poslan carski ukaz. Pročitajte.

Erast Petrovič uzme brzojavni obrazac sa žigom „strogo povjerljivo“, stane prelaziti pogledom po dugačkom stupcu sastavljenom od gusto slijepljenih trakica.

Danas, na svečani rođendan Njegova Veličanstva Cara, Moskva je usrećena velikom, neviđenom Carskom milošću: Samodržavni Vladar

Rusije povjerio je drevnu prijestolnicu Svojega Carstva na izravnu brigu Svojemu Preuzvišenomu Bratu, Velikom Knezu Simeonu Aleksandrovim, imenovavši Njegovu Visost moskovskim general-gubernatorom.

U tom imenovanju leži duboko povijesno značenje. Moskva ponovo stupa u neposrednu vezu s Preuzvišenim Domom Ruskih Careva. Vjekovna duhovna veza koja spaja Vrhovnoga Vođu ruskoga naroda s drevnom ruskom prijestolnicom poprima danas onaj izvanjski, stvaran oblik, koji ima tako dubok značaj za jasnu svijest cijeloga naroda.

Danas Car drži vrijednim još više podići značaj Moskve kao nacionalnog paladija, imenujući Svojim predstavnikom u njoj nikoga drugoga nego Preuzvišenoga Brata Svojega.

Moskovljani nikada neće zaboraviti onu laku pristupačnost kojom se odlikovao knez Vladimir Andrejevič, onu srdačnu susretljivost s kojom se odnosio prema svim osobama koje su mu se obraćale za pomoć, onu energiju s kojom...

- Ono o lakoj pristupačnosti već ste pročitali? - upita Požarski, koji je očito jedva čekao da prijeđu na razgovor. - Dalje ne morate čitati, ima toga još mnogo, ali sve šuplje. Dakle, Eraste Petroviču, to je kraj vašeg zaštitnika. I sad je došlo vrijeme da vi i ja definitivno raspravimo.

Moskva se odsad mijenja i više nikada neće biti kao za Volodje Velikog Gnijezda. U gradu se formira prava, snažna vlast, bez ikakve „lake pristupačnosti“. Vaš šef nije shvaćao istinsku narav vlasti, nije razdvajao njezinu uzvišenu funkciju od praktične, i zbog toga je vaš grad zapeo u patrijarhalnosti, nimalo ne napredujući ususret nadolazećem stoljeću.

Knez je govorio ozbiljno, uvjerljivo, energično. Po svoj je prilici takav uistinu i bio, kad nije spletario i hinio.

- Uzvišenu vlast u Moskvi predstavljat će Njegova Visost, moj zaštitnik, čije interese ustvari od samog početka i zastupam. Sad mogu govoriti o tome otvoreno. Veliki je knez čovjek koji ima sanjarski karakter i posebne ukuse, što ste vi vjerojatno čuli.

Hrast Petrovič prisjeti se kako se <> Simconu Alckmindroviču govorkalo da se voli okružiti ljepuškastim ađutuntima, no nije bilo jasno misli li Požarski na to.

- To, uostalom, nije toliko važno. Bitno je to da se Njegova Visost neće miješati ni u kakve poslove osim u formalno-reprezentativne, to

jest, neće mutiti mističnu aureolu vlasti „pristupačnošću i srdačnošću". Praktična, to jest, stvarna vlast nad milijunskim gradom pripast će moskovskom upravitelju policije, a to sam od danas ja. Znam da nećete denuncirati i spletkariti, zato i držim da mogu biti potpuno otvoren.

Gleb Georgijevič pogleda sugovornikova odlikovanja i malo se namršti.

- Ponekad se zanesem, pa sam vas, izgleda, uvrijedio. Morate mi oprostiti. Među nama se pojavila neka vrst glupog djetinjastog suparništva, pa si nisam mogao uskratiti zadovoljstvo našaliti se s vama. Šala je ispala pakosnom. Još vas jednom molim da mi oprostite. Znao sam za jučerašnji brzovav u kojem vaš zaštitnik moli cara da na dužnost upravitelja policije imenuje vas. Dolgorukojev tajnik, povučeni Inokentij Andrejevič, davno je opazio na koju stranu vjetar puše te je postao uistinu nezamjenjiv pomagač našoj stranci. Moj je telegram stigao na carev stol pola sata prije. Zar ste mislili da sam nakon Brjusovskog parka zaista otišao na spavanje?
- Nisam o tome uopće razmišljao - suho reče Erast Petrovič, prvi put prekinuvši šutnju.
- Ipak ste se uvrijedili — konstatira Požarski. — No, kriv sam, oprostite. Ma, zaboravite taj nestašluk. Riječ je o vašoj budućnosti. Imao sam priliku ocijeniti vaše izuzetne kvalitete. Posjedujete pronicljiv um, odlučnost, odvažnost, a najviše kod vas cijenim dar da izađete iz vatre ni ne oprlivši krila. I sam sam srečković pa znam raspoznati one koje čuva sama sudbina. Dajte da provjerimo čija je sreća jača, vaša ili moja.

On iznenada izvadi iz džepa snop karata i pokaže ga državnom savjetniku.

- Pogodite koja je karta na vrhu, crna ili crvena.
- U redu, samo stavite s-snop na stol - slegne ramenima Erast Petrovič. - Lakovjernost me u toj igri jednom zamalo stajala života.

Knez se nimalo ne uvrijedi, već naprotiv, s odobravanjem se nasmije.

- Ispravno. Sreća je sreća, ali ne treba je izazivati. Dakle?

- Crna - bez razmišljanja će Fandorin. Požarski promisli pa reče:
- Slažem se.

Gornja karta bila je pikova sedmica.

- Sljedeća je također crna.

- Slažem se.

Bio je trefov dečko.

- Opet crna - strpljivo, kao da s djetetom igra dosadnu dječju igru, reče Erast Petrovič.

- Malo je vjerojatno da triput zaredom... Ne, neka bude crvena

- odluči knez i okrene trefovu damu.

- To sam i pretpostavljao - uzdahne Gleb Georgijevič. - Vi ste pravi sretnik. Bilo bi mi žao ostati bez takva saveznika. Znaite, isprva sam vas smatrao korisnim, ali i opasnim čovjekom. A sad više ne držim da ste opasni. Uza sve sjajne kvalitete imate jednu golemu manu. Potpuno ste lišeni prilagodljivosti, ne umijete mijenjati boju i oblik prema okolnostima, niste sposobni skrenuti s označenog puta na zaobilaznu stazu. A prema tome, nećete rovariti ni zabiti nož u leđa. Tu vještinu, dakako, nikad nećete usvojiti, što mi u potpunosti odgovara. Što se prilagodljivosti tiče, mogao bih vas mnogočemu naučiti. Nudim vam savez. Zajedno ćemo pokrenuti nebo i zemlju. Zasad nije riječ o nekoj određenoj dužnosti za vas, to ćemo još dogovoriti. Trenutno mi je potrebna vaša načelna suglasnost.

Državni je savjetnik šutio, pa se Požarski razoružavajuće osmijehne:

- Dobro, nećemo se žuriti. Zasad se samo zbližimo. Ja ću vas naučiti prilagodljivosti, a vi mene da pogađam boje karata. Može?

Fandorin malo razmisli pa kimne.

- Odlično. Predlažem da prijedemo na „ti“, a navečer ćemo to potvrditi bruderšaftom - ozari se knez. - Dakle? „Ti“ i „Erast“?

- „Ti“ i „Gleb“ - složi se Erast Petrovič.

- Prijatelji me zovu Glebčik - nasmiješi se novi upravitelj policije i pruži ruku. - Pa, Eraste, do večeri. Moram uskoro otići radi važnoga posla.

Fandorin je ustao i stisnuo mu ruku, ali nije se žurio s odlaskom.

- A što je potragom za Grinom? Zar nećemo ništa p-poduzeti? Čini mi se, Glebe - ne bez napora oslovi ga neuobičajeno državni savjetnik

- da si rekao kako ćemo „spremati smicalice“?

- Za to se ne brini - odvrati Požarski s osmijehom Vasilise Premudre dok govori Ivanu Careviću da je jutro pametnije od večeri. - Sastanak na koji se žurim pomoći će da definitivno zatvorimo slučaj BG-a.

Potučen tim posljednjim udarcem, Fandorin ništa više ne reče, već samo snuždeno kimne na pozdrav i izađe.

Po stubištu je sišao istim pokunjenim hodom, polako prošao kroz predvorje, nabacio na ramena bundu i izašao na bulevar melankolično zamahujući cilindrom.

No, tek što se Erast Petrovič malo udaljio od žute zgrade s bijelim stupovima, kad u njegovu vladanju dođe do zapanjujuće promjene.

Najednom je istrčao na kolnik i mahnuo rukom

- Kamo zapovijedate, Vaša Ekscelencijo? - živahno vikne sjedobradi Vladimirac ugledavši pod raskopčanom bundom sjajan križ. - Dovesćemo se živi i zdravi!

Oholi vlastelin nije sjeo, već je iz nekog razloga razgledavao konja, snažnog, lijepog, čupavog, pa udario vrhom čizme po saonicama.

- I koliko je danas takva zaprega?

.Vanjka" se ne začudi, jer nije mu prva godina da razvozi po Moskvi i svakakvih se čudaka nagledao. Usput rečeno, ti su čudaci davali i izdašnije napojnice.

- Pa, nekih petsto rubalja - pohvali se on, naravno, malo pretjeravši radi dojma.

I tek tada ga vlastelin doista začudi. Izvadi iz džepa zlatni sat na zlatnom lancu.

- Ovaj dijamantni *breguet* vrijedi barem t-tisuću rubalja. Uzmi ga, a meni saonice i konj.

Kočijaš zatrepta i zine, gledajući kao začaran jarke iskre što su zaplesale na zlatu pod suncem.

- Brže razmišljaj - podvikne ludi general - ili zaustavljam d-dru-

.Vanjka" uzme *breguet*, gurne ga u usta, ali lanac nije stao pa je visio iznad brade. Spustio se sa saonica, bacio bič, riđana za oproštaj pljesnuo po križima pa se dao u trk.

- Stani! - viknu za njim čudni vlastelin, očito se predomislivši.

- Vрати se!

Kočijaš se snuždeno zagega natrag prema saonicama, ali plijen još nije

vadio, nadao se.

- M-m-ma-m, m-mi-mi, m-ma-mi, m-mu-mu, m-ma-m-mo-ko-mi
- promumljao je prijekorno, a to je značilo: „Grieh je, gospodine, tako se šaliti, barem za votku da dobijem.“
- D-da se još zamijenimo - predloži munjeni. - Daj svoje krzno i rukavice za moju bundu. I šubaru također skini.

Navukao je ovčji kožuh, nataknuo šubaru s naušnicima, a „vanjki“ dobacio dabrovinu sa suknenim gornjim dijelom i nabio mu cilindar od jelenje kože. Pa graknuo:

- Gotovo, d-da te nisam više vidio!

Vanjka podigne predugu mu bundu pa pojuri preko bulevara topćući zakrpanim pustenim čizmama, samo mu se lanac poput zlatne niti ljuljao pokraj uha.

Fandorin pak sjedne na saonice, cmokne konju da ne bude nervozan te stane čekati.

Nakon pet minuta iz dvorišta kuće upravitelja policije dovezli su pred vežu pokrivena saonice. Pojavi se Požarski s buketom ruža, uđe u saonice, i one odmah krenu. Za njim krenu još jedne na kojima su sjedila dva gospodina, Erastu Petroviču već poznata.

Malo pričekavši, državni savjetnik bečarski zazviždi, uzvikne:

- I-ija, lijencino! Ajde!

I riđan zatrese rasčešljanu grivu, zvecne praporcima te krene.

* * *

Išli su, pokazalo se, prema Nikolajevskom kolodvoru.

Ondje Požarski iskoči, popravi buket i lagano, preskačući stube, potrči uz kolodvorsko stubište. „Anđeli čuvari“ slijedili su ga na uobičajenoj distanci.

Tad lažni vozač siđe sa saonica. Kao da se šeta, približi se drugim saonicama, ispusti rukavicu i sagne se. Ne uspravi se odmah. Kradom pogleda uokolo i iznenada neprimjetnim udarcem šake prelomi pričvršćene opruge. Saonice se zatresu, malo se nakose. Vozač se

uznemireno nagne sa sjedišta, ali ne ugleda ništa sumnjivo jer se Fandorin već uspravio i gledao na drugu stranu.

Zatim, dok je sjedio na saonicama, nekoliko je puta odbio putnike iz peterskoga vlaka, pri čemu je jedna ponuda bila iznimno povoljna: do Sokoljnika za rubalj i dvadeset pet kopjejk.

Požarski se ne vrati sam, nego s vrlo zgodnom mladom damom. Krila je lice ružama i sretno se smijala. Ni knez nije bio onakav kao inače, na licu su mu sjali bezbrižnost i veselje.

Ljepotica ga zagrlila slobodnom rukom i poljubi u usta, ali tako strastveno da se Glebu Georgijeviču nakrivila šubara od kunina krzna.

Fandorin nehotice odmahne glavom, čudeći se iznenađenjima ljudske naravi. Tko bi pomislio da je grabežljivi peterburški častohlepnik sposoban za tako romantično vladanje? No, što s tim ima BG?

Čim je knez posjeo svoju suputnicu u saonice, ove su se odmah nagnule nadesno, i bilo je jasno da se njima nemoguće voziti.

Tad Erast Petrovič navuče šubaru niže do očiju, podigne ovratnik i, smjelo pucnuvši bičem, doveze se točno na mjesto događaja.

- Evo vladimirskih saonica! - zaviče državni savjetnik l'alsctom koji nije imao ništa zajedničko s njegovim uobičajenim glasom. Sjedaj, vuSe balogorođe. Odvest ću tebe i gospojicu kuti god Oćeš, /u mule pure: rubalj i još sedamdeset pet kopjejk bakšiša!

Požarski baci pogled na mangupa, zatim na nagnule saonice pu reče:

- Odvest ces" gospođicu na Lubjanski trg, A ju ću - obrall se doSljakinji - do svojih bandita u Tverskoj. Čekam vijesti.

Sjedajući na saonice i pokrivajući koljena, ljepotica reče na francuskom:

- Samo, preklinjem te, dragi, bez policijskih trikova, nikakva pratnja. On će sigurno nanjušiti.
- Vrijedaš me, Julie - odvrati Požarski na istom jeziku. - Čini mi se da te nikad nisam prevario.

Erast Petrovič tržne uzde i potjera konja Kalančevkom prema Sadovo-Spaskoj.

Gospođica je, po svemu sudeći, bila dobro raspoložena: prvo je mumljala neku pjesmicu bez riječi, a onda zapjevala nešto o crvenom sarafanu. Glasić joj je bio divan, melodičan.

- Lubjanka, gospojo - obznani Fandorin. - Kud dalje?

Ona zavrti glavom amo-tamo, zlovoljno promrmlja: „Kako je dosadan s tom svojom konspirativnošću“; pa naredi:

- Ovako, vozi me malo u krugu.

Državni savjetnik potvrdno zamumlja i krene trgovom oko zaleđena vodoskoka i stajališta fijakera.

U četvrtom krugu s pločnika skoči neki čovjek u crnom kaputu i lako uleti u saonice.

- Ma šta 'š ti meni tu skakat', lopove! - zaurla „vanjka“, zamah-nuvši bičem na drznika.

A putnik nije bio bilo tko, već glavom i bradom gospodin Grin. Samo je prilijepio svijetle brkove i stavio naočale.

- To je moj prijatelj - objasni lijepa gospođica. - Njega sam čekala. Kamo ćemo, Grinčiku?

Novi putnik reče:

- Kreni kroz Kazališni. Dalje ću ti reći.

- Što se dogodilo? - upita pjevačica. - Što znači „hitan posao“? Sve sam ostavila, evo me kod tebe. A možda si me se jednostavno zaželio? - U glasu joj zazvuči prepredenost.

-Poslije, kad stignemo-reče neobični putnik, očigledno neraspoložen za razgovor.

Zato su se dalje vozili šutke.

Izašli su na Prečistenki, ispred kuće grofova Dobrinskih, ali nisu krenuli k vratima, već su se uspjeli na trijem krila dograđenog uz palaču.

Erast Petrovič, koji je sišao pritegnuti poprug, vidio je kako je vrata otvorila mlada žena blijeda, stroga lica i ravne kose skupljene u punđu.

Sve stoje dalje poduzeo državni savjetnik bilo je učinjeno vrlo brzo i bez imalo oklijevanja, kao da nije djelovao instinktivno, nego izvršavao jasan, pomno razrađen plan.

Odvezavši se pedesetak koraka, Fandorin priveže uzde za stupić, ubaci kožuh i šubar u saonice, gurne sablju pod sjedište te se vrati do ograde. Pričekavši da ulica, ionako ne osobito prometna, posve opusti, spretno se uzverne na ogradu i skoči na tlo s druge strane.

Brzo protrči dvorištem do nadograđenog krila i nađe se točno ispod prozora s otvorenim okancem za provjetravanje. Erast Petrovič zastane osluškujući bez pokreta. Zatim se bez vidljiva napora uzvere na prozorsku dasku i, stisnuvši se, provuče kroz mali četvrtasti otvor, što je bez sumnje zahtijevalo virtuoznu elastičnost.

Najteže je bilo spustiti se na pod bez ikakva zvuka, no činovniku i to uspije. Vidje da se našao u kuhinji, maloj, ali urednoj i dobro ugrija-noj. Opet je morao osluškivati, jer su iz unutrašnjosti dopirali glasovi. Odredivši smjer zvuka, Erast Petrovič izvadi iz futrole za pašom svoj *herstal-ballard* i bešumno krene hodnikom.

*

Opet je, drugi put tog dana, Erast Petrovič virio i prisluškivao kroz odškrinuta vrata, ali sada nije osjećao ni zbunjenost ni grižnju savjesti, samo lovačku strast i trepet radosnog predosjećaja. Nije dragom prijatelju Glebu svaki dan nedjelja i od Fandorina može naučiti ne samo kako pogoditi kartu.

U sobi ih je bilo troje. Žena s punđom sjedila je za stolom, napola okrenuta prema vratima, i izvodila čudne pokrete: grabila je žličicom iz posude sivu želatinastu masu i vrlo oprezno po nekoliko kapi prebacivala u usku limenku poput onih u kojima se prodaje maslinovo ulje ili rajčica. Tu su stajale i druge limenke, kako uske, tako i obične, od pola funte. Pravi eksplozivne naprave, dosjeti se državni savjetnik, i radost mu se malo pomuti. *Herstal* je morao maknuti. Teško da će ih moći uhititi, dovoljno je da se žena tržne od straha ili iznenađenja, i od kuće će ostati samo ruševine. Bombašica nije sudjelovala u razgovoru, samo dvoje ostalih.

- Ti si jednostavno lud - potišteno će gošća. - Od ilegalnog djelovanja imaš pravu maniju proganjanja. Prije nisi bio takav. Ako i u mene sumnjaš...

Bilo je to rečeno tako uvjerljivim, iskrenim tonom, da bi joj i Erast Petrovič nesumnjivo povjеровao, samo da nije vidio gospođicu u društvu Požarskoga. Tamnokosi s nepomičnim, kao isklesanim licem nije bio prisustvovao susretu na kolodvoru, a ipak se u njegovu glasu osjećala nepokolebljiva uvjerenost.

- Ne sumnjam. Znam. Vi ste podmetali pisma. **Ne** znam sumo **je** li

to zabluda ili provokacija. Sad vidim da je provokacija. Dva pitanja. Prvo: tko? Drugo...-Voda terorista zapne. - Zašto, Julie? Zašto? ..dobro. Na drugo ne morate odgovoriti. Ali, na prvo obavezno. Inače ću vas ubiti. Odmah. Ako kažete, neću vas ubiti. Partijski sud.

Bilo je očito da to nije pusta prijetnja. Erast Petrovič još malo odškrine vrata i ugleda „suradnicu“ Požarskoga kako s užasom gleda bodež stisnut u borčevoj ruci.

- Mogao bi me ubiti? - Agentičin glas žalosno zadrhti. - Nakon onoga što je bilo među nama? Zar si zaboravio?

Ona što je izrađivala bombe zvecne nečim staklenim, i Erast Petrovič, okrenuvši se nakratko prema zvuku, vidje kako se ugrizla za usnu i probijedjela.

Grin, s druge strane, pocrveni, ali metalni se prizvuk u njegovu glasu ne smanji.

- Tko? – ponovi. - Samo istinu... Ne? Onda...

Čvrsto uhvati ljepoticu lijevom rukom za vrat, desnu odmakne radi zamaha.

- Požarski - brzo reče ona. - Požarski, zamjenik ravnatelja Odjela policije, a sad moskovski upravitelj policije. Nemoj me ubiti, Grine. Obećao si!

Surovi je čovjek, čini se, bio šokiran njezinim priznanjem, ali bodež je spremio.

- Zašto njemu? - zapita. - Ne razumijem. Za jučer mi je jasno, ali prije?

- To me nemoj pitati - slegne ramenima Julie.

Shvativši da joj skoro smrt ne prijeti, ona se nekako brzo umirila i čak stala popravljati frizuru.

- Mene vaše igre lopova i pandura ne zanimaju. Vi klipani samo biste ganjali jedan drugog, pucali iz pištolja i bacali bombe. Kao da je nas žene briga za to.
- A za što vas je briga? - Grin ju je gledao teškim, začuđenim pogledom. - što je u vašem životu najvažnije?

Sada se začudi ona:

- Kako što? Ljubav, naravno. Nema ništa važnije od toga. Vi ste,

muškarci, čudovišta jer to ne shvaćate.

- Zbog ljubavi? - polako izgovori najopasniji ruski terorist. -Zimovka, Jemelja, ostali? Zbog ljubavi?

Julie se namršti:

- A zbog čega drugog? Moj je Gleb čudovište kao i ti, iako nije lopov, nego pandur. Stoje tražio, to sam radila. Mi žene kad volimo, činimo to svim srcem, i ni na što se ne obaziremo. Neka cijeli svijet ode kvragu.

- Odmah ću provjeriti - reče iznenada Grin i opet izvadi bodež.
- Što ti je?! - vrisne „suradnica" odskočivši. - Pa, priznala sam! Što imaš provjeravati?
- Koga više volite, njega ili sebe.

Terorist zakorači prema njoj, a ona uzmakne k zidu i podigne ruke.

- Sada ćete telefonirati svom zaštitniku i pozvati ga ovamo. Samog. Da ili ne?

- Ne! - krikne Julie klizeći duž zida. — Ni za što! Stigla je do ugla i stisnula se uza nj leđima. Grin se šutke približi držeći bodež spremnim.
- Da - reče ona slabim glasom. - Da, da. Dobro... Samo makni to. Okrenuvši se prema ženi koja je sjedila, i dalje odmjereno obavljajući svoj posao, Grin naredi:

- Iglo, provjeri koji je broj policijske uprave.

Vlasnica neobičnog nadimka - vezistica o kojoj je govorio Rahmet-Gvidon - odloži nedovršenu bombu i ustane.

Erast Petrovič osokoli se i pripremi za akciju. Neka se Igla odmakne od smrtonosnog stola barem deset koraka. Onda gurnuti vrata; u tri, ne, četiri skoka svladati udaljenost do Grina; omamiti ga udarcem noge u zatiljak, a stigne li se okrenuti, u bradu; okrenuti se prema Igli i odsjeći je od stola. Nije lako, ali je izvedivo.

- 404-22 - zajecavši, reče Julie. - Lak broj, zapamtila sam ga. Nažalost, Igla je ipak ostala kod svojih bombi.

Fandorin nije vidio telefonski aparat ali očito se nalazio u sobi, jer je Grin, ponovo spremivši bodež, pokazao rukom nekud u stranu:

- Zovite. Recite da je vrlo hitno. Odate li, ubit ću vas.

- „Ubit ću vas, ubit ću vas“ - naruga mu se Julie. - Kako si ti dosadan, Grinčiku. Kad bi barem poludio, zavikao, zalupao nogama. Kakvi brzi prijelazi od straha i očaja do bezobraznosti, pomisli državni savjetnik. Jedinostvena osoba.

I pokaže se da je čak potcijenio njezinu drskost.

- Znači, meni govoriš „vi“, a njoj „ti“? - kimne ona prema Igli. - Tako znači. Zanimljiv par. Bilo bi dobro vidjeti kako se milujete. Vjerojatno kao da željezo o željezo zvekeće. Ljubav dviju oklopnjača.

Obaviješten o razuzdanim običajima karakterističnim za nihilističku sredinu, državni se savjetnik tim riječima nimalo ne začudi, ali Iгла se najednom neobično uzbudi - dobro da je stajala, a ne sjedila nad bombama.

- Što vi znate o ljubavi! - viknu ona visokim glasom. - Jedan tren naše ljubavi vrijedi više nego sve vaše ljubavne avanture!

Ljepotica je, čini se, imala na to što odvratiti, ali Grin je odlučno uhvati za rame i gurne prema nevidljivom telefonu.

-Hajde!

Zatim je Julie nestala iz Fandorinova vidnog polja, no njezin se glas odlično čuo.

- Centrala? Gospođice, 404-22 - reče glas potpuno bezizražajno, a čas kasnije progovori drukčije: odlučno, zapovjednički. - Tko je to? Dežurni ađutant Keller? Ovako, Kelleru, hitno trebam Gleba Georgijeviča. Vrlo hitno... Julie, to je dovoljno. Shvatit će... Ah, tako? Da, svakako.

Zveket spuštene slušalice.

- Još nije stigao. Ađutant je rekao da ga očekuju za najviše četvrt sata. Što sad?

- Za četvrt sata nazvat ćete ponovo - reče Grin.

Erast Petrovič bešumno odstupi od vrata, zatim se okrene i brzo napusti kuću istim putem kojim je i ušao.

Riđan je stajao na istom mjestu, samo je kožuh i šubaru netko uspio pokupiti, vjerojatno ih je loše spremio.

Zanimljiv je prizor mogla vidjeti nedjeljna publika koja se šetala

Prečistenskim bulevarom: prolazile su kočijaške saonice, a na njima je stajao ozbiljan gospodin u odori i s odlikovanjima, razbojnički zviždao i šibao bičem neuglednog čupavog konja.

* * *

Jedva je stigao. Naletio je na Požarskog na vratima policijske uprave. Knez je bio uzbuđen i očigledno se žurio, nije se obradovao neočekivanu susretu. Dobaci u hodu:

- Kasnije, Eraste, kasnije. Dolazi ključan trenutak!

No, državni savjetnik zgrabi pretpostavljenog željeznim prstima za rukav i privuče ga sebi.

- Za vas je, gospodine Požarski, ključni trenutak već došao. Pođimo u kabinet.

Ponašanje i ton ostavili su željeni dojam. Gleb (Georgijevič pogledao je Fandorina s radoznavošću.

- Zar smo opet na „vi“? Eraste, sudeći po sjaju u očima, saznao si nešto vrlo zanimljivo. U redu, pođimo. Ali, ne dulje od **pet** minuta. Imam neodgodiv posao.

Knez je čitavom svojom pojavom davao do **znanja** da nema vremena za duga objašnjavanja, nije sjeo niti je ponudio Fandorinu da sjedne, iako su u kabinetu već skinuli presvlake s namještaja. Uostalom, Erast Petrovič nije ni kanio sjesti jer je bio vrlo ratoborno raspoložen.

- Vi ste provokator, dvostruki agent, državni zločinac - reče s hludnim gnjevom, preskočivši i „p“, i „d“, i „z“ bez zamuckivanja. - Nije Diana pisala pisma teroristima iz Bojne grupe, nego vi. Vi ste pogubili Hrapova, vi ste dojavili borcima za Petrosovsko kupalište, i za nanos ste mi namjerno rekli krivo, htjeli ste me se riješiti. Vi ste izdajnik! Da vam pružim dokaze?

Gleb Georgijevič i dalje je gledao državnog savjetnika s izrazom radoznalosti, s odgovorom se nije žurio.

- Vjerojatno nije potrebno - odgovori promislivši. - Vjerujem da imaš dokaze, a nemam vremena za rasprave. Naravno, vrlo me zanima kako si doznao, ali to ćeš mi ispričati poslije. Neka bude, produljujem trajanje

našeg razgovora s pet minuta na deset, ali više ne mogu. Zato prijeđi odmah na stvar. U redu, ja sam provokator, dvostruki agent i izdajnik. Ja sam pripremio Hrapovljevo ubojstvo i čitav niz drugih divnih stvari, sve do nekoliko atentata na samog sebe. I dalje? Sto želiš?

- Ali, z-zašto? S-što su vam trebale sve te spletke? Požarski počne govoriti oštro, uvjeren:

- Ja sam čovjek koji može spasiti Rusiju. Zato što sam pametan, smion i lišen sentimentalnosti. Moji su neprijatelji brojni i snažni: sjedne strane, fanatici pobune, s druge tupi i zaostali trbonje u generalskim odorama. Dugo vremena nisam imao ni veza ni protekcije. Svejedno bih se probio na vrh, ali prekasno, a vrijeme prolazi, u Rusiji gaje ostalo sasvim malo. Eto zašto se moram žuriti. BG je moje posvojeno dijete. Ja sam podigao na noge tu organizaciju, osigurao joj ime i reputaciju. Dala mi je već sve što je mogla, sad je došlo vrijeme da stavim točku na tu priču. Danas ću likvidirati Grina. Slava koju sam izgradio tom nesalomljivom gospodinu pomoći će mi da se uspnem za još nekoliko stuba, približit će me konačnom cilju. To je bit, ukratko i bez uljepšavanja. Dosta?
- I sve ste to činili za spas Rusije? - upita Fandorin, ali njegov sarkazam nije djelovao na sugovornika.
- Da. I, razumljivo, za samog sebe. Ja sebe ne odvajam od Rusije. Na kraju krajeva, Rusiju je stvorio prije tisuću godina jedan od mojih predaka, a drugi joj je prije tristo godina pomogao preporoditi se. - Požarski gurme ruke u džepove kaputa, zanjiše se na petama. - I ne misli, Eraste, da se bojim tvog raskrinkavanja. Sto možeš učiniti? U Peterburgu nemaš nikoga. Tvoj je moskovski zaštitnik svrgnut. Nitko ti neće povjerovati, nitko te neće saslušati. Osim neizravnim indicijama i pretpostavkama ne raspolažeš ničim. Obratit ćeš se novinama? Neće objaviti. Ovo, hvala Bogu, nije Europa. Znaš - povjerljivo snizi glas Gleb Georgijevič - u džepu imam revolver, i uperen je u tvoj trbuh. Mogao bih te ustrijeliti. Odmah sad, u ovom kabinetu. Izjavio bih da si teroristički agent, da si povezan s njima preko svoje male Židovke I da si me pokušao ubiti. Uz trenutno stanje stvari, to bi lako **prošlo**, još bih i nagradu dobio, Ali, ja sam protiv pretjerivanja. Nemam te zbog čega ubiti zato što zaista nisi opasan za mene. Biraj, Hraste: ili igraš sa mnom, po mojim pravilima, ili praviš od sebe budalu. Zapravo, ima i treći put, koji ti možda najviše odgovara. Prešuti i tiho otiđi u

mirovinu. Barem ćeš sačuvati dostojanstvo, koje ti je toliko drago.
Dakle, što odabireš? Igraš, ispadaš budala ili šutiš?

Državni savjetnik postao je blijed, obrve mu se stanu micati gore-dolje, tržne se tanki brk. Ne bez podsmijeha, knez je promatrao tu unutarnju borbu, mirno čekajući njezin ishod.

-No?

- Dobro - tiho će Erast Petrovič. - Ako to želiš, p-prešutjet ću...

- Baš divno - osmjehne se pobjednik pogledavši na sat. - Nije bilo potrebno deset minuta, dovoljno je bilo i pet. A što se tiče igre, razmisli. Nemoj zakopati talent u zemlju, ne budi poput lijenog i podmuklog sluge o kojem piše sveti Matej.

Uz te se riječi upravitelj policije zaputi k vratima. Fandorin se tržne, već zine da ga zaustavi, ali umjesto dozivanja s usana mu se omaknu tihe, jedva čujne riječi:

- „Zlom zlo iskorjenjujući...

G l a v a š e s n a e s t a

B l j e s a k

Odmah nakon pogubljenja Požarskog trebat će otići. Grin je već odlučio kako: saonicama do Bogorodskog, ondje nabaviti skije pa kroz Losinoostrovsku šumu, zaobilazeći ulaze u grad, do Jaroslavske ceste. Samo da se izvuku iz Moskve, dalje je sve jednostavno.

Šteta truda. Bombe će opet morati ostaviti: staklenka s praskavom želatinom bila je još napola puna, limenke su stajale opremljene detonatorima i napunjene vijcima, ali još nisu bile zatvorene. A i suvišan je to teret.

U torbi je bilo samo ono neophodno: lažne isprave, rublje, pričuvni revolver.

Igla je gledala kroz prozor zakovanu palaču. Za nekoliko minuta napustit će kuću u kojoj je odrasla. Najvjerojatnije zauvijek.

Prije nego što će ponovo telefonirati policijskoj upravi, Julie upita Grina gledajući ga u oči:

• Grine, obećaješ li da me nećeš ubiti?

- Ako dođe.

Ona se prekriži i nazove.

- Halo, centrala? 404-22.

Ovaj put Požarski je bio na svom mjestu.

- Glebe - reče mu Julie glasom isprekidanim od uzbuđenja. - Najdraži, brzo dođi ovamo, brzo! Imam samo sekundu, ne mogu objašnjavati! Prečistenka, posjed Dobrinskih, dvorišno krilo s mansardom, vidjet ćeš. Samo, dođi sam, obavezno sam. Ja ću ti otvoriti. Ne možeš zamisliti što se ovdje događa! Ruke ćeš mi ljubiti. Gotovo, ne mogu više!
- Doći će - uvjereni će ona prekinuvši vezu. - Dojurit će odmah. Znam ga. - Uzme Grina za ruku, molećivo reče: - Grinčiku, dao si riječ. Što ćete učiniti sa mnom?
- Obećanje je obećanje. — On se s gađenjem oslobodi. — Vidjet ćeš kako će umrijeti. Onda ću te pustiti. Presuda je poznata. Bit ćeš izopćena. Svatko tko te vidi mora te likvidirati kao zmiju. Bježi na kraj svijeta, zavući se u neku rupu.
- Nema veze - lakoumno slegne ramenima Julie. — Muškaraca ima svugdje. Neću propasti. Uvijek sam sanjala o tome da posjetim Novi svijet.

Postala je potpuno mirna pa je, skrenuvši pogled s Grina na Iglu, sažalno uzdahnula:

- Ah, jadni li ste jadni. Pošaljite kvragu te gluposti. Ona te voli, vidim to. I ti nju. Živite skupa, radujte se sreći. Dostaje bilo ubijanja. Ionako se ništa dobro na tome ne može sagraditi.

Grin je šutio, zato što je razmišljao o predstojećoj akciji i jer nije bilo razloga za raspravu. **No, Iгла, koja je promatrala dvostruku izdajnicu s gadljivim čuđenjem, ne izdrži:**

- Samo o ljubavi nemojte više ništa govoriti. Ja vam časnu riječ nisam dala. Mogla bih vas ustrijeliti.

Julie se nimalo ne uplaši, tim više što su Igline ruke bile prazne.

- Prezirete me zato što nisam htjela umrijeti za Glebušku? Nepotrebno. Ja svoju ljubav nisam izdala, poslušala sam srce. Da mi je reklo „umri“, umrla bih. A ono mi je reklo: preživjet ćeš i bez Gleba. Pred drugima se

znam pretvarati, pred sobom ne.

- Vaše srce ništa drugo nije ni moglo reći - s mržnjom reče Iglu, a Grin dalje nije slušao.

Izašao je u hodnik te stao pokraj kuhinjskog prozora kako bi motrio ulicu. Požarski se trebao pojaviti svakog časa. Pravda će biti izvršena, drugovi osvećeni. Zimovka, Jemelja, Dabar, Marat, Nobel, Schwarz. I još Čavao.

Najednom opazi nešto neobično - otisak potplata na prozorskoj dasci, točno ispod otvorenog prozorčića za provjetranje. Taj je znak imao neki uznemirujući smisao, ali Grin nije stigao promisliti o njemu, zvecnulo je zvono na vratima.

Julie je otišla otvoriti, Grin je stajao iza vrata sa spremnim *coltom*.

- Samo pokušajte - šapnu on.
- Ah, prestani - odmahne ona, pomakne zasun i reče nekom nevidljivom: - Glebčiku, uđi, sama sam.

U predsoblje uđe čovjek u tamnosivu kaputu i sa šubarom od kune. Grin nije primijetio i našao mu se okrenut leđima. Julie brzo poljubi Požarskog u uho i obraz, iznad njegova ramena namigne Grinu.

- Tko je to? - upita Požarski ugledavši Iglu. - Samo čas, ne predstavljajte se, sam ću... A, sjetio sam se! Kakvo ugodno iznenađenje. Što ovo znači, Julie? Uspjela si pridobiti mademoiselle Iglu na stranu pravnoga poretka? Bravo. No, gdje je idol moga srca, odvažni vitez, revolucije, gospodin Grin?

Tad mu Grin gurne cijev između lopatica.

- Ovdje sam. Ruke gore. Do zida, polako, da vidim lice.

Požarski raširi ruke držeći ih u visini ramena, napravi deset koraka i okrene se. Lice mu je bilo napeto, obrve namrštene.

- Klopka - reče. - Sam sam kriv. Julie, mislio sam da me voliš. Prevario sam se. Što ćeš, i iskusan čovjek može pogriješiti.

- Stoje „TG“? - upita Grin držeći prst na obaraču. Upravitelj policije tiho se nasmije.

-Tako znači. A ja si mislim zašto mi gospodin (irin odmah nije smjestio metak u potiljak. Ipak nam ponešto ljudsko nije sirano? Radoznali smo? U redu, zbog starog poznanstva odgovorit ću na sva vaša pitanja.

Ujedno ću se nadisati zraka nekoliko posljednjih minuta. Drago mi je što sam osobno upoznao starog adresata. Baš ste onakvi kakvim sam vas zamišljao. Pitajte što god želite, ne ustručavajte se.

- „TG" - ponovi Grin.
- Glupost, šala. Znači „treći koji se raduje", na latinskom *tertius gau-dens*. Nadam se da je smisao šale jasan? Policija tamani vas, vi tamanite one koji meni smetaju, a ja promatram vaše igre i radujem se. Mislim da je duhovito.
- Kako „smetaju"? Zašto? Gubernator Bogdanov, general Selivanov, izdajnik Stasov...
- Ne trudite se, sve vrlo dobro pamtim - prekine ga Požarski. - Bogdanov? To nije bilo toliko poslovno, koliko osobno. Trebalo je učiniti uslugu zamjeniku ravnatelja Odjela, mom prethodniku na toj dužnosti. Bio je u dugoj vezi sa ženom jekaterinogradskog gubernatora i sanjao je o tome da ona postane udovica. Ti su snovi bili posve platonski, ali jednom mi je u ruke dospjelo pismice Njegove Ekscelencije u kojem je nepromišljeno pisao svojoj dragoj: „Da se barem teroristi što prije dokopaju tvog supruga. Sa zadovoljstvom bih im pomogao." Bio bi grijeh to ne iskoristiti. Nakon što ste tako junački ustrijelili Bogdanova, obavio sam sa zaljubljenim sanjarom povjerljiv razgovor, pa se mjesto zamjenika ravnatelja oslobodilo. General-poručnik Selivanov? O, to je sasvim drukčije. Bio je to vrlo oštrouman čovjek. Imao je iste težnje kao i ja, samo me pretekao za nekoliko činova. Zaklanjao mi je sunce, a to je riskantno. Za Selivanova vam dugujem golemu zahvalnost. Kad ste ga poslali u Hadovo carstvo, najobećavajući zaštitnik prijestola postao je vaš pokorni sluga. Zatim je, čini se, bio atentat na Apotekarskom otoku na mene i „suradnika" Stasova? To je bila dvostruka zadaća: kao prvo, podići svoj službeni renome. Ako sam BG organizira lov na mene, znači da poštuje moje poslovne kvalitete. A kao drugo, Stasovljeva je djelotvornost slabjela, tražio je da ga oslobodimo. Naravno, mogli smo ga pustiti, ali zaključio sam da će biti korisnije ako umre. Opet će se podići ugled naše Bojne grupe.

Grinovo se lice iskrivi kao od potisnute boli, i Požarski se zadovoljno nasmije.

- A sad vaše glavno ostvarenje, ubojstvo Hrapova. Priznajte da sam

vam pružio divnu ideju, nimalo je ne namećući. Ja sa svoje strane priznajem da ste sjajno obavili posao. Nemilosrdno ste pogubili okrutnog satrapa, čiji je najgori zločin bio taj što me nije podnosio i svim je silama ometao moju karijeru... Ovdje, u Moskvi, zadali ste mi mnogo briga, ali na koncu je sve ispalo najbolje. Čak se i vaš trik s pljačkom pokazao prikladnim. **Zahvaljujući našoj jogunastoj** prijateljici Julie **doznao** sam tko je novi partijski **blagajnik** i u najskorije **sam** vrijeme **namjeravao uzeti** državni novac **natrag**. Osobito **bi** efektno to bilo **učiniti na položaju** moskovskog upravitelja policije. Reklo bi se, iako nisam u glavnom **gradu**, ipak sam na visokom mjestu i daleko vidim. Šteta. Očito, nije mi suđeno - fatalistički uzdahne Požarski. - Barem poštuju profinjenost nauma... Što je još bilo? Pukovnik Sverčinski? Podlac, gnusni prevarant. Pomogli ste mi da se obračunam s njim zbog jedne neslane šale. Burljajev? Tu sam vam pomogao kao i u slučaju s Rahmetom. Samo bi još nedostajalo da BG, moje najmilije **dijete**, onesposobi načelnik moskovske Ochrane. To je nepošteno. Tko je sijao, treba i žeti. Svaka čast na tome što ste dokrajčili Burljajeva. Njegov je odjel postao sasvim podređen meni. Samo ste s Fandorinom promašili, a on mi se prenametljivo pleo pod nogama. Ali, za Fandorina vas ne krivim, to je poseban slučaj... E, tako, a zatim je došlo vrijeme da završimo našu epopeju. Nažalost, sve što je lijepo mora završiti. Smislio sam operaciju do sitnica, ali umiješala se slučajnost. Krivo mi je. Baš sam hvatao zalet, još malo i bilo bi me nemoguće zaustaviti... Sudbina. Julie zajeca.

- Nema veze - nasmiješi joj se upravitelj policije. - Ne ljutim se na tebe, samo na sudbinu. S tobom mi je bilo lijepo i zabavno, a to što si me izdala... pa, očito nisi imala izbora.

Čudno, ali Julieinim licem tekle su suze. Grin još nikada nije vidio tu vedru, lakomislenu ženu da plače. Međutim, daljnji razgovor nije imao smisla. Ionako se sve razjasnilo. Čak i za vrijeme pogroma Zidova Grin se nije osjećao tako nesretnim kao u tim trenucima koji su izbrisali sav smisao teške borbe prepune žrtava. Kako dalje živjeti - o tome je sad trebalo razmišljati, i on je znao da neće biti lako naći odgovor. No, jedno je bilo jasno: nasmiješeni čovjek mora umrijeti.

Grin uperi cijev manipulatoru u čelo.

- Ej, prijatelju! - podigne ruku Požarski. - Čemu žurba? Tako smo lijepo razgovarali. Zar ne želite čuti ništa o Julie i našoj ljubavi?

Uvjeravam vas, to je napetije od bilo kakvog romana.

Grin odmahne glavom zapinjući okidač:

- Nije važno.
- Glebe! Neee!

Uz prodoran krik Julie poput mačke skoči na Grina i objesi mu se za ruku. Zgrabila ga je iznenađujuće čvrsto, oštri zubi žarili su **se u šaku** koja je stezala *colt*.

Grin uhvati revolver lijevom rukom, ali bilo je kasno - **Požarski je** zavukao ruku u džep i opalio kroz kaput.

Ranjen sam, pomisli Grin udarivši leđima o zid i spuznuvši na pod. Htjede podići ruku s revolverom, ali ona ga ne poslušala. Julie udarcem cipele odbaci *colt* u stranu.

- Bravo, curo - reče Požarski. - Ti si naprosto čudo. Odugovlačio sam i odugovlačio, ali ipak nije bilo dovoljno. Naredio sam svojim na ulici da čekaju točno deset minuta i zatim ulete. Stigao bi me dokrajčiti.

Grinu je u ušima šumilo i zavijalo, soba se naginjala čas lijevo, čas desno. Nije shvaćao kako se drže na nogama dva muškarca koja su utrčala iz hodnika.

- Čuli ste pucanj? - upita upravitelj policije. - Bravo. Ovog sam upucao, umire. Žena je vaša, to je Igla, ona ista. Ne smijemo je ostaviti, previše je čula.

Svjetlo je počelo blijedjeti. Lice Požarskog nije smjelo biti posljednja slika u životu koji je nestajao.

Grin prijeđe po sobi pogledom koji se gasio, tražeći Iglu. Stajala je stisnutih ruku i šutke ga gledala, ali on više nije mogao raspoznati izraz njezinih očiju.

Što joj to sjaji između prstiju, tako tanko i svijetlo? Detonator, to je detonator, dosjeti se Grin.

Igla se okrene prema posudi s praskavom želatinom i prelomi iznad nje usku staklenu cjevčicu.

Život se završio onako kako je i trebalo - trenutačnim vatrenim bljeskom.

Epilog

Kod Kutafjeve kule morao je otpustiti kočijaša i dalje ići pješice. U gradu se još nije osjećao novi poredak, ali ovdje, u Kremlju, postalo je drukčije nego prije: strogo, uređeno, posvuda straže, a s kamenih kocki svaki dan stružu led i snijeg, saonicama se ne može proći. Sada se tu smjestila vrhovna vlast - novom gazdi drevne prijestolnice bilo je ispod časti živjeti u general-gubernatorovoj rezidenciji pa se uselio iza visokih zidova od crvene cigle, u Malom Nikolajevskom zamku.

Erast Petrovič išao je Troickim mostom. Jednom je rukom stiskao mač, drugom je držao trorogi šešir. Danas je bio vrlo svečan dan - moskovsko činovništvo predstavljalo se Njegovoj Carskoj Visosti.

Stari knez Vladimir Andrejevič otputovao je u omrznutu Nicu završiti svoje dane, a u životu njegovih bivših podređenih nagovještavale su se korjenite promjene - neke će promaknuti, neke će postaviti na drugu dužnost, a neke će i otpustiti. Iskusan čovjek odmah bi zamijetio u koliko je sati njemu ili njegovu odjelu zakazano primanje. Što ranije, to opasnije. Svatko zna da nova metla dobro mete i isprva pokazuje strogoću. U tome je dvostruki smisao: s jedne strane odmah se ostalima utjera strah, a s druge se počinje kaznama i završava dobročinstvima. Opet, odavno je poznato da prije proguraju nevažnije službe: kotarske uprave, odbor za iskorištavanje zemlje, sirotišta i razne beznačajne odjele, a zaista važne službe ostavljaju za kraj.

U oba slučaja proizlazilo je da je državni savjetnik Fandorin važna osoba kojoj je ukazana osobita pažnja. Bio je pozvan da stupi posljednji pred svijetle oči velikoga kneza, u pola šest poslijepodne, čak poslije zapovjednika vojnog okruga i viših žandarmerijskih časnika. Ta je razlika, zapravo, mogla značiti bilo što, kako u povoljnom, tako i u uznemirujućem smislu, i zato se Erast Petrovič nije prepustio ispraznim nagađanjima, već je odlučio u potpunosti se prepustiti sudbini. Rečeno je: „Plemeniti muž prihvaća gnjev i milost pretpostavljenih s jednakim dostojanstvom.”

Kod zidova Čudova manastira državni je savjetnik susreo poručnika Smoljaninova, koji je također bio u svečanoj odori i crven jače nego obično.

- Dobar dan, Eraste Petroviču! - usklikne on. - Došli ste se

predstaviti? Kasno su vas stavili. Sigurno će vas promaknuti.

Fandorin lagano slegne ramenima, uljudno zapita:

- A vaši su se već predstavili? I?
- U Ohrani ima novina. Miljnikova su ostavili nu šturoj dužnosti, a načelnikom je imenovan Zubcov. I to s činom titularnog savjetnika! Nama u Žandarmerijsku poslat će nekoga iz Peterburga. Meni je svejedno. Predat ću prijavu, Eraste Petroviču. Prelazim iz korpusa u dragune. Sad sam definitivno odlučio.

Erast Petrovič nimalo se ne začudi, ali ipak upita:

- Kako to?
- Nije mi se svidjelo kako je Njegova Visost govorila o zadacima državne policije - vatreno će poručnik. - Vi morate, kaže, stanovnicima ulijevati strahopoštovanje pred vlašću. Vaš je zadatak pravodobno uočavati korov i nemilosrdno ga iščupati, kao poticaj i pouku ostalima. Kaže, od samog pogleda na modru odoru građanin se mora ukočiti. Treba učvrstiti temelj ruske državnosti, inače će ga nihilizam i bezvlašće posve podlokati.
- Možda i jest tako? - oprezno dometne Fandorin.
- Lako moguće. Samo što ja ne želim da se od pogleda na mene netko ukoči! - Smoljaninov žestoko tržne remen sablje. - Mene su učili da moramo iskorjenjivati bezakonje i štititi slabe, da je Žandarmerijski korpus besprijeekorno čist rupčić kojim vrhovna vlast briše suze onima koji pate!

Državni savjetnik suosjećajno odmahne glavom:

- Bit će vam t-teško u vojsci. Sami znate kako se časnici odnose prema žandarima.
- Nema veze - svojeglavo odmahne glavom časnik rumenih obraza. - Isprva će me, naravno, omalovažavati, a onda će vidjeti da nisam nikakva uhoda. Nekako ću se prilagoditi.
- Ne sumnjam.

Oprostivši se s tvrdoglavim ađutantom, Erast Petrovič ubrza korak, jer do zakazanog vremena ostalo je manje od deset minuta.

* * *

Audijencija se nije odvijala u kabinetu, nego u svečanoj primaćoj sobi, očito radi toga kako bi oni koji se predstavljaju osjetili uzvišeno značenje trenutka. Točno u pola šest dva su dostojanstvena lakaja s kovrčavim vlasuljama otvorila vrata, majordom s pozlaćenim žezlom ušao je prvi i gromoglasno najavio:

- Njegovo visokorođe državni savjetnik Fandorin.

Erast Petrovič još se na pragu smjemo naklonio i tek si potom dopustio pogledati preuzvišenu osobu. Simeon Aleksandrovič bio je upadljivo različit od svoga brata koji je nalikovao na bika. Suhonjav, stasit, izdužena ohola lica, šiljate bradice i namašćene kose, prije je podsjećao na nekog habsburškog princa iz Velazquezova doba.

- Dobar dan, Fandorine - reče Njegova Visost. - Priđi.

Vrlo dobro znajući da je obraćanje podređenima s „ti“ među članovima carske obitelji znak naklonosti Erast Petrovič ipak se namršti. Priđe velikom knezu i stisne mu bijelu njegovanu ruku.

- To si ti, dakle. - Simeon Aleksandrovič promatrao je naočitog službenika s odobravajućim zanimanjem. - Požarski te u svojim izvještajima predstavljao na najpohvalniji način. Kakva je tragedija što je poginuo. Bio je vrlo darovit čovjek, bezgranično odan meni i prijestolu.

General-gubernator se prekriži, ali Fandorin nije slijedio njegov primjer.

- Vaša Carska Visosti, moram vam priopćiti neke p-pojedinosti o postupcima kneza Požarskog u vezi sa slučajem Bojne grupe. Napisao sam izvješće ministru unutarnjih poslova u kojemu sam detaljno izložio sve što...

- Čitao sam - prekine ga Simeon Aleksandrovič. - Ministar je smatrao neophodnim proslijediti tvoj izvještaj meni kao moskovskom general-gubernatoru. Dopisao sam: „Čista besmislica, i uz to opasna.“ Ali, dobro sam poznao pokojnog Požarskog i zato sam povjerovao svakoj tvojoj riječi. Dakako, sve je bilo tako. Oštrouman si i vješt. Požarski se nije prevario na tvoj račun, odlično je razumio ljude. Samo što izvještaj nije trebalo pisati. To bi još i imalo smisla da je suparnik živ. Ali, kakva korist od ogovaranja uginulog lava?

- Vaša V-Visosti, pismo nisam napisao radi toga. Htio sam skrenuti pozornost najviše vlasti na metode t-tajne državne policije... - smeteno

je protestirao Erast Petrovič, ali ga veliki knez milostivom gestom zaustavi.

- Kad smo kod toga, ja se nimalo ne ljutim na Gleba zbog njegovih nepodopština. Čak su na neki način duhovite. Ja, zapravo, mnogo toga dopuštam onima koji su mi iskreno odani - s posebnim naglaskom reče Njegova Visost. - I ti ćeš još imati priliku u to se uvjeriti. Sto se tiče tvog izvještaja, poderao sam ga i prepustio zaboravu. Ničega nije bilo. Ugled vlasti važniji je od svega, uključujući i istinu. To još moraš usvojiti. Ali, tvoju sam sitničavost ocijenio po zaslugi. Potrebni su mi takvi pomoćnici poput Požarskog i tebe: pametni, energični, poduzetni, nezaustavljivi. Mjesto se uz mene oslobodilo, i hoću da ga ti zauzmeš.

Državni savjetnik, šokiran „nepodopštinama“, izgubio je dar govora. Međutim, Njegova Visost drukčije je protumačila šutnju pa se osmjehnula:

- Želiš znati što ti točno nudim? Nećeš pogriješiti, ne boj se. Sutra ću potpisati ukaz o tvom imenovanju moskovskim upraviteljem policije, a to je, ako se ne varam, plaća od dvanaest tisuća, plus četrnaest tisuća za reprezentaciju, plus kočija i službena rezidencija, pa još posebni fondovi kojima ćeš raspolagati po svom nahođenju. Dužnost odgovara četvrtom razredu, tako da ćeš u najskorije vrijeme dobiti generalski čin. A kamerhersku titulu ishodit ću ti odmah, do Uskrsa. I? Kako kažu vaši moskovski trgovci, je l' dogovoreno?

Veliki knez raširi usta u osmijeh i ponovo pruži službeniku uski dlan. No, preuzvišena desnica ostade visjeti u zraku.

- Znaite, Vaša Visosti, odlučio sam napustiti državnu službu - reče Erast Petrovič jasnim, sigurnim glasom, gledajući u lice Njegovu Carsku Visost, a istodobno i nekako kroza nj. - Više mi je po volji privatan život. I, ne pričekavši kraj audijencije, krene prema vratima.

KRAJ

KiKA